MÜNNICH FERENC

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRÓL

MÜNNICH FERENC

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRÓL

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ · 1969

ÖSSZEGYŰJTÖTTE
ÉS A VÁLOGATÁSBAN KÖZREMŰKÖDÖTT:

M. BERÉNYI ETELKA

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:

LIPTAI ERVIN

A hivatásos forradalmárok közül is kevesen futottak be olyan, eseményekben gazdag életpályát, mint dr. Münnich Ferenc.

Amióta eljegyezte magát a kommunizmus ügyével, tevékeny részese volt azoknak az egész emberiség sorsára kiható összecsapásoknak, amelyekben az európai forradalmi munkásmozgalom élosztagai mérkőztek meg a hazai és a nemzetközi reakció erőivel.

Bár sohasem készült katonának, kora ifjúságától késő öregségéig jelentős szerepet játszott a szocializmusért, a haladásért folytatott fegyveres harcokban. Kommunista öntudata, bátorsága, határozottsága, átlagon felüli teherbírása a magas katonai beosztásokban is mindenkor megérdemelt tekintélyt szereztek számára.

Az első világháború kitörésekor az akkor 28 éves Münnich Ferenc — mivel 1911-ben, egyéves tartalékos tiszti kiképzés után tiszti vizsgát tett — hadnagyként vonult be a hadseregbe. Szakaszának élén rátermett, merész parancsnokként mutatkozott be. Már az első harcokban tanúsított magatartásáért ezüst vitézségi éremmel tüntették ki. Hamarosan megsebesült, majd felépülése után ismét a

B.M.G. 19.2 .A.
Könyvtára

keleti arcvonalra, Galíciába vezényelték. Itt esett hadifogságba 1915 novemberében.

Tomszkban, az ottani hadifogolytáborban vált szocialistává. Ott ismerkedett meg Kun Bélával és más marxistákkal, akik az addigi ösztönös lázadót elindították a tudatos forradalmárrá fejlődés útján. 1917 tavaszán felvették a Bolsevik Párt tomszki szervezetének tagjai közé. 1917 végére már a tomszki hadifoglyok szocialista mozgalmának és a Vörös Gárdának egyik elismert szervezője lett. 1918-ban sokezer magyar hadifogollyal együtt a Vörös Hadsereg tagjaként küzdött az Urálban Kolcsak ellenforradalmi bandái ellen. A hadifoglyok moszkvai forradalmi bizottsága innen rendelte a szovjet fővárosba, és közölte vele: az a feladat vár reá is, hogy Magyarországon folytassa a harcot a szocializmus ügyéért. Hazatérve, részt vett a Kommunisták Magyarországi Pártja megalapításában. 1918 végén és 1919 elején többedmagával a polgári demokratikus rendszer hadseregének soraiban folytatott felvilágosító munkát. 1919. február 21-én a többi kommunista vezetővel együtt letartóztatták, és mint azok, március 21-én, a Tanácsköztársaság kikiáltásának napján szabadult ki. A proletárdiktatúra első napjától az utolsóig a hadseregben töltött be felelős pozíciókat. Katonai hozzáértését, szervezőkészségét Kun Béla is nagyra értékelte. Egy ránk maradt dokumentum[1] tanúsága szerint Kun már márciusban a hadügyi népbiztosok egyikének javasolta.

A diktatúra első napjaiban a Hadügyi Népbiztosság szervezési osztályán tevékenykedett. Rövid idő múltán a

Vörös Őrség egyik vezetőjévé nevezték ki. Ott sem működhetett azonban sokáig, mert április 9-én mint csapattapasztalatokkal rendelkező kommunistát a Békéscsabán és környékén szerveződő 6. hadosztályhoz küldték a hadosztály politikai biztosi teendőinek ellátására.

A Vörös Hadseregben eltöltött idejének java része ehhez a hadosztályhoz kötődik. Nagy szerepe volt abban, hogy ez a hadosztály, amely az áprilisi tiszántúli harcok során még lényeges ellenállás kifejtése nélkül vonult vissza, hamarosan a Vörös Hadsereg legharcképesebb egységévé fejlődött. E hadosztály ténykedéseihez fűződik Salgótarján két alkalommal való megmentése a májusi harcok során, és a Hernád völgyében folytatott előnyomulás az északi hadjárat kezdetén.

A magyar Vörös Hadsereg katonai politikai megbízottainak kiképzésére, felkészítésére nem volt idő. Munkájuk irányítására sem az egyesült pártban, sem a hadsereg vezető szerveiben nem volt megfelelő szerv. A katonai komisszárok ezért jórészt magukra hagyottan, saját ismereteiknek és felfogásuknak megfelelően dolgoztak. Münnich Ferenc a hadosztály politikai munkájának irányításában széleskörűen felhasználta oroszországi tapasztalatait. A katonák politikai nevelésében, harcra lelkesítésében, a parancsnoki beosztásokban levő volt hivatásos tisztek tevékenységének ellenőrzésében, a Vörös Hadsereg és a dolgozók jó kapcsolatának megteremtésében egyaránt kiemelkedett a többi, hasonló beosztású politikai megbízott közül.

A katonák szerették, mert értett a nyelvükön, gondos-

kodott róluk, és személyes bátorságával is példát mutatott. A volt hivatásos tisztek előtt is nagy tekintélye volt, hiszen sokoldalúan művelt, tapasztalt katona volt, akit nem lehetett sem félrevezetni, sem lekenyerezni. A proletárdiktatúra érdekeinek védelmében mindig keményen, határozottan lépett fel.

A Szlovák Tanácsköztársaság megalakulása után a szlovák Vörös Hadsereg szervezésében végzett irányító munkát. Az antant ultimátumának elfogadását követő visszavonulás miatt azonban az alig megkezdett szervezés hamarosan félbeszakadt.

A Vörös Hadsereg csapatainak az északon elfoglalt területekről való visszavonása után a katonai politikai megbízottakra az addigiaknál is nehezebb feladatok hárultak. Meg kellett küzdeniük a katonák hangulatában eluralkodott depresszióval — és a hivatásos tisztek körében mind erőteljesebben megnyilatkozó ellenforradalmi magatartással. Münnich Ferenc mindkét feladatot példamutatóan látta el. A 6. hadosztály vöröskatonáinak harci szellemét sikerült a visszavonulás után is megőrizni. A hivatásos tisztek soraiban megnyilvánult ellenforradalmi mozgolódást is kérlelhetetlen szigorral szerelte le.

Julier — a Vörös Hadseregnek Stromfeld lemondása után kinevezett áruló vezérkari főnöke — visszaemlékezéseiben leírja, hogy az egyik ellenforradalmi, provokatív magatartást tanúsító hadosztályparancsnokot Münnich a helyszínen le akarta lőni. Csak a jelenlevők közbelépésével sikerült megakadályozni szándékának végrehajtását. „Sajnos azonban a revolveres hadosztály-politikai megbízott

néhány nap múlva Gödöllőn a hadsereg-főparancsnokság politikai osztályának élére került" — írja Julier, majd arról panaszkodik, hogy „ez a politikai megbízott mindenbe beavatkozott..."

Hasonló határozottsággal váltotta le Rab Ákost, a 6. hadosztály parancsnokát, mikor az is ellenforradalmi terveket kezdett szövögetni. Nem rajta, hanem az ellenforradalmár tisztek tevékenységét elnéző Böhmön múlott, hogy a volt hivatásos tisztek egy része szabadon folytathatta áruló tevékenységét. Amint arról Münnich Ferenc a későbbiek során többször említést tett, előfordult, hogy az általa ellenforradalmi tevékenység miatt letartóztatott tiszteket a hadsereg-főparancsnok néhány nap múlva azzal bocsátotta vissza a hadosztályhoz: nincs akadálya további szolgálatuknak, mert „megbánták" bűneiket.

Münnich Ferencet 1919 júliusában a hadsereg-főparancsnokság politikai osztályának vezetőjévé nevezték ki. E minőségében azonban már nem volt módja a Vörös Hadsereg sorsát lényegesen befolyásoló intézkedésekre.

A júliusi tiszai offenzíva összeomlása, a Forradalmi Kormányzótanács lemondása után az ország elhagyására, emigrációba kényszerült. Egy negyedszázadon át külföldön folytatta forradalmi tevékenységét. Dolgozott, harcolt Európa számos országában. Az illegális munkában sok néven, sok ország állampolgáraként vett részt, de mindig magyar kommunistának érezte magát. Mélyen hitt abban: ismét eljön az idő, amikor egy új, szocialista Magyarországon élhet és munkálkodhat. Tudatában volt: Magyarország felszabadulása elválaszthatatlanul összefügg a

haladás és a reakció erői között nemzetközi méretekben folyó harc kimenetelével. Ezért küzdött fáradhatatlanul a forradalmi munkásmozgalom bátor harcosaként Ausztriában, Csehszlovákiában, Németországban, a Szovjetunióban, Spanyolországban és még sok más országban.

1936-ban ő is egyike volt azoknak a magyaroknak, akik a fasizmus elleni harcban a spanyol nép segítségére siettek. Kimagasló képességeit itt is egyre jelentősebb parancsnoki beosztásokban kamatoztatta. Az első időkben a híres 12. brigád parancsnokának, Zalka Máténak gazdasági helyetteseként dolgozott, később a 15. hadosztály hadműveleti osztályának vezetője, majd a hadosztálytörzs főnöke lett. Spanyolországi tevékenységének utolsó időszakában már a 11. nemzetközi brigád parancsnokaként működött.

1939 elején, amikor az önkénteseket Spanyolországból a Népszövetségben történt megegyezésnek megfelelően kivonták, Münnich Ferenc is egy franciaországi internáló táborba került. Csak 1940 végén szabadulhatott ki a szovjet kormány segítségével.

A Szovjetunióban, ahová Franciaországból utazott, nem élvezhette sokáig a békés munka örömeit. A német fasiszták támadása után ismét fegyvert fogott. Partizánkiképzést kapott, majd a sztálingrádi fronton harcolt. 1942 őszétől a moszkvai rádió magyar adását vezette.

Már közel járt a 60. évéhez, mikor hazatért a felszabadult Magyarországra. Mégis fiatalos erővel vett részt az ország újjáépítésének, a szocialista rend megteremtésének munkájában. Egy ideig altábornagyi rendfokozatban rend-

őrfőkapitányként tevékenykedett, majd hosszabb időn át Népköztársaságunk nagyköveteként diplomáciai szolgálatban működött.

Mikor 1956-ban a belső és a nemzetközi reakció kísérletet tett hazánkban a szocialista rendszer megdöntésére, a 70 éves Münnich Ferenc ismét a nép forradalmi hatalmát védelmezők első sorába lépett. Mint a forradalmi munkás-paraszt kormány elnökhelyettese, a fegyveres erők minisztere irányította a szocialista rend megszilárdításának munkáját. Ezt követően, a forradalmi munkás-paraszt kormány elnökévé történt kinevezése méltó betetőzése volt a nagy forradalmár harcos életútjának.

Mint életének rövid ismertetéséből is kiviláglik, Münnich Ferenc elsősorban a tettek embere, gyakorlati forradalmár harcos volt. A történelem — és a maga áldozatkészsége, tenniakarása — nem adott időt arra, hogy kiemelkedő elméleti tudását, irodalmi képességét nagyobb terjedelmű munkákban kamatoztassa. Csak a harcok szüneteiben, egyéb munkája mellett nyílt alkalma arra, hogy tapasztalatait, gondolatait egy-egy cikk, tanulmány keretében papírra vesse. Így is igen tekintélyes a reánk maradt irodalmi hagyaték mennyisége. Különösen a Magyar Tanácsköztársaság, a Vörös Hadsereg harcainak témakörében hagyott ránk sok — számos fontos történelmi kérdést megvilágító, ugyanakkor forrásértékkel is bíró — munkát. Ezek ismerete az 1918—1919-es forradalmak, a Vörös Hadsereg története megértéséhez és feldolgozásához a történészek és a szélesebb közönség számára is nélkülözhetetlen segítséget nyújt.

Ebben a kötetben Münnich Ferencnek a Magyar Tanácsköztársaságról és a Vörös Hadseregről szóló cikkei, tanulmányai közül csupán egy — a szélesebb érdeklődésre számot tartó — részt adunk közre. A közölt munkák egy része — mint például „A proletár osztályhadsereg" című, 1921-ben, Berlinben kiadott tanulmány — ma már az olvasók számára gyakorlatilag hozzáférhetetlen. Van olyan írása is, amely e kötetben lát először napvilágot. Úgy véljük, ennek közlésével sok érdeklődőnek szerzünk örömet.

A kötetben közölt első tanulmány megjelenését az utolsó cikkétől csaknem egy fél évszázad választotta el. Így természetes, hogy egyes megfogalmazások, bizonyos részletmegállapítások az elmúlt évtizedek folyamán részben elavultak, és azokat a későbbiekben maga Münnich Ferenc is módosította. A Tanácsköztársaság megdöntését követő időkben — érthető okok miatt — a proletárdiktatúra eseményeinek értékelésében és a tragikus vég okainak elemzésében még egyoldalúan a belső hibákra helyeződött a hangsúly, és az elért eredmények domináns volta nem jutott megfelelően kifejezésre. Hasonlóképpen, e tanulmányok hangja szükségszerűen tükrözi a párt politikai harcainak adott körülményeit is. Ezért előfordul, hogy a Tanácsköztársaság egyes szereplőinek jellemzése — jelenlegi ismereteink fényében, egy fél évszázad távlatából — túlzottan sommásnak tűnik.

Mindez azonban semmit sem von le Münnich Ferenc e korai írásainak történelmi hiteléből, állásfoglalásainak,

az események leírásának, a személyek jellemzésének alapvetően helytálló, igaz voltából.

Meggyőződésünk, hogy e kis válogatás, amely a Magyar Tanácsköztársaság 50. évfordulója alkalmából jelenik meg, az érdeklődőket hozzásegíti az első magyar proletárdiktatúra, a Vörös Hadsereg harcainak jobb megértéséhez, egyszersmind e harcok és a magyar munkásmozgalom kimagasló alakja: dr. Münnich Ferenc megismeréséhez.

Dr. LIPTAI ERVIN

A PROLETÁR OSZTÁLYHADSEREG

A BURZSOÁZIA HADSEREGE

Amióta az emberi társadalom fejlődésének történetét figyelemmel kísérhetjük, mindenütt azt látjuk, hogy a haladásnak minden lépcsőfokát mérhetetlen sok embervér öntözte.

A társadalmi fejlődés minden egyes szakaszában a mindenkori uralkodó osztály intézményesen igyekezett uralmát biztosítani, konszolidálni, s ennek az uralomnak végső fokon kényszerítő eszköze volt a kiváltságos osztály érdekeit védelmező fegyveres erő megszervezése.

A társadalmi haladás különböző fokán a hadsereg szervezete az adott korszak gazdasági és társadalmi berendezései és a mindenkori uralkodó osztály ebből következő gazdasági és politikai céljai szerint változott.

Az állam nélküli társadalomban a közös érdekek által összetartott embercsoport minden egyes fegyverfogható tagja a fegyveres erőhöz tartozott.

Az állammá szerveződött magasabbrendű társadalmi együttélés szakaszaiban a fegyveres erő privilegizált kaszttá fejlődött társadalmi rétegekből, majd a világ

különböző tájáról összeszedett kalandorokból szerveződött, vagy hűbéri birtok adományozása ellenében felszerelt csapatokból állott, hogy a kapitalista fejlődés végső fázisában helyet adjon az imperializmus általános hadkötelezettségen alapuló állandó hadseregének.

Ez volt az a fegyveres erő, mellyel a társadalom elnyomott rétegei felszabadulásra törekvő küzdelmeikben mindenkor szembetalálkoztak, s amely minden ilyen megmozdulást a „rend" nevében vérbe fojtott.

Bennünket közvetlenül csak a kapitalista-imperialista államok állandó hadserege érdekel, mert a már felszabadult és uralomra jutott proletariátusnak a szociális forradalmak és szociális háborúk ezen korszakában ezzel a hadsereggel kell megküzdenie. Azon államokban pedig, ahol a proletariátus osztályharcát még alulról vívja, ezt a hadsereget kell dezorganizálnia, lehetőség szerint maga mellé állítania, hogy elnyomóit legbiztosabb támaszuktól fossza meg.

A közlekedési eszközök hallatlan fejlődése folytán hatalmas lendületet vett világkereskedelem, a finánctőke expanzivitása következtében bevezetett gyarmati politika kényszerítette a kapitalista-imperialista államok urait, hogy fegyveres erejük létszámát soha nem látott mértékben emeljék, technikai felszerelését tökéletesítsék.

Természetes, hogy a sok százezer főnyi hadsereg nem állhatott többé drágán megfizetett zsoldosokból, mert ez az államot rövidesen pénzügyi csődbe vitte volna. Különben is kényszerítő intézkedések nélkül nem is lehetett volna azt a kívánt létszámot tartani. Ezért az adózás és más köz-

szolgáltatások mellé törvénybe iktatták a véradót, az általános hadkötelezettséget, melyet hazafiúi és polgári kötelességnek deklaráltak.

Ilyenformán a kapitalista államok lakosságának minden rétege képviselve volt a hadseregben, melyek különböző gazdasági helyzetüknél, különböző ideológiájuknál fogva egységes szellemű testületet nem alkothattak. Az állam érdekében megkívánt egységes szellemet meg kellett teremteni. Ennek megteremtésére a hatalmáért és vagyonáért reszkető uralkodó osztály meg is találta a megfelelő eszközöket. Ezek voltak: a burzsoáziához anyagilag és ideológiailag kötött tiszti- és altiszti kar, s az ezek segítségével bevezetett embertelen fegyelmező katonai nevelés.

Az uralkodó burzsoázia idejében felismerte hadseregének heterogén voltát, és ezért, hogy azt minden káros külső befolyás alól mentesítse, a demokratikus hazugságok bokrétájába belefűzött egy újabb virágszálat. Megállapította, hogy a hadsereg az egész „népé" s ezért politikamentes testületnek kell lennie, hogy az állam érdekeit, rendjét bárkivel szemben megvédelmezhesse.

A tiszteket és altiszteket kiváltságos helyzetbe emelte. Tekintélyük tiszteletét drákói büntetésekkel biztosította. A tisztikart magához vonta, kivételes megbecsülésben és kedvezményekben részesítette. A tiszti becsület (Standesehre) mindenek fölött állott. Ezekkel az üres külsőségekkel ezt a tisztességes munkára képtelen, állami intézetekben egyoldalúan nevelt, alacsony intelligenciájú testületet annyira magához kötötte, hogy nyomorúságos gazdasági helyzetéről is megfeledkezett.

E.M.G 16/2 PART B
könyvtára.

A legénységet tisztjei és altisztjei fárasztó testi gyakorlatokkal foglalkoztatták, kivetkőztették emberi méltóságából; akaraterejét, ellenállóképességét megtörték. Figyelmét állandóan arra koncentrálták, hogy „feljebbvalóinak", „elöljáróinak" mindenkor és minden körülmények között engedelmeskedni kell. Ha erről csak pillanatnyilag és bármily kis mértékben megfeledkezett, kikötéssel és más embertelen büntetésekkel sújtották.

Ilyen módon sikerült a sok százezer főnyi embertömegből mechanikus pontossággal, gondolkodás nélkül működő szervezetet létesíteni, melyet bárhol és bármikor saját testvérei ellen is felhasználhattak.

A kapitalista állam polgári és katonai szervezeteinek tökéletes összeműködésével — támogatva az egyház és iskola lelkeket rabul ejtő, butító tanításai által — biztosította a burzsoázia számára a termelés eszközeinek nyugodt és korlátlan birtoklását, és lehetővé tette, hogy a piacok utáni vad tülekedésben kardját is a mérlegre vethesse.

Uralkodott a burzsoázia a proletariátus felett a felfegyverzett proletariátus segítségével.

Ilyen viszonyok között, a zavartalanul élvezett jólét tetőpontján találta a burzsoáziát az imperialista politikának világháborúvá való kirobbanása, mely a versengő hatalmakat két ellenséges táborra választotta, s erőik végső megfeszítésére kényszerítette.

Százezres békelétszámú hadseregek gyengéknek bizonyultak az eléjük táruló katonai feladatok megoldására. Millió és millió embert kellett fegyver alá hívni, s néhány heti kiképzés után a harctérre dobni.

A többéves katonai nevelésnek nevezett emberkínzással gyilkoló géppé aljasított békehadsereget elnyelte az újonnan bevonulók tömege. Ezzel a hadsereg egy csapással megszűnt politikamentes, az élettől elszakított burzsoá osztályhadsereg lenni. Az idősebb korosztályok fegyverbe szólításával tömegesen vonultak be a polgári életben önállósághoz szokott, meg nem tört önérzetű, politikai, szociális mozgalmakban részt vett emberek, akik a gyárak és földek szabadabb levegőjét hozták magukkal. Ezek a csendesen elégedetlenkedő tömegek, megismerkedve a lövészárkok nyomorúságaival, engedelmességet megtagadó, dezertáló lázadókká váltak, s példájuk a hadsereg megbízható részét is magával ragadta.

A hadsereg szoros érintkezésbe jutott a mögöttes országrésszel (Hinterland), melyből a hosszúra húzódó háború nyomorúságának, az otthon hagyott család szenvedéseinek keserűsége és az a tudat vonult be sorai közé, hogy a háború csakis az otthon dőzsölő uralkodó osztály pénzszekrényeiért, földbirtokaiért folyik, s hogy a lövészárkokban a nincsteleneknek ezért kell kockára tenni maguk és családjuk életét.

A tisztikar megbízhatóságán is hatalmas rést ütött a tartalékos tisztek tízezreinek bevonulása, akiknek egy része a közkatonáknál nem kevesebb elkeseredést és a háború osztályérdekét szolgáló voltának még világosabb felismerését vitte be a hadseregbe.

A hadsereg hű tükre lett a véget érni nem akaró háború által lezüllesztett, gazdaságilag tönkretett burzsoá államnak, mely a hadsereg harcképessége, a belekényszerített

elégedetlen tömegek öntudatra ébredése folytán mindinkább problematikussá vált.

Ez a folyamat, az állam gazdasági csődjével párhuzamosan, a hadsereg felbomlásához vezetett.

Sohasem volt megállapítás találóbb, mint éppen a burzsoázia háborús nagy hadseregeire az, hogy minden hadsereg egy fehér és egy vörös hadseregből áll. Az ellentétek mindegyikben kezdettől fogva jelen vannak, melyek e nem kívánatos társadalmi rétegek tömeges bevonultatása és a háború szemléltetően oktató szenvedései folytán tudatossá válván, a szervezet megingathatatlannak látszó burkát felszakítják.

A burzsoáziának ma már nem ideálja a „politikamentes" tömeghadsereg, mert a háborúnak tömegfelvilágosító hatása folytán állandó veszélyt jelent számára. Ma kis létszámú, politikailag megbízható, igazi osztályhadsereg (tisztekből, altisztekből) megszervezésére törekszik, mely hadsereg öntudatosan védelmezi a burzsoázia politikai és gazdasági uralmát. Ezt különösen azon államokban találhatjuk, ahol az osztályharc a nyílt polgárháború fázisához közeledik (Olaszország: Guardia Regale, Németország: Orgesch stb.) vagy ahol a forradalmi állapot permanenssé vált (Magyarország, Finnország).

A hiányosan kiképzett és fegyelmezett tömegek fegyverbeállítása meggyorsította az imperialista hadseregben megindult bomlási folyamatot, melyet a német, de különösen az osztrák—magyar hadseregben a breszti béke után orosz hadifogságból hazatértek százezreinek frontra küldése rohamlépésben vitt a katasztrófa felé.

Fontos kérdés, hogy a proletariátusnak, illetve a proletariátus forradalmi pártjának milyen állást kell a burzsoá hadsereggel szemben elfoglalnia.

A proletariátus oroszországi győzelmes és magyarországi, rövid időre legázolt diktatúrájának tanulságai megadják erre a kérdésre a világos és határozott feleletet. Természetesen egészen különböző módon jár el a proletariátus a burzsoá hadsereggel és annak intézményeivel szemben a forradalomnak a munkásság uralomrajutása előtti és utáni korszakában.

A Kommunisták Oroszországi Pártja az 1917. februári forradalom után folytatta felvilágosító és dezorganizáló agitációját a hadsereg soraiban, melynek célja a fegyelem megbontása, a tiszti tekintély és befolyás teljes lerombolása volt.

Csak ezen az úton vált lehetségessé a hadsereget kivenni a burzsoázia kezéből és az eljövendő proletárforradalom mellé állítani.

Pacifista agitációt folytattak. Irányt szabtak a katonatömegek lelkéből elemi erővel kitörő békevágynak. Megmagyarázták a katonáknak, hogy a februári forradalom a

feudális cári klikkek kezéből a nagytőkés burzsoázia kezébe adta át a hatalmat, s hogy a dolgozó, nyomorgó népnek csak demokratikus jelszavakat hozott, azonban főleg nem hozta meg a gyilkos és céltalan háború befejezését.

Agitáltak a „demokratikus" jogok intézményesítéséért a hadseregben: bizalmi testületek, parancsnokok választásáért és a halálbüntetés eltörléséért.

Mindezen intézkedések pedig a hadsereg halálát jelentik, akár burzsoá, akár proletár hadsereg legyen az. A napóleoni pózokban tetszelgő Kerenszkij-kormány, hogy hadseregét a fronton tarthassa, ki is adott ennek megfelelő rendelkezéseket.

A katonák éltek is demokratikus jogaikkal. Régi, gyűlölt tisztjeiket elkergették és újakat választottak. Megválasztották katonatanácsaikat, melyeknek úgy gazdasági, mint hadászati kérdésekben döntő szavuk volt. Ezekbe a tanácsokba nagy számmal kerültek kommunisták.

A halálbüntetés eltörlése nagy lendületet adott az amúgy is nagyarányú szökéseknek, úgy, hogy a Kerenszkij-hadsereg dezertőrjeinek számát 1917 július havában két és fél—három millióra becsülték.

Az orosz demokrácia vezérei idejében észrevették a tömegek és a viszonyok nyomása alatt kiadott intézkedéseik veszélyét. Kétségbeesett erőfeszítéseket tettek, hogy a katonák hazaözönlését megakadályozzák, s a hadsereg fegyelmét helyreállítsák. A halálbüntetést újból bevezették. Azonban minden erőfeszítés hiábavaló volt. A katonák nagy csoportokban, teljes fegyverzetben, egész vonatokat hatalmukba ejtve, özönlöttek vissza, és felvették a

nyílt harcot Kerenszkij kozákokból és más „megbízható" elemekből összeállított, lefegyverző osztagaival.

Az antant-parancsra 1917 júliusában megindított szerencsétlen végű kelet-galíciai offenzíva megadta a kegyelemdöfést ennek a hadseregnek, s a katonatömegeket a bolsevista vezetők mellé állította. Ez az offenzíva teljes mértékben igazolta a bolsevista agitáció igazságait: hogy a cári család elűzésével a régi munkás- és parasztgyilkos politika nem változott s az orosz burzsoázia éppen úgy megy tovább az antant járszalagján, mint ahogy azt a cári klikk tette.

A bolsevikiek oroszországi pártjának pacifista agitációja és felvilágosító munkája folytán az októberi forradalom már apátiájukból felrázott, forradalmasított katonatömegeket talált. A cár reakciós tábornokai a hadseregnek csak jelentéktelen részét tudták felvonultatni a petrográdi helyőrség és munkásság ellen, de végeredményben ezek túlnyomó többsége is a proletárforradalomhoz pártolt.

A bolsevikiek oroszországi pártja tisztán és világosan látta, hogy a proletariátusnak minden körülmények között csak a saját burzsoáziájának megdöntésére kell törekednie. Nem szabad megzavartatnia magát kívülről támadó burzsoá hadseregek akciói által, s nem szabad megtűrnie, hogy erre apellálva újból befogják külső ellenségek ellen harcolni a „nemzeti védelem" szekerébe.

Magyarországon az októberi polgári forradalom kitörésekor nem volt a munkásságnak forradalmi pártja. Így a szociáldemokrácia opportunista vezetői, a kommunista

párt megszervezéséig, magukhoz ragadhatták a katonamozgalmak irányítását.

Az orosz forradalom hatása alatt ők is katonatanácsokat szerveztek[2]. Ezen tanácsok azonban nem forradalmasítani akarták a hadsereget, hanem az októberi forradalom „vívmányainak" megmentésére nevelték, hogy a szociáldemokrácia és a radikális burzsoázia együttes uralmát megvédje úgy a jobboldali ellenforradalom, mint a radikalizálódó forradalmi munkásság rohamával szemben.

A magyarországi burzsoázia szervezetlensége és gyávasága folytán a szociáldemokráciának az ország politikai és gazdasági életében döntő súlya volt, mégis a parancsnokok kinevezését a burzsoá pártokhoz tartozó hadügyminiszter kezében hagyta, s a parancsnokok választásának kérdését óvatosan elkerülte. Ezzel is bizonyítani akarta jóhiszeműségét a burzsoáziával szemben.

Ezt az osztálybékés idillt hamarosan megzavarta a Kommunisták Magyarországi Pártjának megjelenése a porondon. A párt exponenseinek sikerült bejutniuk a katonatanácsokba. Agitátoraik befurakodtak a hadseregbe. Katonák számára agitátortanfolyamokat nyitottak, hol a Kommunista Kiáltvány és a forradalmi marxista irodalom ismertetésével, magyarázásával jelentős gárdát szerveztek maguknak.

Hiábavaló volt a katonatanácsok szociáldemokrata tagjainak — amelyek legnagyobb része március 21-én, a proletárdiktatúra kikiáltásának napján, szélső kommunistává vedlett — minden kíméletlen üldözése.

A kommunisták kendőzetlen, becsületes, áldozatkész

forradalmi munkájának hatása néhány hét alatt megteremtette gyümölcseit.

A katonák letépték a tisztek rang- és más megkülönböztető jelzéseit, kitüntetéseit. Sok csapatrész kinevezett parancsnokát elkergette és új parancsnokot választott.

A kaszárnyák és más katonai intézetek fegyverraktárainak ellenőrzését a katonák ragadták magukhoz. Ezzel a tisztikar segítségével szervezkedő ellenforradalom felfegyverzését nagyban akadályozták.

Ezt a hatalmas agitációt nem tudta ellensúlyozni az opportunista többségű katonatanács az állam egész rendőri apparátusának támogatása dacára sem. A csapatok fölötti rendelkezés kicsúszott kezéből, és 1919 március 21-én követnie kellett a katonatömegeket a diktatúra útján.

A kommunisták oroszországi és magyarországi pártjának itt nagyjában vázolt munkája megmutatja az irányelveket, melyek szerint minden ország felszabadulásra törekvő proletárságának a felbomló burzsoá hadsereggel szemben eljárnia kell. Ez az út két fő irányban halad. Az egyik a katonák és a kasztszerűen különvált tisztikar ellentéteinek kimélyítése. A másik a katonák felvilágosítása arról, hogy a háború csak a burzsoázia érdekében folyik, s hogy a proletariátus annak poklából csak úgy szabadulhat, ha a kezébe adott fegyvert annak hajcsárai ellen fordítja.

A proletariátus uralomra jutásának első zűrzavaros korszakában a munkásuralom főleg a felfegyverzett proletariátus lazán összefüggő, hevenyében megszervezett erejére támaszkodik. A diktatúra biztosításának fő feltétele a szervesen összefüggő, lehetőség szerint jól felszerelt, fegyelmezett és öntudatos proletár osztályhadsereg sürgős megszervezése. A győzelemre jutott munkásság legjobbjainak ezen célra kell összesíteniük minden energiájukat, mert az alattomban szervezkedő belső ellenforradalom és az ezt támogató idegen burzsoá hadseregekkel szemben csak a munkásságnak hadsereggé szervezett, egységes fegyveres ereje képes a siker reményével harcba szállani.

Mielőtt a proletár hadsereg megszervezésére vonatkozóan irányelveket igyekeznénk megállapítani, le kell pergetnünk vázlatosan az oroszországi és magyarországi Vörös Hadseregek szervezésének történetét.

Reá kell mutatnunk a világ proletariátusa előtt a rohanvást egymásra torlódó események forgatagában elkövetett hibákra és tévedésekre, hogy azokat megismerve és elkerülve, biztosabb lépésekkel haladhasson a végső győzelem felé.

Az 1917. évi októberi forradalomban az ipari kerületek felkelő proletariátusával együtt harcolt a szertezüllött Kerenszkij-hadsereg még fegyverben álló csapatainak nagy többsége. Ezek és a helyi munkástanácsok által szervezett „vörös gárdákba" özönlő önkéntesek képezték a fiatal proletárállam fegyveres erejét. Ezen csapatok —

bár a kapitalista háborúban kimerülve, békevágytól átitatva, a bomlás csíráját hordozták magukban —, alkalmasak voltak arra, hogy a belső ellenforradalom első, rosszul szervezett visszacsapásait leverjék. Ezért az orosz proletárkormány eleinte nem gondolt rendes hadsereg felállítására.

Ez a felfogás meg is felelt a győzelmes orosz munkásság becsületes békevágyának, mely az uralom kézbe kerítése után felhívást intézett a világ összes népeihez a gyilkos és céltalan háború befejezésére.

A német burzsoázia fenyegető magatartása és egyéb körülmények mindinkább arra mutattak, hogy a proletariátus uralmának megvédése céljából a legsúlyosabb katonai feladatok megoldására, védelemre és támadásra egyaránt alkalmas hadsereget kell szervezni.

A népbiztosok tanácsa 1918. január 28-án felhívást intézett az orosz proletariátushoz, melyben rámutatva a nemzetközi és belső ellenforradalom szövetkezésére, a proletáruralom megvédésére szólítja fel a gyárak és földek proletárjait. Ugyanez alkalommal intézkedéseket tett az önkéntes jelentkezés alapján megszervezendő proletár hadsereg felállítására.

A német hadseregnek február elején Petrográd ellen intézett s az egész világ burzsoáziája által leplezetlen örömmel kísért támadása a szervezés kérdését még jobban előtérbe állította. A városok és ipari területek öntudatos munkásai tömegesen jelentkeztek; de nagy számmal jutottak be a hadseregbe a zavarosban halászni akaró — lumpenproletariátushoz és lumpenburzsoáziához tartozó

— kalandorok is. Ezen utóbbiak fegyelmezetlenségükkel, rablásaikkal a hadsereg öntudatos, becsületes, forradalmi szellemű katonáit elkedvetlenítették, a csapatok harci értékét csökkentették. Ez az önkéntes hadsereg éppen ezen okoknál és szervezetének lazaságánál fogva nem felelt meg feladatának. Kötelező szolgálati idő sem volt megállapítva a katonák számára, s így a csapatok állománya folytonos változásoknak volt kitéve. Az utánpótló, élelmező és felszerelő szervek sem voltak kiépítve. Ez utóbbiak pedig a hadseregszervezet szilárdságának, a front és a mögöttes országrész kontinuitásának elengedhetetlen bázisai. A szilárd és az egyes csapatokat a kitűzött cél irányában mozgató szervezettség hiánya folytán nem voltak a csapatok katonailag megbízhatók. Használhatóságuk teljesen az egyes parancsnokok vagy politikai megbízottak egyéni kiválóságától függött. Ezen bajokat növelte a Kerenszkij-hadseregtől átöröklött alparancsnokválasztási rendszer és a folytonos gyűlésezés. Ennek következtében sokszor a legelőnyösebb katonai helyzetek sem voltak kihasználhatók, mert a parancsok teljesítése előtt a katonák megbeszéléseiket tartották, s a parancsokat vagy elkésve vagy egyáltalán nem teljesítették.

Gazdaságilag is hátrányos volt a Tanácsköztársaság szempontjából a hadseregnek önkéntes jelentkezés alapján való megszervezése, mert — a lumpenproletariátus tömegei mellett — a gyárak legöntudatosabb, technikailag legképzettebb munkásai jelentkeztek a hadseregbe, akikre jóval nagyobb szükség lett volna otthon a gazdasági szervezés és építés munkájánál. A falusi földmívesszegénység

viszont — politikai éretlensége és a falusi burzsoázia ellenforradalmi agitációja folytán — nem jelentkezett elegendő számban.

Az önkéntes hadsereg különben is ellentétben állott a diktatúra szellemével, amely minden proletártól munkát követelt. Éppen olyan joggal kellett általános proletárkötelességgé tenni a dolgozók uralmának megvédését is. De a forradalmi hadseregnek a harcok tüzében ezer áldozaton és csalódáson át kellett a proletariátus félelmes fegyverévé kovácsolódnia. Az ellenforradalommal vívott harcok első kudarcai idejekorán rávilágítottak a hibákra, s megmutatták az utat, melyen a hadsereg szervezetének haladnia kell. Az antant támogatta belső ellenforradalom térhódítása és a nemzetközi burzsoázia nagyszabású készülődései kétségtelenné tették, hogy a győzelemre jutott proletariátus évekig elhúzódó harcoknak néz elébe, melyeket csak fegyelmezett és jól vezetett reguláris hadsereggel képes megvívni.

A népbiztosok tanácsának 1918. április 22-én kiadott dekrétuma elrendelte a dolgozók általános hadkötelezettségét 18 és 40 év között és a 16—18 évesek katonai szolgálatra való előkészítését. Egyidejűleg a vöröskatonák szolgálati idejét hat hónapban állapították meg. Elrendelte továbbá a parancsnoki állások kinevezés útján való betöltését és a katonák bizalmi testületeinek hatáskörét kizárólag gazdasági és agitációs ügyek intézésére korlátozta.

A régi hadsereg likvidálását teljessé tette az abból még fegyverben maradt legfiatalabb korosztályok hazabocsá-

tása. Szükséges volt ez az intézkedés, mert a háborúban elfáradt, reakciós tradíciókkal telített hadsereget meg kellett semmisíteni. Haza kellett bocsátani a földmíves proletárt, hogy saját szemével lássa a forradalom eredményeit, hogy részt vehessen a földek elfoglalásában. A földmívesszegény előtt ily módon vált érthetővé, hogy — a tanácsuralom kifejezett békevágya dacára — tovább kell harcolnia az egész világ burzsoáziájával szövetkezett nagybirtokosok ellenforradalmi csapatai ellen, akik vissza akarják szerezni elvesztett földjeiket.

Ennek a szükségszerűségnek felismeréséhez hosszabb-rövidebb időn belül eljutott az orosz parasztság, különösen ott, ahol az ő támogatásával előnyomuló ellenforradalmi csapatok ideiglenesen visszaállították a nagybirtokosok és a cári bürokrácia uralmát.

A hadsereg ilyen gyökeres újjászervezésével egyidejűleg meg kellett oldani a parancsnokságok betöltésének kérdését. Kétségtelen volt, hogy a polgárháború és a nemzetközi ellenforradalom támadása által a tanácsuralomra kényszerített nagyszabású katonai szervezési feladatok elvégzése szakértők bevonása nélkül majdnem lehetetlen. Be kellett vonni a munkába a cári hadsereg tisztjeit. Úgy kellett ezt a kérdést megoldani, hogy a volt cári tisztek bebocsátása a hadseregbe annak megbízhatóságát és proletár osztályhadsereg jellegét ne veszélyeztesse.

A hadügyi népbiztosság elrendelte a volt tisztek regisztrálását, mely munkát a hadsereg megszervezésére felállított katonai biztosságok végezték. Felhívta a volt tiszteket a Vörös Hadseregbe való belépésre. A felvételre

jelentkezők névsorát közzétette a tanácsok hivatalos lapjaiban, azzal a felszólítással, hogy minden proletárnak kötelessége a felsoroltak bármelyikének politikai megbízhatóságára felmerült aggályait az illetékes katonai biztosságnak bejelenteni. Ezen bejelentések megvizsgálására külön bizottságok szolgáltak, melyeknek joguk volt — alapos kifogás esetén — bármely jelentkezőt indokolás nélkül visszautasítani. Ilyen módon sikerült a cári rezsim exponált reakciósait a hadseregtől távol tartani.

A politikailag közömbös vagy a proletárforradalommal rokonszenvező volt tiszteken kívül gondoskodott a hadügyi népbiztosság osztálytudatos forradalmár parancsnokok neveléséről, proletár parancsnokképző tanfolyam felállításáról, amely tanfolyam a „vörös tisztek" ezreit képezte ki a hadsereg számára.

Az orosz proletariátus hősiessége mellett a soraiból kinőtt parancsnokoknak köszönhető, hogy a Vörös Hadsereg nemcsak a sikerek, hanem a kudarcok és megpróbáltatások napjaiban is szilárdan áll a tanácsuralom mellett. A fegyelem biztosítására a magasabb parancsnokságok mellé katonai forradalmi törvényszékeket állítottak fel, melyek szigorú, de igazságos eljárásukkal megtisztították a hadsereget a forradalomtól idegen, kalandor elemektől, és csírájában elfojtották az oda befurakodó ellenforradalmi provokatőrök kísérleteit.

A hadsereg szervezeti tagozódásához alkalmazkodó propagandaszervek gondoskodtak a fegyverbe hívott proletárok felvilágosításáról, a forradalmi szellem ébrentartásáról. Ugyanezek intézték a forradalmi irodalom és

újságok szétküldését is. Írni, olvasni nem tudó katonák számára tanfolyamokat rendeztek be.

A parancsnokságok — dandárparancsnokságtól felfelé — kollegiálisak: egy katonai szakértőből és két politikai biztosból állottak. Alacsonyabb parancsnokságoknál a parancsnokok mellé egy politikai biztost osztottak be. Kivételt képeztek a kommunista párthoz tartozó, kétségtelen megbízhatóságú parancsnokok. Ezen politikai biztosok a forradalom „szemei és fülei", akik a tanácsuralom felelős képviselői a hadseregben. Számukat a proletár parancsnokok szaporodásával arányosan csökkentették.

Az orosz Vörös Hadsereg élén a legfőbb katonai és forradalmi tanács áll, melynek közvetlen alárendeltjei az egyes frontrészek vagy hadseregek szerint megszervezett, a hadműveleteket intéző katonai és forradalmi tanácsok.

Az állandó hadsereg megalakításával, annak frontmögötti pótló és élelmező szerveit, egészségügyi és egyéb intézeteit — a proletárdiktatúra szellemének megfelelően — átszervezték és a tanácsállam közigazgatási beosztása szerint felállított kerületi és helyi katonai biztosságok kapcsolatába állították be.

Ebben a nagyjában vázolt keretben épült fel a tanácsok oroszországi Vörös Hadserege, melynek létszáma a három milliót meghaladja, s amely hősies harcaival méltán nyerte el az egész világ proletariátusának bámulatát és szeretetét.

A magyarországi proletariátus a magyar burzsoázia szervezetlensége, a gazdasági élet teljes züllöttsége folytán küzdelem és áldozatok nélkül jutott hatalomhoz. Örökségül kapta az októberi forradalom hadseregét, melynek

emberanyaga nagyobbrészt a lumpenproletariátus soraiból került ki, tisztjei pedig a tényleges tisztikar értéktelenebb, az osztrák—magyar militarizmus bukása folytán előállott viszonyokba beilleszkedni nem akaró rétegéből. Nagy számban voltak közöttük a szociáldemokrata kezdeményezésre megalakult tényleges tiszti szakszervezet tagjai. Kevés öntudatos, szociális gondolkozású tiszt kivételével, mindenre kész és mindenre kapható kalandorok.

A magyarországi Tanácsköztársaság hadügyének intézői — figyelmen kívül hagyva az egy és fél éves orosz forradalom tanulságait — ezt a hadsereget nem szerelték le, parancsnoki karát sem cserélték ki, hanem erre kezdték felépíteni a Vörös Hadsereget. Mindössze néhány lényegtelen szervezeti változtatást eszközöltek, s a kereteket bővítették oly módon, hogy az antant által a Károlyi-kormánynak engedélyezett hat hadosztály számát kettővel és két önálló dandárral szaporították.

A hadsereget a már a Károlyi-uralom alatt visszatartott vagy bevonultatott fiatal korosztályok fegyver alatt tartása mellett önkéntes jelentkezés, toborzás útján igyekeztek kiegészíteni. A hadügyi népbiztosság erre a célra vegyes toborzóbizottságokat nevezett ki, melyekben katonai és orvosi szakemberek mellett egy politikai megbízott is helyet foglalt, akinek kötelessége volt ügyelni arra, hogy a hadseregbe csak proletárok vétessenek fel.

Miután ezen bizottságok munkája meglehetősen rendszertelen volt és számos hatásköri összeütközésre adott alkalmat, a toborzást később a munkástanácsokra bízták.

A hadsereget politikai megbízottakkal a hadügyi nép-

biztosság, rövid idő múlva pedig a hadseregfőparancsnokság politikai osztálya látta el az egyesült szocialista-kommunista párt titkárságának ajánlatára támaszkodva. A két munkáspárt egyesülése folytán nem volt mód különbséget tenni osztályharcos öntudatú kommunista forradalmárok és az egyesült pártba szociáldemokrata patentírozással bekerült új „elvtársak" között. Ez okból az áldozatkész forradalmárok mellett nagy számmal jutottak be a hadseregbe önző, egyéni célokat követő, sőt a diktatúra megbuktatására törekvő elemek is, akik ott, mint a tanácshatalom politikai reprezentánsai, mérhetetlen károkat okoztak.

Ezenkívül maga a fiatal kommunista párt sem rendelkezett elegendő számban alkalmas erőkkel. Ilyenformán nagyon sok parancsnokságnál könnyű dolguk volt az ellenforradalmár tiszteknek, akik a hozzájuk ellenőrzőül beosztott politikai megbízott könnyelműségére, tudatlanságára, vagy éppen jóindulatú elnézésére támaszkodhattak.

Ez az állapot meg is teremtette a maga gyümölcseit: mert az elszigetelten, eleinte csak nyilatkozatok és jelentéktelennek látszó külsőségek formájában (pl. a volt tisztek egymást a régi hadseregben viselt rangjuk szerint szólították és nem a Vörös Hadsereg előírásaihoz képest parancsnok elvtársnak) jelentkezett ellenforradalmi törekvések szervesen egymásba kapcsolódhattak, s így a volt tisztek később az ellenforradalmi mozgalmak gerincét képezhették. A vörös hadsereg első, rövidlátó és mérhetetlenül hiú főparancsnoka, Böhm Vilmos legfőbb patrónusa volt az ellenforradalmi tiszteknek. Befolyásuk alatt

szabállyá emelte azt a felfogást, hogy a legkisebb parancsnoki hely is „katonai szakemberrel", lehetőleg aktív tiszttel töltendő be.

Ezen felfogás érvényesítése a gyakorlatban tette lehetővé a tiszteknek, hogy a hadseregben néhány kisebb parancsnokságot betöltő kommunista szellemű parancsnokot kiüldözzenek és a hadsereget teljesen a hatalmukba kerítsék.

A tisztek befolyása olyan erős volt, hogy a „vörös" hadseregfőparancsnok a parancsnokok kinevezésénél a volt tiszteknek régi hadseregbeli rangját is tekintetbe vette. Megtörtént az is, hogy egy kommunista tartalékos tisztnek a III. hadtest parancsnokává való kinevezését a tisztek tiltakozására visszavonta. Ugyancsak tiszti befolyás alatt korlátozta a politikai megbízottak hatáskörét, és megtiltotta, hogy azok volt tiszteket saját hatáskörükben letartóztassanak.

Ezeken az állapotokon mit sem változtatott a szakszervezeteknek május 2-án történt mozgósítása, melyre a románok fenyegető előnyomulása adott impulzust.

A Vörös Hadsereg veresége a románokkal szemben a Tiszán túl s a csehek előnyomulása Miskolc irányában a diktatúra létének vagy nemlétének kérdését vetette fel, s a Kormányzótanácsot arra kényszerítette, hogy a budapesti szervezett munkásság forradalmiságára apelláljon s őket a diktatúra megvédésére hívja fel.

A helyzet komolyságát fokozta az a körülmény, hogy a hadseregfőparancsnok a hadsereg helyzetét szándékosan súlyosabban állította be s azt jelentette a Kormányzó-

tanácsnak, hogy a román hadsereg a Tiszát is átlépte és tovább nyomul előre nyugat felé.

Ebben a kétségbeejtő helyzetben nem volt más mentség, mint a szakszervezetekben egyesített munkássághoz fordulni. Azt gyorsan fel lehetett szerelni s harcba állítani. A munkásság felösmerte a helyzet komolyságát s elhatározta a szakszervezetek mozgósítását.

A tanácshatalom ezen válságát a szakszervezeti bürokrácia felhasználta, és keresztülvitte, hogy az új ezredek gyárak, szakszervezetek szerint szerveztessenek meg, hogy így a felfegyverzett szakszervezeti munkásságot a hadsereg keretein belül is kezében tarthassa.[3]

Ezeket a munkáscsapatokat a hadsereg többi részeivel szemben indokolatlan kedvezményekben részesítették, jobban ruházták, élelmezték. Az üzemekben együtt élő, gyűlésező emberek bevitték a hadseregbe is ezt a szellemet. Szolidárisan tagadták meg az engedelmességet. Ők indították meg a dezertálást. Kielégíthetetlen igényekkel állottak elő, jobb élelmezést követeltek. A dezertőröket szakszervezetük otthon újból munkába állította, vagy akadálytalanul utalta számukra a munkanélküli segélyt. Ezenfelül a katonai hatóságokkal szemben is védelembe vette.

Mindezen hibák dacára az újonnan felállított munkásezredek megoldották feladatukat, mert harcbavetésükkel sikerült az ellenséges előnyomulást feltartóztatni s ezalatt a visszavonuló csapatok felbomló kötelékeit rendezni, új támadásra előkészíteni. Az igazságnak tartozunk azzal a megállapítással, hogy a Vörös Hadsereg ellenforradalmár vezérkari főnöke[4] ezen új csapatokat erejükön felüli

feladatok elé állította, kimerítette, mialatt más hadosztályokkal a Jugoszláviából „jelentett" antantcsapatok ellen demonstráltatott.[5]

A munkásezredekre ebben az összeállításukban volt szükség az adott pillanatban, mert gyorsan kellettek s minden átszervezési intézkedés halasztotta volna frontra küldésüket. Később azonban, a közvetlen veszély elmúltával — a már fentebb említett hibák kiküszöbölése végett — át kellett volna őket szervezni.

A szakszervezetek és gyárak munkásait el kellett volna osztani a túlnyomóan mezőgazdasági proletárokból álló ezredekben. Az ipari munkások öntudatosabb forradalmisága, egyesülve a földmívesszegények nagyobb harci készségével emelte volna a csapatok politikai megbízhatóságát és harci értékét, viszont a munkásokat kivonta volna a reakciós szakszervezeti bürokrácia kezéből.

A hadseregben levő tiszti és más ellenforradalmi elemek a hadsereg kipróbált harcos csapatrészei között a munkáscsapatok kedvezményezései és a büntetés nélkül maradt szökések ismertetésével eredményes ellenforradalmi agitációt folytattak.

A tiszti hegemónia letörésének egyetlen módja lett volna a parancsnoki állásoknak — legalább ezredparancsnokságig bezárólag — megbízható proletárokkal való betöltése. Ezt a diktatúra első idejében, amíg proletárokból nevelt parancsnokok nem álltak rendelkezésre, proletár érzésű tartalékos tisztek alkalmazásával lehetett volna elérni.

A hadügyi népbiztosságban a diktatúra első napjaiban

elkészült a proletár parancsnoki tanfolyam tervezete, sőt az előadók is ki voltak jelölve. Azonban ezen, a diktatúra megvédésére annyira döntő súlyú intézmény megvalósítása elmaradt.

Igaz, hogy a főparancsnok tiszt-imádása és a hirtelen megerősödött tiszti befolyás mellett kétséges, hogy az új proletár parancsnokok megfelelően alkalmaztattak volna.

A fegyelmi vétségek és ellenforradalmi törekvések leküzdésére a hadosztályparancsnokságok mellé szervezett forradalmi katonai törvényszékek legtöbbje nem állott hivatásának magaslatán. Súlyosabb konzekvenciájú ügyekben a döntést elhárították magukról, s a vádlottakat a humanitásáról ismert budapesti forradalmi törvényszéknek adták át.

A magyarországi Vörös Hadsereg szervezetileg jól volt fölépítve. Tüzérsége és fölszerelése általában vetekedett bármelyik vele szemben álló hadsereggel. Mégis a főparancsnok gyengesége, a tiszti befolyás rohamos térhódítása megakadályozta, hogy igazi proletár osztályhadsereggé válhasson. A nacionalista tendenciák felülkerekedését tette lehetővé.

A tiszti ellenforradalmi aknamunka főleg a szlovák földről való visszavonulás után vett nagyobb lendületet, amikor a tisztikar világosan fölismerte, hogy a tanácskormányt nem a régi Magyarország elveszített területeinek visszaszerzése, hanem nemzetközi forradalmi szempontok vezetik.

A tisztek nyílt ellenforradalmi megbeszéléseket folytattak. Határozatokat hoztak, hogy a román hadsereggel

együtt küzdő ellenforradalmi csapatok ellen nem harcolnak. Egyik tüzérezred tisztjei ezt a határozatot a főparancsnoksághoz írásban is felterjesztették. A hadosztály politikai megbízottja letartóztatta őket, s átadta a főparancsnokság forradalmi törvényszékének. A főparancsnok a letartóztatottakat 2—3 nap múlva visszaküldte a hadosztályhoz azzal, hogy megbánták elhamarkodott fellépésüket és ezen felül kinyilatkoztatták, hogy hajlandók a Vörös Hadseregben tovább szolgálni.

A tanácskormány a hadtestek élére — melyek a legmagasabb stratégiai operációs egységet alkották — a proletariátus előtt ismert „politikai névvel" bíró munkásvezéreket állított, akik teljes jóhiszeműséggel, nagy munkakedvvel, azonban többnyire minden hozzáértés nélkül tevékenykedtek. Nem tudtak a volt tisztekkel megfelelően bánni, velük szemben kellő eréllyel fellépni, s ellenforradalmi céljaiktól rábeszéléssel, meggyőzéssel és hasonló demokratikus eszközökkel akarták eltéríteni. Hogy ez így történt, annak oka nem is annyira egyes vezetők gyengeségében és erélytelenségében keresendő, hanem egyenes következménye volt a szociáldemokrata opportunizmus túlsúlyának a diktatúrában, mely a legerélyesebb és legbátrabb forradalmárok kezét is kötve tartotta. Minden parancsnokot és politikai funkcionáriust hátrányosan befolyásolt az a tudat, hogy erélyes fellépés esetén nem számíthat a főparancsnok támogatására, aki egy Budapest elleni támadást szervező hadosztályparancsnokot — aki a hadosztály politikai megbízottját a puccsban való részvételre hívta fel — a következő atyai figyelmeztetéssel

intézett el: „Elvtárs, volt alezredes elvtárs, ilyet talán mégsem szabad beszélni!"

A tanácshatalom képviselőinek erélytelensége élénk bizonyítéka volt a diktatúra gyengeségének. A tanácsuralmat megfosztotta szükségszerűen diktatórikus tartalmától, s ezért a tisztek, akik megszokták a burzsoá militarizmus vasmarkát, büntetlenségük biztos tudatában, minden óvatosságot félretéve, dolgoztak. Nyíltan követelték a nemzeti színek engedélyezését a csapatok zászlóira.

Egyes tisztábban látó és a diktatúra fennmaradását őszintén akaró szovjetfunkcionáriusok igyekeztek a volt tényleges tisztek befolyását csökkenteni és az intellektuális proletariátushoz tartozó tartalékos tiszteket bevonni a hadseregbe. Azonban ezek mozgósítása a diktatúra kényszerítő eszközeinek elégtelensége, a katonai kiegészítő szervek szabotázsa és a proletár államhatalom tekintélyének teljes hiánya folytán szégyenletes kudarcot vallott.

Az a Vörös Hadsereg, mely első forradalmi lendületében a románokat visszaszorította, a cseh hadsereget döntően megverte, néhány hét leforgása alatt megszűnt a proletáruralom harcos védője lenni.

Az először felbomló munkáscsapatokat követte a kipróbált, harcedzett mezőgazdasági proletárok ezredeinek lezüllése, mely az ebből folyó katonai vereségen keresztül a tanácsuralom bukásához vezetett.

Amint már mondottuk, a proletariátus sorsdöntő élethalálharcát csak úgy vívhatja meg sikerrel, ha a burzsoázia mintaszerűen megszervezett, kitűnően felszerelt, eltompított öntudatú hadseregével vasfegyelmű, a polgárháború elkerülhetetlenségét és célját tisztán látó, technikailag hasonlóan felszerelt igazi proletár osztályhadsereget tud szembeállítani.

A Vörös Hadsereg proletár jellegéről általában beszélni bűnös könnyelműség és lelkiismeretlenség volna. Ez a fogalom félreérthetetlen és alapos megállapításokat követel már csak azért is, mert éppen ennek az ingatag meghatározásnak tudható be végeredményben a harcoló proletariátus sok eddigi nehéz kudarca és veresége, melyek nagy része a proletár osztályszempontok helyes felismerése és szemmel tartása mellett a jövőben elkerülhető.

A proletárhadsereg osztályjellegének biztosítása elsősorban szervezeti kérdés; függ ezenkívül a hadsereg szellemétől.

Ezen két tényezőnek proletár szempontok szerinti összhangba hozása elengedhetetlen feltétel.

Igyekezzünk először a proletár osztályszempont megvédésére szükséges szervezeti intézkedéseket megállapítani.

A proletár osztályhadsereg szervezőinek fel kell használniuk a burzsoá militarizmus szervezési tapasztalatait és át kell venniük az ott bevált szervezeti sémákat. A katonai intézeteket és csapatkiegészítő, felszerelő szerveket a proletárdiktatúra szellemének megfelelően át kell szervezniük.

Ez gyökeresen csak a régi burzsoá uralom exponenseinek eltávolítása útján lehetséges. Új embereket, lelkes, munkára és áldozatra kész forradalmárokat kell helyükre állítani, akik új szellemet és a proletariátus felszabadult energiáit viszik ezen intézményekbe.

A hadsereg megszervezésénél elkerülhetetlenül szükség van a régi rendszer tisztjeinek szakértő munkájára. Ezekkel, mint a burzsoá imperializmus reprezentánsaival szemben természetesen óvatosan kell eljárni, bár azt megállapítani róluk, hogy mint testület en bloc elvetendők, súlyos tévedés és mulasztás volna.

Rövidlátó proletár politikus az, aki a teljes elutasítás álláspontjára helyezkedne velük szemben, viszont naiv és a társadalom ellentétes erőit s a lerögzített ideológiák hatását helytelenül értékelő, aki feltétlenül bízna bennük csak azért, mert esetleg az események nyomása alatt szakszervezetileg szervezkedtek és csatlakoztak a munkásság pártjához, mint ez Magyarországon történt. Egyénenként kell elbírálni használhatóságukat a forradalom számára s tekintet nélkül többé vagy kevésbé megbízható voltukra, szigorúan kell ellenőrizni őket.

A volt tisztek szakképzettsége, szaktudása, különösen a Vörös Hadsereget organizáló szerveknél és a magasabb parancsnokságoknál nélkülözhetetlen. A magasabb parancsnokságoknak a diktatúra első idejében, amíg megbízható parancsnokokkal nem rendelkezünk, kollegiálisoknak kell lenniük, ahol a katonai parancsnok mellett a tanácshatalom két megbízottja őrködik afelett, hogy a parancsadás, a csapatok gazdasági adminisztrációja a

forradalom érdekeinek megfelelően történjék. Ugyancsak egy-egy politikai megbízott állítandó az alacsonyabb parancsnokságok mellé is zászlóaljparancsnokságig bezárólag. Kivétetnek ezen ellenőrzés alól a forradalmi mozgalomban részt vett, kipróbált megbízhatóságú parancsnokok.

A tiszti szaktudás monopóliumának megtörése és a hadsereg proletár osztályjellegének végleges biztosítása céljából forradalmi parancsnokok nevelésére tanfolyamok állítandók fel, melyekben a küzdő proletariátus fiatalsága megszerzi a szükséges katonai ismereteket, viszont a volt tisztek politikai oktatást nyernek.

A volt tisztek alkalmazásánál számításba kell venni azt, hogy ezen kifelé egységesnek látszó testületet ezerféle ellentét, ki nem elégített ambíció marcangolja. Az imperialista hadseregben a tehetségtelen protekciósok, uralkodó és arisztokrata családok rokonai haladtak előre. A kispolgárságból kikerült tehetségesek — egy-két szerencsés kivételével — háttérbe szorultak. Ezeknek és hasonló ellentéteknek az okos felhasználása, a képzett, ambiciózus volt tiszteknek képességük szerinti megfelelő alkalmazása nagyszerűen kamatoztatható a proletárdiktatúra érdekében. A fiatalabb tisztek megértőbbek a proletariátus forradalmával szemben, s ha látják, hogy egzisztenciájuk biztosítása mellett katonai ambícióik is kielégítést nyernek, becsülettel szolgálják a tanácshatalmat. Természetesen ezek munkája is ellenőrizendő mindaddig, amíg megbízhatóságuknak feltétlen bizonyságát nem adták.

A kollegiális parancsnoklás csak átmeneti intézkedés-

nek tekintendő, mert a katonai irányítás természeténél fogva egy akarat korlátlan érvényesülését kívánja. Stratégiai, de főleg taktikai feladatok a legkülönbözőbb módon megoldhatók. Különösen akkor, ha a szükséges intézkedések gyorsan és határozottan tétetnek meg. A kollegiális parancsnoklás tanácskozásaival súlyos technikai hátrány jár már csak azért is, mert a proletariátusnak nem áll módjában minden helyre, legalábbis az első időben, megfelelő bizalmi embereket állítani. Így a hozzá nem értés és az ebből származó akadékoskodás hátrányosan befolyásolhatja a csapatok akcióit.

Éppen ezért úgy a parancsnokok, mint a politikai megbízottak hatásköre szigorúan körülhatárolandó. Megállapítandó, hogy mely esetben kell feltétlenül a politikai megbízottak akaratának érvényesülnie (pl. ha a kiadandó parancs végrehajtása a forradalom érdekeit veszélyezteti).

A proletár fegyveres erő megszervezésének első idejében a Vörös Hadsereg el sem képzelhető politikai megbízottak nélkül. A katonák a régi katonai kiképzés és háborús élményeik hatása alatt a volt tisztekben továbbra is osztályellenségeiket látják, és parancsaikat nem teljesítenék, vagy legalábbis bizalmatlanul fogadnák, ha azokat nem ellenjegyeznék a proletariátus érdekeit képviselő politikai megbízottak. Ez utóbbiak munkája, főleg azonban a parancsnokok önfeláldozó, becsületes viselkedése hivatott ezen érthető bizalmatlanság megszüntetésére.

A politikai megbízottak tevékenységi köre rendkívül sokoldalú. Ellenőrzési kötelességeik gyakorlása sok tudást és emberismeretet követel. Éppen ezért mindaddig, amíg a

tanácsuralom a proletariátus tehetséges fiatalságából megfelelő parancsnoki gárdát nem nevel magának, ezekre a fontos helyekre a forradalom legkipróbáltabb harcosai állítandók. Nem szabad megengedni, hogy a katonai szaktudás fétissé váljék s így a proletárhadsereg a volt tisztek kezébe kerüljön. A proletariátusban kell annyi önértékelésnek és önbizalomnak lennie, hogy ezt a tudást ő is megszerezheti, csak tanulnia kell.

A proletár parancsnokképző tanfolyamokkal párhuzamosan politikai megbízottak képzendők ki, akik katonai elméleti és gyakorlati oktatásban is részesítendők, hogy ellenőrző kötelességüket megfelelően gyakorolhassák.

A politikai megbízottak és a parancsnokok kvalitása határozza meg a hadsereg minőségét. Rendkívül kell ügyelni arra, hogy a hadsereg gerincét képező politikai megbízotti és parancsnoki karban őket a katonatömegektől elválasztó valamelyes külön testületi szellem ki ne alakuljon, és arra is, hogy valamely, a proletárdiktatúra szellemétől eltérő gyakorlati privilégiumokat ne teremtsen a számukra.

Nem szabad megengedni külön étkezők felállítását a parancsnokok és politikai megbízottak számára, és semmiféle olyan kényelmi intézkedések bevezetését, melyek a kapitalista hadsereg sokáig ható tradícióit folytán könnyen becsempészhetők a proletár hadseregbe.

A politikai megbízottaknak és parancsnokoknak osztozniuk kell a katonák életmódjában, együtt kell velük harcolniuk. A katonáknak látniuk kell, hogy a vörös parancsnok nemcsak a vezetésben áll felettük, hanem

bátorságban az ellenség előtt és a szenvedések, nélkülözések elviselésében is. Szolgálatban, külsőségekben is köteles kifejezést adni a vöröskatona — tisztelgés által — annak, hogy magát a parancsnok akaratának feltétlenül alárendeli. Szolgálaton kívül azonban meg kell szűnnie minden különbségnek. Parancsnok és katona egyformán harcosai a nemzetközi forradalomnak.

A Vörös Hadsereg funkciók szerint különböző részeinek testvéri egybeolvadása a szociális forradalomért való következetes és kérlelhetetlen harc gondolatában, biztosítja a tanácshatalom szilárdságát, és megadja a lehetőséget a nemzetközi ellenforradalom legyőzésére és a felszabadulásért küzdő proletariátus támogatására.

A Vörös Hadsereg szervezeti tagozódásába organikusan kell beleilleszkedniük a katonai forradalmi törvényszékeknek, melyek dandárparancsnokságtól felfelé szervezve, végső fokon a hadsereg-főparancsnokság mellett működő központi katonai törvényszéknek rendeltetnek alá. Ezen bíráskodó szervek a parancsnokok és politikai megbízottak hatáskörén kívül eső súlyosabb bűncselekmények esetében ítélkeznek, s hatásos védelmet nyújtanak a hadseregben esetlegesen fellépő ellenforradalmi elemekkel szemben.

A törvényszékek tagjai öntudatos, képzett proletárok soraiból választandók, akik minden emberi gyöngeségtől mentesen, kérlelhetetlenül ítélkeznek, kizárólag a forradalmi cél és ésszerűség szempontjai szerint, még a tanácsuralom érdekei ellen vétő, megtévedt proletárokkal szemben is. Rendkívül fontos ezen bíráskodó szervek tagjainak

a megválogatása és működésüknek ellenőrzése, mert a proletariátus nyomorúságos gazdasági helyzeténél fogva érzékenyebb, megértőbb a szenvedésekkel szemben, és sokszor saját osztályérdekei ellenére indokolatlan humanitásra, szentimentalizmusra hajló.

A hadsereg osztályjellegének másik, hasonlóan fontos követelménye annak forradalmi proletár osztályszelleme, melyet a proletariátusból rekrutálódott vöröskatonákban tudatossá kell emelni.

A burzsoázia kisebbségi uralmára jellegzetes, hogy a katonatömegeket, melyek gazdasági és osztályhelyzetüknél fogva homlokegyenest ellentétes elemekből, a proletariátus soraiból kerültek ki, elszakította azelőtti életviszonyaiktól, a fizikai és szellemi terror minden eszközével semlegesíteni igyekezett.

Nem politizáló hadsereg kellett a burzsoáziának, amely nem keresi célkitűzéseinek helyes vagy helytelen voltát, hanem a tiszti és altiszti korbácsok meggyőző erejének hatása alatt — elhiszi, hogy a „haza" fogalmában megszemélyesített összesség érdekében létezik. A hadsereg célkitűzésének ezen burzsoá osztályszempontok szerinti beállítását meztelenre vetkőztették a háború ostorcsapásai, amikor is a szenvedések az emberileg kibírhatónál mélyebben vágtak bele az egyenruhába bújtatott rabszolgák húsába és gondolkozni kényszerítették őket. A világháború eseményei megmutatták, hogy a legnagyszerűbben felépített katonai szervezet is — párosulva a legtökéletesebb katonai felszereléssel — csak ideig-óráig funkcionál, mert a megpróbáltatások a mesterségesen altatott, de a töme-

gekben élő instinktív osztályszempontokat felszínre juttatják és diszkreditálják a burzsoázia konvencionális népbutító hazugságait.

Ez a magyarázata a burzsoá-imperialista militarizmus ma már kétségtelenül megállapítható csődjének.

A proletáruralom hadseregszervező munkájában más szempontokból indul ki. Nincs ráutalva céljainak eltitkolására, mert a Vörös Hadsereg nem külön test az állammá szervezett proletáruralom egészében: az maga a felfegyverzett munkásság és föld nélküli parasztság.

A tanácsuralomnak nem kell attól félnie, hogy a hadsereg szoros összefüggésben marad a rajta kívül álló proletártömegekkel, hanem éppen az ellenkezője ellen kell minden erővel védekeznie.

A Vörös Hadsereg a forradalmi munkásság fegyverbe hívott része, melyet a tanácsuralomért a belső gazdasági fronton küzdő testvéreikkel az osztályérdekek és célok azonossága kapcsol össze.

Ezen kapcsolat minél szorosabbra fűzendő a hadsereg anyagi ellátásának tökéletesítése révén, az otthon maradt munkás- és parasztproletárok áldozatkészségének igénybevételével és a vöröskatonák forradalmi nevelésével.

A vöröskatonának tudnia kell, hogy küzdelme a bel- és külföldi ellenforradalmi hadseregekkel szemben a burzsoázia által reákényszerített önvédelmi harc, melynek kimenetelétől függ a proletáruralom győzelme vagy bukása.

Meg kell világítani, hogy a saját és az idegen burzsoáziával folytatott küzdelem integráns része a nemzetközi proletariátus felszabadulási harcának. Tanuljon meg a

vöröskatona nemzetközi szempontok szerint gondolkozni és ítélni, hogy a dolgozók szolidaritásának megértésével belekapcsolódjék a proletariátus egész világot átfogó osztályközösségébe.

A vöröskatonák osztálytudatának ilyen magas fokra emelése csak céltudatos, intenzív kultúrmunka és fáradhatatlan propaganda eredménye lehet.

Ennek a tanító és felvilágosító munkának irányítói a magasabb parancsnokságok mellett felállított propagandabizottságok, melyek agitátoraik útján állandó összeköttetésben vannak úgy a fronton, mint a front mögött levő csapatokkal. Analfabéta tanfolyamokat, politikai és tudományos oktató előadásokat rendeznek. Gondoskodnak forradalmi irodalom és újságok rendszeres terjesztéséről. Támogatják és egyúttal ellenőrzik őket a csapatok állandó politikai megbízottjai.

Tény az, hogy a Vörös Hadsereg osztályhadsereg; azért is, mert a proletáruralom szervezte, mert céljai a proletariátus céljaival egyeznek, harcai a szocializmusért vívott harcok, azonban osztályjellegének szilárdságát csak az biztosítja, ha a proletariátus egészéhez nemcsak osztályhelyzete és érdekközössége, hanem a nemzetközi forradalom céljainak felismerése, ideológiájának tisztasága is köti.

Harcképes és öntudatos proletárhadsereg megszervezésének feltételei ezek szerint a következőkben állíthatók össze:

a) Szilárd szervezet, egységes parancsnoklás, a burzsoá hadseregek szervezési tapasztalatai alapján.

b) Központosított élelmezés és technikai ellátás, mely az élelem- és munícióp ótlás folytonosságát biztosítja s minden anyagpazarlást megakadályoz.

c) Proletár öntudatú parancsnokok és politikai megbízottak. A volt tisztekből lett parancsnokok szigorú, de tapintatos ellenőrzése.

d) Katonai forradalmi törvényszékek.

e) Küzdelem az analfabetizmus ellen és forradalmi propaganda.

f) A front és a mögöttes országrész egységes forradalmi szelleme és összeműködése.

g) A hadsereg funkciók szerint elkülönülő részeinek teljes egybeolvadása a szociális háború szükségességének gondolatában.

h) A mögöttes országrész proletárjainak áldozatkészsége a hadsereg ellátása és a hadiipar termelékenysége emelésének érdekében.

i) Öntudatos proletárfegyelem.

A hadsereg fegyelmének megteremtésénél rendkívül nagy szerepe van a kommunista pártnak. A fegyver alá hívott kommunisták azon csapatrészben, melyhez tartoznak, megalakítják a maguk kommunista csoportját, mely tartja az összeköttetést a mellé és fölé rendelt egységes testvércsoportjaival. Támogatják a parancsnokot és a politikai megbízottat a fegyelem fenntartásában. A párt fegyelmezettsége kihat a hadseregre is oda bevonult tagjai útján.

Ezen szervezeti és ideológiai feltételek megteremtése súlyos terheket ró a forradalmi proletariátus elitjének

vállaira. Azonban az oroszországi proletáruralom harcai és gazdasági küzdelmei bizonyságul szolgálnak arra, hogy a munkásság és földművesszegénység millióiban felhalmozódott energiák — párosulva csak a proletariátusnál található áldozatkészséggel — a legsúlyosabb feladatok megoldására is alkalmasak.

Ezen erőforrások felhasználásával s az itt leszögezett irányelvek következetes alkalmazása mellett megteremthetjük a tanácsuralom harcos osztályhadseregét, melynek politikai és szellemi horizontja nemzetközi távlatokra van beállítva, mely nemcsak védője a proletariátus hatalmának, hanem hatékony támadó fegyver a burzsoázia gépfegyverrel összetartott hordáival szemben.

A PROLETÁR OSZTÁLYHADSEREG ÉS A BURZSOÁZIA

Ahol a burzsoázia a hatalmat erősen tartja a kezében, ott a proletariátust az állami apparátus egész súlyával elnyomja, és kényszeríti, hogy saját érdekei ellenére az uralkodó osztály céljait szolgálja. Ennek kikényszerítésére minden eszközt jónak tart. Egyetlen vezérelve az eszközök megválogatásánál, hogy azok feltétlenül hatékonyak legyenek.

A burzsoázia nem létezhet a proletariátus munkaerejének kihasználása nélkül, viszont a proletárállam felépítésénél szükség van a burzsoázia tudására és tapasztalataira.

A proletárhadsereg megszervezésénél ezen munka szakszerű és eredményes elvégzéséhez szükséges a lerombolt

militarista állam magasabb képzettségű tisztjeinek irányító támogatása.

A proletariátus ezek közül az alkalmazkodni akaró, esetleg megértést is tanúsító részt képességeinek, tudásának megfelelő helyre állítja. A burzsoáziának azt a részét azonban, mely várakozó közönnyel vagy éppen ellenséges magatartással lesi az alkalmas pillanatot, amelyben a tanácsok uralma ellen felléphet, el kell nyomni a proletárállam szervezett erejével, miután a proletárállam heréket nem ismer, kényszermunkára kell őket fogni.

A proletariátus munkával és fegyverrel szolgálja a tanácshatalom fennmaradását, a legyőzött burzsoázia csak munkával, az erre hivatott proletár állami szervek rendelkezései szerint.

Igazságtalan és helytelen volna, hogy amíg a munkásság és földmívesszegénység ezrei a forradalmi frontokon véreznek, a burzsoázia elrejtett millióiból élősködve, kárörömmel szemlélje pusztulásukat.

Fegyvert nem adhat a proletariátus a burzsoázia kezébe, mert méltatlan arra és ellene fordítaná. Szerszámot kell neki adni, hogy dolgozzon, akarata, kedve ellenére, a proletariátusért, mint ahogy azt a proletariátus kényszerült tenni őérette.

A burzsoázia fizikailag alkalmas tagjaiból munkászászlóaljak szervezendők, melyek a harcoló proletárt felmentik a lövészárok-ásás és más kimerítő erődítési és védelmi munkálatok fáradalmai alól. Ezen munkáscsapatok rendbehozzák a hadsereg mögöttes összekötő vonalait, vasutait s új védelmi állásokat építenek.

Katonai fegyelem alatt álló s a hadsereg kiegészítő részét képező kényszermunkás-csapatok szolgálatot tehetnek még pályaudvarok, utak, országutak tisztításával és más közmunkák elvégzésével.

A harcoló és dolgozó proletariátus önbizalmát és kitartását nagyban fogja erősíteni, ha látja a proletárállam erejét, mely még ellenségeit is munkára tudja kényszeríteni.

A PROLETÁRHADSEREG STRATÉGIÁJA

A stratégia általában a hadvezetés tudománya, mely a kapitalista államoknak egymás elleni harcában azok politikai és gazdasági céljaihoz igazodott, és nem lépte át soha az egyoldalú nemzeti kapitalista érdekek kereteit. Számításba vette az ellenfél gazdasági erejét, hadseregének létszámát, felszerelését, és legfeljebb az egyes ellenséges államokban élő fajrokonok rokonszenvét, passzív támogatását.

A proletárhadsereg stratégiája ugyanezen tényezőkön kívül az ellenséges államok osztálytagozódásának megismerésére, s az ebből származó ellentétes társadalmi erők felhasználására is támaszkodik.

A szociális forradalmak és háborúk ezen korszakában az osztályellentétek annyira kiéleződtek, s az egész világ proletariátusának érdekközössége annyira világossá és tudatossá vált, hogy a kapitalista államok vasfalán keresztül is megteremtette az egységes nemzetközi proletárfrontot.

Hiába a munkásáruló, burzsoátámogató, opportunista

vezérek szemfényvesztő politikája, forradalmat kiabáló s minden forradalmi tettől visszariadó taktikázása. A munkástömegek elhagyják vezéreiket vagy félretolják útjukból őket, mert a forradalmi fejlődés dialektikája nem tűr zsonglőrködést és látszatcselekvéseket, az szorítja kérlelhetetlenül a tömegeket a harc útjára. Ezt az utat a Vörös Hadsereg szuronyai mutatják, melyek szuggesztív erővel vonják maguk után az egész világ bérrabságban nyomorgóit.

A Vörös Hadsereg mozdulatait a nemzetközi proletariátus feszült figyelemmel kíséri. Cselekvéseit igyekszik annak céljaival összhangba hozni.

A nemzetközi kapitalizmus ellenforradalmát támogató akcióival szembehelyezi a szervezett munkásság erejét. Szabotázzsal, sztrájkkal akadályozza a Vörös Hadsereg ellen küldött csapatok, hadifelszerelések szállítását. Szállítmányokat megrongál, felrobbant, ezáltal az ellenforradalmi hadseregek anyagi ellátását késlelteti vagy teljesen meg is akadályozza.

A Vörös Hadsereg előnyomulása a kapitalista államok leigázott munkástömegeibe új reményt önt. Kitartását erősíti, szervezkedésének új lendületet ad. A végső, felszabadító harcra való előkészülést permanenssé teszi. A burzsoázia nemzetközi szövetkezése a Vörös Hadsereg ellen szemléltető oktatás a még nemzeti kereteken belül harcoló proletariátus számára; leleplezi a burzsoáziával szövetkezett munkásárulók szerepét, s rávilágít az osztályharc kérlelhetetlenségére s az osztályellentétek kiegyenlíthetetlen

voltára. Megismertet az osztályharc szükségszerű és egyedül célravezető eszközeivel.

A Vörös Hadsereg hősies harcai sikereikben és kudarcaikban egyaránt erősítik a nemzetközi proletariátus elszántságát.

A proletár osztályhadsereg hadvezetésének mindenkor számolnia kell ezen tényezőkkel, s azon szimpatikus erőkkel is, melyek a vele közvetlenül harcban álló burzsoá hadseregben, s ezen állam proletariátusában ugyanígy feltalálhatók.

A katonai akciókkal kapcsolatban hozzá kell férkőznie az ellenséges hadsereg megtévesztett s a militarizmus brutális fegyelmével fogva tartott proletárjaihoz. Összeköttetést kell keresni az annak soraiba kényszerített osztálytudatos proletárokkal. Céltudatos és bátor propagandával elemeire kell bontani az ellenséges hadsereget. Tudatossá kell tenni a burzsoázia hajcsárai: a tisztek és a közkatonák közti ellentéteket. Ha az ellenforradalmi hadseregben harcoló ipari munkások és földmívesszegények felismerik a burzsoázia igazi céljait, ha felszabadulnak áruló vezéreik honvédő demokratikus hazugságainak hipnózisa alól, s megtudják, hogy a Vörös Hadsereg nem imperialista célokért harcol, hanem az egész világ dolgozóinak felszabadításáért, megindul az ellenforradalmi hadseregben a bomlás, meglazul a fegyelem, megdől a tiszti tekintély. Nagy csapatkötelékek pártolnak át a Vörös Hadsereghez s megkönnyítik annak győzelmét. Ugyanezt a munkát kell folytatni az ellenséges hadsereg háta mögött, a katonai

kiegészítő testeknél s az ipari és mezőgazdasági munkásság tömegeiben, annak föld alatti szervezetein keresztül.

Ezek sztrájkok, katonai lázadások szervezésével, a bevonulás és frontra menés megtagadásával támogathatják a Vörös Hadsereg fegyvereit.

Ezt a közvetlen felvilágosító munkát sikerrel szolgálhatják a vörös repülőgépek. Proklamációkat dobnak le az ellenséges frontra és a mögöttes országrész ipari központjaira. Röpíveikben megismertetik az ellenséges hadsereget s az otthon dolgozó proletárokat a katonai helyzettel s a forradalmi mozgalom nemzetközi állásával. Megcáfolják a burzsoá sajtó tendenciózus hazugságait a Vörös Hadsereg kegyetlenségeiről a foglyokkal szemben, s a proletár-ügyhöz való átpártolásra, az engedelmesség megtagadására szólítják fel a katonákat.

A rendszeres és állandó felvilágosító munka s a vörös csapatok kitartó és jól vezetett támadásai Gyenyikin, Kolcsak, Jugyenyics és Wrangel sorsára juttatják az ellenséges hadsereget.

ÁLLANDÓ HADSEREG VAGY MILÍCIA

A militarizmus elleni lojális küzdelmében régi vesszőparipája a demokráciának az állandó hadsereg átszervezése milíciává, néphadsereggé. Ennek a parlamentáris, hírlapi és tudományos küzdelemnek az volt a kiindulópontja, hogy ha az állam fegyveres ereje nem lesz többé privilegizált, a polgárok nagy tömegétől elzárt testület, hanem az maga a katonailag kiképzett, tagozott és időn-

ként fegyver alá hívott nép lesz, megszűnik egy uralkodó kisebbség vak támasza lenni befelé, s lehetetlenné válik könnyelmű és meggondolatlan háborús kalandokba bocsátkoznia kifelé.

A milícia és az állandó hadsereg között lényeges szervezeti különbségek vannak s a milícia bevezetése a hivatásos katonáskodásnak is a végét jelenti.

Az állandó hadsereg a fegyver alá hívott emberanyagot tetszése szerinti fegyvernemben és bárhol felhasználhatja, míg a milícia rendszere arra törekszik, hogy a fegyverképes polgárokat hivatásuk gyakorlásától a legkevesebb időre vonja el és beosztásukat illetőleg alkalmazkodni igyekszik azoknak lakó- vagy illetőségi helyéhez.

A világháború katonai feladatai a harcoló kapitalista államokat erejük legnagyobb megfeszítésére kényszerítették, úgy, hogy a fegyverbe vonás mértékét nem a parlamentáris úton megállapított kontingens, hanem a harcoló felek katonai helyzete szabta meg.

Így a kapitalista államok volt milliós hadseregei, bár szervezetileg megőrizték az állandó hadsereg jellegét, lényegükben az érdekelt államok lakosságának 15—25%-át szívták föl, milíciává, néphadsereggé változtatták.

Megvalósult a demokrata illuzionisták álma, a milícia, a nép összes fegyverfoghatóiból álló néphadsereg, mely éppen úgy, mint a kisebb létszámú, exkluzív, külön testületi szellemmel bíró békehadseregek, engedelmes eszköze maradt a nagytőkés burzsoáziának a gazdaságilag gyengébb kapitalista államok gazdasági összeomlásáig, mely a forradalmakat és ezáltal a frontok felbomlását is okozta.

A világháború tanulságai élénken bizonyítják, hogy a néphadseregre való áttérés nem jelentené a világ pacifizálódását, mert az uralkodó osztálynak domináló helyzeténél fogva, mindig módjában lenne biztosítani a vezetést és parancsadást a maga számára gazdaságilag és ideológiailag hozzákötött hajcsárai: a tisztek és altisztek útján.

Az uralomra jutott proletariátusnak is foglalkoznia kell a milícia rendszerére való áttérés tervével, azonban egészen más okokból és más szempontok szerint.

A győzelmes munkásság tanácsokban megvalósított hatalmának féken kell tartania saját levert burzsoáziáját, és küzdenie kell az ezek segítségére siető idegen kapitalista-imperialista hadseregek ellen. Ezen feladat megoldására fegyelmezett, jól felszerelt hadseregre van szüksége, mely a proletariátus diktatúrájának első idejében csakis a fegyver alá hívott ipari és mezőgazdasági munkásság tömegeiből megszervezett állandó hadsereg lehet, melynek felállítása a dezorganizált imperialista hadsereg intézményeinek kisajátításával és átszervezésével lehetséges.

Az uralomra jutott proletariátus számára azonban — a diktatúra átmeneti idejében — nem a hatalom megtartása lesz a nehezebb feladat, hanem a proletárállam termelő és elosztó szervezeteinek megteremtése, a szociális termelés megszervezése.

Itt azután súlyos tehertételt jelent az állandó hadsereg, mely a gazdasági felépítésben nélkülözhetetlen munkások százezreit vonja el huzamosabb időre munka- és lakóhelyüktől, s kapcsolja ki ezáltal a felépítő munkából. Így a kommunista társadalom felépítésének kérdése

kapcsolódik össze a milícia rendszerére való áttéréssel, különösen az iparilag visszamaradt, csekély szakképzett proletariátussal rendelkező államokban.

Az oroszországi proletariátus diktatúrájának harmadik évében kezdett foglalkozni a milícia rendszerének behozatalával.

Küzdve az egész világ ellenforradalmi hadseregeivel, csaknem az egész ipari proletariátusnak frontra kellett mennie s ez a körülmény a belső gazdasági harcvonalon súlyos veszélyt jelentett.

Utat kellett keresni, amelyen haladva az oroszországi proletariátus kettős feladatát, úgy a proletárállam védelmét, mint annak gazdasági megszervezését egyenlő sikerrel tudta megoldani. Ez pedig a tanácsköztársaság gazdasági tagoltsága alapján megszervezett milícia, melyben a munkásság legöntudatosabb forradalmi részének vezető és irányító szerepe intézményesen biztosítva van. Ezen katonai szervezet így a proletariátusnak a diktatúrában elfoglalt politikai és gazdasági helyzetéhez megfelelően, proletármilícia, a fegyveres osztályharc továbbvitelének biztos és hatékony eszköze új szervezeti alapon.

A kommunisták oroszországi pártjának 1920 április havában megtartott kongresszusán Trockij javaslatot tett a milíciára való áttérésre. Ezt a javaslatot a kongresszus egyhangúlag elfogadta.

Javasolta a milíciára való áttérést territoriális alapon, a tanácsállam tényleges gazdasági tagoltságára támaszkodva. Közelebbről úgy, hogy a tanácsállam összefüggő egészet képező gazdasági területei alkossák a milícia ki-

egészítő kerületeit. Az egyes ipari központok a hozzájuk kapcsolódó mezőgazdasági területekkel, melyek a termelés, a közlekedési berendezések, geo- és hydrográfiai tagoltságuknál fogva összefüggő gazdasági egységet alkotnak, képezik a milícia magasabb egységeinek kiegészítő területeit. Ezen keretek gerincét a kerületek forradalmi proletariátusa képezi, melynek soraiból kerülnek ki a milícia katonai és politikai vezetői. Ezen cél érdekében a parancsnokképzés decentralizálandó a fegyveres erő területi tagoltságának megfelelően.

A milícia rendszerére való áttérés tehát az ipari és mezőgazdasági proletariátus egész tömegének fegyver alá vonását jelenti. A kiképzés az időszaki és az egyéb munkák figyelembe vételével történik. Mezőgazdasági munkások a földművesmunka szünetelése idején hívandók be, ipariak a nélkülözhetőség szempontjából csoportonként. Természetesen a tanácsállamot fenyegető súlyos veszedelem esetén a gazdasági szempontok háttérbe szorulnak.

A territoriális rendszer ellen számos kifogás emelhető. A katonák a család közelében nehezen vonhatók ki ennek befolyása alól. Könnyen kaphatók fegyelemsértésre, önkéntes hazamenésre. Mindezen hibák azonban kiküszöbölhetők rendszeres és következetes nevelő munkával, felvilágosítással, proletár katonafegyelem megteremtésével, mely a proletár államakarat és tekintély elösmerését minden eszközzel keresztülviszi. Egyáltalában mindent meg kell tenni, hogy a burzsoázia fegyelmezett hadseregeivel szemben magasabb fegyelmű, a forradalom parancsainak feltétlenül engedelmeskedő fegyveres erőt állít-

hassunk szembe. Ez pedig függ az élén haladó proletariátus szellemétől, fegyelmétől és áldozatkészségétől.

Ha ezt a szellemet sikerül a proletármilíciába bevinni, akkor az éppen olyan mozgékony, mindenütt és mindenkor felhasználható védője lesz a munkásuralomnak, mint a tanácsállam belső összefüggéseitől elválasztott, állandó hadsereg.

Szükséges és elkerülhetetlen a proletárállam hadseregének átszervezése milíciára, azonban ennek megvalósításához csak akkor szabad hozzáfogni, mikor a dolgozók államának biztonságát ez az átmenet nem veszélyezteti. De ha ez a pillanat elérkezett, akkor erős kézzel és időveszteget és nélkül kell végrehajtani az átszervezés munkáját.

A vörös milícia megteremtésével, mely a proletárok millióit kapcsolja egységesen irányított, fegyelmezett szervezetbe, fontos lépést teszünk a proletáruralom intézményes megszilárdításához. Ez a milícia nemcsak védője lesz a szociális forradalom már elfoglalt sáncainak, hanem aktív, nemzetközi erőtényező a felszabadulásért még küzdő munkásság harcainak támogatásánál.[6]

A proletár osztályhadsereg.
Berlin 1921.

A PÁRT
A MAGYARORSZÁGI VÖRÖS HADSEREGBEN

A kommunista párt, a proletariátus élcsapata, a proletariátus legöntudatosabb részének döntő jelentőségű vezető szerepe — a leninizmus ezen legfontosabb alaptétele — történelmi igazolást nyert a Szovjetunió 15 éves fennállása folyamán és elismert alaptétele a Kommunista Internacionálé összes szekcióinak.

A Kommunisták Magyarországi Pártja, melynek vezetése — a megalakítástól, 1918. november 21-étől[7] a hatalom megragadásáig, 1919. március 21-éig — jórészben az Oroszországból hazatért kommunisták kezében volt, ezen a leninista elvi alapon állott. A március 21-én megalakult egyesült szocialista párt — amelynek vezetésében a többség 24 óra alatt a „kommunistává" lett szociáldemokraták kezébe került — nem tölthette be a proletárdiktatúra élcsapatának szerepét, nem lehetett a lenini elvnek hordozója és megvalósítója.

Az egyesülés ezen végzetes következménye mutatkozott a magyarországi Tanácsköztársaság állami életének minden ágában, de különösképpen a Vörös Hadseregben, amelynek már létezése első napjaiban fel kellett vennie a

harcot a fiatal tanácshatalom ellen törő imperialista hadseregekkel.

Mik voltak azok a feladatok, amelyek a Vörös Hadseregben a Tanácsköztársaság vezető pártja előtt állottak?

A Szovjetunió Vörös Hadseregének tapasztalatai alapján a következő legfontosabb feladatokat emelhetjük ki:

1) A proletárállam érdekeinek megfelelő vezetés biztosítása.
2) Politikai nevelő és felvilágosító munka szervezése és keresztülvitele.
3) A régi tisztekből és altisztekből kikerült parancsnoki kar legjobb részének megnyerése, ideológiai átnevelése.
4) Új, proletár parancsnoki káderek kinevelése a pártszervezetekben dolgozó aktív elemek felhasználásával.
5) Mindennapi harc a feltörekvő ellenforradalmi irányokkal, a nemzeti sovinizmussal, a szociáldemokrácia pacifista hagyományaival és a szakszervezeti bürokrácia züllesztő munkájával.
6) Öntudatos proletárfegyelem megteremtése a vörös csapatokban a pártszervezetek és a körülöttük csoportosuló aktivisták segítségével.

Milyen intézkedéseket tett a párt és a szovjetkormány ezeknek a feladatoknak a megvalósítására?

A legfelsőbb vezetés a hadügyi népbizottságban kommunista többségből álló kollégium kezébe került. A harci tevékenység megkezdése után megalakult keleti hadsereg főparancsnokává a tanácskormány Böhm Vilmost, a volt polgári kormánybeli hadügyminisztert nevezte ki, aki később az egész Vörös Hadsereg főparancsnoka lett. A harc-

tereken előállott súlyos helyzet, az állam területének kicsinysége, a manőverezési lehetőségek korlátozottsága, a Hadügyi Népbiztosság eseményektől való elszigeteltsége a legfontosabb katonai kérdések eldöntését a hadsereg főparancsnokának kezébe adta. Így a Hadügyi Népbiztosság automatikusan másodrendű, hadkiegészítő és ellátó szervvé süllyedt. A katonai politika vezetése és irányítása a hadseregfőparancsnok kezébe került. Böhm Vilmosnak a vezetés kérdésében az volt az álláspontja, hogy azt csak „katonai specialisták" kezébe lehet adni, akik mellé politikai megbízottakat kell kinevezni. Böhm Vilmos ezen politikai megbízottaknak hatáskörét is legmesszebbmenőleg korlátozta és egyik parancsában azt is megtiltotta, hogy katonai operációs kérdésekbe avatkozzanak.

A hadsereg pártszervezeteinek felépítése a főparancsnokságtól egészen a legalsó alakulatokig a párt Központi Bizottságának feladata lett volna, közvetlenül pedig a főparancsnokság politikai osztálya vezetőjének.

A Központi Bizottság munkája ezen a téren abban merült ki, hogy politikai megbízottakat bocsátott a főparancsnokság rendelkezésére, akiket azután Mór Pál, a főparancsnokság politikai osztályának vezetője, szolgálati helyükre irányított.

Az egyesült pártban elmosódtak a határok a kommunisták és volt szociáldemokraták között, és a politikai megbízottak kiválasztásánál legtöbb esetben a kiválasztandók szakszervezeti tagsága volt a döntő szempont.

Így a kiválasztottak túlnyomó többsége a politikai iskolázottság, polgárháborús, sokszor háborús tapasztalatok

és megfelelő előkészítés nélkül került a csapatokhoz, ahol aztán teljesen a volt tiszti parancsnokok befolyása alá került. A párttitkárság nem adott ki egyetlen utasítást sem arra vonatkozólag, hogyan és mely egységekkel kell megszervezni a pártsejteket, s ilyenek igen kevés esetben és többnyire csak ott alakultak, ahol a csapatok soraiban vagy pedig a politikai megbízottak között oroszországi polgárháborús tapasztalattal rendelkezők akadtak.

A magyarországi Vörös Hadseregnek így nem voltak a szervezet erejével egymásba fonódó, alulról felfelé felelős pártszervezetei, s ezért a politikai felvilágosító és nevelő munka is szervezetlen, esetleges volt és teljes egészében a csapatokhoz került politikai megbízottak egyéni képességétől, tapasztalatától és felkészültségétől függött. A propaganda és agitációs anyag, amelyet a Szellemi Termékek Tanácsa a csapatokhoz küldött, nem számolt a csapatrészek szociális összetételével, és sok esetben nemcsak hasznavehetetlen, hanem egyenesen ártalmas volt. Például a 90%-ig parasztokból álló csapatoknak ilyen tartalmú röplapokat küldtek: „Mi a Vörös Hadsereg? felfegyverzett gyár, műhely"... a parasztot nem akarták észrevenni.

A pártszervezet, a rendszeres politikai nevelés hiánya, a politikai megbízottak jó részének felkészületlensége okozta azt is, hogy majdnem semmi sem történt ama tekintélyes számú, volt tisztekből álló parancsnokok ideológiai átnevelésére, akik odaadóan harcoltak a vörös csapatok élén s akik keresték az utat a proletariátus felé.

Az új proletár parancsnoki káderek nevelését akadályozta a főparancsnok és a szociáldemokratákból kikerült

vezetők egy részének az az álláspontja, hogy katonai vezető helyre csak katonai szakembert (értsd: tisztet) lehet odaállítani.

A Hadügyi Népbiztosságon belül így nagy volt az ellenállás és sok ingadozás volt ebben a kérdésben, s így az első proletárparancsnoki tanfolyam csak július végén nyílt meg.

Sok proletárparancsnokot lehetett volna kiemelni az imperialista háborúban nagy tapasztalatokat szerzett munkások és parasztok, valamint a proletariátus oldalára állott intelligencia, a tartalékos tisztek soraiból, de ez is csak kivételes esetekben történt s a kinevezetteket a főparancsnok minden úton-módon igyekezett elgáncsolni.

A pártszervezetek hiánya megkönnyítette a tiszti és szociáldemokrata ellenforradalmi aknamunkát a hadseregen belül, amely igyekezett ellentéteket támasztani a munkás- és parasztezredek között. Ezt a munkát lehetővé tette az a körülmény is, hogy a május 2-i nagyszerű forradalmi fellendülés alkalmával a budapesti és környékbeli proletárokból megalakult ezredeket szakszervezetekhez és üzemekhez való tartozás szerint egészítették ki. A főparancsnokság, ahelyett hogy elosztotta volna azokat az összes csapatok között, megjavítva az egész hadsereg szociális összetételét, önálló kötelékekben vitte őket a frontra, s így kedvező szervezeti előfeltételeket teremtett a szociáldemokrata szakszervezeti bürokrácia ellenforradalmi tevékenysége számára.

Mikor pedig a munkásezredek egyes csapatrészei önhatalmúlag otthagyták a frontot, akkor a tiszti ellenforra-

dalmárok azzal züllesztették a parasztezredek harci szellemét, hogy „a proletárok nem akarják a saját hatalmukat védeni".

A pártszervezet hiánya folytán nem volt szervezeti lehetőség a vörös katonai tömegek morális és politikai színvonalának állandó emelésére, s így öntudatos osztályfegyelem megteremtésére. A fegyelem fenntartása kérdésében teljes felelőtlenség és rendszertelenség uralkodott. A tiszti parancsnokok egy része titkolt megelégedéssel szemlélte a mindegyre nagyobb mérveket öltő dezertálást és a különböző fegyelemsértéseket, mert a hadsereg szétzüllésétől egészen érthetően a proletariátus mielőbbi bukását várta.

A politikai megbízottak jó része — szociáldemokrata, fasiszta vagy pedig tudatosan diktatúraellenes álláspontja folytán — csak látszatintézkedéseket tett ezekkel a jelenségekkel szemben. A fegyelemsértés ellen csak azon csoportrészekben folyt harc forradalmi eszközökkel, ahol a katonai vagy politikai vezetés valóban kommunisták, főleg pedig az oroszországi polgárháború tapasztalataival rendelkező elvtársak kezében volt.

A magyarországi proletariátus 133 napos uralma alatt a hősiesség, a forradalmi áldozatkészség ragyogó példáit mutatta. Minden hibája dacára óriási szervezeti sikereket ért el főleg a Vörös Hadsereg megalkotásában. A magyarországi Vörös Hadsereg létszáma az egész lakossághoz arányítva nagyobb volt, mint a szovjet-oroszországi Vörös Hadseregé. A csapatok technikai felszerelése nem volt rosszabb, sőt tüzérségben jobb volt, mint a szemben álló

csehszlovák, román imperialista hadseregeké. A csapatok forradalmi harci szelleme a május 2-i fellendülés után s a csehszlovákok elleni támadás kezdetén a lehető legjobb volt.

Hiányzott az összefogó erő, a cement — a párt —, amely a vöröskatona tömegek lelkesedését tudatosította volna, amely csírájában fojtotta volna el az ellenforradalmi törekvéseket.

Hiányzott az irányító — a párt —, amely nehéz napokban, vereségek idején is meg tudta volna mutatni a kivezető utat és kíméletlenül harcolt volna a kishitűek, a rémületet, kétségbeesést hintő ellenforradalmárok ellen.

Áldozatos, harcos 14 év telt el azóta, hogy Magyarország dolgozói megteremtették első Vörös Hadseregüket, és szuronyaikat a kizsákmányoló régi rendnek szegezték. Az első magyarországi Vörös Hadsereg a párt hibái következtében vereséget szenvedett. „A vert seregek jól tanulnak!" Ez a megállapítás helytálló a vereséget szenvedett pártra is.

Magyarország fehérterror-kínozta munkásai a kizsákmányolók ellen döntő harcra készülnek. A második proletárdiktatúra élcsapata a Kommunisták Magyarországi Pártja, bolsevik harci tapasztalatokkal gazdagon, bolsevik elmélettel felfegyverkezve, okulva a múlt hibáin, biztosítani fogja a második Magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének bolsevik vezetését, igazi proletár osztályhadsereget fog teremteni, amely méltó szövetségese lesz a Szovjetunió legyőzhetetlen fegyveres erejének.

Sarló és Kalapács, 1933. III—IV. sz.

AZ OKTÓBERI FORRADALOM ÉS A MAGYAR VÖRÖS HADSEREG

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatására, a fiatal Kommunisták Magyarországi Pártja agitációs, propaganda és szervező munkája eredményeképpen a magyar munkásosztály 1919. március 21-én kezébe vette a hatalmat és kikiáltotta a Magyar Tanácsköztársaságot.

A Magyar Tanácsköztársaság már fennállásának első napjaiban szövetséget kötött az első proletárállammal, az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársasággal. A tizennégy imperialista állam intervenciós hadseregei és a belső ellenforradalom bandái ellen nehéz harcot vívó fiatal szovjet állam nemcsak erkölcsileg, hanem hadműveleteivel is támogatta a Magyar Tanácsköztársaságot. Mérhetetlen lelkesedést és bizakodást váltott ki a Magyar Tanácsköztársaság dolgozóiban és Vörös Hadseregének soraiban az a hír, hogy a szovjet csapatok Galícia és Besszarábia területén hátrálásra kényszerítve a román bojárok hadseregét, a magyar határok felé közelednek. A Vörös Hadsereg lapja, a „Vörös Katona", 1919. április 22-i számában erről az eseményről így emlékezett meg: „A küzdelemben nem állunk egyedül. Az orosz Vörös Hadsereg Galíciában és Besszarábiában általános offenzí-

vát kezdett és a frontnak azon a részén fejvesztetten menekülnek a román csapatok."

Még jobban emelte a Tanácsköztársaság dolgozóinak bizakodó lelkesedését Lenin elvtárs 1919. május 16-i szikratávirata, melyben üdvözölte a magyar dolgozókat, és közölte, hogy az ukrán Vörös Hadsereg csapatai, maguk előtt űzve a román hadsereget, átlépték a Dnyesztert. Lenin elvtárs ezt táviratozta:

„Üdvözlöm a magyar munkások és parasztok erősödő Vörös Hadseregét. Az antant kegyetlen békéje fokozza a szovjethatalommal való együttműködést. Tegnap ukrán csapatok, a románokat legyőzve, átlépték a Dnyesztert."*

A Pravda 1919 májusában a következőket írta vezércikkében:

„A szovjetköztársaság hadserege rátámadt már Tanács-Magyarország ellenségeire. Besszarábiát már megszabadította a román bojároktól. Most tovább megy nyugatra. Az orosz Vörös Hadseregnek ki kell használnia a helyzetet, folytatnia kell előnyomulását abban a tudatban, hogy nemcsak Oroszországot védi, hanem eddig egyetlen egy szocialista állam szövetségesét, a vörös Magyarországot is."

Ebben az időszakban a román hadvezetőség kénytelen volt csapatokat elvonni a tiszai arcvonalról, hogy besszarábiai hadseregét megerősítse. A román hadsereg viszonylagos passzivitása a magyar Vörös Hadsereg csehek ellen vezetett támadása idején jórészt ennek a szovjet hadműveletnek volt köszönhető.

* *Lenin* Művei. 36. köt. Kossuth Könyvkiadó 1958. 522. old.

Később Gyenyikin ellenforradalmi hadseregének ideiglenes sikeres előnyomulása Orjol—Tula irányában megváltoztatta ezt a Magyar Tanácsköztársaságra kedvező helyzetet, mert a románok a besszarábiai csapataik jelentékeny részét ismét a tiszai frontra dobhatták.

A Magyar Tanácsköztársaságnak a szovjetállam és Vörös Hadserege mellett más szövetségesei is voltak. Az országot fenyegető ellenforradalmi hadseregekben egyre nőtt az elégedetlenség az elhúzódó háború, a Magyar Tanácsköztársaság elleni igazságtalan, imperialista háború miatt.

Ez a mozgalom kiterjedt a hátországra is. A cseh munkások március 31-én, prágai nagygyűlésükön rokonszenvüket fejezték ki a Magyar Tanácsköztársaság iránt.

A „Vörös Ujság" április 15-i száma közölte a hírt, hogy április 11-én Újszegeden a szerb katonák egy része eldobálta fegyvereit és a proletárdiktatúrát éltetve átkelt a Tiszán. A következő napon Szegeden a délszláv csapatok katonái puskáikból máglyát raktak[8], a magyarokkal együtt felvonultak az utcán, forradalmi dalokat énekeltek és kijelentették, hogy nem akarnak tovább harcolni, követni akarják a magyar proletariátus példáját. Az SHS-államok (délszláv királyság) dolgozói és katonái gyűlölték az országot megszálló francia imperialista csapatokat. Ez utóbbiak is haza akartak menni, elégedetlenségük a helyi lakosság elleni erőszakoskodásokban, részegeskedésben és állandó összeütközésekben nyilvánult meg. Előfordult, hogy a Zágrábban állomásozó francia indonéziai csapatok járőrei éjszaka tűzharcot folytattak a délszláv hadsereg

járőreivel. A francia tisztek nem mertek a garázdálkodó katonákhoz közeledni. Sok francia egység katonái vörös szalagokat rejtegettek. Jellemző a csapatok hangulatára, hogy a proletárdiktatúra első heteiben Szőregnél egy teljes létszámú francia zászlóalj megadta magát a Vörös Hadsereg sokkal kisebb, gyöngébb tűzerejű egységének. Az októberi forradalom nagy felszabadító eszméi mélyen aláásták az imperialisták hadseregeit és megnehezítették a Magyar Tanácsköztársaság ellen irányuló támadó terveik végrehajtását.

A Magyar Tanácsköztársaság és a Vörös Hadsereg küzdelmének jelentékeny támogatást nyújtott a Németországi Kommunista Párt hősies harca, amelyet a német ellenforradalommal szövetkezett áruló szociáldemokrácia, Noske tiszti bandái ellen vívott. Buzdító és bátorító tényező volt a Bajor Tanácsköztársaság megalakulása, az osztrák proletariátus küzdelme a nagytőkések érdekeit védő, munkásáruló Renner—Bauer-kormány ellen. De a munkásáruló szociáldemokrata pártok bűnéből 1919 nyarának elején a forradalmi hullám enyhülni kezdett és ez éreztette hatását a Magyar Tanácsköztársaság harcaira is. A kommunisták által a magyar proletárdiktatúra védelmére július 21-re hirdetett nemzetközi rokonszenv-sztrájk sikertelensége már a bukás előszele volt. Ezt a sztrájkot a munkásáruló szociáldemokrata pártok akadályozták meg.

A Magyar Tanácsköztársaságnak és Vörös Hadseregének harca szerves része volt annak a nagy nemzetközi küzdelemnek, amelyet az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság és a nemzetközi proletariátus

Münnich Ferenc, a Vörös Hadsereg főparancsnoksága politikai osztályának vezetője

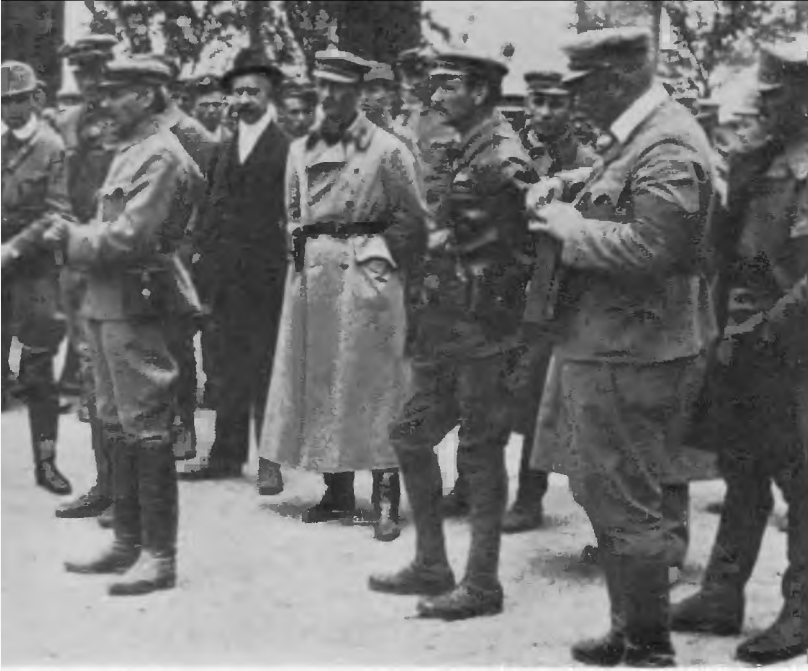

Elől Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnok beszél, középen hosszú köpenyben Münnich Ferenc — a diadalmas északi hadjárat idején

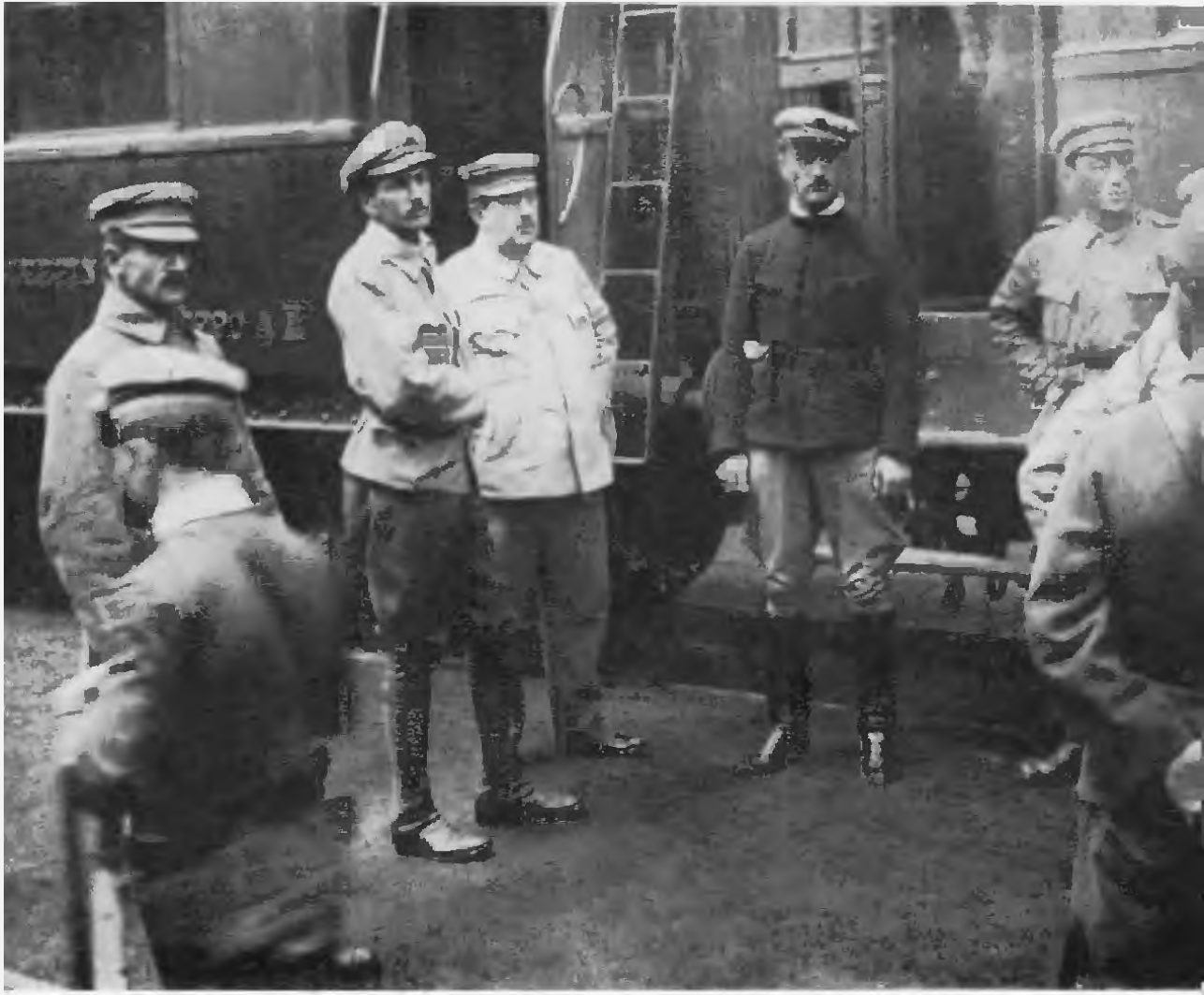

Szemben Münnich Ferenc, balra Landler Jenő, mellette Vágó Béla
a parancsnoki vonat előtt

Münnich Ferenc vöröskatonákkal beszélget

vívott az imperializmus, a tőkés elnyomás ellen. A magyar Vörös Hadsereg a proletár internacionalizmus hadserege volt, annak az új hazaszeretetnek a fegyveres ereje, mely szoros egységbe forrasztotta a hazához való hűségünket az első szocialista állam, első szövetségesünk iránti hűséggel, és mély szolidaritással fűzött össze más országok proletárjainak felszabadító küzdelmével.

A VÖRÖS HADSEREG MEGALAKULÁSA ÉS ELSŐ HARCAI

A Magyar Tanácsköztársaság katonai helyzete már kezdetben is rendkívül súlyos volt. A hős magyar proletariátus országát minden oldalról az imperialisták támadásra készülő csapatai fenyegették. Északon és északkeleten csehszlovák csapatok, keleten és délkeleten a románok, s Franchet d'Espérey balkáni hadserege, délen pedig az SHS-államok csapatai. Egyedül a nyugati határokon nem volt közvetlenül fenyegető a katonai helyzet, mert az osztrák proletariátus ellenállása következtében Ausztria szociáldemokrata kormánya aktív fellépésre nem vállalkozhatott. Annál nagyobb készséggel adott otthont a Magyarországról menekült ellenforradalmárok különböző bizottságainak és az antant kémszervezeteinek. A helyzet válságos voltát jellemezte, hogy északon a csehszlovák hadsereg 45 kilométernyire állt Budapesttől, az ország politikai és hadiipari központjától, s csak néhány kilométernyire Salgótarjántól, a Tanácsköztársaságnak akkor egyetlen jelentős szénbánya-területétől.

Ebben a helyzetben életbevágóan szükséges volt a proletárdiktatúra fegyveres erejének, a proletariátus osztályhadseregének megteremtése. A diktatúra kikiáltásának napján az ország határait jelentő demarkációs vonalakon azok a csapatok helyezkedtek el, melyeket főleg a régi hadsereg maradványaiból még a polgári szociáldemokrata kormányok tartottak fegyverben. Hozzá kell még tennünk, hogy ezeknek a csapatoknak parancsnokai a régi hadsereg reakciós tisztjei voltak. Nyilvánvaló, hogy ilyen erőkre nem lehetett rábízni az új proletárállam védelmét.

Az egyesült pártban levő kommunisták kezdeményezésére — akik Szamuely Tibor vezetésével az Orosz Tanácsköztársaság hadseregszervezetének mintájára elkészítették a magyar Vörös Hadsereg szervezeti szabályzatát — a Forradalmi Kormányzótanács március 25-én[9] rendeletet adott ki a magyar Vörös Hadsereg megszervezésére.

A rendelet megállapította, hogy a Vörös Hadseregnek elsősorban szervezett munkásokból és az akkor már fegyver alatt álló proletárkatonákból kell állnia, mert csak így lehet megteremteni a proletariátus osztályhadseregét. A rendelet a katonák kötelességévé tette a forradalmi „proletariátus érdekeinek védelmét minden belső és külső ellenséggel szemben és a világproletariátus felszabadítását". A parancsnokok kinevezése, századparancsnoktól felfelé a Hadügyi Népbiztosság hatáskörébe tartozott. A szakaszok bizalmi férfiai a rendelet értelmében egyúttal a szakasz parancsnokai voltak. A rajok maguk választották meg vezetőiket. A rendelet kimondotta, hogy a parancsnokokat a munkásosztály soraiból kell kinevezni.

Ez a feladat azonban az idő rövidsége miatt csak kivételesen volt megvalósítható.

A Kormányzótanács rendeletével egyidejűleg a Belügyi Népbiztosság a belső rend fenntartására elrendelte a Vörös Őrség felállítását.

1919. április 6-án a Hadügyi Népbiztosság rendeletet adott ki a hivatásos tisztek felhasználásáról, nemzetközi ezredek felállításáról, az önként jelentkező — főleg orosz — hadifoglyok soraiból. A nemzetközi csapatok felállítását a még ezrével Magyarországon tartózkodó hadifoglyok kezdeményezték. A Magyar Tanácsköztársaság megalakulásának első napjaiban a Magyarországon tartózkodó orosz hadifoglyok is — hasonlóan az orosz fogságban volt magyar hadifoglyokhoz — kifejezést akartak adni proletár szolidaritásuknak és önként jelentkeztek a felállítandó nemzetközi egységekbe. Március 30-án gyűlést tartottak az egyetemi „Gólyavárban", ahol felolvasták a szovjet kormánynak a magyarországi orosz hadifoglyokhoz intézett felhívását.

„Ti hadifoglyok — így szólt a felhívás —, kik végigéltétek az imperialista háborúnak minden borzalmát, kik saját bőrötökön tapasztaltátok az orosz és magyar burzsoázia kizsákmányolását, minden erőtökkel támogassátok az ifjú Magyar Tanácsköztársaságot. Az ellenség összefogott már a magyar és orosz proletárok elnyomására. Minden orosz és magyar proletárnak és parasztnak a Vörös Hadseregben van a helye, éppúgy mint az Oroszországban tartózkodó magyar proletárok, rendíthetetlenül küzdenek az ottani érdekekért. Védjétek meg a magyar

proletárt! A magyar és orosz proletár egyetemben küzd az összes proletárok közös érdekeiért."

A felhívás óriási lelkesedést keltett. Gábor Mózes az 1. nemzetközi ezred nevében üdvözölte a megjelenteket és rámutatott az oroszokból állott IV. zászlóalj példaadására. Több orosz hadifogoly tartott még lelkes hangú beszédet. Ezek után a Forradalmi Kormányzótanács nevében Szamuely Tibor helyettes hadügyi népbiztos üdvözölte az egybegyűlteket.

„Mi — mondotta — nem akartunk addig hazatérni Oroszországból, míg nem volt biztosítva ott a munkások helyzete a kapitalistákkal szemben. Meg akartuk védeni az orosz proletariátust. Itt is a proletariátus vette kezébe a hatalmat. Kérem, támogassanak bennünket, mert hamarosan eljön az az idő, mikor az egész világ proletariátusa egyesülni fog."

Az orosz hadifoglyok tömegesen jelentkeztek a nemzetközi csapatok toborzóhelyén. A magyar Vörös Hadsereg soraiban hősiesen harcoltak, teljesítették önként vállalt proletár kötelezettségüket. Számos harci tettük mellett különösen kiemelkedő szerepük volt Losonc május 30-i elfoglalásában, a Zólyomnál június 10-től 12-ig tartó harcokban és a Tiszán történő átkelésben az 1919 júliusi előnyomulás idején.

A magyarországi szocialista forradalom óriási hatást gyakorolt a szomszédos Ausztria egész proletariátusára. Már az első hetekben a stájer határokon 60 stájer katona küldöttség útján felajánlotta szolgálatát a Magyar Tanács-

köztársaságnak. A katonák 18 géppuskát is magukkal hoztak.

A bécsi népőrség katonatanácsai a vasutasotthonban tárgyaltak a magyarországi forradalom megsegítéséről. Az osztrák népőrségből (Volkswehr) egész zászlóaljak váltak ki, hogy a magyar Vörös Hadsereg mellé álljanak. Már 1919 április első napjaiban mintegy 300 népőr indult el Magyarországra. Körülbelül 1000 ember gyülekezett a bécsi Keleti pályaudvaron, hogy Magyarországra utazzék. A vonatok zsúfoltsága miatt sokan gyalog meneteltek a Lajta menti Bruckig. 1919. április 3-án különvonaton 1200 osztrák önkéntes vöröskatona érkezett a budapesti Keleti pályaudvarra, ahol az 1. nemzetközi vörösezred díszőrsége fogadta őket.

Az osztrák proletárok bátor harcosai voltak a szocialista forradalomnak. Megérkezésük után a keleti frontra irányították őket, ahol részt vettek a Hajdúszoboszló környékén vívott harcokban. Itt esett el a szocializmus, a proletár szolidaritás nagy ügyéért vezetőjük, Leo Rothziegel. Jelentkeztek a Vörös Hadseregbe más szomszédos államok proletárjai is: szerbek, horvátok, románok, szlovákok.

A nemzetközi egységek katonáinak magas fokú öntudatára és hősiességére jellemző egy osztrák vöröskatona, Anton Engel levele, melyet hősi halála előtt írt hozzátartozóinak.

„Kedves szüleim! Midőn ezt a levelet megkapjátok, én már nem leszek életben. Ne sírjatok, ne szomorkodjatok. Igaz ügyért estem el. Az évszázadok óta kizsákmányolt,

kitagadott proletárok felszabadításáért. Remélhetőleg hamarosan miénk lesz a győzelem. Bátor vagyok és büszkén nézek szembe a halállal... mi — mint vezetőnk, Rothziegel elvtárs tanította — fegyverrel a kézben harcolunk mindaddig, amíg a szociális világforradalom győzelme biztosítva nincs... Seitz és Renner — (osztrák jobboldali szociáldemokrata vezetők — *M. F.*) nagy gazemberek, hiszen egy tál lencséért eladják a kizsákmányolt proletárok jogait és szabadságát. De majd egyszer ott is, az én hazámban, felvirrad a szabadság napja."

Ilyenek voltak a Vörös Hadsereg katonái, magyarok, oroszok, osztrákok és más nemzetiségűek. Meggyőződésből, az igaz ügybe vetett hittel harcoltak a proletariátus és minden dolgozó szabadságáért, az eljövendő szocializmusért, kommunizmusért.

A proletárforradalom által felszabadított nemzetiségek is részt vettek a proletárhaza védelmében. Alulról jövő kezdeményezésre a ruszin népbiztosság 1919. április 9-én rendeletet adott ki a ruszin vörösgárda megalakítására. A nagyszámú jelentkezés ellenére önálló ruszin egységeket nem sikerült megszervezni, mert ezek a területek (Russzka-Krajna) rövidesen cseh—román megszállás alá kerültek. Ennek ellenére a Vörös Hadsereg egységeiben számos ruszin munkás és paraszt harcolt a dolgozók hatalmáért.

Jellemző a magyarországi proletárforradalom vonzerejére, hogy az imperialista csapatok által megszállt területek számos dolgozója élete kockáztatásával lépte át az ellenséges záróvonalakat, hogy a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének soraiba állhasson. Így tettek az abban az

időben szerb megszállás alatt álló pécsi bányavidék hős bányászai. A bányamunkások több mint fele átszökött a demarkációs vonalon, és zászlóaljuk példamutatóan harcolt a Tanácsköztársaság különböző frontjain. A magyar kapitalisták, az imperialista megszállókkal együttműködve, utcára tették a bányász vöröskatonák védtelen családjait, de ezzel az aljas bosszúállással sem tudták megtörni az öntudatos proletárok harci erejét.

Hatalmas jelentősége volt a Tanácsköztársaság védelmezésében az Ifjúmunkás Szövetségnek, amely a párt tartalékává, segítőtársává fejlődött. Nagymértékben az ifjúmunkások fáradhatatlan erőfeszítésének köszönhető, hogy a fegyveres erő túlnyomó része 1919 márciusában, de már azt megelőzően is a KMP szavára hallgatott. Az ifjúmunkások a Vörös Hadsereg szervezésének lendítő erejévé váltak, s a proletár hadsereg harcaiban az egyéni bátorság, kollektív hősiesség és harci kezdeményezés ragyogó példáit mutatták. A proletár nők is részt kértek a Tanácsköztársaság védelméből. Budapesten 1919. április 12-én népes nőgyűlést tartottak, amelyen követelték, hogy a nőknek is adjanak helyet a honvédelmi munkában és a harcoló hadsereg soraiban is. Áldozatkészen dolgoztak az üzemekben, a hadsereg kórházaiban és segélyhelyein. A mozgalom kiterjedt vidékre is. Székesfehérvárott például 80 asszony és leány jelentkezett a Vörös Hadseregbe.

A Hadügyi Népbiztosság április 7-én és 8-án elrendelte a hadosztálytüzérség és a repülőcsapatok átszervezését, s április 10-én egy vasutasezred felállítását. A proletár osztályhadsereg kialakítása érdekében a Forradalmi Kor-

mányzótanács április 11-én rendeletet hozott a proletár parancsnokképző tanfolyam felállításáról is. Ennek végrehajtását azonban elsodorták a súlyos katonai helyzet fenyegető eseményei. A proletár parancsnokképzés elhanyagolása még ilyen viszonyok között is súlyos hiba volt. Legalább néhány száz proletár parancsnokot kellett volna rövid tanfolyamon kiképezni, akik a századok és zászlóaljak élére kerülve erős akadályt jelentettek volna a hivatásos tisztek ellenforradalmi szervezkedésével és aknamunkájával szemben. Április 18-án a Kormányzótanács azt határozta, hogy a legkisebb parancsnoki helyeket is kinevezéssel töltik be. Ugyanebben az időben teremtette meg a Kormányzótanács a politikai megbízottak intézményét. Május 3-án szervezték meg a vörös tengerészdandárt, amely jórészt karhatalmi feladatot végzett.

Az ellenség — elsősorban a román és a csehszlovák csapatok — támadó fellépése folytán ezek a lassan ható intézkedések nem voltak kielégítőek, és így 1919. április 19-én a Kormányzótanács elhatározta, hogy fegyverbe szólítja az egész proletariátust. A munkás- és katonatanács április 19-i teljes ülésén elfogadták a kommunisták indítványát: a munkástanácsok tagjainak és a népbiztosoknak fele kimegy a frontra, hogy példaadásával emelje a csapatok harci szellemét. E határozat és a kommunisták példamutatásának hatására a munkások tömegesen jelentkeztek a Vörös Hadseregbe. Budapesten az 1., 29., 69. számú és a csepeli 22. vörösezredhez bevonultakból május 3-ig 16 új munkászászlóaljat lehetett felállítani.

Április 19-én adta ki a Kormányzótanács a budapesti

vörös vasashadosztály megszervezésére vonatkozó rendeletét. Ennek a kizárólag munkásokból álló alakulatnak fő feladata volt a Tanácsköztársaság szíve, Budapest nyugalmának, a tanácskormány munkájának védelme és biztosítása.

Ezzel befejezést nyert a Vörös Hadsereg megalakulásának első szakasza.

A Magyar Tanácsköztársaság megalakulása megdöbbentette és zavarba hozta az imperialistákat. Élő valósággá lett Magyarországon is a szocialista forradalom, a tanácshatalom, a proletárdiktatúra, melyről az imperializmus szociáldemokrata lakájai azt akarták elhitetni, hogy elszigetelt orosz jelenség, megvalósíthatatlan a nyugati országokban. Az imperialisták első zavarukban Smuts angol tábornokot küldték Magyarországra, hogy tájékoztassa őket a Magyar Tanácsköztársaság helyzetéről. Egyidejűleg a legszigorúbb gazdasági blokáddal zárták körül a kapitalistákat kisajátító országot. Minden rendelkezésre álló eszközt felhasználva előkészítették és hamarosan meg is indították a fegyveres beavatkozást a proletariátus vezetése alatt felemelkedéséért küzdő Tanácsköztársaság ellen.

Utasításukra a román burzsoázia csapatai április 16-án a keleti arcvonal egész szélességében támadásba kezdtek.

A Magyar Tanácsköztársaság csapatai ebben az időben még szervezetileg sem voltak felkészülve ilyen széles frontra terjedő hadműveletekre. A proletárdiktatúra első heteiben az összes katonai feladat megoldása a Hadügyi Népbiztosságra koncentrálódott. A népbiztosság tagozódása a következő volt: 1. hadműveleti főcsoport, 2. szervezési

főcsoport. Amint már elnevezéséből is kitűnik, az elsőnek a harcoló hadsereg főparancsnoki és vezérkari teendőit kellett ellátnia. A másik főcsoportnak a csapatszervezés, illetve az anyagi ellátás, műszaki és tüzér-anyagellátás volt a feladata.

A hadügyi népbiztosság a hadműveleti feladatok megoldására több okból alkalmatlannak bizonyult. A hadműveleti főcsoportnak, mint a népbiztosság szerves részének, saját feladatain kívül más ügyekkel is kellett foglalkoznia. Távol volt a harctéri eseményektől, rossz volt az összeköttetése a csapatokkal. A fronton levő egységeknek nem volt egymással biztosított és állandó kapcsolatuk. A harcoló hadsereg tagozódása is alkalmatlan volt széles fronton vezetett hadműveletek megvalósítására. Szervezeti felépítésének alapját még a Károlyi-kormány idejéből átvett dandárcsoportok alkották. Minden dandárcsoporthoz egy gyalogezrednek — három zászlóalj, három géppuskás század, egy műszaki század, egy gyalogágyús szakasz, egy távbeszélő szakasz —, továbbá egy tüzérezrednek — négy darab hét és fél centiméteres könnyűágyú, négy darab nyolc centiméteres tábori ágyú, nyolc darab tíz centiméteres tábori tarack és két darab 15 centiméteres nehéztarack — kellett volna tartoznia. Ezeket a hadrendi kereteket sehol sem töltötték ki egyöntetűen, s így a 3—3 dandárcsoportból álló hadosztályok a legkülönbözőbb létszámúak és összetételűek voltak, erősen különböző harci értéket képviseltek. Ehhez járult még, hogy a hadosztályok és önálló dandárok a szomszédos egységektől függetlenül — azokkal egyáltalán nem törődve harcoltak. Minden egység

közvetlenül a főcsoporttól kapott parancsot és oda is jelentett. A központi irányítás ennek következtében lassú és bizonytalan volt. Mire a csapatok parancsot kaptak, már új helyzet előtt állottak, és saját felelősségükre kellett cselekedniük. Váratlan mozdulatokkal lehetetlen helyzetbe hozták a szomszédos csapatot és így csak részletakciókra vállalkoztak. A csapatok laza fegyelme és a céltudatos, kemény központi vezetés hiánya alkalmat adott a reakciós tiszti parancsnokoknak, hogy a nehézségeket önhatalmú visszavonulással oldják meg. A központi vezetés gyengeségére jellemző, hogy ezekért az önhatalmú és legtöbbször indokolatlan hátrálásokért egy parancsnokot sem vontak felelősségre.

Az ellenség akcióit az első időkben főleg az könnyítette meg, hogy a Vörös Hadsereget szervezés közben érte az április 16-i támadás. A hadosztályoknak például nem állott közvetlen rendelkezésükre tüzérség és lovasság. Nagy kötelékek híján tartalékok sem voltak, amelyeket szükség esetén harcba vethettek volna. Egyébként is a demarkációs vonalon álló csapatok feladata a románok támadásáig az volt, hogy a részükre kiszabott határkörzetet lezárják.

Az ellenség támadása élesen felfedte a szervezeti hibákat és a hadrend, valamint a vezetés gyökeres és azonnali megváltoztatását követelte. Az átszervezésnek megvoltak az anyagi akadályai is. Nem volt elég fegyver és hadianyag. A hadügyi népbiztosság például április 21-én minden hadosztály keretébe nyolc darab kilenc centiméteres aknavetőt osztott be, de irányzókészüléke csak minden második ak-

navetőnek volt. Lovak hiányában nehézségbe ütközött a lovasított egységek felállítása, pedig jól szervezett, erős lovasságnak akkor — a harctér terepviszonyai között — döntő jelentősége lehetett volna.

A csapatok politikai irányításáról még szó sem volt. Politikai megbízottak nagyobb számban csak április vége felé érkeztek a csapatokhoz, így azok addig teljesen reakciós tiszti parancsnokaik kezében voltak. Jellemző a helyzetre, hogy ebben az időben például a 6. hadosztály egyik vezetője Abt Albin koronaőr százados volt. Korlátlanul folyt a csapatok között a rémhírterjesztés, a züllesztés mindenféle formájának szabad tere volt. Az általános helyzetet a valóságnál is rosszabbra festő tiszti tájékoztatás kilátástalannak igyekezett mutatni a harcot a katonák előtt, s ezzel aláásta azok harci kedvét és ellenálló képességét. Súlyosbította a helyzetet az a tény, hogy a román arcvonal jelentékeny részén a székely hadosztály állt, melynek reakciós parancsnoka, Kratochvil ezredes csak az alkalmas pillanatot várta, hogy hátba támadja a Tanácsköztársaságot, megadja magát az ellenségnek. Már április 6-án tárgyalásokat folytatott erről a francia és román parancsnokságokkal. Ez a hazaáruló volt az, aki először rendelte el önhatalmúlag a visszavonulást. Árulásának jelentőségét fokozta, hogy ebben az időben ez a katonai egység volt a Vörös Hadsereg legjobban szervezett és fegyelmezett csapata. Erdélyi származású székely katonái készek voltak harcolni, hogy otthonukba visszatérhessenek. Becsületes, hazafias parancsnokok vezetésével visszaverhették volna a románok óvatos, kevés erővel megindí-

tott támadását. De a reakciós, hazaáruló Kratochvil ezredes és tisztjeinek nagy része ádáz ellensége volt a munkásosztálynak, és az ellenség túlerejére hivatkozva visszavonulást rendelt el. A székely hadosztály Kratochvil parancsára Nagykároly—Szatmárnémeti felé vonult vissza. Ezzel utat nyitott a román hadsereg előtt a székely hadosztálytól délre elhelyezkedett vöröscsapatok hátába. Megindult a visszavonulás az egész arcvonalon. Egyes kötelékek, amelyekben túlnyomóan városi és falusi proletárkatonák voltak, hősiesen harcoltak, de nem tudták feltartóztatni az ellenséget, legfeljebb csak meglassították előnyomulását. Április 24-én a visszavonuló Vörös Hadsereg ideiglenesen Nagykálló, Téglás, Hajdúszoboszló, Békés, Kígyós vonalán állott meg. A románok lassan, óvatosan folytatták előnyomulásukat.

Ekkor érkeztek a frontra az első egységek, melyeket a kommunisták felhívására a munkástanács április 19-én hozott határozata alapján szerveztek meg. Ezek a csapatok már jórészt önként jelentkezett ipari munkásokból állottak és minden egységnek volt már politikai megbízottja. Április 18-tól kezdve szállításban voltak azok a zászlóaljak, melyekből a Hadügyi Népbiztosság a Tiszántúlon az 1. és a 4. hadosztályt akarta megalakítani, hogy azokkal ellentámadást hajtson végre. Kratochvil árulása folytán azonban ezt a tervet csak részben valósíthatták meg.

A Forradalmi Kormányzótanács 1919. április 21-i határozata elrendelte a román front csapatainak egységes vezetésére hivatott hadseregparancsnokság felállítását. A Keleti Hadseregparancsnokság vezérkari főnöke Stromfeld

Aurél ezredes, ez a szociálisan gondolkodó, hazafias, kiváló tehetségű katona lett.

Az adott helyzetben nem volt idő hosszadalmas, bonyolult szervező és átalakító munkára. Azokat az erőket kellett megfelelően összefogni, csoportosítani, amelyek rendelkezésre állottak, és szinte ott, ahol az adott időben elhelyezési körletük volt.

Stromfeld vezérkari főnök ellentámadásokkal igyekezett feltartóztatni a román hadsereg előnyomulását, hogy időt nyerjen a vörös csapatok lehetőleg nyugodt áttelepítésére a Tisza folyó jobb partjára. Támadási parancsai sok esetben helyi sikerrel jártak. A Vörös Hadsereg csapatai április 24-én Hajdúszoboszlónál visszaverték a románokat. A harctérre felvonuló 1. hadosztály sikeres ellentámadást hajtott végre Nyíregyházánál. Visszaverte az előretörő román csapatokat, foglyokat ejtett és jelentékeny mennyiségű fegyvert, löveget és egyéb hadianyagot zsákmányolt. Ebben az ütközetben különösen kitűnt a csepeli II/32. munkászászlóalj és a felfegyverzett nyíregyházi munkások osztaga. Április 26-án a székely hadosztály csapatainak jelentékeny része Kratochvil ezredes és a többi, hozzá hasonló hazaáruló tiszt befolyása alatt letette a fegyvert a románok előtt, a hadosztály többi része pedig felbomlott. Mindezzel az arcvonal középső és északi részét teljesen fedetlenül hagyva, végzetes helyzetbe hozta a déli szárnyat.

A Stromfeld vezérkari főnök által elrendelt és helyenként sikerrel keresztülvitt ellentámadások hatása alatt az ellenség csak fokozott óvatossággal haladhatott előre. De

Kratochvil árulása következtében elkerülhetetlenné vált a Tanácsköztársaság csapatainak visszavonása a Tisza mögé, amelynek szinte zavartalan végrehajtását nagyban elősegítette az ellenség óvatos lassúsága. Stromfeld felismerte, hogy a felbomló és rossz hangulatú csapatokat csak a Tisza folyó természetes védelme mögött lehet újraszervezni, rendezni és harcképessé tenni. A visszavonulás a Tisza mögé teljes mértékben sikerült, bár a legtöbb egység csapatai rendetlenül vonultak vissza. Kivételt képezett a 6. hadosztály, amely példás vezetés mellett a Marostól vonult vissza és teljes rendben érte el a rendeltetési helyét, Szolnokot. A Tisza nyugati partján május első napjaiban ez volt az egyetlen harckész hadosztály.

A Vörös Hadsereg Tokajnál, Tiszafürednél, illetve Szolnoknál foglalt el hídfőállást, míg a folyó egész vonalán csak kis létszámú megfigyelő és biztosító erőket helyeztek el. A hadosztályok a Tisza mögötti telephelyeiken rendezték és egészítették ki soraikat. Érdekes és eddig még fel nem jegyzett részlete a Vörös Hadsereg történetének, hogy a rendben visszavonuló 6. hadosztályhoz a Degenfeld, Pallavicini grófok és más nagybirtokosok gazdaságának vidékéről több mint másfélezer mezőgazdasági munkás és szegényparaszt csatlakozott. Ezeket az önkénteseket az átszervezésnél beosztották a hadosztály egységeibe. A Nagykőrösön és vidékén végrehajtott átszervezés alkalmával a hadosztályban nyilvántartásba vették az orosz forradalomban részt vett és hazatért volt hadifoglyokat, s azok jelentékeny részét, rátermettségük szerint, parancsnoki beosztásba helyezték. Ezeknek az intézkedéseknek és az át-

szervezés alatt végzett politikai nevelőmunkának eredménye volt, hogy a 6. hadosztály az elkövetkezendő támadó hadműveletekben kiválóan állta meg a helyét. Orosz hadifogságból hazatért hadifoglyok, vörösgárdisták más katonai egységekben is voltak, de azok hasonló felhasználásáról nincsenek adatok.

A Hadügyi Népbiztosság, amely a hadművelcteket az első hetekben vezette, ellentámadást rendelt el a román hadsereg támadásának megállítására, és előretolta az egész hátországból ideirányított mintegy nyolc gyalogzászlóaljat, emellett a cseh fronton nélkülözhető 11 zászlóaljat és öt üteget Érmihályfalva—Nagykároly körzetébe irányította. A székely hadosztály árulása folytán ezeknek a csapatoknak a harcbavetése elkésett, és ezeket is vissza kellett vonni a Tisza mögé.

A szerbek április 27-én megszállták Makót és Nagylakot. A csehek április 29-én Bánrévénél támadtak és Hegyalján át, továbbá a Hernád és a Sajó völgyében megkezdték előrenyomulásukat Miskolc irányában. Április 30-án a szerbek és franciák bevonultak Hódmezővásárhelyre. Május 1-én összeomlott a szolnoki hídfő védelme és a román csapatok egész hosszában elérték a Tisza vonalát. A Keleti Hadseregparancsnokság Szolnokról Gödöllőre költözött, és a keleti arcvonal mellett az északkeleti arcvonal felett is átvette a parancsnokságot. Május 2-án a csehek nyomására ki kellett üríteni Miskolcot.

A Tanácsköztársaság katonai helyzete valóban válságos volt. A jobboldali szociáldemokraták kapva kaptak az alkalmon és a dolgozók előtt igyekeztek kilátástalannak

beállítani minden további harcot. Az ellenség erejéről és támadó szándékairól „jól értesült forrásból" kapott túlzott, riasztó híreket terjesztettek. Minden eszközzel igyekeztek aláásni a proletariátus önbizalmát és megtörni ellenálló erejét. A szociáldemokrata Böhm Vilmos hadseregparancsnok május 1-én a tanácskormány megkérdezése nélkül körtáviratban utasította a front csapategységeinek parancsnokait, hogy kérjenek fegyverszünetet a szemben álló ellenséges haderők parancsnokaitól, és beszéljék meg azokkal a vörös csapatok fegyverletételének, a Tiszántúlról kiegészített csapatok hazaszállításának feltételeit. A 6. hadosztály választáviratában tiltakozott az utasítás ellen, és közölte, hogy a katonák és a politikai megbízottak tovább akarnak harcolni, s a csapatok pár napig tartó átszervezés után harcra készen állanak. Egyes csapatrészek, amelyekben a politikai vezetés nem volt a kommunisták kezében, el is küldtek parlamentereket. A győzelemben bizakodó cseh, román, francia és szerb parancsnokságok azonban elutasítottak minden tárgyalást. Ezalatt a szociáldemokraták Bécsbe szökött, illetve küldött megbízottai lázasan tárgyaltak az antant követségeivel és a Bécsbe menekült, főleg arisztokratákból és nagytőkésekből álló ellenforradalmi csoportokkal. A munkásosztály harci kedvének megtörésével, erélyesebb intervenció sürgetésével igyekeztek megbuktatni a súlyos katonai helyzetbe került proletárdiktatúrát.

De a kommunisták másként ítélték meg a helyzetet, és bíztak abban, hogy a munkásosztály és a dolgozók tömegei őket fogják követni. Várakozásukban nem is csalódtak.

A munkástanács május 2-án megtartott ülésén, a jobboldali szociáldemokraták pánikkeltő beszédei ellenére, a tanácstagok Kun Béla, Szamuely Tibor, Landler Jenő és mások felszólalása után azt határozták, hogy a munkások fegyvert fognak a Tanácsköztársaság védelmére. Ezt a határozatot fogadták el az üzemekben megtartott tömeggyűléseken is. A magyar munkásság meg is valósította lelkesedéssel hozott hősi elhatározását. Az új munkáscsapatokat haladéktalanul beillesztették a harcoló hadsereg hadrendjébe. A Vörös Hadsereg szociális összetétele ezzel egy csapásra megváltozott. Valóban a Tanácsköztársaság osztályhadseregévé lett. Érezhető volt soraiban a politikai nevelés és ellenőrzés, a politikai megbízottak munkája is. A hadsereg keretébe eddig tartozó 55 zászlóaljból álló 17 ezred és egy önálló zászlóalj mellett harcra készen álltak a forradalmi szellemű friss munkásezredek és zászlóaljak. Ide sorolhatjuk még a tengerész dandárt, az öt zászlóaljból álló nemzetközi dandárt, a két tábori vörös ezredet 19 zászlóaljjal és két önálló zászlóaljat.

A munkáskatonák jelentékeny része mint szakmunkás a világháború alatt fel volt mentve a katonai szolgálat alól s így kiképzésben sem részesült. Ezeket most kellett napok alatt megtanítani a legelemibb katonai ismeretekre, a kötelékben való harcra, a legegyszerűbb fegyverfogásokra és fegyverkezelésre. Ezek a sebtében előkészített katonák mégis elszántan és bátran indultak harcba, mert meg akarták védeni szabadságukat, szerzett jogaikat, a proletariátus államát, a Tanácsköztársaságot. Új fejezet kezdődött a magyar munkásmozgalom, a Tanácsköztársaság törté-

netében! A magyar proletariátus örök dicsőségét hirdető korszak. A Vörös Hadsereg katonái ezekben a harcokban a proletár hazaszeretet és áldozatkészség ragyogó példáit mutatták.

AZ ÚJJÁSZERVEZETT VÖRÖS HADSEREG ELSŐ KATONAI SIKEREI ÉS A DIADALMAS ÉSZAKI HADJÁRAT

Miután a román csapatok elérték a Tisza vonalát, pár napos szünet állt be a hadműveletekben. Ezt az időt, Stromfeld vezérkari főnök erős kezű irányítása alatt, a csapatok rendbeszedésére, kiegészítésére, továbbképzésére használták fel. Stromfeld május 3-án előterjesztette tervét, hogy a 6. hadosztállyal felmenti Salgótarjánt, és a munkászászlóaljakból megszervezi az 1. és a 4. hadosztályt, mint hadműveleti tartalékot. A tanácskormány jóváhagyta a tervet. Május 6-án felállította a főparancsnokságot és ennek alárendelte az egész fegyveres erőt. A politikai felvilágosító nevelőmunkát elsősorban Kun Béla, Szamuely Tibor és Landler Jenő irányították, akik felmérhetetlen segítséget nyújtottak a hadosztályok politikai megbízottainak a vöröskatonák öntudatának és harckészségének emelésében.

Időközben a Szamuely Tibor és Steinbrück Ottó parancsnoksága alatt álló és „Budapesti csoport" néven összeállított zászlóaljak visszafoglalták Szolnokot, amelyet a május 1-i visszavonulás idején kisebb román erők[10] és helyi ellenforradalmárokból alakult bandák tartottak megszállva. Ennek az első sikernek óriási hatása volt az át-

szervezés alatt álló és munkásezredekkel megerősített csapatok szellemére.

Az ellenség azonban nem sok időt adott a Vörös Hadsereg sorainak rendezésére. A csehek egyelőre inkább felderítést szolgáló mozdulatokat tettek, egyik frontszakaszon azonban ez a kísérletük veszélyessé vált. Május 6-án páncélautók és páncélvonatok támogatása mellett előretörtek. Megszállták Nagyszécsényt, és miután kevés ellenállásra találtak, Pétervására és Szarvaskőre is benyomultak. Balassagyarmat, Litke, Losonc, Feled és Fülek irányából megközelítették a Tanácsköztársaság egyetlen jelentős szénterületét, Salgótarjánt és környékét. A szénmedence védelmével megbízott 80. dandár visszavonult Csingerhegy, Ságújfalva, Karancsság, Lapujtő, Salgó, Zagyvaróna, Bárna vonalára. Salgótarján már elveszettnek látszott, amikor védelmét a tanácskormány Budapestről leküldött vezetőkre bízta. Ők hívták össze a bányászszakszervezeti bizalmiakat, majd a bányászok nagygyűlésén ismertették a bányavidék megtartásának döntő jelentőségét. A bányavidék munkásságának forradalmi áldozatkészségére támaszkodva erélyesen visszaverték az áruló jobboldali szociáldemokratáknak és a 80. dandár tisztjeinek harcvesztő „stratégiai" elgondolását a bányavidék tarthatatlanságáról. A munkástömegek hittek nekik és velük mentek. Szavukra Salgótarján és az egész bányavidék munkásai tömegesen ragadtak fegyvert, és a 80. dandár katonáival együtt védelmi állásokat foglaltak el a bányavidék északi előterében. A felfegyverzett bányászok példaadó hősiességgel és áldozatkészséggel harcolva,

gyakori előretörésekkel nyugtalanították az ellenséget, előnyomulását megállították.

Ezekkel az intézkedésekkel sikerült időt nyerni egy felszabadító hadművelet előkészítésére, a csehek elleni döntő hadjárat megindítására. Május 10-én a 80. dandár és a felfegyverzett munkásszázadok Salgótarján északi arcvonalán visszavonulásra kényszerítették a cseheket. A cseh csapatok üldözésében tevékenyen részt vett a 6. hadosztály, amelynek segítségével május 12-én a vörös csapatok elérték Füleket.

A cseh hadsereg visszaverésével egyidőben olyan hírszerző jelentések érkeztek a hadseregparancsnokságra, amelyek azt a benyomást keltették, hogy az antant rövidesen déli irányból is támadni fog. Bár a szándék valódiságához ma már kétség nem fér, a hírek egy része túlzott és hamis volt.

A hadseregparancsnokságon tartott haditanács azonban úgy döntött, hogy fel kell készülni az esetleg bekövetkező támadás elhárítására. Így született meg az az elhatározás, hogy a hadseregparancsnokság az újonnan szervezett 4. munkáshadosztályt és a 6. hadosztályt Kecskemét környékén összpontosítsa.

Ennek az volt a következménye, hogy az ez időben legaktívabb cseh front egy időre háttérbe szorult.

Az antant egyre elhúzódó, majd elmaradt támadása, valamint a cseh hadsereg aktivitása azonban megérlelte Stromfeld vezérkari főnökben azt az elhatározást, hogy a kedvező helyzetet felhasználva, minden máshol nélkülözhető erőt a csehek és a cseh—román hadsereg érintkező

szárnyai ellen összpontosít és támadásba megy át. Ennek a tervnek akkor megvoltak a katonai előfeltételei is. A tiszai visszavonulás következtében a felbomlott Vörös Hadsereget nagyjában május közepéig sikerült újraszervezni. A munkásezredek bevonulásával megjavult a katonák szelleme, fegyelme és harckészsége. A hadsereg ebben az időben három hadtestre és nyolc hadosztályra tagozódott. 113 zászlóalj, 84 géppuskás század, nyolc lovasszázad, 39 üteg, 16 műszaki és nyolc repülőszázad állott harckészen a következő ütközetlétszámmal: 51 588 puska, 682 géppuska, 870 lovas, 63 ágyú, öt hegyi ágyú, 81 tarack, hat nehézlöveg és 37 repülőgép.

A Vörös Hadsereg a jól működő vasút segítségével nagy erőket tudott rövid idő alatt egyik frontrészről a másikra átcsoportosítani, így módjában volt a hadműveleteit roszszul vagy egyáltalán nem koordináló cseh és román hadsereggel szemben a szükséges helyen és szükséges időben megfelelő erőt szembeállítani. Ezt a módszert a Vörös Hadsereg mindaddig alkalmazni tudta, amíg a jobboldali szociáldemokraták aknamunkája és a nehézségek fokozódásával erősödő tiszti ellenforradalmi szervezkedés a csapatok szellemét és fegyelmét alá nem ásta.

A támadó hadművelet először szűkebb feladatot tűzött maga elé: Miskolc és környékének visszafoglalását. Az eredményekre támaszkodva később a román és cseh csapatok érintkezésének megszakítása céljából egy erélyes átkelést terveztek a Tiszán. Az első feladatot a III. hadtest csapatai határozott támadással, gyorsan oldották meg. Május 21-én elérték Miskolc, Diósgyőr vonalát, május 22-re

az 1. hadosztály Ónod, Zsolca, Sajószentpéter, az 5. hadosztály pedig Nádasd, Pétervására körletet érte el. Ezekben a napokban lett volna óriási jelentősége annak, ha az állítólagos antant-támadás kivédésére Kecskemétre, Félegyházára küldött 6. és 4. hadosztály Miskolc környékén állott volna rendelkezésre. Számba véve az antant-támadás elmaradását is, Stromfeld a sikerek hatása alatt elhatározta, hogy kettészakítja a cseh—román hadseregek csatlakozó belső szárnyát, döntő csapást mér a csehekre, és a harci helyzet kedvező alakulása esetén a Tiszán átkelve, megtámadja a román hadsereget.

Az adott viszonyok között kitűnően elgondolt támadó terv végrehajtására Stromfeld a következő feladatot tűzte a csapategységek elé:

A támadás fő vonalába irányított és Landler Jenő parancsnoksága alatt álló III. hadtestnek, melynek kötelékébe az 1., 4. és 6. hadosztály és az 5. hadosztály 10. dandára tartozott — a lehető leggyorsabban Sátoraljaújhely, Kassa, Szepsi vonalát kellett elérnie. Az 5. hadosztálynak május 29-ig Rimaszombathoz kellett előretörnie és biztosító különítményeket előretolnia Rozsnyó és Tiszolc felé. A 3. hadosztálynak május 29-ig Losoncot kellett megszállnia, biztosító különítményt előretolni Zólyomra. Az 1. dandárnak május 29-én Lévánál kellett erős különítménnyel a támadó csoport balszárnyát biztosítani. Kockázatos, bátor terv volt ez, mert a románokkal szemben a Tisza vonalán, Tokajtól délre csak megfigyelő csoportok állottak, míg a franciák és szerbek felé a 7. és a 2. hadosztály, valamint a 44. és a 20. dandár biztosított. De Stromfeld

számításba vette az ellenség passzivitását az utóbbi frontokon. A románokkal és csehekkel szemben a meglepetés hatásában és a támadás lendületében bízott, amely a két ellenséges hadsereget arra fogja indítani, hogy minden más frontrészt elhanyagolva, erőit a támadás elhárítására használja fel. A cseh front nyugati részén a Vörös Hadseregnek természettől is jól védett állásai kínálkoztak a Garam mentén és a hatalmas természetes akadályt képező Duna mögött.

A május 29 helyett 30-án megindított általános támadás — a jobbszárny egy részét kivéve — az egész arcvonalon sikerrel járt. Még a támadó erők balszárnyán is, ahol a hadműveleteknek inkább lekötő jellegük volt, hogy a csehek ne tudjanak innen erőket átdobni a támadás fő irányában harcoló vörös csapatok ellen. Itt az 1. dandár a balszárnyon elérte a Garam folyót és elfoglalta Ipolyságot, valamint a Balassagyarmattól északra fekvő magaslatot. Ezek a csapatok két tábori ágyút, 20 géppuskát, sok lőszert zsákmányoltak, mintegy 100 foglyot ejtettek. A 46. és 80. dandár Füleken és Rappon át Losonc irányába jutott előre. Az 5. hadosztály 65. dandára Sajókazára és Putnokra vonult be. A III. hadtest frontján a 10. dandár Mucsény—Zseliz vonalát, a 6. hadosztály balszárnya Frankhegy—Szikszó körletét érte el kemény harcok közben. Az 1. hadosztály Hernádnémetinél erős harcot vívott a tüzérségi túlerővel rendelkező ellenséggel szemben. Május 30-án a 3. hadosztály Losoncot, másnap az 5. hadosztály Rimaszombatot, a 10. dandár pedig Edelényt szabadította fel. Június 1-én a jobbszárnyon is megszületett a

várva várt siker. A felvonult tüzérségi erők Hernádnémetinél szétlőtték az ellenség ütegeit. Említésre méltó tény, hogy itt használták először a 30,5 centiméteres mozsarat. A 4. hadosztály tömör támadása elől a románok a Tiszához menekültek.

Az elért sikerek Stromfeld Aurél kitűnő katonai irányításának és annak az óriási lelkesedésnek voltak köszönhetők, amely a Vörös Hadsereget ebben az időben eltöltötte. A sikerekben nagy része volt a május 2-a után a hadseregbe olvadt munkáscsapatok hősiességének és annak az ösztönző, örömtől áradó fogadtatásnak, melyben az előnyomuló Vörös Hadsereget a felszabadított területek dolgozó tömegei részesítették. A munkáscsapatok lelkesedése, példaadása magával ragadta a hadsereg parasztkatonáit. A magyar Vörös Hadseregben harcoló proletárkatonák hősiessége örökké élő példa valamennyi, a felszabadulásért harcoló nép számára.

Stromfeld Aurél rendelkezéseivel igyekezett gyorsan kiaknázni az eredményeket. A román jobbszárny gyors visszavonulása folytán elérkezettnek látta az időt, hogy az erők egy részét a Tiszán át a román hadsereg összeköttetéseinek mélyébe irányítsa. A 3. dandárt utasította, hogy folytassa előnyomulását Sátoraljaújhely felé, a 4. hadosztálynak pedig azt a parancsot adta, hogy Tokajnál keljen át a Tiszán és az erősítésül odarendelt 1. és 8. hadosztállyal támadjon Nyíregyháza felé. A 4. hadosztály Tokaj és Bodrogkeresztúr elfoglalása után a románokat a Tisza bal partjára vetette vissza. A Tiszán azonban nem sikerült átkelnie, mert a románok a tokaji hidakat felrobbantották,

s a hadosztály nem rendelkezett elegendő hadianyaggal, amely a gyors átkelést és az ellenség üldözését lehetővé tette volna. Ezért a Tisza és a Bodrog védelmére támaszkodva, a 3. dandár vonalán Sátoraljaújhely felé tört előre.

A cseh fronton a Vörös Hadsereg tovább folytatta győzelmes előrenyomulását. A csapatok június 3-án Érsekújvár, Léva, Vámosfalva, Szendrő és Göncruszka mögé vetették vissza a cseheket. A 6. hadosztály hadműveletei a fő támadási vonalon Szikszó, Kassa irányában rendkívüli gyorsasággal haladtak előre. A gyalogság elé, az élre vetett tüzérség lehetetlenné tette, hogy a csehek jelentékeny tüzérségi erői állást foglalhassanak el, és a 6. hadosztály június 4-én Abaújvár és Buzita mögé szorította vissza az ellenséget. Június 5-én a 3. dandár már Sátoraljaújhely környékén, a 6. hadosztály Abaújvár, Nagyida vonalán, a 3. hadosztály egy különítménye pedig Aranyosmarótnál harcolt. Június 6-án a 16. gyalogezred bevonult Korponára és Selmecbányára, a támadás fő vonalán hatalmas lendülettel előretörő 6. hadosztály pedig Kassáról és környékéről űzte ki a cseh csapatokat. Kassa elfoglalásának nagy jelentősége volt, mert ez a vasúti csomópont a Hernád folyó északi medencéjén átvezető utak és vasutak kulcsa, s innen ágazott el vasút és országút Eperjes—Bártfa felé.

Kassa dolgozói kitörő lelkesedéssel fogadták a Vörös Hadsereg győzelmes csapatait, s a vöröskatonák minden dolgozó házában szívesen látott vendégek voltak. Nagy ünnepségekkel fogadták a budapesti munkástanács Kassára érkező küldöttségét is.

A Kassát felszabadító 6. hadosztály csapatai rövid pihenő után követték a visszavonuló ellenséget. Június 9-én a 10. dandár Tornát, a 65. dandár Szilice—Pelsőc—Csetnek—Jolsva vonalát érte el, a 39. dandár Hacsó községet. A balszárnyon az 1. dandár egy Léva ellen irányult cseh támadást vetett vissza. 10-én pedig a 80. dandár Besztercebánya felé nyomult előre. Még június 9-én Eperjest is felszabadította az 1. hadosztály. A cseh hadsereg csapatai egyes arcvonalszakaszokon ellentámadásokat indítottak, de csak jelentéktelen és múló helyi sikereket értek el, a Vörös Hadsereg támadó lendületét megállítani nem tudták.

Ebben a helyzetben az antant diplomáciai lépéssel sietett a csehek segítségére. Az antant nevében Clemenceau június 8-án jegyzéket intézett a magyar tanácskormányhoz. Követelte a hadműveletek beszüntetését és a Vörös Hadsereg csapatainak visszavonását a cseh támadás előtti vonalakra.

Június 9-én a III. hadtest előterjesztést tett a hadseregparancsnokságnak, s azt javasolta, hogy a kedvező harctéri helyzetet kihasználva, a Vörös Hadsereg a cseh csapatok megsemmisítése érdekében erélyesen folytassa a támadást a Hernád völgyében és nyugaton, a Vág folyó vonala mentén. A hadseregparancsnokságnak más elgondolása volt. Stromfeldnek már a csehek elleni hadműveletek megindításánál az volt a terve, hogy a csehek visszavetése és a cseh—román arcvonal kapcsolatainak megszüntetése után a Vörös Hadsereg fő erőivel a románok ellen fordul. Terve szerint a Tiszának Tokajtól fölfelé eső szakaszán átkelve, s a román hadtápterület mélyébe törve, visszavonulásra

kényszeríti a Tisza középfolyásánál elhelyezkedett román erőket, azok jelentékeny részét elvágja összeköttetéseitől és megsemmisíti. Alapvető elgondolása most is ugyanaz volt. Végrehajtásának előfeltételeit úgy akarta megteremteni, hogy a cseh hadsereget hosszabb időre képtelenné teszi a támadásra. Ezért elhatározta, hogy a Tisza-átkelési tervet és a románok elleni támadás tervét feladja és ehelyett Kassának és környékének biztosítására szorítkozik. A Hernád völgyében visszavonuló csehekkel szemben pedig ott hagyja az 1. hadosztályt és tartaléknak a 6.-at. Stromfeld a Kisalföldön akart döntő csapást mérni a csehszlovák erőkre. Az e célból újonnan megalakított V. hadtest parancsnoksága alatt a 3., 4. és 8. hadosztályt Léva—Párkánynána között vonultatta fel, hogy ezzel a tekintélyes erővel Nyitra, Érsekújvár felé támadjon.

A szlovákiai felszabadított területek növekedésével mozgalom indult meg, amely a Szlovák Tanácsköztársaság megalakítását követelte. Egyidejűleg az előrenyomuló vörös csapatok parancsnokságainál szlovákiai dolgozók, köztük nagy számban fiatalok jelentkeztek, kérve felvételüket a Vörös Hadseregbe. Erre az erősödő mozgalomra támaszkodva 1919. június 16-án megalakult a Szlovák Tanácsköztársaság. A Kassát felszabadító 6. hadosztály politikai biztosa[11] Budapestről 5000 teljes gyalogsági felszerelést szerzett be a szlovák Vörös Hadsereg egységei számára, de azt már nem lehetett felhasználni, mert a fölszerelés Kassára érkezése napján a Magyar Tanácsköztársaság csapatai — mint látni fogják — visszavonulóban voltak.

Miután a tanácskormány az imperialisták követelésének

nem tett eleget, Clemenceau megismételte felszólítását és június 13-án kelt táviratában az antant nevében megígérte: ha a Vörös Hadsereg csapatai visszavonulnak a cseh támadás előtti vonalra, az antant kötelezi a román hadsereget, vonuljon vissza a Tiszától a régebben kijelölt demarkációs vonalra.

Böhm Vilmos hadseregparancsnok, aki a szociáldemokrata párt többi áruló vezetőjével s ezeken keresztül az antanttal, továbbá a magyar burzsoázia Bécsbe menekült ellenforradalmi csoportjainak bizottságaival állandó összeköttetést tartott fenn, június 16-án parancsban, minden kommentár nélkül közölte a hadsereggel Clemenceau jegyzékét.

A kommunisták közül többen a leghatározottabban ellenezték a Vörös Hadsereg visszavonulását a felszabadított területekről addig, amíg a tanácskormány elfogadható garanciát nem kap, hogy a románok is kiürítik az általuk megszállt tiszántúli területeket. A tanácskongresszus azonban az áruló szociáldemokraták nyomására visszavonulást elrendelő határozatot fogadott el. A visszavonulási parancsot a csapatok nem értették meg, nem értették, miért kellene kiüríteniük a vérrel felszabadított területeket. A vöröskatonák harcolni akartak a proletárdiktatúra védelmében.

A cseh csapatok június 16-án Lévára támadtak s az egész arcvonalon tervszerű támadásuk fejlődött ki. A hadseregparancsnokság június 17-én kénytelen volt a hadműveletek folytatását elrendelni. A Lévánál előidézett válságos helyzetet a 4. hadosztály mentette meg: észak felé

irányuló ellentámadásával június 18-án visszaverte az ellenséget. A 8. hadosztály Érsekújvár felé nyomult előre, a keleti szárnyon pedig a 6. hadosztály harcokban Margitfalva, Kojsó, Aranyida vonaláig tört előre. Június 21-én az 1. hadosztály csapatai harcolva majdnem elérték az Eperjestől északnyugatra fekvő Branyiszkó-hegységet. Itt 14 géppuskát és ágyúkat zsákmányoltak, foglyokat ejtettek. A 6. hadosztály kiverte a cseh csapatokat Gölnicbányáról, június 23-án pedig Szepesremetéig és Szomolnokig jutott előre.

Június 22-én Pellé francia tábornok, az antant megbízottja felszólította a magyar tanácskormányt, hogy a Clemenceau jegyzékében foglalt területeket ürítse ki.

Az áruló jobboldali szociáldemokrata vezetők és a szakszervezetekben dolgozó embereik az antant újabb felszólítását felhasználták ellenforradalmi céljaikra. Azt a hírt terjesztették a fővárosban, hogy a Vörös Hadsereg máris visszavonulóban van, a tanácskormány bukása napok kérdése, és az antant irányítása mellett új kormány fog alakulni a — természetesen jobboldali — szociáldemokraták és a polgári pártok részvételével. Ezt a kormányt az antant nemcsak fegyverrel, hanem élelmiszerrel is támogatni fogja — mondták a szociáldemokraták. E híresztelés hatása alatt az eddig óvatoskodó és nagyrészt gyáván meglapuló ellenforradalmi erők aktivizálódtak. Június 24-én az óbudai kikötőben állomásozó dunai monitorok csatlakoztak az ellenforradalmárokhoz és tűz alá vették a tanácskormány hivatalos helyiségévé alakított Hungária-szállót. A volt Ludovika katonai főiskola tisztjelöltjei is az ellenforradal-

márok mellé álltak és egy csoportjuk megszállta a józsefvárosi telefonközpontot. A kommunista vezetők túlnyomó része ekkor a fronton volt. A vasashadosztály parancsnoka, Haubrich József, bár több ezer emberrel és jelentős tüzérséggel rendelkezett, semmit sem tett az ellenforradalmi lázadás leverésére. A budapesti helyőrség néhány — kommunista vezetés alatt álló — egységének, a proletárdiktatúrához hű néhány tüzérütegnek, valamint önkéntes munkáscsapatok bátor fellépésének volt köszönhető, hogy ezt az ellenforradalmi puccsot, melyhez tömegek nem csatlakoztak, gyorsan sikerült leverni.

Böhm Vilmos, Haubrich József és az ellenforradalmárokkal összeköttetésben állott többi áruló jobboldali szociáldemokrata e napokban tanúsított passzivitásáról kiderült, hogy csak azért nem léptek fel nyíltan a proletárdiktatúra ellen, mert látták, hogy a munkások hívek maradtak a Tanácsköztársasághoz és annak védelmére keltek.

Június 24-én Böhm Vilmos hadseregparancsnok újabb parancsot adott ki az ellenségeskedések beszüntetésére, 29-én pedig a felszabadított területek kiürítését rendelte el.[12]

Ez a parancs jelentette kezdetét a Vörös Hadsereg felbomlásának. A csapatok számára érthetetlen intézkedés mérhetetlen elkeseredést váltott ki a katonák tömegében. Egyedül a kommunista politikai megbízottak megszilárdult tekintélye és munkája akadályozta meg a rögtöni katasztrófát: együtt tudta tartani a hadsereget. Biztosította visszavonását a felszabadított területekről és parancs szerinti átcsoportosítását.

A cseh fronton harcolt csapatok közül a 2. dandár Tokajnál, a 3. dandár Sátoraljaújhelynél, az 1. hadosztály Szikszónál, az 5. hadosztály Sajószentpéter—Putnoknál, a 80. dandár Salgótarján—Pásztónál, a 3. hadosztály Rétság—Verőcénél, a 4. hadosztály Dunakeszi—Alagnál, a 6. hadosztály Jászladány—Újszász környékén gyülekezett.

Stromfeld Aurél a csapatok átcsoportosítása után lemondott vezérkari főnöki megbízatásáról. Úgy látta, hogy győzelmekkel kezdődött terveinek végrehajtására nincs lehetőség és elgondolásaival nem értenek egyet. Lemondása súlyos veszteséget jelentett a Vörös Hadseregre, amely Stromfelddel elvesztette tehetséges vezetőjét.

Böhm Vilmos hadseregparancsnok, betegségére hivatkozva, fölmentését kérte. Követi megbízást kapott Bécsbe, ahol azután közvetlenül tárgyalhatott a proletárdiktatúra megbuktatásáról az antant követségekkel, a reakciós magyar nagybirtokosok, nagytőkések ellenforradalmi bizottságaival.

Az ellenséggel alkudozó szociáldemokrata vezetők ekkor már biztosra vették, hogy a proletárdiktatúra soká nem tarthatja magát, és könnyen egyeztek bele, hogy a Vörös Hadsereg parancsnokságát az áldozatkész forradalmár, Landler Jenő vegye át.

Jelölése azoknak a nagy sikereknek alapján történt, amelyeket a Vörös Hadsereg III. hadteste Landler Jenő parancsnoklása alatt a csehek elleni május—júniusi offenzíva idején elért. Ezekben a harcokban Landler Jenő, aki sohasem volt katona, kitűnő stratégiai meglátásokkal és taktikai érzékkel rendelkező hadtestparancsnoknak bizo-

nyult. A hadsereg vezérkari főnökévé a III. hadtest vezérkari főnökét, Julier Ferenc alezredest nevezték ki.

Az új hadseregparancsnokra nehéz feladatok vártak. A belső bitangok, az áruló szociáldemokraták és a hadseregben levő hivatásos tisztek ellenforradalmi szervezete már a győzelmes előnyomulás idején is mindent megtett a hadsereg erkölcsi egységének megtörésére, harci szellemének aláásására. Aknamunkájuk hatása a sikerek idején csak kismértékben mutatkozott, s különben is akkor ezt az aknamunkát nagy óvatossággal folytatták. A győztes csapatok visszavonása kedvezőbb talajt teremtett számukra. Tevékenységük züllesztő hatása már az erők átcsoportosítása idején megmutatkozott az egyre gyakrabban felmerülő fegyelmezetlenségben, önkényes eltávozásban és a tiszti ellenforradalom leplezetlenebb fellépésében. A Vörös Hadsereg új állásaiba és telepítési helyeire már erősen megfogyatkozva, egységében, fegyelmében megingatva érkezett meg. Kétségtelen, hogy az új hadseregparancsnok könnyebben tudta volna leküzdeni ezeket a jelenségeket, ha vezérkari főnökként Stromfeld Aurél állott volna mellette. Az új vezérkari főnök, akiről sajnos, csak később derült ki, hogy elárulta hazáját és a vezetésére bízott Vörös Hadsereget, titokban támogatott minden züllesztő munkát, és igyekezett megvédeni az egyre arcátlanabbul szervezkedő ellenforradalmi tiszti csoportokat.

Landler Jenő más elfoglaltsága miatt csak később, július 22-e táján foglalhatta el hadseregparancsnoki beosztását. Addig helyettesítésképpen Böhm Vilmos maradt a hadseregparancsnok, aki nemhogy intézkedett volna a had-

sereg egységének és fegyelmének helyreállításáról, hanem hadseregparancsnoki tekintélyével fedezte az új vezérkari főnök, Julier és a tiszti ellenforradalmi csoportok zülleszto tevékenységét. Csak egyes olyan kötelékekben folyt ebben az időben a felvilágosító, továbbképző és fegyelmező munka, ahol a politikai vezetés a kommunisták kezében volt. Ez azonban csak kevés egységet jellemzett, mert a túlnyomóan szociáldemokratákból álló központi párttitkárság válogatta ki a politikai megbízottakat.

A VÖRÖS HADSEREG TÁMADÁSA A TISZAI FRONTON

Miután a Vörös Hadsereg visszavonult a csehek ellen vívott harcai során felszabadult területekről, rövid szünet állt be a hadműveletekben. A Tanácsköztársaság kormánya eleget tett a Clemenceau-jegyzékben foglaltaknak, visszavonta erőit a cseh támadás előtti vonalakra. A románok ellenben nem voltak hajlandók — a Clemenceau-jegyzék ígérete ellenére — kiüríteni az általuk megszállt tiszántúli vidékeket. Ennek következtében a Tanácsköztársaság elvesztette a legjelentékenyebb gabonatermő területeit, s az amúgy is súlyos élelmiszerhiány még jobban éreztette hatását. Felmerült a kérdés, mit kell tenni a Tanácsköztársaság fenntartása és védelme érdekében? A jobboldali szociáldemokraták csak egyetlen utat láttak: a tanácskormány lemondását, kapitulációt az antant előtt, a tőkés rendszer visszaállítását. A kommunisták azonban folytatni akarták a harcot. Elhatározásukban számításba vették azt is, hogy a Magyar Tanácsköztársaság védel-

mére a nemzetközi munkásszervezetek július 21-re nemzetközi rokonszenvsztrájkot helyeztek kilátásba. A kommunistáknak az volt az álláspontjuk, hogy a nemzetközi reakció határozatlansága és a csehszlovák hadsereg ideiglenes harcképtelensége következtében beállott szünetet — a Tisza vonalára támaszkodva — a Vörös Hadsereg talpraállítására és kiegészítésére kell felhasználni, csak aztán lehet támadni. A jobboldali szociáldemokraták áruló magatartása következtében kerekedett vitát az ellenforradalmi erők teljes mértékben kihasználták.

Julier Ferenc vezérkari főnök felismerte, hogy a szociáldemokraták egy részének ingadozó, más részének áruló magatartása ellenére is a kommunisták keresztülvihetik tervüket: talpraállíthatják és harcképessé tehetik a Vörös Hadsereget. Ezért vezérkari főnöki helyzetét és szaktekintélyét arra használta fel, hogy a tanácskormányt egy új, azonnali támadó hadjárat megindítására bírja rá.

Az történt ugyanis, hogy a Vörös Hadsereg vezérkarában működő ellenforradalmi tisztek a románok elleni támadás egész haditervét Bethlen, Horthy, Gömbös segítségével eljuttatták a román hadseregparancsnoksághoz. A román vezérkar már a támadás előtt pontosan ismerte a Vörös Hadsereg terveit, s idejekorán módjában állott megfelelő ellenintézkedéseket tenni.

Julier a tanácskormánynak a támadásra vonatkozó utasítását be sem várva, már július 5-én a következő intézkedést adta ki: „A hadseregparancsnokság szándéka, tekintet nélkül arra, hogy a románok a tiszántúli területet kiürítik vagy nem, a hadsereg zömével a Tiszán átkelni

és egyelőre a reánk erőszakolt demarkációs vonalig előnyomulni. Ehhez két csoport alakíttatik:

a) I. hadtest a 2., 6. és 7. hadosztályokkal Szolnok, a 8. hadosztállyal Csongrád környékén. Irány: Békéscsaba, egy oszloppal Nagyvárad felé.

b) III. hadtest az 1. és 5. hadosztállyal, a 2. és 3. dandárral Tokaj környékén. Irány: Debrecen, egy oszloppal Nagykároly felé."

Az ellenséges erők elvonása céljából egy dandárnak a két csoport között, Poroszlónál kellett átkelnie a Tiszán.

E hadműveletek megkezdésének idejére a Vörös Hadsereg ereje gyengébb volt, mint a diadalmas északi hadjárat idején. A szociáldemokraták züllesztő agitációja következtében a májusi fellendülés idején frontra vetett és kiváló magatartást tanúsított munkásezredek egy része a Budapesten keresztül történő átcsoportosítás folyamán elszéledt, a katonák hazatértek. Más munkásezredek egyáltalán nem vettek részt a hadműveletekben. Ezzel lényegesen megváltozott a hadsereg szociális összetétele is. Csak egyes csapattöredékek — melyeknek vezetése kommunisták kezében volt — teljesítették a parancsot és foglalták el kijelölt helyüket a Tisza mögött. Ehhez járult az is, hogy az ellenforradalmi tisztek nem használták fel a rendelkezésre álló teljes erőt a támadásra. Nagy hátrányt jelentett, hogy a Tisza hídjainak felrobbantása következtében a páncélvonatokat nem lehetett átvinni a folyó bal partjára, pedig azok az északi hadjárat során Salgótarján felszabadításánál, a Szikszó—Kassa—Eperjes felé végzett hadműveletek alatt és másutt is igen jelentékeny szerepet játszottak.

Kétségtelen, hogy egy erős, egységes kommunista párt ebben a helyzetben is megtalálta volna az utat a munkástömegekhez. Bizonyos mértékben megismételhette volna a május eleji nagy fellendülést, és rövid idő alatt újabb munkáscsapatokkal egészíthette volna ki a Vörös Hadsereg megritkult sorait. De ilyen párt nem volt, s ezért a szociáldemokraták harcvesztő aknamunkája, a vezérkari főnök áruló mesterkedései feltartóztathatatlanul sodorták a proletárdiktatúrát a bukás felé.

Ennek ellenére a bekövetkező események azt mutatták, hogy a Vörös Hadsereg még a felvázolt viszonyok között is forradalmi hadsereg, a proletárdiktatúra hadserege volt.

A Vörös Hadsereg hiányos technikai felszerelése miatt a Tiszán való átkelés nehéz feladatot jelentett. Mégis sikerült azt megoldani. A Vörös Hadsereg fő ereje, melyet a szolnoki hídfő előtt felállított 210 löveg tüze támogatott, csodálatra méltó lendülettel, hősiesen hajtotta végre feladatát.

A támadás július 20-án, hajnali 3 órakor indult meg. Elsőnek a 7. hadosztály csapatai keltek át a folyón. Három csoporttá tagozódva támadtak: az északi csoportot a 6. hadosztály 101. ezrede, a középsőt a 7. hadosztály 4. ezrede, a délit a tengerész ezred képezte. A Vörös Hadsereg tüzérsége rövid idő alatt elhallgattatta a román hadseregnek a Tisza keleti partján felállított ütegeit és megbénította az ellenség ellenálló erejét. Délelőtt 9 óráig már a 6. hadosztály partjára jutottak, s az 5. hadosztálynak a szolnoki pályaudvar környékén készen állott az átkelésre.

Este 9 óráig már az egész szolnoki támadó csoport a Tisza bal partján volt és ott széles hídfőállást foglalt el.

A vörös csapatok ebben a hídfőállásban 9 román ágyút, több géppuskát zsákmányoltak és foglyokat ejtettek. A foglyok kihallgatásakor kiderült, hogy a román hadvezetés képtelennek tartotta a Vörös Hadsereget ilyen erélyes átkelési akcióra, s ezért a támadás az ellenséget rendetlen visszavonulásra kényszerítette.

Az arcvonal déli, csongrádi szakaszán, a 2. hadosztály arcvonalán, július 20-án 9 óra tájban a 15. ezred átkelt a Tiszán és elérte a Kurca-patak vonalát. A 38. ezred I. zászlóalja Szentes irányában kelt át a Tiszán, a II/68. zászlóalj bevonult Mindszentre. A csongrádi csoport csekély tüzérséggel rendelkezett, ezért a románok itt erősebb ellenállást fejtettek ki. A hadosztály átkelt részei: két 38-as zászlóalj nyugati irányból, a II/68. zászlóalj pedig Szegváron át nyomult előre Szentes felé. A 30. ezred 20-án este még a Tisza jobb partján készült az átkelésre. A 2. hadosztály csapatai június 21-én Szentesről kiűzték a románokat.

Az északi, a tokaji csoport támadását hátráltatta a hajnaltájban leereszkedő sűrű köd. A tüzérség csak reggel 7 óra tájban tudta támogatni az átkelést. Tüzérségi tűz támogatásával Tiszadobnál az I/39. zászlóalj, Szabolcsnál a 23. ezred két járőre ellenállás nélkül kelt át a Tiszán. Ugyanaznap este 9 óráig a 21. ezred elérte a számára kijelölt vonalat a Tisza balpartján, Timár és Rakamaz községek keleti szegélyét. A II/39. zászlóalj Nagyfalut, a III/30. zászlóalj Tiszaeszlárt szabadította fel. A rakamaz—nyír-

egyházi országút mentén támadó csoport tartalékát képező XIII. vadászzászlóalj Rakamaz nyugati részén foglalt állást. A 32., 9. és 16. ezredek átkelőben voltak a Tiszán és eleik már hídfőállást foglaltak a keleti parton. A hadosztály műszaki osztagai Tokajnál hadihidat építettek és nehéz póthíd építéséhez fogtak. Az egész csoport átkelése csekély veszteséggel járt, míg az ellenségtől 4 tarackot zsákmányolt és foglyokat ejtett.

A szolnoki csoport július 21-én folytatta támadó hadműveleteit. A 6. hadosztály 101. ezrede, balszárnyával Tiszapüspökire támaszkodva előrenyomult a Törökszentmiklóstól északra fekvő területen, a 33. ezred Törökszentmiklós és Pusztaalmás között támadott. A 6. hadosztály arcvonalán a románok tüzérséggel támogatott ellentámadást intéztek, de azt a vörös csapatok visszaverték. A 6. hadosztály 33. ezredének egy zászlóalja elérte Törökszentmiklóst. A 7. hadosztály csapatai az ellenségnek Blaskovicstanya és Tenyőtanya között indított ellentámadását állították meg.

Kevésbé volt sikeres a poroszló—tiszafüredi csoport akciója. Itt az ellenség jelentékeny tüzérségi fölénnyel rendelkezett, s így július 20-án este csak az I/26. zászlóalj roham-félszázadának és a III/26. zászlóalj egy kisebb különítményének sikerült átkelnie a Tiszán.

A tokaji csoportnál a megerősítésül odarendelt I. hadosztály csapatai harcok közben lassan haladtak előre. Az I. és III/9. zászlóaljak kemény kézitusát vívtak az ellenséggel.

Július 22-én a III. hadtest átcsoportosított csapatai Tokajtól keletre harcok közben elérték Szabolcs község nyugati, Nagyfalu és Tiszaeszlár községek keleti szegélyét, 23-án pedig Gáva, Prenihalom, Cserhalom, Nagyfalu, Tiszaeszlár vonalát.

A poroszló—tiszafüredi csoport helyzete is megjavult. A 80. dandár csapatai bevonultak Tiszaörvényre, Egyekre és Tiszacsegére.

Július 22-én az I. hadtest körletében a 6. hadosztály elérte Fegyvernek—Szapárfalu és a fegyverneki vasútállomás vonalát, üldözte a visszavonuló románokat. Túrkeve, Kisújszállás, Kenderes és Kunhegyes irányába egy-egy géppuskás szakasszal kiegészített századot küldött ki. A 7. lovasezred Kenderes vonalába ért. Az ellenség a kisújszállás—szolnoki vasútvonaltól délre megtámadta a 7. hadosztály csapatait. A segítségre küldött 5. hadosztály támogatásával a román támadást visszaverték.

A szentesi csoport sikeresen visszaverte a románoknak a déli szárny ellen intézett támadását.

Az I. hadtest körletében a 6. hadosztály csapatai felszabadították Kisújszállást és Kenderest. A 7. lovasezred rohammal visszavetette a támadó román lovasságot. Az 5. hadosztály csapatai harcok közben Túrkevét, a 7. hadosztályé pedig ugyancsak harcolva Mezőtúrt érték el. Az I. hadtest július 23-án délelőtt jelentette, hogy az ellenség menekülésszerűen vonul vissza. A fogoly román tisztek, többnyire erdélyiek, pánikhangulatban voltak, és a román csapatok morális állapotát igen alacsonyra értékelték.

Bármennyire sikeres volt is általában a Vörös Hadsereg július 20-án megindított támadása, a front július 23-i helyzetének mégis aggasztania kellett volna a hadseregparancsnokságot és elsősorban a vezérkari főnököt. A négy támadó csoport közül egyedül a Szolnoknál átkelt fő csoport volt az, amely 35—40 kilométerre jutott előre a Tiszától. A többi csoport a támadás negyedik napján is csak 2—5 kilométerre haladt előre. A támadó csoportok, főleg a szolnoki csoport szárnyai fedetlenek voltak, és ezt a román hadvezetőség ki is használta. Kétségtelen, hogy a szolnoki csoport támadásának lendülete és sikere bizonyos zavart idézett elő a román csapatoknál és a hadvezetőségnél is. De ezt a krízist a Vörös Hadsereg támadási tervének birtokában gyorsan likvidálták. A román csapatok ellentámadásai a harmadik napon a Vörös Hadsereg fő erejével, a szolnoki csoporttal szemben, már a szárnyak ellen irányultak. A támadó csoportok között széles rések tátongtak, amelyek veszélyességét még növelte a szolnoki csoporttól északra és délre operáló erők lemaradása, egy helyben topogása. A szolnoki csoport minden további előrevitele a tőle délre és északra levő csoportok megerősítése és előrehozása nélkül bekerítő mozdulatokra adhatott alkalmat az ellenségnek. Tapasztalati tény, hogy a szárnyak veszélyeztetését, a bekerítés veszélyét csak magas politikai öntudattal rendelkező, fegyelmezett és a dolgozók uralmához hű tisztek vezetése alatt álló csapatok bírják el. A Magyar Vörös Hadseregből mindez a minőség ez időben már hiányzott.

A vezérkari főnök, az áruló Julier alezredes már össze-

köttetésben állott a bécsi antantmissziókon keresztül az ellenforradalmi szegedi bábkormánnyal és a román hadseregparancsnoksággal. Arról is tudomása volt, hogy a jobboldali szociáldemokraták Bécsbe küldött ügynökei, Böhm Vilmos és társai a proletárdiktatúra megbuktatásáról tárgyalnak az antantmissziókkal, Bethlen István grófékkal, sőt Horthy küldötteivel is. Ezért érthető, hogy az arcvonal kritikus helyzetét figyelembe nem véve, július 24-ére általános előnyomulást rendelt el. Julier tisztában volt azzal, hogy ez az intézkedés még jobban elmélyíti a támadó csoportok közötti űrt, és az ellenség számára megkönnyíti a szárnyak megkerülését, a bekerítő mozdulatokat.

Ezen a napon a 6. hadosztály egy különítménye Karcagot, az 5. hadosztály 10. gyalogezrede Pusztaecseget érte el, a 7. hadosztály egy lovasszázada pedig Dévaványa irányában nyomult előre. Ezzel még mélyebb és szélesebb lett a szolnoki fő csoport, a poroszló—tiszafüredi, valamint a csongrád—szentesi csoportok közötti rés, még támadhatóbbakká lettek a szolnoki csoport szárnyai. A román hadvezetőség ki is használta ezt a helyzetet. A 2. román vadászhadosztály csapatai Püspökladány felől, Kisújszállás irányában támadták a szolnoki csoport északi szárnyát. Ugyanakkor a csongrád—szentesi déli csoport csapatait annak vezérkari főnöke, Politovszki ezredes, aki Julier-n keresztül Horthyékkal kapcsolatba került, minden ellenséges nyomás nélkül visszavonta a Tiszához.

A tiszti ellenforradalom most még bátrabban lépett akcióba. A reakciós tiszti parancsnokok kihasználták a be-

kerítéstől való félelmet, amely a szárnyak fedezetlensége folytán a katonák közt elterjedt. A „csapatok megmentése" címén több helyen ellenséges nyomás nélkül rendeltek el visszavonulást, s ezzel a katonák soraiban pánikhangulatot keltettek. E hangulat kialakításában a reakciós tisztek kitűnő segítőtársakra találtak a hadseregben levő jobboldali szociáldemokratákban, s a katonákat szembeállították azokkal a harcos kommunistákkal, politikai megbízottakkal, akik a tisztek és a szociáldemokraták aknamunkája ellenére helyre akarták állítani a csapatok harci szellemét.

Julier vezérkari főnök, aki július 24-én általános előnyomulást rendelt el, július 26-án elrendelte az általános visszavonulást. A román hadsereg politikai, erkölcsi állapotára jellemző, hogy a Vörös Hadseregnek a Tisza mögé történő, rendetlenül végrehajtott visszavonulása is szinte veszteség nélkül ment végbe. Még a szolnoki csoport nagyszámú tüzérsége is zavartalanul jutott át a Tisza jobb partjára.

Ezzel a szociáldemokrata aknamunka és a reakciós tisztek árulása következtében, a román erők gyenge nyomására visszavonult Vörös Hadseregben megindult a teljes felbomlás. A csapatokat a Tisza mögött sem lehetett többé talpra állítani és rábírni, hogy a Tisza vonalát védelmezzék. A reakciós tisztek és szociáldemokrata munkatársaik mellett egyenként és csoportosan elszéledtek a csapatok katonái is. A szociáldemokraták aknamunkájának következménye volt, hogy a Budapesten állomásozó teljesen érintetlen, 22 000 puskával és 30 ágyúval rendelkező IV. had-

testet sem lehetett felhasználni a felbomló front megerősítésére, a Tanácsköztársaság védelmére.

A visszavonulással alapjában megszűnt a Magyar Tanácsköztársaság annyi győzelmet aratott dicsőséges harcainak sora, amely munkásosztályunk és egész dolgozó népünk forradalmi küzdelmeinek hősi hagyománya, szocializmust építő jelenünk erőforrása lett. A tanácskormány helyét elfoglalta az árulók kormánya, a Peidl-kormány, hogy hat nap múlva átadja a hatalmat a polgári reakció kormányának, a kalandor Friedrich István kormányának. Ezt követte Horthy még véresebb fehérterrorja, melyet a jobboldali szociáldemokraták úgy buzdítottak, hogy „bűnhődjenek a bűnösök" — a kommunisták.

SZOCIÁLDEMOKRATA ÁRULÁS ÉS TISZTI ELLENFORRADALOM. A VÖRÖSKATONÁK HŐSIESSÉGE

A magyar munkásosztály 1919. május 2-i hősies elhatározása következtében önkéntesekből álló munkásezredek erősítették meg a Vörös Hadsereget, és ezzel gyökeresen megváltoztatták annak összetételét. A Vörös Hadsereg a proletárdiktatúra osztályhadseregévé vált. A munkásezredek szervezési módja azonban — melyet akkor a sürgősség tett indokolttá — később hátrányosan hatott ki ezeknek a csapatoknak és az egész hadseregnek fegyelmére. A május 1-i és 2-i nagy napokban az egyesült párt megbízottai különféleképpen magyarázták meg a helyzetet a proletárdiktatúráért harcolni kész munkások tömeg-

gyűlésein. A kommunisták a proletárhatalom védelmére hívták fel a munkásokat. Nem áltatták őket azzal, hogy a tőlük várt erőfeszítés rövid lélegzetű, az áldozat pedig jelentéktelen lesz. A hősi orosz munkásosztályra hivatkoztak, amely akkor már egy esztendeje vívott élethalálharcot 14 imperialista állam intervenciós haderejével és a belső ellenforradalom bandáival. A szociáldemokraták, akiket a tömegek elsöprő lelkesedése kényszerhelyzetbe hozott, azzal agitáltak, hogy csak „egy nyomásra" kell kimenni a harctérre. Ennek a jelszónak az alkalmazásánál is az általuk tervezett kompromisszumok valamelyikére gondoltak. Később ez az egy nyomásról szóló jelszó az áruló szociáldemokraták egyik eszközévé vált a hadsereg züllesztésére.

A munkásezredek és zászlóaljak felállítása szakmai, üzemi alapon történt, s így egy-egy ilyen egység nagyjában nem volt más, mint a felfegyverzett és hadbavonult szakszervezet. Ennek a szakszervezeti formának egyetlen előnye a csapatok gyors összeállítása volt, minden más szempontból hátrányt jelentett. A szakszervezetek vezetése a két párt egyesülése után is túlnyomóan a szociáldemokraták kezében maradt. Ez a tény ebben az esetben azt jelentette, hogy a katonai munkásalakulatok nagy részében érintetlen maradt a szociáldemokrata befolyás. A munkáskatonák régen ismerték egymást, sőt egymás családi viszonyait is. Tudták, hogy ki maradt otthon és azt is, hogy kinek sikerült szociáldemokrata összeköttetései révén a frontról hazatérnie. A hátországgal, az otthonlevőkkel a katonák korlátozás nélkül levelezhettek, amit az ellenfor-

radalmi aknamunka alaposan kihasznált. A front eseményeit a hátországban részletekbe menően ismerték, a fronton pedig a katonák túlzottan kedvezőtlen tájékoztatást nyertek az otthoniak helyzetéről. Az első hetekben, amikor a munkásezredek hősiessége magával ragadta az egész hadsereget, ezek a tényezők még kevésbé hatottak. Hatásuk akkor kezdett erősebben mutatkozni, amikor Kassa felszabadítása után a hadműveletek csökkenő erővel folytak. Ekkor már a jobboldali szociáldemokrata funkcionáriusok kidolgozták a defetizmus terjesztésének, a fegyelem aláásásának módszereit a hátországra és a hadseregre is. Irányítani kezdték a hozzátartozók, a családtagok és szaktársak levelezését a fronttal. Az élelmezési nehézségeket felhasználva, elégedetlenséget szítottak. Kihasználták egyes hátországi szervek bürokratizmusát, a suttogó propagandát és minden lehető alkalmat arra, hogy a hozzátartozókkal panaszos leveleket írassanak a frontra. Ezekben a hozzátartozók például azt írták, hogy csak „a szamarak vannak a fronton". Név szerint megjelölték azt, aki önkényesen hazatért, és kiemelték, hogy az illetőnek nem történt semmi baja, nyugodtan elfoglalta régi munkahelyét. A züllesztésnek száz és száz fajtáját használták fel a hadsereg fegyelmének megbontására.

A fronton azzal agitáltak, hogy a munkásezredek csak „egy nyomásra" jöttek ki a frontra, s mivel ez a „nyomás" sikerrel járt — most már kérhetik hazabocsátásukat. Ez a jelszó a hadműveletekben kifáradt és a hazulról irányított rossz hírek befolyása alá került katonáknál igen gyorsan terjedt el és megbénította a csapatok egységét. A kom-

munista katonák és politikai megbízottak forradalmi hűsége, ennek megfelelő magatartása csak lassítani tudta a meginduló lazulást, de megakadályozni nem volt képes. Különben is csak kevés egységnél voltak kommunista politikai megbízottak, mert Böhm Vilmos hadseregparancsnok igyekezett azokat mindenképpen diszkreditálni és sokat különböző ürügyek alatt el is távolított a hadseregből. Tevékenységi körüket igyekezett szűkíteni, mondván, hogy a „politikai megbízott katonai kérdésekbe ne szóljon bele, mert azokhoz nem ért". Böhm Vilmos csak a reakciós hivatásos katonatiszteket tartotta „alkalmasnak" a katonai vezetésre. A szociáldemokraták hadseregbontó munkáját maga Böhm Vilmos hadseregparancsnok vezette.

Még kevésbé lehetett szó ilyen körülmények között arról, hogy a katonai forradalmi törvényszékek, melyek felállítását Böhm egyik parancsában nagyhangúan bejelentette, megfelelhessenek fegyelmező hivatásuknak. A szociáldemokrata munkásárulók és az ellenforradalmi tisztek szabadon fejthették ki bomlasztó tevékenységüket a hadseregben.

A szociáldemokraták Clemenceau jegyzékét is eszközül használták fel céljuk elérésére: a Tanácsköztársaság megdöntésére. Böhm hadseregparancsnok és környezete a fronton előforduló minden nehézséget és fennakadást annak a bizonyítására igyekezett felhasználni, hogy a hadsereg képtelen a hadműveletek folytatására, s ezért azonnal békét kell kötni. Minden úton-módon a visszavonulás gondolatát törekedett bevinni a hadseregbe. „Béke min-

den áron", a „szocializmus felépítése az antant segítségével", „demokrácia — hús, zsír, bor" — a jobboldali szociáldemokraták ezekkel a jelszavakkal tévesztették meg a vöröskatonák egy részét és züllesztették a Vörös Hadsereget. A munkáscsapatok megbontásáról gondoskodtak a szociáldemokrata szakszervezeti vezetők, Peyer Károly és társai. A többi egységben, főleg azokban, amelyekben jelentős számban voltak tiszántúli parasztok, s amelyeknek így hátországi kapcsolataik nem voltak — a visszavonulás ténye, a politikai munka hiányosságai, a tisztek aknamunkája és a jövő látszólagos kilátástalansága érezztette bomlasztó hatását.

A hadseregen belüli tiszti ellenforradalom is fokozta aknamunkáját, hogy gyengítse a Vörös Hadsereg erkölcsi-politikai egységét. A hivatásos tisztekre mint katonai szakértőkre kétségtelenül szüksége volt a Vörös Hadseregnek. De a tisztek igénybevételénél, a jól dolgozók megbecsülése mellett, biztosítani kellett volna az állandó, a körültekintő politikai ellenőrzést. Ez azonban intézményesen is hiányzott a Vörös Hadseregben, gyakorlatilag pedig csak egyes egységeknél valósult meg, ahol öntudatos, harci és főleg orosz forradalmi tapasztalatokkal rendelkező politikai megbízottak látták el ezt a feladatot. A frontra küldött politikai megbízottak jelentékeny része életében először került hadseregbe. Gyakran nem látták és nem értették, melyek a legfontosabb teendők. Egyrészt a többségük előtt tekintélyt jelentő szociáldemokrata hadseregparancsnok utasításait tartották szem előtt, mely szerint a „politikai megbízott katonai kérdésekbe ne szól-

jon bele, mert azokhoz nem ért", másrészt megtévesztette őket a tisztek hajbókolása és előzékenysége. A politikai megbízottakat katonai politikai munkára csak felületesen készítették elő és nagyobb részüket a szociáldemokraták jelölték ki. Ezek nem hirdethettek harcot a proletárdiktatúra védelméért, amikor a volt szociáldemokrata szervezetekben csak pacifista szólamokat hallottak és azt, hogy meg kell egyezni az antanttal, mert a proletárdiktatúra céljai megvalósíthatatlanok.

Mindennek az volt a következménye, hogy az egységek jelentékeny részében nem volt nehéz dolga a tiszti ellenforradalmi mozgalomnak, mely csak azért nem haladhatott gyorsabban előre és nem éreztethette előbb hatását, mert a Vörös Hadseregben levő tisztek nem képeztek egységes csoportot. Jelentéktelen részük Stromfeld Aurél vezérkari főnököt követte, aki sokaknak tanára volt azelőtt a katonai főiskolán. Ezek, ha nem is meggyőződésből, mint Stromfeld, de az ő tekintélyének és példájának hatása alatt, Stromfeld visszalépéséig igyekeztek jól végezni munkájukat. A tisztek nagy része egyéb megélhetési lehetőség híján lépett be a Vörös Hadseregbe. Részben arra számítottak, hogy a hadseregben túlsúlyban levő tiszti vezetés következtében a nacionalizmus lesz úrrá, s akkor a hadsereg az ő kezükbe kerül. Tartalékos tisztek nagy számban voltak. Ezek kisebb része a kommunista párthoz tartozott és egyik összetartó ereje volt a Vörös Hadseregnek, míg a nagy többség, a szociáldemokratákhoz vagy a polgári pártokhoz tartozó rész a pacifizmus, rothasztás, az ellenforradalmi hangulat terjesztője volt.

Az ellenforradalmi tisztek az első időben nagy óvatossággal dolgoztak. A polgári demokrata—szociáldemokrata kormányok határozatlansága és tétovázása után nagy hatással volt rájuk a tanácskormány nagyobb erélye és intézkedéseinek céltudatossága. Hatott rájuk, hogy a proletárdiktatúrának — a tömegek közötti általános hadseregés tisztellenes hangulat ellenére — sikerült hadsereget teremtenie, és a csapatok fegyelme, ha lassan is, de javulni kezdett. Mindez óvatosságra intette őket. Abban az időben, amikor a Vörös Hadsereg először vonult vissza a Tiszántúlról, a tisztek bíztak a proletárdiktatúra gyors összeomlásában. Ebben az időszakban suttogó propagandájuk azzal a rágalommal igyekezett az akkor még túlnyomóan parasztokból álló csapatok harci kedvét megtörni, hogy „a proletárok nem védik a maguk hatalmát". Tiszti különállásuk, kasztjellegük mellett azzal tüntettek, hogy megszólításnál rangjelzésük mellett mindig odatették az „urat", „ezredes úr", „százados úr" — ez volt az egymás közötti érintkezés módja. Kommunisták jelenlétében gúnyosan „elvtárs úrnak" is szólították egymást. A hadseregparancsnokság megalakulásától kezdve fékezte mozgalmukat a vezérkari főnök, Stromfeld Aurél hazafias, a proletariátus ügye iránt tanúsított odaadó magatartása, nagy szakmai tekintélye. Stromfeld vezérkari főnöksége első idejében a tiszti ellenforradalom tevékenysége főleg az egymás közötti kapcsolatok tartásában merült ki. Fékezőleg hatott a tisztek ellenforradalmi magatartására a munkásosztály május 2-i hősi elhatározása, tömeges bevonulása a hadseregbe és a megindult támadó

hadműveletek sikere. Ugyanakkor bátorítólag hatott rájuk, hogy Böhm Vilmos hadseregparancsnok hajbókoló módon viselkedett, a tisztek előtt leplezetlen kommunistaellenességről tett bizonyságot és elutasítóan foglalt állást a kommunista politikai megbízottakkal szemben a tisztek politikai és katonai ellenőrzése kérdésében.

A Tanácsköztársaság hősi harcai, forradalmi intézkedései, gyakorlati tevékenysége növelte a katonák lelkesedését, a proletárhaza iránti szeretetüket. A Vörös Hadseregben azonban — kevés egység kivételével — hiányzott a tervszerű agitációs és propagandamunka, amely megismertette volna a katonákat a forradalom céljaival, feladataival, és ezzel tudatosabbá, szilárdabbá alakíthatta volna hazaszeretetüket. Mint már említettük, a politikai megbízottak egy része nem volt alkalmas e feladatra. Hátráltatta az agitációs és propagandamunka kibontakozását az a tény is, hogy a röplapokat és más nyomtatott anyagot gyakran válogatás nélkül, a csapatok állományára való tekintet nélkül küldötte szét a Szellemi Termékek Országos Tanácsa.

A júliusi támadást megelőző hetekben a tisztek azt a hírt terjesztették el, hogy a román hadsereg soraiban magyar csapatok is vannak, s így a tanácskormány „testvérháborúba" küldi a Vörös Hadsereget. A vöröskatonák tömegében ez a reakciós tiszti agitáció aligha keltett visszhangot. A vöröskatonák akkor már jól látták, hogy az imperialisták román hadseregét támogató magyar csapatok — még ha vannak is ilyenek — nem lehetnek „testvérek", akik csak a régi, elnyomó rendszer visszaállítását

akarhatják. Annál erősebben hatott ez a hírverés a tisztek ellenforradalmi szervezkedésére.

Megtörtént például az, hogy a 6. hadosztály 101. tüzérezredének tisztjei titkos gyűlésen tárgyalták, hogy harcoljanak-e a román hadseregben levő „testvéreik" ellen, vagy sem. Azt határozták, hogy nem harcolnak.

A proletárdiktatúrához hű tüzérek értesítették erről a tiszti gyűlésről a 6. hadosztály politikai megbízottját, aki nyomban elrendelte a tisztek őrizetbe vételét.

Az ezred és a tüzérosztályok politikai megbízottjai, a katonákra támaszkodva, minden nehézség nélkül végrehajtották az utasítást. Az őrizetbe vett tiszteket előállították a hadosztályparancsnokságra.

Mikor Böhm hadseregparancsnoknak a hadosztálytól jelentették a politikai megbízott „túlkapását", a hadseregparancsnok az őrizetbe vett tiszteket felvitte a gödöllői főhadiszállásra.

A hadosztály politikai megbízottjai és a katonák meglepetésére a hadseregparancsnok a tiszteket pár nap múlva azzal a paranccsal küldte vissza a hadosztályhoz, hogy előbbi funkcióikba visszaállítandók, mert „beismerték hibájukat és megígérték, hogy kötelességüket teljesítik". A tüzérezred katonái nyíltan kifejezték felháborodásukat. Kijelentették a tiszteknek, hogy minden lépésüket figyelemmel kísérik, s a legkisebb gyanú esetén kíméletlenül járnak el velük szemben. A tiszti ellenforradalmárokra jellemző, hogy a katonák határozott fellépése következtében nem mertek ellenállást tanúsítani és a 101. tüzérezred a szolnoki átkelés tüzérségi előkészítésénél fontos szerepet

játszott. A diktatúra bukása után azonban a dolgozók ökle előtt meghunyászkodó tiszteknek jelentékeny része visszanyerte bátorságát, részt vett a Prónay-, Ostenburg- és más tiszti banditákról elnevezett terrorosztagok véres kegyetlenkedéseiben, munkások, parasztok megkínzásában és legyilkolásában.

Az áruló szociáldemokrata vezetők azonban nemcsak a hadseregben, a szakszervezetekben és általában a dolgozó tömegek között végeztek ellenséges aknamunkát a proletárdiktatúra megdöntésére. Ugyanezt tették a nagy politika vonalán, az állam vezető szerveiben és nemzetközi síkon az intervenció kémügynökségeivel fenntartott kapcsolataik segítségével.

A jobboldali szociáldemokrata vezetők szabotázsával és aktív ellenforradalmi tevékenységével szemben a proletárhősiesség ragyogó példáit mutatták a kommunistákkal az élen a munkásosztály tömegei, közöttük elsősorban a munkásifjúság. Olyan nehéz harci helyzetben, melyben szakszerű vezetés alatt álló, jól kiképzett és harcedzett egységek is meginogtak volna, a munkásegységek csodálatra méltó bátorságot és áldozatkészséget tanúsítottak. Így például a Miskolc felszabadítására irányuló hadművelet kezdetén egy Alsózsolcán bekerített munkászászlóalj, amely az ellenség túlerejével szemben elszántan védekezett, majdnem teljesen elvérzett, de nem adta fel állásait. Ezzel lehetővé tette, hogy a segítségül érkező csapatok kedvezőbb viszonyok között avatkozhassanak be a küzdelembe. Egy másik zászlóalj, amely az ellenség cselvetése következtében Vilmány községért folytatott har-

cában váratlanul hátulról s a község templomának tornyából géppuskatüzet kapott, jelentékeny veszteségei ellenére felszámolta az orvtámadókat és biztosította hadosztályának előretörését.

De a Vörös Hadsereg küzdelmeiben nemcsak zárt egységek hősiességének példáival találkozunk. Megszámlálhatatlan esetben bizonyították be hűségüket a proletárhazához egyes vöröskatonák, kisebb csoportok vagy rajok. Emlékezetes annak az ifjakból álló önként jelentkezett járőrnek hősi vállalkozása, amely a Kassa felszabadítása előtti napokban átszivárgott az ellenség arcvonalán, s rajtaütéssel menekülésre kényszerítette a cseh erők felett parancsnokló Paris francia tábornoknak a jászói apátságban elhelyezkedő törzsét. Így az ezen a fronton harcoló cseh erőket napokra megfosztotta a központi irányítás lehetőségétől. Ez a hőstett lényegesen megkönnyítette a rendkívül fontos Kassa város felszabadítását. Örök dicsőséget szereztek maguknak azok a névtelen ifjú katonák, akik a júliusi tiszai offenzíva kezdetén a Tiszán átúszva felderítették a román hadsereg tüzérségi állásait, és pontosan meghatározott célokat szolgáltattak a Vörös Hadsereg tüzérségének.

Külön lapot érdemelnek a Vörös Hadsereg harcainak történetében a páncélvonatok katonái. Ezek túlnyomórészt ipari munkások voltak, akik külön szakkiképzést nem nyertek, de az előttük ismeretlen, új fegyvernemben kapott beosztást és feladatokat — a fegyvernem különlegességének gyors elsajátítása mellett — mégis kitűnő taktikai érzékkel, hősies önfeláldozással oldották meg. Először

Salgótarján felszabadításában jutottak jelentékeny szerephez. A katonailag tapasztalt ellenség a vasúti sínek felszedésétől a hidak aláaknázásáig minden intézkedést megtett, hogy a páncélvonatok akkoriban legfontosabb tevékenységét, a felderítést megakadályozza. A páncélvonatok egy része egyszerű vasbordájú teherkocsikból készült, acéllemezekkel is csak sebtében erősítették meg őket, és így védelmet legfeljebb gyalogsági fegyverek vagy géppuskák ellen nyújtottak. Ágyúik és gépfegyvereik ilyenformán nem voltak szilárdan beépítve, csak kezdetlegesen rögzítve, hogy a lövések alkalmával előálló visszalökő erőt feltarthassák.

Salgótarjánnál a felderítő feladatot a 2. és 6. sz. páncélvonat végezte. Az ellenség várható védelmi intézkedéseit számba véve, óvatosan haladtak előre. Gyakran megálltak, és a pálya ellenőrzésére gyalogsági járőröket küldtek ki. Azok ellenséges tűzben végezték munkájukat, és ha felszedett vagy meglazított vasúti sint találtak a pályán, az ellenség tüzében helyreállították. A páncélvonatok magukra vonták az ellenséges ütegek és gépfegyverek tüzét, s ezzel felderítették az ellenség állásait, elsősorban a tüzérség elhelyezkedését. Az egyik páncélvonat mozdonya az ellenség aknájára futott, de csak jelentéktelen sérülést szenvedett. A páncélvonat katonái az ellenség ágyú- és gépfegyvertüzében javították ki mozdonyukat, s a páncélvonat — feladatát megoldva — visszatért állomáshelyére.

Ezeknél a felderítéseknél a vonatok számos katonája megsebesült. A könnyen sebesültek a páncélvonatokon maradtak és példamutatóan teljesítették kötelességüket.

Tevékenységük nagy segítséget nyújtott a Salgótarján teljes felmentésére siető egységeknek, amelyek a jól végzett felderítés alapján gyorsan harcképtelenné tették az ellenség tüzérségét és szétlőtték géppuskaállásait. Hasonló szolgálatot tettek a páncélvonatok az imperialista cseh csapatok ellen később megindult nagy támadás idején, a miskolc—kassai vasútvonalon.

Ugyanilyen hősiességgel szálltak szembe a proletárdiktatúra ellenségeivel országszerte az öntudatos munkások, az őket követő falusi proletárok. Kiemelkedően hősies magatartást tanúsított egy ellenforradalmi orvtámadás alkalmával Esztergomban Szentey Sándor elvtárs, a Belügyi Népbiztosság politikai megbízottja. Egy Szabó István nevű áruló az Esztergomban bujkáló ellenforradalmárok és a Duna északi partján elhelyezett cseh csapatok segítségével május 21-én letartóztatta a Tanácsköztársaság helyi vezetőit. A helyzet válságos volt, mert a cseh csapatok az akkor még épségben levő Duna-hídon át akadálytalanul elfoglalhatták volna a várost. Szentey Sándor elvtársnak sikerült megnyernie az őrizetére rendelt megtévesztett katonákat. Ezekkel és a sebtében hozzácsatlakozott munkásokkal nyomban a híd lezárására indult. A hídon szembetalálkozott a város megszállására indult cseh csapatok elővédjével, amelyet az áruló Szabó István vezetett. Szentey Sándor elvtárs csapatával tüzet nyitott a támadókra. A csehek a meglepetés hatása alatt visszavonultak. Szentey Sándor elvtárs hősies cselekedetével megakadályozta az ellenség átkelését a Duna déli partjára, s egyik előfeltételét biztosította a Vörös Hadsereg későbbi nagy támadá-

sának. A Tanácsköztársaság időt nyert az esztergomi hídfő megerősítésére és a helyi ellenforradalom felszámolására.

A munkástömegek hősiességének felejthetetlen példáját mutatta 1919 májusában Miskolc—Diósgyőr munkássága. Mikor a csehek a demarkációs vonalon át váratlanul támadtak, a munkásság felhívás nélkül azonnal a Vörös Hadsereg csekély létszámú helyőrségének segítségére sietett. Fegyverrel védte Miskolcot és a Tanácsköztársaság részére mérhetetlenül fontos diósgyőri gyárat. A túlnyomó és szervezett ellenséges erővel szemben ideiglenesen vissza kellett vonulniuk. A Vörös Hadseregnek május 20-án megindított hadműveleteinél Miskolc—Diósgyőr hősies munkásai ott harcoltak a felszabadítók első soraiban. Áldozatkészségük, kitűnő helyismeretük nagymértékben hozzájárult, hogy a Vörös Hadsereg Miskolcról és környékéről rövid két nap alatt — aránylag kevés veszteséggel — elűzte a betolakodott ellenséget.

Ugyanennél a hadműveletnél tűntek ki a 12. páncélvonat katonái. Vonatjuk Katz Dezső vonatparancsnok és Deák Ferenc tüzérségi parancsnok vezetése alatt május 20-nak hajnalán indult el Mezőnyékről, hogy erőszakolt felderítést végezzen és meglepetésszerűen behatoljon a miskolci állomásra. A páncélvonat bátor és váratlan fellépése nagy zavart okozott az ellenség soraiban. A csehek két befűtött mozdonyt indítottak szembe a páncélvonattal. A vörös páncélvonat katonái idejében felismerték az ellenség szándékát, s a síneket felszedve, kisiklatták a mozdonyokat. Azután helyreállították a pályát. Közben tűzharcot folytattak az ellenség tüzérségével, géppuskáikkal

pedig elűzték a páncélvonat megsemmisítésére kiküldött ellenséges gyalogságot.

Május 22 hajnalán a Vörös Hadsereg támadó lendületébe illeszkedve, behatoltak a miskolci pályaudvarra. Ott 17 vagon ellenséges katonai felszerelést zsákmányoltak, melynek biztonságba helyezése után Sajószentpéterig üldözték az ellenséget. A vöröskatonák bátorságára és önbizalmára jellemző, hogy egy szétvert cseh tüzérüteg hátrahagyott ágyúját a páncélvonaton magukkal vitték.

A megszámlálhatatlan hőstettből vett néhány példa bizonyos mértékben megvilágítja, hogy — a szociáldemokraták árulása, a tiszti ellenforradalom aknamunkája ellenére — mi tette képessé a Vörös Hadsereget egy minden oldalról bekerített, nélkülöző országban hónapokon át vívott, sokszor győzelmes harcra a jobban felszerelt, túlerőben levő imperialista hadseregek ellen. Lehetővé tette ezt a kommunisták példamutatása, a munkás és paraszt proletártömegek áldozatkészsége, százak és ezrek, egyszerű katonák és vezetők egyéni hősiessége. Tetteik gazdagítják szabadságharcos hagyományaink kincsesházát és méltán állíthatók példaképül néphadseregünk ifjú harcosai, katonái és tisztjei elé.

A belső ellenforradalom gyászvitézei, az áruló szociáldemokrata vezetők, az összeesküvő hazaáruló katonatisztek, a kulákok, a klerikális reakció és a nagybirtokosok, nagytőkések összehangolt aknamunkája csak gyengíthette, de leverni nem tudta a magyar munkásosztály hősies erőfeszítését. A magyar Vörös Hadsereg vereségét elsősorban az imperialisták túlereje okozta.

A Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének haditettei méltán keltettek lelkesedést, csodálatot és megbecsülést a nemzetközi munkásosztály és az egész emberiség haladásért küzdő tömegeiben. A magyar munkásosztálynak, a dolgozó tömegeknek rendkívüli alkotása volt ez a hetek alatt megszervezett áldozatkész, hősi hadsereg. Emléke és példaadása ragyogó útmutató néphadseregünk katonái és tisztjei számára.

A Vörös Hadsereg harca szerves része a magyar államiság, a magyar nemzet kialakulásától kezdve több mint ezer éven át vívott függetlenségi és szabadságharcainknak. Egész történelmünk telítve van áldozatos küzdelmekkel a haza függetlenségéért és szabadságáért, nemzeti létünkért, nyelvünk, nemzeti kultúránk védelméért. Ezeket a harcokat a nép egyszerű fiai vívták, akik jobban szerették hazájukat, mint azok a feudális nagyurak, később pedig nagytőkések és nagybirtokosok, akik a dolgozó tömegek vére hullásával megvédett haza minden javának egyedüli haszonélvezői voltak.

Történelmünk jelenlegi szakaszában a szovjet hadsereg győzelmei árán felszabadult magyar nép igazi néphadsereget alkotott. Ezt az erőt züllesztette szét az előző párt- és kormányvezetés hibás politikája, melynek következtében néphadseregünk az 1956-os őszi ellenforradalom idején erőtlennek mutatkozott. Tanultunk a hibákból és most olyan új fegyveres erőt alkotunk, amelynek katonái, tisztjei és tábornokai a nép fiai, s feladatuknak a béke, alkotó

munkánk nyugalmának védelmét tekintik. A nép országát, jogait és szabadságát védelmezik és ezért minden pillanatban készek fegyverrel visszaverni minden imperialista támadást, jöjjön az bárhonnan — belülről vagy kívülről.

Katonáit dicsőséges történelmi hagyományainkon neveljük: a honfoglaló magyarok hősi tetteiből, Budai Nagy Antal, Dózsa György, Bocskai, Bethlen, II. Rákóczi Ferenc, Kossuth honvédei, az 1919-es vöröskatonák s a kommunista párt vértanúinak áldozatos harcaiból vonva le azt a tanulságot, hogy csak olyan nép érdemli meg a szabadságot, amely küzdeni is képes érte. A magyar nép több mint ezeréves történelmi harcai során bebizonyította, hogy érdemes a szabadságra. A magyar népet az egész világ szabadságharcos népnek tartja. Fiainak katonai erényeit nemcsak hazai költőink, hanem más népek nagy költői is lángoló költeményekbe foglalták. Hazaszeretetünk azzal, hogy a szocializmus útjára léptünk, új tartalmat nyert. A felszabadult hazához való forró ragaszkodást összekapcsoljuk más népek szabadságharcainak megismerésével és megbecsülésével. Testvérei vagyunk minden népnek, melynek fiai hozzánk hasonlóan hazájuk és az egész emberiség új, szabad szocialista életéért küzdenek. Testvérei vagyunk a béketábort vezető hatalmas Szovjetunió népeinek, a népi demokráciák dolgozóinak, s azoknak a százmillióknak, akik még a tőkés kizsákmányolás vagy a gyarmati rabság láncait tördelik.

Néphadseregünket a magyar dolgozók pártja, a Magyar Szocialista Munkáspárt, kormányunk, egész népünk

legkedvesebb gyermekének tekinti és szeretettel gondoskodik róla. Ma a nép és a hadsereg egységes, egy — az új szocialista országot építő szabad nemzet.

Katonáink jelszava a lánglelkű szabadságharcos költő, Petőfi jelszava: „A néppel tűzön-vízen át!"

Először megjelent „A Tanácsköztársaság hősi küzdelmeiről". Szikra 1954.

Hadtörténeti Közlemények, 1959. 1. sz.

ELŐSZÓ
KUN BÉLA „VÁLOGATOTT ÍRÁSOK ÉS BESZÉDEK" CÍMŰ KÖNYVÉHEZ

Kun Béla, a magyar és nemzetközi munkásmozgalom kimagasló vezetője cikkeinek, beszédeinek, brosúráinak második gyűjteményes kiadása születésének 80. évfordulóján jelenik meg. Munkái képet adnak az olvasónak a magyar munkásmozgalom jelentős időszakáról, a proletárdiktatúrát megelőző és a Tanácsköztársaságot magába foglaló évek dicső harcairól. Egyidejűleg kitűnik belőlük, hogy az ideiglenesen elbukott forradalom, az érte kiontott vér a jövő forradalom talaját termékenyíti meg, előkészíti a jövő győzelmeit.

A kétkötetes mű az 1913 és 1936 közötti időszakot öleli fel. Megvilágítja a szerző elméleti és gyakorlati tevékenységét, a haza, a magyar és a nemzetközi proletariátus ügye iránti töretlen hűségét. A közzétett munkák egy része a Nagy Októberi Szocialista Forradalom időszakában született, s már akkor összekötötte a magyar proletariátus küzdelmeit az orosz nép történelmi harcaival. Több cikk foglalkozik a szocialista forradalom alapvető problémáival, a proletariátus forradalmi harcának történelmi jelentőségével.

A gyűjteményben közölt írások a Kommunisták Ma-

gyarországi Pártja megteremtésének fontos dokumentumai. A proletárdiktatúra idején mondott beszédeit, írásait, nyilatkozatait a kommunista forradalmár hite és lelkesedése hevíti, lángot gyújtva az elnyomottak milliós tömegeinek szívében. Kun Béla írásai összegezik a tanulságokat, a hibákat és tévedéseket, köztük a saját hibáit is, ugyanakkor telítve vannak bizalommal, harci kedvvel, meggyőződéssel, hogy a bukott forradalmat győzelmes forradalom fogja követni.

Történelmi okmányai ezek a magyar kommunisták áldozatos küzdelmének, s természetszerűleg visszatükröződnek bennük nemcsak a történelmi jelentőségű győzelmek és sikerek, hanem azok az ellentmondások is, amelyek az akkori nemzetközi viszonyok között, a magyar munkásosztály akkori helyzetében s a Kommunisták Magyarországi Pártjának és vezetőinek akkori elméleti színvonala és tapasztalatai mellett aligha voltak elkerülhetők. Ezek gyökerei jórészt arra vezethetők vissza, hogy a KMP mint fiatal párt nem rendelkezett forradalmi tapasztalatokkal. Terhelte a pártot a régi szociáldemokrata múlt, s még az sem mentesítette bizonyos hibák elkövetésétől, hogy vezetőinek egy része megjárta a Nagy Októberi Szocialista Forradalom iskoláját.

Maga Kun Béla vette a legtöbb esetben a legszigorúbban bonckés alá a párt tevékenységét, amiről a kötet olvasói a későbbi beszédek és tanulmányok olvasása során maguk is meggyőződhetnek.

Kun Béla beszédei és cikkei szinte kivétel nélkül valamilyen konkrét, időszerű politikai célt szolgáltak, egy-egy

politikai akciót indítottak meg, fejlesztettek tovább vagy bíráltak. A cikkekben és beszédekben feltárt és elemzett történelmi tények ismerete nélkül nehéz megérteni a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom ez időbeni közös problémáit. Vezetésével alkalmazták Magyarországon a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat követően először e forradalom módszereit, a leninizmus elveit, megállapításait és gyakorlati intézkedéseit. Kun Béla, a fiatal Kommunisták Magyarországi Pártja élén, olyan szocialista államot vezetett, amely a szovjet néppel szövetségben hadat üzent az imperializmusnak, megváltoztatta Délkelet-Európában az osztályok közötti erőviszonyokat, és kísérletet tett, hogy megjavítsa az évszázadokon át egymás ellen uszított népek egymáshoz való kapcsolatát. A Kommunisták Magyarországi Pártja vezette munkásosztály és nép eme hősi harcának eredményeit sem az ideiglenesen győzedelmeskedő ellenforradalom nem semmisíthette meg, sem a fasiszta demagógia nem törölhette ki a legszélesebb néptömegek érzésvilágából, célkitűzéseiből és vágyaiból.

A kötethez mellékelt bibliográfia mutatja, milyen termékeny, alkotó munkát végzett Kun Béla szóban és írásban. A bibliográfia nem teljes, mert külföldön megjelent írásai nincsenek még mind felkutatva, s beszédei sem maradtak hiánytalanul fenn. Mint agitátor, a hadifogolytáborokban, hadifogoly-népgyűléseken szónokolt, mint katona a harctérre induló vörösharcosokhoz beszélt, mint pártszervező gyakran szólott a kaszárnyákban, gyárakban, sőt utcákon, tereken összeverődött munkástömegek-

hez, és ezeket a (harcost és korát egyaránt nagyszerűen jellemző) beszédeket nem jegyezték fel. A gyűjtemény így is maradandó értékű. Kun Béla számos megállapítása — amely a munkásosztály és a parasztság szövetségének kérdéseit taglalja, amely a győztes orosz forradalom és a világ népeinek függetlenségi harca közötti kapcsolatokat értékeli — kiállta az idő próbáját.

Kun Béla írásainak megismerése leleplez egész sor rágalmat, amellyel évtizedeken át igyekeztek elhomályosítani, sőt beszennyezni az 1919-es magyar proletárforradalom emlékét. E rövid bevezető nem tűzhette ki céljául a Tanácsköztársaság történetének és Kun Bélának a magyar és a nemzetközi munkásmozgalomban betöltött szerepének minden oldalú ismertetését. Történészeink feladata a magyar munkásmozgalom és az egész magyar történelem egyik legfényesebb szakaszának, az első magyar proletárforradalom korának és Kun Béla történelmi szerepének tudományos, monografikus feldolgozása.

Kun Béla 1886. február 20-án született Lelle községben. Apja falusi jegyző volt. Iskoláit erdélyi városokban végezte. Erdély akkor a magyar királysághoz, tehát a Habsburg-birodalomhoz tartozott.

Már fiatalon sok olyan igazságot ismert meg, amelyeket a hivatalos szociáldemokrata mozgalom nem volt hajlandó tudomásul venni. Erdélyben élve tapasztalta a más nemzetiségűek függetlenségi törekvésének elementáris erejét, és szülőfalujába vissza-visszatérve megismerte a föld nélküli parasztság, a mezőgazdasági munkások helyzetét.

Megértette, milyen nagy jelentőségű szövetségest jelentene a munkásosztály számára a szörnyű nyomorban élő, egyre lázongó szegényparasztság. Diákkorában házitanítója volt az akkor még gimnazista Ady Endre. Később olvasta Ady Endrének az első orosz forradalomról szóló írását, Herzennek és a többi nagy orosz forradalmi demokratának a műveit. Ezek keltették fel érdeklődését az orosz forradalom iránt. De érdeklődését már nem állt módjában kielégíteni, a magyarországi szocialista sajtó és könyvkiadás nem ismertette, alkalmasint nem is ismerte az orosz forradalom problémáit. Ha egy-egy írás megjelent az orosz munkásmozgalomról, az a párt és a közelgő forradalom kérdéseit a mensevikek szempontjából taglalta. A fiatal Kun Béla olvasta a magyar szociáldemokraták írásait. Olvasás közben felmerült kétségeire, az önmaga által felvetett kérdésekre akkor még nem tudott válaszolni és választ kapni. Mikor egyetemi évei idején újságíró lett, igyekezett pótolni szocialista tudásának hiányosságait, olvasott a tudományos szocializmus megalapítóinak írásaiból is, de (gyakran hangoztatta) ekkor még igazi marxistává minden igyekezete ellenére sem válhatott. A marxizmust Magyarországra elsősorban Kautsky és az osztrák szociáldemokraták közvetítették, felhígítva, sőt nemegyszer meghamisítva.

Kun Béla tizenhat esztendős korában lépett be a Szociáldemokrata Pártba. Huszonhárom esztendős volt, amikor osztályellenes izgatásért először állt bíróság előtt. A Szociáldemokrata Párt vezetősége őt is, mint az opportunista politikát ellenző valamennyi szocialistát igyeke-

zett elszigetelni a tömegektől. De Kun Béla ekkor már egy nagy vidéki város, Kolozsvár munkásmozgalmának középpontjában állott.

Az első világháború kitörésekor Kun Béla, szemben a Szociáldemokrata Párt vezetőségével, háborúellenes volt. Behívták és az orosz frontra küldték. Rangja: zászlós (alhadnagy). 1916-ban hadifogságba került, a tomszki hadifogolytáborba szállították. Itt már egy tevékeny forradalmi csoportot talált, amelynek vezetői Szilágyi Imre, Seidler Ernő, dr. Münnich Ferenc, dr. Reiner Károly és Jaross Béla voltak. A csoport háború- és monarchiaellenes propagandát folytatott a hadifoglyok között. Kun Béla megjelenése határozottan a forradalmi munkásmozgalom irányába terelte a csoport működését, és fokozta érdeklődésüket az orosz forradalom eseményei iránt. Maga is elmélyültebben tanulmányozta a tudományos szocializmus irodalmát, figyelemmel kísérte Lenin tevékenységét. A csoport kapcsolatot teremtett a szibériai bolsevik szervezetekkel, és itt jutottak először Lenin néhány írásához. Ezek választ adtak sok olyan kérdésre, amelyek Kunt már egy évtizede foglalkoztatták. A hadifogolytábor magyar és osztrák szociáldemokratáival karöltve tanulókört szerveztek.

A cár elűzése után, a bolsevik szervezetek követelésére enyhült a hadifogolytáborok lakóinak helyzete. Bizonyos megszorítások mellett a hadifoglyok a városokban élhettek. Kun Béla és társai a fogolytáborból, ahol a reakciós tisztekkel már éles konfliktusban álltak, kiköltöztek

a városba. Felvételüket kérték a helyi bolsevik pártszervezetbe, és még az októberi forradalom előtt tagjai lettek a Kommunista Pártnak. Kunt beválasztották a tomszki kormányzóság bolsevik szervezetének vezetőségébe. Cikkeket írt a „Znamja Revoljucii" című lapba.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme végleg felszabadította a hadifoglyokat, és polgárjogot adott nekik. A több milliós hadifogolytömeg egyrészt szövetségeseket adott a forradalomnak, olyan szövetségeseket, akik a forradalom eszméit rövid idő múlva magukkal vihették nyugat felé, másrészt veszedelmet is jelentett: a reakciós tisztek vezetése alatt könnyen válhattak az ellenforradalom tartalékává. Megindult a harc a hadifogoly munkás- és paraszttömegek megnyeréséért a forradalom és az ellenforradalom között. És a hadifoglyok eddig lappangó, csak itt-ott kirobbanó ellentéte tudatos osztályharccá nőtt. Kun Béla a hadifoglyok forradalmi mozgalmának legkiemelkedőbb vezetője volt. Az első internacionalistának nevezett s valóban a proletár nemzetköziség alapján álló hadifogoly-zászlóaljak megszervezését és hadbavezetését is ő kezdeményezte. Sok ezer kommunistává fejlődött magyar hadifogoly az ő tanítványa volt.

1917 végén Pétervárra utazott. Ott ismerkedett meg Leninnel és a forradalom több vezető egyéniségével. Ott kezdte elsajátítani a bolsevik vezetés módszereit, megérteni a munkás-paraszt szövetségre, a párt és a tömegek elválaszthatatlan egységére épült lenini forradalmi politika lényegét.

Mikor a szovjet kormány a Pétervárt fenyegető német támadás elől Moszkvába költözött, Kun Béla is vele tartott. Ekkor már állandó munkatársa a „Pravdá"-nak. Főleg nemzetközi, illetve magyar vonatkozású cikkeket írt.

A helyzet az Osztrák—Magyar Monarchiában és nem utolsósorban Magyarországon akkor már egészen más volt, mint amikor Kunt a frontra kényszerítették. A háború szörnyű szenvedéseket zúdított a dolgozó népre, és elképzelhetetlenül nagy profitot jelentett a nagybirtokosoknak, a bankároknak, a gyárosoknak és a spekulánsoknak. Bár a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége szinte teljes nyíltsággal támogatta az imperialista háborút vezető kormányt, az osztályharc kiéleződött és tudatosabbá lett. A zimmerwaldi és kienthali háborúellenes határozatok, ha nem is hiánytalanul, eljutottak Magyarországra is. E határozatok elvi alapján vagy ehhez az alaphoz közeledve szerveződtek a hivatalos pártvezetéssel szemben álló kisebb-nagyobb szocialista agitációs és munkaközösségek, amelyek kapcsolatot kerestek és részben találtak is a munkástömegekkel és a katonákkal. 1918 januárjában a breszt-litovszki béketárgyalások idején, a Szociáldemokrata Párt vezetőségének tiltakozása ellenére, Magyarországon (egyidőben az ausztriai általános sztrájkkal) politikai tömegsztrájk zajlott le, amely békét követelt és állást foglalt az októberi forradalom mellett. Ez a több napos sztrájk megmutatta, bebizonyította, hogy a magyar munkásság nagy többsége követni akarja „az orosz példát". Több helyen (először Pécsett, majd a Szerbiát megszállva tartó Osztrák—Magyar Monarchia ma-

gyar csapatai között Kragujevácon és másutt) katonai felkelés tört ki. A szociáldemokrata pártvezetőség szembefordult a politikai sztrájkkal, a katonai felkelésekről tudomást sem vett. A pártvezetőség már a háború kezdetén a háborús kormány szövetségese lett, az ellenzéki csoportok pedig sem ideológiailag, sem szervezetileg nem voltak képesek a proletárforradalom felé törő tömegek vezetésére. A magyar proletariátus osztályharcos követeléseit és a magyar nép Habsburg-ellenes érzéseit, függetlenségi törekvését a legtudatosabban, legkövetkezetesebben és leghatározottabban a Kun Béla vezette oroszországi magyar forradalmár hadifoglyok csoportja fejezte ki. Ez a csoport 1918. március 24-én megalakította az első magyar kommunista szervezetet, az OK(b)P magyar csoportját, amelynek elnöke Kun Béla volt.

Kun, Szamuely Tiborral együtt részt vett a magyar, német és cseh nyelven megjelenő „Nemzetközi Szocialista", majd a „Szociális Forradalom" című magyar kommunista lap megalapításában és irányításában. E lapokban és számos brosúrában alapozta meg elméletileg Kun Béla a magyar kommunista mozgalmat. Brosúrái közül a „Mit akarnak a kommunisták?" és a „Mi a Tanácsköztársaság?" címűek programot adtak a már forrásban levő, de még nem kiforrott magyarországi forradalmi mozgalomnak. Hazatérő hadifoglyok csempészték át Magyarországra az újságokat és brosúrákat s velük a bolsevik eszméket.

A háborút vezető magyar kormány számára már 1918 elején az egyik legsúlyosabb politikai kérdés az orosz fog-

ságból hazatérő volt hadifoglyok magatartása, akiket „nem gyógyít ki" az orosz földön magukba szívott forradalmi eszmékből sem a megfigyelő tábor, sem az internáló tábor vagy a büntetőszázad. A Magyarországra csempészett brosúrák ellen valóságos hajtóvadászat folyik. De egyre több volt hadifogoly tér haza a szovjet földről, és a magyar munkások egyre több szocialista írást adnak kézről kézre.

1918. április 13-án és 14-én Moszkvában kongresszust tartott a szervezett hadifoglyok több mint négyszáz küldötte. A kongresszus állást foglalt az imperialista háború ellen, a szocialista forradalom mellett. A kongresszus egyik előadója Kun Béla volt. A kongresszus után megalakult az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottsága mellett a Külföldi Csoportok Föderációja, amely Kun Bélát választotta elnökéül.

Lenin az OK(b)P VIII. kongresszusán a Külföldi Csoportok Föderációjának jelentőségéről a következőket mondotta: „Ezeknek a csoportoknak elég jelentős számú tagját teljes egészében beavattuk a fő politikai tervekbe és az általános politikai feladatokba... több százezer hadifogoly ment vissza Magyarországra, Németországba, Ausztriába... És ha ott velünk rokonszenvező csoportok és pártok vannak uralmon, ez annak a láthatatlan és a szervezeti beszámolóban csak sommásan és röviden érintett munkának köszönhető, amelyet az oroszországi külföldi csoportok végeztek, és ami az Oroszországi Kommunista Párt... tevékenységének egyik legfontosabb lapja."*

* *Lenin* Művei. 29. köt. Szikra 1953. 156. old.

Kun megszervezte az internacionalista zászlóaljak központi vezetését. Az internacionalisták a polgárháborúnak szinte minden frontján kitüntették magukat. Sok-sok ezer magyar munkás és paraszt áldozta életét az októberi forradalom győzelméért, megértve, hogy az októberi forradalom végső győzelme előfeltétele a magyar nép felszabadulásának és Magyarország függetlenségének.

1918 nyarán az úgynevezett szociálforradalmárok ellenforradalmat szerveztek Moszkvában. Az ellenforradalom leverésében komoly részük volt a magyar vöröskatonáknak. Ők foglalták vissza Kun Béla vezetése alatt a moszkvai főpostát. 1918 nyár utóján—őszén Kun Béla a permliszvai fronton is fegyverrel a kézben harcolt az ellenforradalmi csoportok ellen. Ezekben a harcokban magam is részt vettem egy internacionalista egység élén.

1918 októberében és novemberében összeomlott a sok száz éves Habsburg-birodalom. A háború kiélezte a szociális és nemzeti ellentéteket, amelyeket a soknyelvű monarchia meg sem kísérelt megoldani vagy akár enyhíteni. A Habsburg-birodalomban a szociális kérdés és az elnyomott nemzetek függetlenségi törekvése közigazgatási kérdés volt csupán, amelyet csendőrszuronnyal és rendőri bíráskodással igyekeztek felszámolni. A háborúban kicsorbult a Habsburg-militarizmus kardja, és az addig csak ösztönös nemzeti függetlenségi törekvések és szocialista célkitűzések az októberi forradalom győzelme következtében tudatosabbá és időszerűbbé váltak.

Magyarországon 1918 október végén egy szociáldemokratákból és baloldali polgári politikusokból álló Nem-

zeti Tanács vette át az ügyek intézését, olyan kormányt alakítva, amely Magyarország sorsát a győztes antanthatalmak kezébe akarta letenni. Felajánlkozott az amerikai, angol, francia és olasz imperializmusnak. Az antant segítségével remélték megmenteni a „történelmi Magyarország" határait és a polgári Magyarországot — a magyar néppel szemben. A „forradalmi kormány" büntető expedíciókat küldött a földfoglaló parasztok ellen. A II. Internacionálé Bernben tartott ülésén a Magyarországi Szociáldemokrata Párt küldöttsége a magyar uralkodó osztályok sovinizmusának szellemében lépett fel. A „történelmi Magyarországot" védelmezték, hogy a magyar kizsákmányoló osztályoknak más nemzetiségeket elnyomó és kizsákmányoló uralmát meghosszabbíthassák. Hogy mi módon akarta megoldani a „forradalmi kormány" a szociális kérdéseket, azt bebizonyította a szociáldemokrata kereskedelemügyi miniszter, Garami Ernő, aki indokolatlannak és jogosulatlannak tartotta a munkások bérköveteléseit, de milliókat ajándékozott a gyárosoknak — szénsegély stb. címén. Ugyanakkor a szociáldemokrata közoktatásügyi miniszter, Kunfi Zsigmond, arra kérte a magyar munkásságot, hogy „hat hétre függessze fel az osztályharcot". A „forradalmi kormány" vérbe fojtotta a parasztlázadásokat, nem ismerte el jogosultnak más nemzetek függetlenségi törekvését, a tőke és a munka harcában pedig a tőke oldalára állt. A földosztást ugyan felvette programjába, de a forradalmi földfoglalással szemben egy „törvényes" — értsd bürokratikusan, „szabályosan", főleg csigalassúsággal végrehajtott — földosztást tervezett.

Tűrte, hogy volt tisztek ellenforradalmi szervezeteket létesítsenek, s ezek a szervezetek nyíltan állást foglaltak a demokratikus átalakulás s így a földosztás ellen is. Nyilvánvalóvá vált, hogy a „forradalmi kormány" nem tudja és nem akarja megoldani a legégetőbb szociális kérdéseket, még a reformokat is csak tervezi. A kormány, hogy a győztes antanttól támogatást nyerjen, hozzájárult, hogy Magyarországot felvonulási területnek használják fel a szovjet nép ellen tervezett és szervezett fegyveres intervenció számára.

1918 novemberében Kun Béla Ukrajnán és Lengyelországon keresztül illegálisan hazatért Magyarországra. Megérkezése eldöntötte a szocialista baloldalon belüli vitát. — A vita arról folyt, hogy a baloldali szociáldemokraták és a forradalmi szocialisták a Szociáldemokrata Párton belül szervezzenek ellenzéket, vagy külön pártot alakítsanak. 1918. november 24-én megalakult a Kommunisták Magyarországi Pártja, amelynek vezetésében Kun Béla mellett részt vettek Oroszországból hazatért harcostársai: Jancsik Ferenc, Kellner Sándor, dr. Münnich Ferenc, Pór Ernő, Rákosi Mátyás, Rabinovics József, Seidler Ernő, Szamuely Tibor, Vántus Károly, továbbá az itthoni harcosok: Alpári Gyula, Chlepkó Ede, Fiedler Rezső, Hirossik János, Korvin Ottó, László Jenő, Mikulik József, Rudas László, Somló Dezső, Szántó Béla, Vágó Béla és mások. 1918 decemberében megjelent a Kommunista Párt lapjának, a „Vörös Ujság"-nak első száma.

A szociáldemokraták a II. Internacionálé felé orientálódtak, amelyet a győztes imperialista országok szociál-

demokratái vezettek. A magyar szociáldemokrata vezérek számára a legkívánatosabb cél az volt, hogy valamelyik győztes imperialista állam szállja meg Magyarországot — mentse meg a magyar kizsákmányoló osztályok uralmát és lehetőleg minél többet a nem magyarlakta területekből. Mivel a polgári osztályok és pártok a Szociáldemokrata Párt mögé húzódtak — rendületlenül bízva abban, hogy a szociáldemokraták megmentik számukra kiváltságaikat és előjogaikat —, a kapitalizmus és a szocializmus ellentéte a szociáldemokraták és a kommunisták közötti harc formáját öltötte. A munkástömegek egyre nagyobb része és a föld nélküli parasztság jelentős része 1919 január és február folyamán már a Kommunista Párt programját tette magáévá. Kun Béla a munkások és katonák között végzett szervező és agitációs munkájával nagymértékben hozzájárult a párt népszerűségéhez, és neve zászló lett. A fejlődés oly gyors iramú volt, hogy a párt az elért győzelmeket nem tudta szervezetileg is rögzíteni, biztosítani. Azoknak a munkásoknak, akik a Kommunista Párt programját magukévá tették, jelentős része a Szociáldemokrata Párt tagja maradt. És a Szociáldemokrata Párt tagjai maradtak azok a baloldali szociáldemokraták is (Bokányi Dezső, Hamburger Jenő, Landler Jenő, Latinka Sándor, Lengyel Gyula, Nyisztor György, Pogány József, Varga Jenő stb.), akik olyan fontos kérdésekben, mint a föld forradalmi kisajátítása, az üzemi ellenőrzés stb. egyetértettek a Kommunista Párttal.

A Szociáldemokrata Párt vezetősége látta, hogy egyre inkább talaját veszti. A kommunisták elleni rágalomhad-

járata és mértéket nem ismerő uszítása csak a burzsoáziánál talált visszhangra; a munkástömegekben pedig épp ellenkező hatást keltett. Rövidesen nem maradt más út számukra, mint a nyílt erőszak és a Habsburgok fegyvertárából örökölt provokáció. Egy tüntetés alkalmával, amikor a munkások a „Népszava" szerkesztősége elé vonultak, hogy tiltakozzanak a kommunistaellenes rágalomhadjárat ellen, a tömegek szétoszlatására felvonultatott karhatalmi alakulatok a tömegbe lőttek. Több rendőr megsebesült, néhány meghalt. Ezt az incidenst felhasználta a Szociáldemokrata Párt vezetősége, s rendőrgyilkossággal vádolta a kommunistákat. A Kommunista Párt vezetői tudták, hogy ez a vád ürügyül szolgál majd a párt elleni fegyveres támadásra. Kun Béla javaslatára a párt vezetői nem vonultak illegalitásba, hanem bevárták letartóztatásukat. 1919. február 20-ról 21-re virradóra éjszaka a Kommunista Párt több vezetőjét valóban letartóztatták. Kun Bélát a rendőrök puskatussal alaposan összeverték. A letartóztatás és a rendőri brutalitás azonban nem a szociáldemokrata vezetőség malmára hajtotta a vizet, hanem a kommunisták népszerűségét emelte, különösen Kun Béláét, aki a szenvedéseket bátorsággal és önuralommal tűrte. A Szociáldemokrata Párt vezetősége kirendelte Budapest utcáira a szervezett munkásokat tüntetni a kommunisták ellen. Ez volt az utolsó sikere! A munkások február végén és március elején már *szervezett tömegben* álltak a kommunisták mellé. A Szociáldemokrata Párt vezetősége mindjobban elszigetelődött. A burzsoázia, amelynek érdekeit képviselte, már nem bí-

zott benne feltétlenül. Nem a „lojalitásában", hanem erejében és befolyásában kételkedett. A munkások viszont mindjobban megértették, hogy a pártvezetőség nem az ő érdekeiket képviseli. Hibásnak bizonyult a szociáldemokrata vezetőségnek a nyugati imperialistákra építő külpolitikája is. Az antant imperialistái felhasználták ugyan a magyar kormányt, de szolgálataiért nem fizettek. A szovjetellenes katonai felvonulást Magyarországon át tervezték, amibe a magyar kormány szó nélkül beleegyezett, viszont az antanttól remélt gazdasági és politikai segítség elmaradt. A kormány — amelynek gerincét a Szociáldemokrata Párt képezte — csak látszathatalom volt.

A budapesti munkástömegek mind erélyesebben követelték a letartóztatott kommunista vezetők szabadon bocsátását. A legnagyobb ipartelepek, mint például Csepel, a kommunisták mellé álltak. A nyomdászok sztrájkba léptek. Ugyanakkor az antant budapesti katonai képviselője, Vix francia alezredes jegyzéket adott át a kormánynak: újabb területek kiürítését követelte. Nyilvánvalóvá vált a koalíciós kormány és a jobboldali szociáldemokrata vezérkar teljes politikai csődje. A szociáldemokrata balszárny és velük a centristák többsége megegyezést ajánlott a kommunistáknak: javasolták a két párt egyesítését, és elfogadták a kommunisták javaslatát a proletárdiktatúra létesítésére, továbbá a Szovjet-Oroszországgal való szövetség megkötésére. Tehát lényegében elfogadták a kommunista programot. A két párt közötti tárgyalások a Gyűjtőfogházban folytak le, és ott írták alá a megálla-

podást, amely a proletáregység jegyében született, és amelyet a proletárdiktatúra kikiáltása követett.

1919. március 21-én megalakult a Magyar Tanácsköztársaság, amely véd- és dacszövetséget ajánlott fel Szovjet-Oroszországnak. Március 22-ről 23-ra virradó éjjel Lenin rádiótávírón hívta Kun Bélát.

— Itt Lenin. Kérem Kun Béla elvtársat a készülékhez. (Kun távollétében Pór Ernővel folyt le a beszélgetés.)

Pór Ernő:

— A magyar proletariátus, amely tegnap éjszaka az egész államhatalmat meghódította, bevezette a proletárok diktatúráját, üdvözli Önt, a nemzetközi proletariátus vezérét. Tolmácsolja forradalmi szolidaritásunkat és forró üdvözletünket az egész forradalmi orosz proletariátusnak... A Szociáldemokrata Párt a kommunisták álláspontjára helyezkedett, a két párt egyesült... A Magyar Tanácsköztársaság felajánlja az Orosz Tanácsköztársaságnak a véd- és dacszövetséget. Fegyverrel kezünkben fordulunk szembe a proletariátus valamennyi ellenségével.

„Itt Lenin. Őszinte üdvözletem a Magyar Tanácsköztársaság proletárkormányának és külön Kun Béla elvtársnak. Üdvözletüket átadtam az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt kongresszusának. A lelkesedés óriási."*

A 133 napos Magyar Tanácsköztársaság bukása után a Szociáldemokrata Párt jobboldali vezetői, a kis- és nagypolgári pártok, valamint a fasizmus előfutárjaként jelentkező soviniszta egyesületek és fehérterrorista bandák

* *Lenin* Művei, 29. köt. 224. old.

förtelmes rágalmakkal illették a proletariátust, a Kommunista Pártot, annak vezetőit, és mindenekelőtt Kun Bélát. Az első magyar proletárforradalom leverését követő kegyetlen terror megtizedelte a magyar forradalmárok sorait. A minden eszközzel folytatott fasiszta métely, a szellemi és lelki terror — és egyidejűleg a párt önbírálata az elkövetett hibák fölött — egy időre elhomályosították a magyar proletárforradalom csodálatos hősiességének, páratlan áldozatkészségének és nagyszerű gyakorlati eredményeinek fényét. Nyilvánvaló, hogy a két párt egyesítését hibásan hajtották végre. A Kommunista Párt, amely szervezetileg jóval gyengébb volt, mint a Szociáldemokrata Párt, és káderei sem voltak olyan tapasztaltak, az egyesült párt keretében nem tudta a forradalom érdekében irányítani és vezetni az egész dolgozó népet, sőt válságos órákban az ipari munkások többségét sem mindig. „Ugyanakkor a KMP vezetői (elsősorban én magam) — írja Kun Béla — elkövettük azt a hibát, hogy készpénznek vettük azt, hogy a szociáldemokrata vezérek szavakkal elismerték a kommunisták platformját, a proletárdiktatúrát, a szovjethatalmat."* A megegyezés mégis nagymértékben előrehozta a proletárdiktatúra létesítésének időpontját, és az így nyert idő óriási jelentőségű volt mind bel-, mind külpolitikai szempontból. Belpolitikailag: véget vetett az ellenforradalmi erők nyílt, fegyveres szervezkedésének, megakadályozta, hogy a főváros a francia gyarmati csapatok tényleges uralma alá kerüljön, és vé-

* *Kun Béla* Válogatott írások és beszédek. 2. köt. Kossuth Könyvkiadó 1966. 331. old.

get vetett a lázongó parasztság ellen küldött büntető különítmények garázdálkodásának. Megakadályozta a termelés további züllesztését, amit a burzsoázia egészen március 21-ig, az államapparátus nem kis mértékű segítségével folytatott. Végül egységbe fogta a proletariátust, amely az orosz forradalmat tekintette példának.

A Magyar Tanácsköztársaság létrejöttének nemzetközi jelentősége is óriási volt. Mindenekelőtt megakadályozta, hogy a Balkánon állomásozó francia csapatok Magyarországon át felvonuljanak Szovjet-Oroszország ellen. E francia csapatok erejét a Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadserege kötötte le. A Magyar Tanácsköztársaság létrejötte megakadályozta továbbá, hogy az antant haditanácsa az újonnan alakult Jugoszláviától és Csehszlovákiától fegyveres erőt követeljen a Szovjetunió ellen. Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia vezető köreinek figyelmét és katonai erejét lekötötte a Magyar Tanácsköztársaság. A magyar forradalom vérbefojtása után pedig a magyar proletariátus hősi példája jelentősen hozzájárult, hogy a Magyarországgal szomszédos újonnan alakult államok dolgozóit és fegyveres erejét nem lehetett felhasználni Szovjet-Oroszország ellen.

A pártegyesülés hibás és helytelen végrehajtása mellett súlyos következménnyel járó hibát követett el a magyar tanácskormány a földosztás kérdésében is. A Tanácsköztársaság létrejöttének tizedik évfordulóján Kun Béla így összegezi e két fő hibát: „Maga a Kommunista Párt — dacára a vezető káderek egy része által az orosz forradalomban szerzett tapasztalatoknak — egészében véve nem

tudta helyesen értékelni a párt szerepét a forradalomban akkor, amidőn a hatalom elfoglalására került a sor. Ehhez járult az is, hogy a Kommunista Párt működésének négy hónapja alatt alig-alig tudta csak feltenni is, nemhogy elméletileg és politikailag megoldani tudta volna a magyarországi proletárforradalom egyik legalapvetőbb kérdését: a parasztkérdést."*

E két körülményből származik a forradalom két alapvető hibája: az egyesülés helytelen módja a Szociáldemokrata Párttal, a Kommunista Párt beolvadása a Szociáldemokrata Pártba, és a parasztkérdés doktrinér, nem bolsevik kezelése, mely a proletárforradalmat, annak vezető osztályát, a proletariátust a forradalom legfontosabb tartalékától, a parasztságtól fosztotta meg. A tanácskormány — amely a Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt vezetőiből alakult — a föld forradalmi felosztása helyett nagy szövetkezeteket akart létesíteni, nem számolva sem a magyar föld nélküli parasztság föld iránti vágyával, sem azzal, hogy az egyébként is kicsi és a háború alatt erősen megrongálódott magyar ipar a termelőszövetkezeteket nem tudja ellátni a szükséges munkagépekkel. Forradalmi földosztás esetén a parasztság túlnyomó többsége fegyvert fogott volna a Tanácsköztársaság védelmére. Így a parasztságnak csak a legöntudatosabb része állt be a magyar Vörös Hadseregbe. Pedig már néhány héttel a proletárdiktatúra kivívása után a fiatal magyar Vörös Hadseregnek sokszoros túlerő ellen kellett védelmeznie a proletárhazát.

* *Kun Béla* Id. mű, 2. köt. 194. old.

A Vörös Hadsereg a fegyveres harc első fázisában vereséget szenvedett az intervenciós csapatoktól. Május 2-án, amikor az intervenciós csapatok már Budapestet veszélyeztették, a tanácskormány és a párt fegyverbe szólította a proletariátust, felhívta a népet, hogy mentse meg a proletárdiktatúrát. A proletariátus és a dolgozó parasztság legöntudatosabb része fegyvert fogott. A munkásezredekkel és a fegyvert ragadó szegényparasztokkal megerősített Vörös Hadsereg visszaverte az intervenciós seregeket, és diadalmasan vonult előre.

Az egyesült pártban meghúzódó jobboldali szociáldemokraták a centristák vezetésével hátbatámadták a Magyar Tanácsköztársaságot és Vörös Hadseregét. A szociáldemokrata Böhm Vilmos, a magyar Vörös Hadsereg főparancsnoka, hivatkozva Clemenceau jegyzékére, a hadjárat beszüntetését, a vörös csapatok visszavonulását követelte. A kommunisták, bár tudták, hogy Böhm követelésének megvalósítása mérhetetlen károkkal jár, erősen lecsökkenti a Vörös Hadsereg erejét, és a munkásosztályon belül kedvezőtlen hangulatváltozást okozhat, tehát, ha nem akartak szakadást, nem akartak ürügyet szolgáltatni a szociáldemokratáknak arra, hogy kiváljanak az egyesült pártból és ezzel megbuktassák a Tanácsköztársaságot, kénytelenek voltak engedni.

Éveken át bírálták Kun Bélát azért, hogy „hagyta magát megzsarolni". Kun elvtárs majdnem tíz esztendőn át válasz nélkül hagyta ezt az igazságtalan, nemegyszer rágalmakba csapó bírálatot. 1928-ban, azon a napon, amikor több hónapos ausztriai börtönbüntetése után Moszk-

vába érkezett — este előadást tartott a moszkvai magyar emigránsok klubjában. Előadásában felvetette azt a kérdést, hogy a Magyar Tanácsköztársaság kormánya miért vonta vissza Szlovákiából a diadalmasan előrenyomuló Vörös Hadsereget.

A visszavonulást Böhm Vilmos követelte — mondta Kun Béla. — Ellene Szamuely, Alpári, Korvin, Rudas, Szántó, Rákosi és Jancsik Ferenc szólaltak fel. A vitában a Szociáldemokrata Pártból jött népbiztosok nagy többsége Böhm mögé állt, mellé állt a pártvezetőség volt szociáldemokrata tagjainak nagy többsége is, és szinte az egész szakszervezeti bürokrácia, tehát a többség. Többség alatt — folytatta Kun — nem a proletariátus többségét értem, hanem a vezetőség többségét. Mivel nem volt önálló, *igazi* Kommunista Pártunk, a helyzet az volt, hogy a kormány, a pártvezetőség és a szakszervezetek vezetői határoztak az egész nép életét döntően befolyásoló kérdésekben — a munkások nélkül, a nép nélkül. Persze, állandóan a munkásokra és a népre hivatkozva.

Nyilvánvaló volt — fejtette ki Kun elvtárs —, hogy Böhm robbantani akar, szakadást akar kiprovokálni olyan pillanatban, amikor a szakadás a kommunisták és a szociáldemokraták között a Magyar Tanácsköztársaság azonnali bukását jelentette volna. Mi időt akartunk nyerni.

Néhány hónappal a fent idézett előadás után Kun Béla azt írja: „Valahogyan beletörődtünk, hogy a bukott forradalomnak duplán az a sorsa, hogy rágalmazzák. De beletörődtünk a csapások súlya alatt egy időre abba is,

hogy a magyarországi proletárforradalom jelentősége elsősorban negatív tanulságaiban áll. Pedig ez a felfogás valahogyan a szociáldemokráciának forradalmunkról vallott felfogásából lopózott be a kommunisták közé.

A magyarországi proletárforradalom nemcsak hibái miatt jellegzetes, de erényeivel, jó oldalaival is tündöklik."*

A Magyar Tanácsköztársaság létesítése, a magyar proletariátus és szegényparasztság hősi harca a Szovjet-Oroszországgal kötött és vérrel megpecsételt szövetség gazdag gyümölcsöket hozott a magyar nép számára. 1944—1945-ben a Szovjetunió diadalmas hadserege felszabadította Magyarországot a német fasizmus és magyar lakájai rémuralma alól, visszaadta a magyar népnek négyszáz esztendő előtt elveszített függetlenségét, és megadta a lehetőséget a magyar dolgozóknak a népi demokrácia kivívására és a szocializmus alapjainak lerakására.

A Magyar Tanácsköztársaság 133 napos hősi küzdelem után elbukott. Elárulták, vérbe fojtották, a néhány napig uralomra került „tiszta szociáldemokrata" kormány visszaadta a gyárakat régi tulajdonosaiknak, a földeket a nagybirtokosoknak, és kezdte újraszervezni a nagybirtokosok Magyarországának régi erőszakszervezetét: a csendőrséget és a rendőrséget. De az újból hatalomra kerülő burzsoázia nem mutatkozott hálásnak az osztályárulókkal szemben. Egy maroknyi reakciós kalandor elsöpörte a szociáldemokrata kormányt, és megkezdődött Magyarországon a fehérterror rémuralma, a legmélyebb

* *Kun Béla* Id. mű, 2. köt. 188. old.

nyomor, a legkegyetlenebb munkásüldözés, a legszörnyűbb népbutítás. Fehér-Magyarország kormánya egyike volt a leghangosabb, legarcátlanabb szovjetellenes uszító bandáknak — megértve, hogy a reakciós belpolitikának legbiztosabb támasza a reakciós külpolitika, és azt is megértve, hogy a szörnyen elnyomott és korlátlanul kizsákmányolt magyar népnek egyetlen reménysége a Szovjetunió.

Kun Bélát és a magyar tanácskormány tagjainak többségét Ausztriában internálták. Magyar fehértisztek két ízben is merényletet kíséreltek meg ellene. Sikertelenül. 1920 nyarán, miután éhségsztrájkkal kikényszerítette szabadon bocsátását, Németországon át Szovjet-Oroszországba utazott. Lenin azonnal fogadta, és bevonta őt a legidőszerűbb munkába: az intervenciósok elleni fegyveres harcba. Tagja volt a Krím felszabadítására küldött hadseregcsoport forradalmi tanácsának, jelentős szerepe volt a Vrangel-hadsereg és a Krímben állomásozó intervenciós csapatok szétzúzásában.

Amikor Lenin meghalt, úgy gyászolta, mint az édesapját. Munkával gyászolt. A Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága 1924 tavaszán Kun Bélát bízta meg azzal, hogy szervezze meg Lenin alapvető műveinek az összes európai és ázsiai nyelvekre való lefordítását és kiadását. Lenin több művét akkor már világszerte ismerték és tanulmányozták, de műveinek rendszeres fordításáról és kiadásáról még nem történt gondoskodás. Ezt a munkát Kun Béla szervezte és irányította, Lenin iránti hálás szeretettel, Lenin zsenije iránti tanítványi tisztelettel és

csodálattal. Bizonyos, hogy Lenin világtörténelmi jelentőségű művei az ő munkája nélkül is utat találtak volna a világ minden sarkába, de az is bizonyos, hogy Kun Béla meggyorsította és rendszeressé tette a lenini művek terjesztését. Erre a munkára élete végéig nagyon büszke volt.

A magyar kommunista mozgalom lassan feleszmélt az ellenforradalom okozta súlyos csapás után és újra rendezte sorait. Ebben nagy szerepük volt az emigrációba került kommunista vezetőknek — rájuk hárult a párt újjászervezésének feladata.

Kun Béla vezetésével kezdődött meg — már néhány hónappal a Magyar Tanácsköztársaság bukása után — a Kommunisták Magyarországi Pártjának újjászervezése. Ez nem volt könnyű! A Tanácsköztársaság történelmi tapasztalatainak legszigorúbb elemzése nélkül lehetetlenség volt munkára és forradalmi harcra képes pártot szervezni. A párt külföldi vezetésében és emigrációs szervezeteiben évekig tartó frakcióharcok nehezítették e feladat megoldását, és egyben az illegális munkát Magyarországon.

Kun Béla tizenhat esztendőn át egy pillanatra sem lankadó energiával és lelkesedéssel vett részt a magyar kommunisták munkájában. 1921-től 1936-ig, mintegy 15 évig a Kommunista Internacionálé vezető szerveiben dolgozott a legfontosabb beosztásokban, elméleti és gyakorlati munkájával segítette a különböző országok forradalmi mozgalmait. Közben más feladatokkal is megbízták a Szovjetunióban, így például az uráli pártbizottság agitációs-

propaganda osztályát vezette. A Komintern V. kongresszusán az agitációs és propagandamunkát irányította és a Kommunisták Magyarországi Pártját képviselte. A kommunista sajtó legaktívabb munkásai közé tartozott, a nemzetközi kommunista mozgalom kérdéseiről számos cikket írt a Komintern sajtóorgánumaiba — mint azt a kötethez mellékelt bibliográfia is szemlélteti. Írásai angolul, franciául, németül, oroszul és más nyelveken jelentek meg.

1925-ben Bécsbe utazott, részt vett a Kommunisták Magyarországi Pártjának I. kongresszusán. A két fő referátumot ő tartotta a magyarországi politikai helyzetről és a parasztkérdésről. Kezdeményezte az „Új Március" című folyóirat kiadását.

Kun Bélát a Szovjetunió kormánya az októberi forradalom 10. évfordulóján a Vörös Zászló renddel tüntette ki.

Hosszabb-rövidebb ideig Bécsben tartózkodott. Részt vett Losoncon a párt illegális tanácskozásán. Visszatérése után — 1928 tavaszán — Bécsben a rendőrség letartóztatta. A nemzetközi reakció nagy rágalmazó hadjáratot szervezett Kun Béla ellen, és mindent megtett, hogy az osztrák kormány kiadja Horthy hóhérainak, de a nemzetközi proletariátus viharos fellépése mégis arra kényszerítette az osztrák kormányt, hogy lehetővé tegye Kun Béla kiutazását a Szovjetunióba. Leningrádban óriási tömeg élén a Komintern nevében Manuilszkij, a haladó értelmiség nevében pedig Henri Barbusse üdvözölte. A Komintern akkor ülésező VI. kongresszusa beválasztotta az elnökségbe.

1929 decemberében Kun Béla kezdeményezésére megindult a magyar emigráció „Sarló és Kalapács" című folyóirata. Ugyanakkor megszervezték a „Sarló és Kalapács" könyvtárát, amelynek több füzetét Kun Béla írta. Mint a nemzetközi kommunista mozgalom egyik kiemelkedő vezetőjének szerepe volt a Kommunista Internacionálé politikai irányvonalának, általános munkájának kialakításában, amely nagy segítséget jelentett a nemzetközi forradalmi mozgalomnak, de amely nem volt mentes hibáktól, tévedésektől sem. Ezek a tévedések összefüggnek a korabeli helyzet és osztály-erőviszonyok hibás értékelésével, a szociáldemokrata mozgalom jellege és a hozzája való viszony szektás megítélésével. Igaz, a jobboldali szociáldemokrata vezetők osztályáruló tevékenysége nagymértékben megnehezítette a két munkáspárt közeledését számos országban. „A szociálfasizmus, mint meghatározás — Togliatti szavaival — a munkásmozgalom azon részének mélységes neheztelését fejezte ki, amelyet a szociáldemokrata vezetők árulása, álnoksága és erőszakoskodása számos európai országban — de főleg Németországban — háttérbe szorított. Jogos neheztelés volt ez és nem egy szociáldemokrata vezető megérdemelt volna ennél rosszabb jelzőt is."* Ennek általánosítása azonban akadályozta a munkásosztály erőinek egyesítését, a kommunisták és a szociáldemokraták összefogását a fasizmus ellen.

Mint ismeretes, e téren a Hitler-fasizmus győzelme új

* *P. Togliatti:* A Kommunista Internacionálé történetének néhány kérdése. Párttörténeti Közlemények, 1960 február—május. 172. old.

helyzetet teremtett, a nemzetközi munkásmozgalom fő feladatává vált a fasizmus és a háború elleni harc. Ennek kiemelkedő eseménye a Kommunista Internacionálé 1935-ben megtartott történelmi jelentőségű VII. kongresszusa, amelynek útmutatásai később a KMP tevékenységének is iránytűjévé váltak. Ezen a kongresszuson Dimitrov elvtárs előterjesztette a népfrontpolitikára vonatkozó javaslatot. A kongresszus elvetette a régi, a szociáldemokráciát általában sértő jelzőket (mint például a „szociálfasizmus", „szociálároló" stb.), és a demokratikus erőket a kommunista pártok vezetésével harcos antifasiszta frontba igyekezett egyesíteni a reakció egyre agresszívabb erőivel szemben. Természetesen, az átmenet az új politikára nem volt sima és egyszerű számos elvtárs, így Kun Béla részére sem. Tévedéseitől nem tudott egyszerre megszabadulni, azonban mihelyt meggyőződött az új politika helyességéről, azt védte, képviselte és propagálta. Szemléltető példája ennek az ebben a gyűjteményben közzétett egyik írása: „Beszélgetés szociáldemokrata vezetőkkel és munkásokkal." Ebben a vitacikkében kifejti, hogy „minél egységesebb lesz a munkásosztály harca a jelen közvetlen feladatainak megvalósításáért — a gazdasági helyzet javításáért, a demokratikus jogok védelméért, a dolgozók mozgási szabadságának kiterjesztéséért —, annál megfoghatóbb közelségbe kerül a jövendő feladatainak megvalósítása: a Gömbös-kormány elsöprése, a fasiszta diktatúra megdöntése.

Ha tehát valaki a jövőre akarja felkészíteni a munkásosztályt, annak arra a kérdésre kell felelnie: miért, hogyan

harcoljon, most, a jelenben, a legközelebbi hónapokban a magyar munkásság."* Tehát a harc eredményessége azt követeli: „Fogjunk össze, szociáldemokrata munkások, pártszervezeti vezetők! Fogjunk össze, amíg nem késő! Álljunk össze a közös harcra a kenyérért, a munkáért, a szabadságért, a földért, a békéért, a bankárok, gyárosok, a nagybirtokosok és kartellvezérek ellen. Ha egyek leszünk, velünk lesz az egész dolgozó magyar nép és győzni fogunk a harcban."**

Kun Béla ötvenedik esztendeje felé közeledve, bár nem volt teljesen egészséges, még kitűnő erőben, fáradhatatlanul folytatta munkáját. Esztendőkön át készült a magyar proletárforradalom történetének megírására, de bármily nagy volt a munkabírása, a történelemírásra nem tudott időt szakítani. Nagy kár! Műve hosszú időre programot adhatott volna minden igaz magyar hazafinak, minden igaz magyar kommunista forradalmárnak.

Munkájának és harcának sikerei nem tették elbizakodottá, az ellene irányuló rágalmak és támadások sem tették keserűvé. Mindvégig fiatalos maradt, harcos és derűlátó. Amikor Moszkvában egy-egy munkáscsalád (Jancsik, Chlepkó, Vitéz vagy Jankovics) „magyar vacsorát" adott, órákon át együtt énekelte harcostársaival a magyar népdalokat, és néha úgy elérzékenyült egy-egy hazai dal hallatán, hogy könny csillogott a szemében. Pedig egy pillanatig sem kételkedett abban, hogy viszont fogja látni

* *Kun Béla:* Id. mű, 2. kot. 368—369. old.
** Ugyanott, 426. old.

a forrón szeretett magyar földet, megéri a magyar nép felszabadulását.

Csak egyetlenegyszer volt az az érzésem, hogy mégis kételkedik abban, hogy megéri a felszabadulást. Egy délután, amikor lakásán felkerestem, íróasztalánál ülve olvasott. Jöttömre letette a könyvet, amelyet később, beszélgetés közben megnéztem. A könyv Kossuth Lajosról szólt, az 1848—1849-es magyar polgári forradalom vezérének életrajzát tartalmazta. Emigráns Kossuth Konstantinápolyból elindult Franciaország és Anglia felé, de a vitorlás hajó, amelyen utazott, a szélcsend következtében megrekedt a kisázsiai parton. Éppen a kis Rodostó várossal szemben. És így Kossuth órákon át látta azt a helyet, ahol II. Rákóczi Ferenc, az 1703—1711-es magyar szabadságharc vezére életének utolsó esztendeit töltötte száműzetésben, internálva, elhagyatva. Kun a könyvnek erről szóló helyét felkiáltójellel megjelölte. Nem tudom, mit gondolt és mit érzett a megjelölt sorok olvasása közben, de tudom, hogy az én szívem nagyon elszorult a felkiáltójel láttán.

Pedig azokban a napokban egy kis hadsereg helyett dolgozott. Bécs proletariátusa fegyvert fogott a mind arcátlanabb fasizmus ellen, és Kun szervezte a bécsi harcosok nemzetközi támogatását.

Ismétlem, mindvégig derűlátó maradt. Mikor 1936-ban a Spanyolországba induló magyar kommunistáktól búcsúzott, nem sejtette, hogy utoljára látja fegyvertársait. Mindegyiktől e szavakkal vált el: A viszontlátásra — Magyarországon!

Forrón szeretett hazájába azonban sohasem térhetett vissza. 1939. november 30-án meghalt.

A magyar nép négyszáz esztendőn át harcolt függetlenségéért. Valamennyi magyar szabadságharcot leverte, vérbe fojtotta a túlerő. A nemzetközi helyzet egyetlenegyszer sem tette lehetővé a magyar szabadságharcosoknak, hogy aktív külső szövetségeseket szerezzenek. Ellenkezőleg: a külföldi hatalmak a gyakorlatban mindig ellenségei oldalára állottak, a magyar szabadságharcosokat legfeljebb felhasználni, kihasználni igyekezett egy-egy külföldi hatalom. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme megváltoztatta a világhelyzetet, és a magyar szabadságharc a győztes, szabaddá lett szovjet népben erős, megbízható, önzetlen szövetségest nyert. Ezt Kun Béla ismerte fel először. Amikor 1918-ban a hadifoglyok internacionalista zászlóaljait szervezte, amikor 1919-ben a Magyar Tanácsköztársaság nevében véd- és dacszövetséget ajánlott fel Szovjet-Oroszországnak, megvetette alapjait a győztes magyar szabadságharcnak, a magyar függetlenség visszaszerzésének, a magyar nép felszabadulásának.

Ő volt az, aki elindította a reformista, osztályáruló politikával szemben az osztályharc, a proletárforradalom elméleti alapján álló és forradalmi harcokban születő és erősödő proletárpárt szervezését. Elsőként ismertette Magyarországon Lenin tanítását a munkás-paraszt szövetségről. A munkások és parasztok között élt, tudatosan dolgozott és harcolt érdekeikért. Jól ismerte a munkás-

osztályt, természetesen elsősorban a magyar munkásosztályt, s mindenben azonosította magát érdekeivel. Soha, egy pillanatra sem tartott azokkal a „teoretikusokkal", akik a munkásosztályban csak eszközt láttak, egy elvont, kiagyalt forradalmi cél eszközét, de azokkal a „gyakorlati érzékű" politikusokkal sem, akik a pillanatnyi feladatok megoldása közben könnyen, sőt szívesen megfeledkeztek a végső célról, a szocializmusról, a kommunizmusról. Nevelte és edzette azt a gárdát, amelyből a magyar kommunista mozgalom kinőtt. Személyes bátorságával és nagyszerű agitációs erejével nemegyszer lelkesedést és csodálatot váltott ki, de történelmi szerepét a leninizmus megértése, a leninizmusnak magyar viszonyokra való alkalmazása és a leninizmushoz való törhetetlen ragaszkodása biztosította. Ugyanez tette őt a reakció gyűlöletének és mesterkedéseinek célpontjává.

A gyűjteményben közölt anyag egy része gyorsírói feljegyzések alapján, a szerző ellenőrzése nélkül látott napvilágot. Az írásokban vannak megállapítások, értékelések, melyek egy részét a szerző az események távlatában helyesbítette. Múltbeli tevékenysége minden részletének felülvizsgálására óriási elfoglaltsága és korai halála miatt nem kerülhetett sor. De Kun Béla a forradalmi cselekvés, a harc embere volt. Jól tudta, hogy csak az nem követ el hibát, aki nem cselekszik. Ebben a két kötetben nem vitatkozni kívántunk, inkább jóvátenni azt a történelmi bűnt, amelyet a személyi kultusz a pártunk történetének legjelentősebb korszakára és annak legfontosabb vezető

személyiségére vonatkozó hallgatással vagy ferdítéssel elkövetett.

Kun Béla a marxizmus—leninizmus kiváló publicistája volt — írásai ilyen szempontból is jelentősek —, igazi jelentősége azonban harcos, következetes forradalmi tetteiben, személyes példamutatásában és közvetlen nevelő munkájában gyökerezik. A harcosok egész seregét nevelte, s ezzel nagy segítséget nyújtott népe felemelkedéséhez. E bővített gyűjteményben megjelenő írásai és beszédei további értékes fegyvert és tanítást adnak a függetlenségét védelmező, a szocializmust építő magyar népnek.

*

Engem a világháború eseményei összesodortak Kun Bélával, és orosz hadifogságban, a tomszki hadifogolytáborban találkoztunk először. Ő már akkor marxista szemmel nézte a világot, én még a marxizmus felé közeledő radikális polgári forradalmár voltam. Konkrét politikai munkát végeztünk a hadifoglyok között, és a tomszki egyetemi könyvtárban fellelhető marxista műveket tanulmányoztuk.

Közös forradalmi munkánkban és harcainkban az ideológiai különbségek is kiegyenlítődtek, s így Kun Béla vezetésével marxista forradalmi csoport alakult ki a tomszki táborban. Felvettük a kapcsolatot a helyi bolsevik szervezettel és részt vettünk annak tevékenységében. Három nyelven lapot adtunk ki, és gyűléseken terjesztettük forradalmi eszméinket.

Barátságom Kun Bélával egyre közvetlenebbé vált, és ez csak mélyült az orosz polgárháború idején, a proletárdiktatúra nehéz hónapjaiban Magyarországon és az utána következő illegális években. Nagyra becsültem elvi szilárdságát, személyes bátorságát, amely azt mutatta, hogy nemcsak a forradalmi szó, hanem a forradalmi tettek embere is volt.

Először megjelent Kun Béla: A Magyar Tanácsköztársaságról.
Kossuth Könyvkiadó 1958.

Kun Béla: Válogatott beszédek és írások.
Kossuth Könyvkiadó 1966.

Dr. Münnich Ferenc, a magyar forradalmi munkás-paraszt kormány elnöke Fejér megyében, Seregélyesen született, Tokaj-Hegyalján nőtt fel, ahol elevenen éltek a szabadságharcos Rákóczi- és Kossuth-hagyományok. Münnich Ferenc a magyar kommunisták összejövetelein és vitáin többször kifejtette, hogy ezek a hagyományok egyengették számára az utat a kommunista munkásmozgalomhoz, hisz a meghamisítatlan Rákóczi- és Kossuth-hagyományok korunkban a kommunista mozgalom, a szocialista hazaszeretet és a proletár nemzetköziség felé mutatnak.

Az első világháború idején mozgósították. Orosz hadifogságba esett, a tomszki fogolytáborba vitték, ahol Kun Bélával együtt szervezte és tanította a hadifogoly munkásokat és parasztokat. Az Októberi Forradalom után egyik szervezője és egyik vezetője a hadifoglyokból álló internacionalista Vörös Gárdának. A polgárháborúban fegyveresen vett részt. A polgárháború történelemírói komoly jelentőséget tulajdonítanak a „két forradalom hőse" szerepének. 1918-ban, a Habsburg-monarchia összeomlása után hazatért Magyarországra, ahol részt vett a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakításában, 1919. február 21-én Kun Bélával, Korvin Ottóval és a kommunista mozgalom több vezetőjével együtt letartóztatták. 1919. március 21-én szabadult. A Magyar Tanácsköztársaság fegyveres erejének, a magyar Vörös Hadseregnek egyik szervezője és egyik vezetője volt. Az ő nevéhez fűződik a Vörös Hadsereg nem egy jelentős győzelme.

A Tanácsköztársaság vérbe fojtása után emigrált. 1921 márciusá-

ban egyik katonai vezetője volt a közép-németországi kommunista felkelésnek. Annak összeomlása után a Szovjetunióba utazott. A spanyol polgárháború idején egy internacionalista brigád parancsnoka volt. A német—olasz—spanyol fasiszták győzelme után visszatért a Szovjetunióba. A második világháború idején a sztálingrádi fronton harcolt. 1945-ben hazatért Magyarországra. 1956 október végén, november elején Kádár Jánossal együtt harcolt a Magyar Szocialista Munkáspárt és a forradalmi munkás-paraszt kormány megalakításáért. A kormányban mint miniszterelnök-helyettes a párt legjobb harcosaival ő szervezte meg a proletárdiktatúra fegyveres erejét. 1958. január 28. óta a forradalmi munkás-paraszt kormány elnöke.

Az „Élet és Irodalom" szerkesztősége három kérdést intézett Münnich Ferenc miniszterelnökhöz az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 39. évfordulója alkalmából.

Milyen helyet tölt be a magyar történelemben az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság?

Valamivel szélesebben vetném fel a kérdést. A Magyar Tanácsköztársaság történelmi jelentőségét a maga teljességében csak akkor érthetjük meg, ha proletárforradalmunkat mint a több évszázados magyar szabadságharcok egy fejlettebb, legfejlettebb szakaszát tekintjük, de a nemzetközi szocialista forradalom eseményeinek, harcainak történetéből sem szakítjuk ki. Elég gyakran olvashatunk az új magyar irodalomban olyan műveket, amelyek Dózsa parasztforradalmával, a Rákóczi, Kossuth és Petőfi nevéhez kapcsolódó szabadságharcokkal foglalkoznak. Íróink, sajnos, legtöbbször ott fejezik be ezeket a műveket, ahol a reakciósok, a külföldi hódítók győzedelmeskedtek a

magyar szabadságharcosok felett, holott ezek a szabadságharcok csak pillanatnyilag (sajnos igen hosszan tartó pillanatokra) szenvedtek vereséget. Az 1919-es forradalom folytatása és egyik legjelentősebb szakasza a magyar szabadságharcoknak. Természetesen — változott viszonyok között. Fölösleges hangoztatni, hogy Magyarország társadalmi struktúrája egész más volt 1919-ben, mint Rákóczi vagy Kossuth idejében, és más volt a nemzetközi helyzet is. Nagy szabadságharcaink egyike sem tudta az egész dolgozó népet talpraállítani, hisz a Rákóczi-forradalom még a jobbágy-felszabadítás kérdését sem vethette fel — messze volt még Magyarország a fejlődésnek attól a szakaszától, és az 1848-as forradalom vezetői nem tudták vagy csak nagyon későn tudták megérteni — például — a nemzetiségi kérdés lényegét, holott akkor Magyarországon a „nemzetiségi kisebbségek" az ország lakosságának többségét képezték. 1919-ben köztulajdonba vettük a nagybirtokosok bitorolta földeket, a gyárakat, a bankokat, a vasutakat, a bérházakat. A lakosság túlnyomó többségének érdekeit képviseltük tehát. Nem mondok újat azzal, hogy a munkásosztály — a proletárforradalom vezető osztálya — csak úgy szabadíthatja fel magát, ha minden kizsákmányolásnak véget vet, tehát a proletárforradalom az összes elnyomott és kizsákmányolt rétegek szabadságáért harcol. Ugyanakkor a legjobban képviseli az *igazi* nemzeti érdekeket — az ország függetlenségének védelmét is. A Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadserege túlnyomó erőkkel szemben bátran, heroikusan harcolt, és nem egy jelentős győzelmet aratott. Rákóczi

talpasainak és Kossuth vörössapkásainak méltó utódai voltak a magyar vöröskatonák.

A Tanácsköztársaság elbukott, de a mi legújabbkori történelmünk igazolja Marxnak azt a megállapítását, hogy a levert forradalmak is előremutatnak. Az ellenforradalom egyetlenegyet sem oldott meg az ország égető szociális kérdései közül, hisz éppen arra törekedett, hogy megakadályozza a történelem felvetette kérdések megoldását. A Horthy-rendszer nemzeti jelszavak alatt könyörtelenül harcolt a dolgozó magyar parasztság ellen, negyedszázadon át védelmezte a magyar néppel szemben a Wenckheimok, Festeticsek, Pálffyk, Eszterházyk százezer holdjait, és védelmezte az egész magyar néppel szemben a Weiss Manfrédok, Chorinok, Krausz Simonok százmillióit. Közben rágalmazta, gyalázta, lehazaárulózta a Magyar Tanácsköztársaság vezetőit, akik igazi nemzeti politikát folytattak és védelmezték Magyarország földjét az intervenciósokkal szemben, akik (az intervenciósok) mellett Bethlen, Gömbös, Horthy és még sok hazaáruló serénykedett.

Az 1919-es proletárforradalom veresége ellenére is előrevitte a magyar nép ügyét. 1919 óta sohasem került le a magyar élet napirendjéről például a földosztás kérdése. És a munkásosztály döntő többsége sohasem felejtette el, hogy valamikor ura volt az országnak, és vállalta, hogy függetlenné és szabaddá teszi Magyarországot.

Mi, kommunisták, egy pillanatig sem kételkedtünk abban, hogy vereségünk csak időleges. A történelem bebizonyította, hogy igazunk volt.

Sajnos, a Magyar Tanácsköztársaság történelmével még mindig igen keveset foglalkoztunk, és nem egyszer hibásan értékeltük annak tetteit és annak vezetőit. Itt az ideje, hogy pótoljuk a mulasztást és kijavítsuk a hibákat. Ezt nemcsak a történelmi igazság követeli, ez szükséges ahhoz is, hogy helyesen lássuk, értsük meg és ítéljük meg az ország, a nép életének időszerű kérdéseit.

De ahogy nem lehet a Dózsa, Rákóczi és Kossuth nevéhez fűződő szabadságharcok nélkül megérteni és helyesen értékelni a Magyar Tanácsköztársaságot, úgy hibás a kérdés felvetése, és nem adhatunk rá helyes választ, ha nem szólunk 1944—45-ről, a felszabadulásról és 1956 novemberéről, az ellenforradalom leveréséről.

Milyen helyet foglal el a Magyar Tanácsköztársaság a nemzetközi szocialista forradalmi mozgalom történetében?

Mint ismeretes, a magyar proletariátus volt az első, amelyik követte az orosz proletariátus példáját és az államhatalmat meghódítva, fegyveres kézzel fordult szembe az imperialistákkal. Ez a tény már egymagában is nagyon sokat mond. Az a körülmény, hogy a Magyar Tanácsköztársaság magára vonta az antant-hatalmaknak azokat a Balkánon levő fegyveres erőit, amelyeket már bevagonírozták, hogy Szovjet-Oroszország ellen küldjék őket — ez a körülmény nagyon komoly segítséget jelentett az akkor tizennégy ország intervenciós hadseregei ellen küzdő szovjetországnak. Szomszédaink proletariátusa

számára pedig nemcsak lelkesítő példa volt a magyar proletárforradalom, hanem komoly segítség is, hisz minden csapás, amelyet Vörös Hadseregünk mért az ellenünk küldött ellenforradalmi hadseregekre, megkönnyítette — hogy konkrétan szóljak — a cseh és szlovák proletariátus helyzetét. A cseh proletariátus nagyon hálás volt ezért a segítségért, és 1920—1921-ben komoly támogatást adott a Kommunisták Magyarországi Pártjának újjászervezéséhez.

A magyar kommunisták hősies példamutatása kihatott azonban jóval távolabbra is. A nyugati és távol-keleti országok kommunista pártjainak szervezőire is lelkesítően hatott. Ha megírják (és úgy tudom, ezen már dolgoznak) az 1917-ben kezdődött nagy szabadságharc egész történetét, akkor nyilvánvalóvá lesz, hogy milyen jelentős szerepet töltött be ebben a szabadságharcban a mi 1919-es forradalmunk. Félek erről a kérdésről hosszabban beszélni, ugyanis nem ritkán találkoztam azzal a naiv felfogással, amely — szinte — a legnagyobb szerepet a nagy, az egész világot felölelő szabadságharcban nekünk, magyaroknak juttatja. Hát nem egészen így volt, sőt távolról sem volt így! A Szovjetunió népe vállalta a legnagyobb áldozatokat, aratta a legnagyobb győzelmeket. De mindenesetre a magyar kommunisták, a magyar munkások és parasztok sokkal nagyobb áldozatot vállaltak a világméretű szocialista szabadságharcban, mint népünk lélekszáma után (hogy úgy mondjam) *arányosan* elosztva kijutott volna nekünk, és több érdemet és dicsőséget szereztek. Ezt nemcsak mi tudjuk, ezt nagyon jól tudják a szov-

jet történelemírók is és tudja a szovjet közvélemény. Még nagyon elevenen élnek a magyar vöröskatonák hősiességéről szóló legendák, amely legendákat különösen értékessé teszi az a körülmény, hogy a *valóságban gyökereznek.*

Milyen tanulságokat vonhatunk le ma, időszerű kérdéseink megítélésében és feladataink megoldásában a Magyar Tanácsköztársaság erényeiből és hibáiból?

Szóljunk először talán arról, hogyan „hasznosították" a magyar uralkodó osztályok a magyar forradalmak, a magyar szabadságharcok népszerűségét. Már újságolvasó voltam, amikor hazahozták Törökországból Rákóczi Ferencnek és társainak koporsóit. Mivel Rákóczi-hagyományok tették gazdaggá és színessé gyermekkoromat, szörnyen megdöbbentett, amikor olvastam, hogy kik fogadták a hazatérő szabadsághősök hamvait és kik ünnepeltek Kassán, ahová a koporsókat vitték. Majdnem kizárólag olyan arisztokraták, akiknek ősei azért kaptak tíz- és százezer holdakat a Habsburgoktól, mert harcoltak Rákóczi *ellen.* Gimnazista koromban láttam egy ünnepséget — 1848—1849-es honvédeket ünnepeltek, veteránokat. Az ünnepi beszédet egy gróf mondta, akinek apja egyik vezetője volt a magyar szabadságharc elleni intervenciónak és a Bach-korszak idején is hűségesen szolgálta a Magyarországot elnyomó császárt. Fia pedig — méltó volt hozzá. Úgy érzem, hogy a forradalmak hagyományainak ilyetén felhasználásával rokonságot tartanak azok a könyvek, írások, színdarabok és beszédek, amelyek lelkesednek

ugyan a Rákóczi-szabadságharcért vagy 1848—1849-ért, de a két gyönyörű szabadságharc hagyományaival nem a ma is folyó szabadságharcot akarják erősíteni, ellenkezőleg, a forradalmi hagyományokat szeretnék szembeállítani a forradalom folytatásával, a forradalmárok dicsőséges emlékét azokkal, akik Dózsa, Rákóczi, Kossuth harcait tovább vívják, ügyüket tovább viszik. Az ónodi országgyűlés határozatait vagy a debreceni trónfosztást felhasználni a felszabadítás ellen, a szocializmus építése ellen? Ez ugyanaz, mint ami akkor történt, amikor Schönborn és Pálffy grófok ünnepelték Rákóczit és a cselédtörvényt alkotó Darányi Ignác — Kossuth Lajost.

Hát mi egészen másként képzeljük a forradalmi hagyományok ápolását! A magyar nép a függetlenségéért harcolt. Mi a magyar nép függetlenségi törekvéseit nem reakciós erők „megnyerésével" akarjuk biztosítani, hanem a szabadságért harcoló és szabadságukat kivívó népekkel való őszinte, testvéri barátsággal. Az 1848—1849-es szabadságharc a népek szimpátiájára támaszkodott. Ez volt — néhány nagy szabadságharcos egyéni csatlakozásán kívül — az egyetlen — külföldi segítség. A szimpátia sokáig élt, de forradalmunkat — sajnos — elég gyorsan eltaposták. Rákóczi a francia királytól várt segítséget. Ígéreteket kapott. Szép ígéreteket! De ezek az ígéretek mit sem segítettek a Habsburgok katonai túlerejével és a magyar nagybirtokosok árulásával szemben. A Magyar Tanácsköztársaság Szovjet-Oroszországgal kötött szövetséget. Ez a szövetség a Magyar Tanácsköztársaságot nem mentette meg, mert Szovjet-Oroszország akkor még nem tudott

közvetlen segítséget adni, de ez a szövetség mégis óriási jelentőséggel bír. Az csak egy epizódja a magyar—szovjet viszonynak, hogy a szovjet kormány 1921—1922-ben több száz magyar kommunistát ragadott ki a magyar ellenforradalom fegyházaiból, de jellemző epizód. A Magyar Tanácsköztársasággal kötött szövetség szellemében járt el a Szovjetunió 1944—1945-ben: nem mint hódító jött Magyarországra, hanem mint felszabadító, nem a magyar nép ellen viselt háborút, hanem a magyar nép elnyomói ellen. Mindenekelőtt tehát azt kell leszögezni, hogy teljes egészében magunkévá tesszük a Magyar Tanácsköztársaságnak azt a helyes politikáját, hogy Magyarország függetlenségéért, a magyar nép szabadságáért a Szovjetunió szövetségében harcolt. Ma is együtt harcolunk a Szovjetunió vezette béketáborral a békéért, a fenyegető atomháború ellen, az imperialisták minden mesterkedésével szemben. A Magyar Tanácsköztársaság a nép tulajdonává tette Magyarország összes termelőerőit. Ezt az intézkedést is elfogadjuk.

Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy 1919-ben elmaradt a földosztás és a szocialista mezőgazdasági nagyüzemek megteremtése nem a parasztság akaratából történt, hanem adminisztratív intézkedések nyomán. Ez súlyos hiba volt! Tudjuk, hogy a földkérdés igazi megoldása és a parasztság gazdasági és kulturális felemelkedése csak a szocialista mezőgazdasági nagyüzem segítségével lehetséges, tehát termelőszövetkezetek útján, de ezek a termelőszövetkezetek csak akkor lesznek életképesek és erősek, ha nem kényszer útján hozzuk létre őket, hanem a

dolgozó parasztság akaratából. A munkás-paraszt forradalmi kormány ezt teszi! Túlzás nélkül mondhatom, hogy jelentős eredménnyel. Az 1919-es proletárdiktatúra egyik legtragikusabb tévedése az volt, hogy a kommunista párt olyan módon egyesült a szociáldemokrata párttal, hogy a tényleges vezetést nem biztosította a leninisták, a kommunisták számára. Proletárdiktatúra nélkül nem lehet sikeresen igazi nemzeti politikát vinni, nem lehet szocializmust építeni. Viszont a proletárdiktatúra motorja: a leninista párt. Ezt a tényt bebizonyította az 1956-os esztendő is. Egységes elvi alapon álló, egységes és fegyelmezett leninista párt nélkül nem lehetett úgy intézni az ország ügyeit, hogy az ellenforradalmárok, hogy az imperializmus ügynökei ne találjanak réseket, hogy az ellenség propagandistái ne tudjanak megtéveszteni jóhiszemű embereket is. A mi pártunk, a Magyar Szocialista Munkáspárt tanult ebből a hibából is: a mi pártunk elvi egység alapján szervezetileg is egységes marxista—leninista párt, és ezért meg tudja oldani, meg fogja oldani az ország összes szociális problémáit, vezetésével népünk gazdaságilag is, kulturálisan is olyan magasra fog emelkedni, amilyen magasan még sohasem volt.

„Nemzeti" jelszavak alatt harcolnak ellenünk azok, akik kiváltságaikat, vagyonukat szeretnék visszakapni? Ezt tették 1919-ben is az antant szolgálatában álló magyar urak. A nemzeti jelszavak megvalósítása — hárommillió magyar koldus volt. A magyar függetlenségről mondott nagyhangú beszédek eredménye pedig az volt, hogy negyedmillió magyart a Don mellé küldtek elvérezni Hit-

ler érdekeiért, és Magyarországot kiszolgáltatták a Gestapo ügynökeinek és Szálasi terroristáinak. Ez sohasem fog megismétlődni! A mi nemzeti politikánk: a dolgozó magyar nép igazi érdekeinek képviselete — eredményes képviselete. A mi hazafiasságunk nem ellenségeket szerez népünknek, hanem igazi barátokat. Szomszédjaink egyben barátaink is, barátunk a béketábor vezetője: a Szovjetunió és a nagy Kína is. És barátaink az öt világrész valamennyi szabadságharcosai.

1956 novemberében nagyon kevesen remélték, hogy az ellenforradalmárok okozta pusztítások nyomait ilyen gyorsan el fogjuk tüntetni. De, mert leninista bel- és külpolitikát folytatunk, jelentős eredményeket értünk el. A Magyar Tanácsköztársaság történetéből azt a tanulságot vontuk le, hogy a nemzeti érdekeket, az egész dolgozó nép érdekeit akkor szolgáljuk igazán, ha hűségesen követjük a marxi—lenini tanításokat. Ezeknek a tanításoknak szerves része, hogy a szabadságharcokat — a világ népeinek vállat vállnak vetve kell megvívniuk, de mindegyik népnek számolnia kell országa történelmi hagyományaival és sajátosságaival. Azt hiszem, az utolsó esztendő bebizonyította, hogy mi ezt a tanítást is megértettük és megszívleltük. Folytatjuk és győzelemre visszük Dózsa, Rákóczi és Kossuth forradalmát, folytatjuk és teljes győzelemre visszük a dicsőséges 1919-et!

(FELJEGYEZTE: ILLÉS BÉLA)

Élet és Irodalom, 1958. március 21.

MEGNYITÓ BESZÉD A KMP MEGALAKULÁSÁNAK 40. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL RENDEZETT ÜNNEPSÉGEN

Tisztelt ünneplő közönség! Kedves elvtársak!

Gyakran fordul elő a történelemben, hogy olyan eseményeknek vagyunk részesei, amelyekről csak később tudjuk meg, hogy a történelemnek fontos mozzanatai voltak. Amíg benne élünk a történésekben, cselekedjük azt, amit cselekednünk kell, s hónapok, esztendők után a világ változásain, formálódásán mérhetjük le az események súlyát. A mi századunk, a huszadik század, bővelkedik olyan eseményekben, amelyeknek jelentőségét csak később, utólag ismerhettük fel.

Az a nem egészen száz ember, aki negyven esztendővel ezelőtt, 1918. november 20-án a Visegrádi utca 15. számú ház volt kiállítási termében összegyűlt, abban különbözött a történelem e spontán részeseitől, hogy már akkor tudta, már a cselekvés pillanatában tisztában volt vele, hogy tettével a történelmet formálja, a társadalom, a magyar nép sorsának, jövőjének alakulásába szól bele. Különösen tudták ezt a Kun Béla elvtárs vezetésével a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban s az azt követő polgárháborúban részt vett magyar vörösgárdisták, vöröskatonák, vezetők és egyszerű harcosok. Ezek gyakorlat-

ban vettek részt azon lenini tanítások megvalósításában, hogy a munkásosztálynak, élén a kommunista párttal, a polgári demokratikus forradalmat át kell lendítenie a szocialista forradalomba.

Természetes, hogy tudatosan ők törekedtek a szubjektív tényező, a forradalmi munkáspárt, a kommunista párt megalakítására, ők voltak az ösztönzők és kezdeményezők. A történelem szükségszerűsége diktálta cselekedetüket, de az elkövetkező évtizedek — és nyugodtan mondhatjuk: évszázadok — történelme elválaszthatatlanná is lett ettől a cselekedettől: a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulásától.

Akkor még nem egészen három hete volt, hogy Magyarországon győzött a polgári demokratikus forradalom, az úgynevezett őszirózsás forradalom. Nem egészen három hete — de már három hét alatt is nyilvánvalóvá vált, hogy az a polgári demokratikus forradalom, amelynek győzelmét elsősorban a proletariátus és a — zömében parasztokból állott — katonaság harcolta ki, nem hoz alapvető gazdasági-társadalmi változást a dolgozó nép számára.

A kormányban részt vevő szociáldemokrata párt jobbszárnya és centruma nem folytatott osztályharcos politikát, a tőkésekkel és a földesurakkal igyekezett megegyezni. Világossá vált, hogy olyan erőre, olyan szervezett erőre van szükség, amely a nép élére állva következetesen és megalkuvás nélkül viszi végig a forradalmat. Ilyen erőt csak egyet ismer a történelem: a lenini típusú kommunista pártot.

A párt megalakításának szükségességét felismerték azok a baloldali szociáldemokraták, akiknek egy része már korábban kivált a pártból, másik része pedig a szociáldemokrata párton belül igyekezett útját állni minden megalkuvásnak, az uralkodó osztályokkal és rétegekkel való megegyezésnek.

Felismerte a forradalmi szocialisták lelkes csoportja — s erről agitációs és propagandamunkája közben győződött meg —, hogy a szociáldemokrata párt nem tud, nem is akar az ösztönösen forradalmi megoldást kereső munkásosztály s a hozzá igazodó más dolgozó tömegek élére állani.

A polgári demokratikus forradalom első napjaiban e csoportok már szükségét érezték, hogy valamilyen szervezeti formába tömörítsék a következetes forradalmárokat. Így érlelődött meg bennük előbb a Marx-kör és a Szabó Ervin-kör gondolata. November közepén hazaérkezett a hadifogoly kommunista vezetők egy része Oroszországból. Ők, az oroszországi nagy forradalom tapasztalataival, Lenin tanításaival felfegyverezve, jól tudták, hogy a forradalmárok harci szervezete csak a kommunisták pártja lehet. Gyorsan megértettük egymást az itthoni elvtársakkal, s november 20-án már össze is jöttünk a Visegrádi utcában*, hogy megalakítsuk azt a pártot, amely azóta is vezetője minden olyan harcnak, amely az országban a népért folyt és folyik.

Jómagam még csak két napja tartózkodtam akkor Bu-

* Az azóta folyt kutatómunka kideritette, hogy a párt 1918. november 24-én a Városmajor utca 42. sz. házban alakult meg.

dapesten, de volt hadifogolytársaimmal együtt éreztük, hogy ha személyes ismerősei nem is, de harcostársai vagyunk már nagyon régen azoknak, akik az elmúlt esztendőkben itthon, az országban álltak az igazi forradalmi mozgalmak élére. A hazatért hadifoglyok, Kun Béla, Karikás Frigyes, Jancsik Ferenc, Vántus Károly, Pór Ernő, Kellner Sándor, Rabinovits József és a többiek, a forradalmi szocialistákkal, Hevesi Gyulával, Korvin Ottóval, Sallai Imrével, Mosolygó Antallal, nagyüzemi bizalmiakkal, Chlepkó Ede és más forradalmi munkásokkal, értelmiségiekkel és a baloldali szociáldemokratákkal, Alpári Gyulával, Rudas Lászlóval, Szántó Bélával, Szaton Rezsővel, Vágó Bélával, a baloldalhoz tartozó más pártfunkcionáriusokkal és szakszervezeti vezetőkkel együtt hívták életre az új típusú forradalmi pártot.

Kedves elvtársak! Nem akarok szólni most arról, hogy mit tett akkor és mit tett az azóta eltelt negyven esztendőben ez a párt. Szólni fog erről — részletesebben — Kádár elvtárs. De kell néhány szót szólnom arról, hogy hányszor próbálták ezt a pártot erkölcsileg és fizikailag megsemmisíteni, hányszor jósolták meg ennek a pártnak a pusztulását. Gondoljunk csak arra, hogy már megalakulása után három hónappal börtönbe vetették a pártnak szinte teljes Központi Bizottságát, hogy ezzel szétzüllesszék a fiatal élcsapatot. A galád terv azonban kudarcot vallott, a párt a forradalom vezető ereje lett. Horthyék ellenforradalma a Tanácsköztársaság elbukása után hajtóvadászatot rendezett a kommunisták, a párt ellen. A párt pedig élt, dolgozott és harcolt. Dolgozott és harcolt a munkásosztály felsza-

badításáért, a magyar nép szabadságáért. Szervezte az ellenállást Hitler rablóhadjárata ellen, harcra mozgósított a nyilas banditauralom ellen.

Elvtársak! Ha körülnézünk ebben a teremben, azt hiszem, elmondhatjuk, hogy az elmúlt 40 évnek ezek az ismétlődő jóslatai — enyhén szólva — tévedtek. És ha körülnézünk ebben az országban, elmondhatjuk, hogy a mi pártunk sohasem volt erősebb, egységesebb, mint ma. De tudjuk azt is, hogy holnap még erősebb lesz.

Ahogyan negyven évvel ezelőtt a nagy bolsevik párt tapasztalatai és példaadása erősítették a mi pártunk első lépéseit, ma is megszázszorozza erőnket a világ minden országában harcoló kommunista pártok milliónyi tapasztalata, elsősorban a Szovjetunió dicső kommunista pártjának tapasztalatai. A Visegrádi utcai száz ember helyén ma már szerte az országban a kommunisták százezrei állnak — s a milliók, akik a kommunisták szavára hallgatnak, a pártban bíznak.

Ez a mérhetetlen, alkotó és alkotásra késztető bizalom a mi legszebb születésnapi ajándékunk ezen a negyvenedik évfordulón.

Ennek a bizalomnak felbecsülhetetlen, újabb bizonyítékát szolgáltatták november 16-án hazánk dolgozó milliói, amikor a jelen értékelésével és a jövőbe vetett szilárd hittel szavaztak a pártunk vezette Hazafias Népfront jelöltjeire.

E gondolatok jegyében meleg szeretettel, elvtársi üdvözlettel köszöntöm az 1917—19-es forradalmi idők jogos büszkeséggel ünneplő harcosait, pártunk legrégibb tag-

jait, a két világháború közötti idők illegális küzdelmeinek harcosait, pártunk felszabadulás utáni, legújabb nemzedékének jelenlevő képviselőit és ünnepi ülésünket megnyitom.

Népszabadság, 1958. november 20.

Negyven esztendővel ezelőtt, 1919. március 21-én a Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetésével győzött a magyar szocialista forradalom. A cári Oroszország népei mellett a világon másodiknak a magyar proletariátus vívta ki hatalmát, vette kezébe az ország irányítását.

Népünk történelmének legdicsőbb szakasza virradt fel ezzel a nappal: a Magyar Tanácsköztársaság építésének és hősi védelmének négy és fél hónapja. Horthy fasiszta uralma az eltelt négy évtizedből huszonöt esztendőn át igyekezett letagadni és lehazudni ezt az időt a magyar történelem egéről. Az úri naplopók rágalmazták a Tanácsköztársaságot, válogatás nélkül minden eszközt felhasználtak, hogy beszennyezzék a Tanácsköztársaság emlékét.

Negyven év múltán aligha van szükség arra, hogy most kelljen megtisztítanunk Tanácsköztársaságunkat a rászórt rágalmaktól, hiszen a magyar dolgozók, munkások és parasztok ma már kegyelettel, a maga tiszta fényében őrzik annak a 133 napnak nagyszerű forradalmi hagyományait.

Amit a hatalomból elűzött kizsákmányolók, tőkések

és nagybirtokosok a maguk részére igazságtalannak tekintettek, az igazságos és jogos volt a dolgozó milliók szemében.

A Tanácsköztársaság a tőkésektől elvette a gyárat, hogy a dolgozók kezébe adja át; kihúzta a nagybirtokot a gróf Eszterházyak és más nagybirtokosok lába alól, hogy a parasztok közös tulajdonába adja, kezébe vette az iskolát, hogy azt mondhassa: ez a mai naptól kezdve a nép iskolája, ott többé nem úri kiváltság a tanulás. Hatályon kívül helyezte az úgynevezett „ezeréves" nemesi alkotmányt, hogy helyette kinyilatkoztassa: a Magyar Tanácsköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé.

Százharminchárom nap alatt a Tanácsköztársaság történelmi tettek sorát hajtotta végre. Többet tett a népért, mint az úri rend egy teljes évezred alatt. Pedig a Magyar Tanácsköztársaság még négy hétig sem élt békés körülmények között. Három nehéz hónapon keresztül élethalál harcát vívta imperialista államok katonai túlerejével szemben.

A magyar Vörös Hadsereg hősi tetteivel az első proletárdiktatúra legdicsőbb fejezeteit írta meg. A szocialista forradalom győztes proletariátusa bebizonyította, hogy példátlan hősiességre képes, ha a hazát, melyért harcol, magáénak érzi.

A történelem azóta eldöntötte, hogy kinek az oldalán volt az igazság. Tizenöt esztendeje népünk ismét arra az útra lépett, melyen 1919-ben a magyar proletariátus már elindult. Bebizonyosodott, hogy egyedül az a társadalmi rend lehet emberséges és igazságos, amely a szocializmust

építi, amelyben embert senki nem zsákmányolhat ki, s amelyben a szabadság milliók tulajdona.

Harminchét év után, 1956 október végén — egy rövid időre — ismét hallottuk azokat a rágalmakat, amelyeket a fehérterror szórt a Tanácsköztársaságra. A régi rend szószólóinak ezúttal sem volt szerencséjük. Az idősebb testvér, a Szovjetunió önzetlen, proletár internacionalista segítségével megvédtük a munkások és parasztok hatalmát, és ezzel 1919. március 21. emlékét, forradalmi hagyományait.

A Magyar Szocialista Munkáspárt irányítása mellett a forradalmi munkás-paraszt kormány s a Hazafias Népfrontban egyesült dolgozó milliók egyesítik akaratukat, hogy azt, ami 1919-ben hősi kezdeményezés volt, most új történelmi erőviszonyok között valóra váltsák. A szocialista ipar mellé napjainkban fokozott lendülettel zárkóznak fel a szövetkező parasztok tömegei, s nincs messze az az idő, amikor országunk egész gazdasága egységesen szocialista lesz.

Négy évtized pergett le 1919 történelmi napjai óta. Magyarországon, a megdönthetetlen Magyar Népköztársaságban ma a tizenkilences hősök fiai és unokái abban az új világban élnek és dolgoznak, amelyért apáik harcoltak.

Igaz Szó, 1959. március 6. sz.

ÜNNEPI BESZÉD AZ ORSZÁGGYŰLÉSEN A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG EMLÉKÉNEK TÖRVÉNYBE IKTATÁSA ALKALMÁBÓL

Tisztelt országgyűlés! Negyven év előtti dicsőséges harcok emlékét, a Magyar Tanácsköztársaság megalakításának évfordulóját ünnepeljük. A szocializmus az elmúlt negyven év harcaiban világformáló erővé nőtt. Bebizonyította fölényét a kapitalizmussal szemben, s napjainkban már mint győzelmes világrendszer, a föld területének egyharmadán valósul meg. A kapitalizmus és a szocializmus közötti gazdasági verseny döntő szakaszába lépett. A szocialista tábor legfejlettebb országa, a Szovjetunió történelmileg rövid idő alatt utoléri és túlszárnyalja az egy főre eső termelésben is a világ legfejlettebb tőkésországát, az Egyesült Államokat. Hétéves tervének megvalósításával szilárdan lép a kommunizmus talajára.

A szocializmus előretörésének vagyunk tanúi hazánkban is. Népünk, támaszkodva a proletariátus nemzetközi szolidaritására, úrrá tudott lenni az ellenforradalom okozta nehézségeken, s a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével határozottan, ingadozásoktól mentesen építi a szocializmust.

Szocialista építőmunkánk meggyorsulása mindennél ékesebben bizonyítja, hogy a magyar nép hű maradt

a szocialista eszmékhez, melyekért már negyven évvel ezelőtt is küzdött.

A magyar munkásosztály jogos örököse és méltó folytatója volt a magyar nép évszázados forradalmi és szabadságharcos hagyományainak. Ez mindenekelőtt az 1848—1849-es forradalom és szabadságharc bukása után fennmaradt problémák megoldását jelentette, a feudális maradványok megsemmisítését, az ország függetlenségének kivívását és védelmét. 1918 októberében a magyar nép, a munkásosztály vezetésével, véget vetett az imperialista háborúnak, megdöntötte a Habsburgok uralmát hazánkban s megteremtette a köztársaságot. A munkásosztály azonban nem elégedhetett meg 1848 követeléseinek megismétlésével, a polgári demokrácia kivívásával. 1848 óta sokat fejlődött a világ, s jelentős változások mentek végbe a magyar társadalomban is. 1848-ban a kapitalizmus fejlődése előtt álló akadályok elhárítása jelentette a haladást, 1919-ben már maga a kapitalizmus vált a társadalmi fejlődés akadályozójává. A Magyar Tanácsköztársaság 1848 félbemaradt művét nem fejezhette be anélkül, hogy jelentősen tovább ne ment volna 1848 programjánál.

A burzsoázia a világháború évei alatt s az 1918 októberi polgári demokratikus forradalom után bebizonyította, hogy képtelen a nép érdekeinek megfelelő választ adni a legégetőbb társadalmi kérdésekre. Az 1918 októbere és 1919 márciusa közt eltelt rövid fél esztendő azt mutatta, hogy a polgári demokrácia csak a burzsoázia számára biztosít szabadságot, a dolgozó tömegek számára elnyomást,

kizsákmányolást, börtönt, csendőrsortüzet jelent. Forradalmi időkben a tömegek gyorsan és sokat tanulnak. A magyar munkások és dolgozók tömegei előtt hónapok alatt lelepleződtek a polgári demokratikus illúziók.

E történelmi helyzetben egyedül a magyar munkásosztály forradalmi élcsapata, a Kommunisták Magyarországi Pártja tudta megmutatni a helyes utat nemcsak a munkásosztály, hanem az egész nemzet számára is. S éppen azért, mert a nemzet túlnyomó többségét kitevő dolgozó osztályok érdekeit képviselte, a munkásosztály élén vált a nemzet vezető pártjává.

A Kommunisták Magyarországi Pártja célul tűzte ki a Tanácsköztársaság kikiáltását, mely felszámolja a tőkések és a földbirtokosok hatalmát, végrehajtja a társadalom szocialista átszervezését, szövetséget köt a forradalmi mozgalom élén álló Szovjet-Oroszországgal s a szocialista haza védelmében függetlenségi harcot hirdet az antant-imperializmus ellen. A Kommunisták Magyarországi Pártjának programja rövid idő alatt olyan hatalmas tömegeket nyert meg, hogy 1919. március 21-ének előestéjén maga a burzsoázia is kénytelen volt beismerni, hogy Magyarországon más hatalom nem lehetséges, mint a munkásosztály hatalma.

Munkásosztályunk, dolgozó népünk, nemzetünk nagy büszkesége, hogy az oroszországi Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a világon másodikként emelte állami és társadalmi renddé a szocializmust. Azt a rendszert, amely képes véget vetni a tőkés kizsákmányolásnak, képes megnyitni a dolgozó emberiség szabadságának új

korszakát. S ha ideiglenesen győzött is a nemzetközi reakció, a külső beavatkozók fegyveres túlereje s a népellenes úri osztályok hazaárulása, a Magyar Tanácsköztársaság emlékét, egy második, győzelmes proletárdiktatúra megvalósításának vágyát sohasem tudta kitépni a magyar dolgozó osztályok szívéből.

A szocializmus eszméivel, melyektől ma már semmi sem tántoríthatja el népünket, 40 évvel ezelőtt forradalmi tettekkel jegyezte el magát a munkásosztály, a magyar dolgozó nép.

Történelmünkben először negyven évvel ezelőtt vette birtokába a magyar nép a fő termelési eszközöket s hajtotta végre kizsákmányolóinak kisajátítását. A súlyos gazdasági helyzet ellenére a Tanácsköztársaság fennállásának rövid ideje alatt sokat tett a dolgozó tömegek helyzetének megjavításáért.

Hasonló forradalmi változásokat hajtott végre a tanácshatalom a művelődésben. Az iskolákat államosította és ingyenessé tette az oktatást, az általános tankötelezettséget a 14 éves korig emelte fel, s megnyitotta a magasabbfokú tanulás lehetőségét a dolgozók és a dolgozók gyermekei számára is. Hadat üzent az írástudatlanságnak, tanfolyamok százai nyíltak, megindult a munkásegyetem. A kulturális intézményeket a nép szolgálatába állították. Szétválasztották az egyházat és az államot, s először biztosították a teljes vallásszabadságot, beleértve a tudományos felvilágosítás szabadságát is.

A dolgozó tömegek és nemzetünk felemelkedésének minden igaz híve lelkesedéssel és segítőkészséggel üdvö-

zölte a kibontakozó nagyszerű korszakot. A dolgozó tömegek 1919 áprilisában, történelmünk első, valóban szabad, általános választásán elsöprő többséggel tettek hitet a néphatalom mellett. Míg az 1910-es választásokon csak mintegy 700 000 ember rendelkezett választójoggal, addig a Tanácsköztársaság csaknem az egész felnőtt dolgozó lakosságnak, több mint 4 és fél millió embernek adta meg a szavazati jogot. Felszabadulásunkig az uralkodó osztályok sohasem mertek olyan széles választójogot adni a népnek, mint a tanácshatalom.

A Magyar Tanácsköztársaság nemcsak népünk történelmének legszebb hagyományait folytatta és fejlesztette tovább, hanem része volt a csaknem az egész világot átfogó nagy forradalmi fellendülésnek is, mely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmével vette kezdetét.

A Tanácsköztársaság már születése pillanatában kijelentette teljes eszmei közösségét Szovjet-Oroszország kormányával, fegyveres szövetséget ajánlott Oroszország proletárjainak, testvéri üdvözletét küldte Anglia, Franciaország, Olaszország és Amerika munkásságának, s egyben felszólította őket, hogy egy pillanatig se tűrjék kapitalista kormányaik rablóhadjáratát a Magyar Tanácsköztársaság ellen. A Tanácsköztársaság fegyveres szövetségre hívta fel a szomszéd országok munkásait és parasztjait a burzsoák, bojárok, nagybirtokosok és a dinasztiák ellen.

A világ öntudatos munkásai és dolgozói örömmel és bizakodással fogadták a Magyar Tanácsköztársaság megszületését. „Az egész világon a munkásosztály minden

becsületes tagja a ti pártotokon áll" — írta ekkor Lenin a magyar munkásoknak. A magyar forradalomnak különösen nagy hatása volt a szomszéd országokra. A Magyar Tanácsköztársaságot hamarosan követte a Bajor Tanácsköztársaság, majd a Szlovák Tanácsköztársaság megalakulása.

A csehszlovák, délszláv és osztrák munkások közül mind többen követelték vezetőiktől az orosz és a magyar példa követését. Többen közülük fegyverrel is harcoltak a Magyar Tanácsköztársaságért.

Az élethalálharcot vívó Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének küzdelmeit nem kis mértékben segítette a szomszéd országokban élő dolgozók rokonszenve, akik nem akartak a magyar munkáshatalom ellen harcolni, és rontották az antant intervenciós csapatainak harci szellemét.

A Magyar Tanácsköztársaság szakított a magyar uralkodó osztályok sovinizmusával és imperialista törekvéseivel, s először tett őszinte lépéseket a magyarság és a szomszéd népek közötti viszony egyenjogúságon és baráti összefogáson alapuló rendezésére. A nem magyar nemzetiségű állampolgárok a Magyar Tanácsköztársaságban minden tekintetben egyenlő jogokat nyertek és a tanácshatalom kinyilatkoztatta, hogy nem kíván más népeket elnyomni, bármely nemzetiséget akarata ellenére a Magyar Tanácsköztársasághoz csatolni.

A hazai és nemzetközi reakció féktelen gyűlölettel vetette magát a magyarországi szocialista forradalomra. Az antant-imperialisták azonnal támadást indítottak a

szocializmus útjára lépett magyar nép ellen. A hatalmuktól megfosztott kizsákmányoló osztályok a hazát elárulva segítették az országra törő imperialista hadseregeket, szövetséget kötöttek velük. A magyar munkások, parasztok igazi hazafiakként, a négy évig tartó, súlyos szenvedéseket okozó világháború után, hősies küzdelmet vívtak szocialista vívmányaink, hazánk szabadsága és függetlensége védelmében. Az imperialisták támadásait visszaverték és jelentős győzelmeket arattak az északi, keleti, déli fronton egyaránt. Az antanthatalmak kénytelenek voltak még nagyobb erőket összpontosítani a Duna völgyében magasra csapó forradalmi láng elfojtására. Segítségükre volt ebben nemcsak a bukott uralkodó osztályok ellenforradalmi és hazaáruló tevékenysége, hanem a kezükre játszó, megalkuvó revizionisták, reformisták proletárdiktatúrát bomlasztó osztályárulása is.

A Tanácsköztársaság leverése még súlyosabb nyomorúságba taszította a nemzetet, mint amilyenben azelőtt élt. Az országot ismét a földesurak és tőkések vadászterületévé, a hárommillió koldus országává változtatta, vad fasiszta politikai rendszert teremtett. Az ellenforradalom teljesen behódolt az imperialistáknak, áruba bocsátotta és kiszolgáltatta, súlyos szenvedések, új katasztrófák felé taszította az országot.

A Magyar Tanácsköztársaság jelentőségét, történelmi szerepét a legjobban azon a hatáson mérhetjük le, amit a magyar osztályharcok alakulására és — bátran mondhatjuk — a nemzetközi viszonyok fejlődésére gyakorolt. Ezt a nemzetközi szerepet már Lenin kimutatta és ele-

mezte. A proletárforradalom Magyarországon különös körülmények között, különös módon ment végbe — mondta Lenin —, és éppen ezért mutatta fel a proletárforradalom közös lényegét, a proletárdiktatúra kivívását, a Szovjetunió fő útjának általános érvényét. Magyarország példája a proletártömegek számára azt bizonyítja, hogy „nehéz pillanatokban a szovjethatalmon kívül senki más nem tudja kormányozni az országot".*

A Tanácsköztársaság — külső erővel történt leverése ellenére — történelmi fordulatot hozott. Azóta más lett a munkásosztály és más lett a burzsoázia is. A munkásosztály saját tapasztalatából tanulta meg, hogy tudja az országot vezetni és kormányozni a burzsoázia nélkül, hogy nemcsak megérti történelmi feladatát, hanem képes is a hatalom megragadására, az ország kormányzására, a nép vezetésére. A munkásosztály saját tapasztalatából tanulta meg, hogy alkalmas és csak ő alkalmas a nagy nemzeti feladatok megoldására. Ez a történelmi tapasztalat erő és bizalom forrása volt a Horthy-fasizmus idején. De más lett a burzsoázia is, abban az értelemben, hogy tapasztalhatta: hatalma nem örök, a magyar munkásosztályban van erő, elszántság és képesség, hogy megdöntse a kapitalizmust és saját kezébe vegye sorsának irányítását. 1919 márciusa óta a magyar burzsoáziának nem voltak zavartalan napjai. Maga mögött és maga előtt érezte a régi és az új 1919 „fenyegetését". A burzsoázia terrorja a Horthy-fasizmus idején a burzsoázia félelmével járt együtt, félelemmel azoktól a „feszítő erőktől", ame-

* *Lenin* Művei. 29. köt. 272. old.

lyekről Bethlen István gróf beszélt, amelyekről jól tudták, hogy az országon belül nagy erőt képviselnek.

A proletárforradalom nemzetközi útja győzelmes út. De ezt az utat átmeneti vereségek és visszaesések is kísérik. A kommunisták követték Engels tanácsát, amelyet valamikor, az 1848-as forradalmak leverése után adott a forradalmi szocializmus harcosainak: Ha egyszer levertek bennünket, nem tehetünk egyebet, mint megint elölről kezdjük. És az a valószínűleg igen rövid pihenő, amelyet az első felvonás vége és a második felvonás kezdete között kaptunk, szerencsére időt ad nekünk egy nagyon fontos munkára, megvizsgálni az okokat, amelyek elkerülhetetlenné tették mind az utolsó felkelést, mind annak balsikerét. A kommunisták pártja így járt el.

A Tanácsköztársaság történetéből megtanultuk és meg is kell tanulnunk ma is, hogy a munkásosztály ereje mindenekelőtt *a proletár nemzetköziség ereje*. A Magyar Tanácsköztársaság az októberi forradalom hatására jött létre. Születésénél azok a Kun Béla vezetésével hazatért kommunisták bábáskodtak, akik Lenin iskolájában, az októberi forradalom és a polgárháború tapasztalataiban kapták az első leckéket a munkásosztály felszabadításának tudományából. A nemzetköziség jelentőségére tanít a Tanácsköztársaság leverése is. Az 1919-es proletárdiktatúrát a nemzetközi imperializmus beavatkozása és túlereje verte le. A burzsoázia cinizmusa a nemzetárulás jegyében szervezett és véghezvitt ellenforradalmat „nemzeti" jelzővel ékesítette fel, a szocialista hazát védő Tanácsköztársaságot pedig nemzetietlenséggel vádolta. A tör-

ténelmi igazság azonban az, hogy a magyar ellenforradalmat a nagy- és kisantant fegyverei juttatták a hatalomra. Mint 1871-ben, a párizsi kommün idején Thiers és Bismarck, úgy 1919-ben Horthy és Clemenceau lépett szövetségre.

A Tanácsköztársaság történetéből megtanultuk, és meg kell tanulnunk ma is, hogy a munkásosztály felszabadításának kulcsa: *a kommunista párt vezető szerepe, a párt és a nép összeforrottsága.* Magyarországon 1918 novemberében alakult meg a kommunista párt és 1919. március 21-én már kikiáltották a proletárdiktatúrát. „Csoda" volt-e, hogy a kommunista párt 4 hónap alatt maga mellé állította a munkásosztály többségét és jelentős kispolgári tömegeket is? A reakció a „kommunista agitátorok" tevékenységéről beszélt. De honnan eredt a „kommunista agitátorok" sikere? A siker abból fakadt, hogy a párt helyesen fejezte ki, amit a nép gondolt, választ adott a munkásosztály, a parasztság égető kérdéseire.

A kommunisták pártja szervezett, forradalmi energiájú, Lenin eszméitől vezérelt párt volt, mely terjesztette a marxizmus eszméit, szervezte a munkásosztály harcát, magyarázott, érvelt és cselekedett, tudta, hogy mit akar, s amit akart, az a dolgozó tömegek helyesen kifejezett érdeke és akarata volt.

Ismeretes, hogy a párt vezető szerepe, szervezett élcsapat jellege csorbát szenvedett a Tanácsköztársaság idején, ami hiba volt. „Egyetlen kommunistának sem szabad elfelejtenie a Magyar Tanácsköztársaság tanulságait. A magyar kommunistáknak a reformistákkal való egyesülése-

ért drágán fizetett a magyar proletariátus"* — mondotta Lenin. Azt is tudjuk, hogy a Tanácsköztársaság vezetői tévedtek, amikor úgy vélték, hogy át lehet ugorni a demokratikus földreform forradalmi végrehajtásának feladatát. Tanultunk 1919-ből: ragaszkodunk a párt vezető szerepéhez és egységéhez, a proletárdiktatúrát a munkás-paraszt szövetségre alapozzuk.

A Tanácsköztársaság tapasztalataiból tanultuk, hogy *ingadozás nélkül, erélyesen kell lecsapni az ellenforradalom erőire*, hogy érvényre juttassuk a Gorkij által megfogalmazott igazságot; az ellenséget, ha nem adja meg magát, meg kell semmisíteni. A nemzetközi reakció és a magyar fasizmus a Tanácsköztársaság elleni rágalomhadjáratát azzal próbálta színesíteni, hogy az 1919-es terrorról harsogott. A Tanácsköztársaság esetében is bebizonyosodott, amit Lenin mondott: a terror vádja a burzsoáziára hull vissza. A valóság az, hogy a Tanácsköztársaság forradalmi harcokban, de viszonylag békésen jött létre: a politikai csődbe jutott polgárság fegyveres harc nélkül volt kénytelen átadni a hatalmat a munkásosztálynak. A valóság az, hogy a Tanácsköztársaság messzemenő türelmet tanúsított ellenségeivel szemben.

Ha hibát követett el, akkor a hiba nem az volt, hogy túl keményen, hanem, hogy a kelleténél enyhébben járt el ellenségeivel szemben. A valóság az, hogy az ellenforradalom hozott véres, kegyetlen és bestiális terrort.

A jobboldali szociáldemokraták az egyesült párton belül, a hatalmon belül maradtak, s az imperialistákkal való

* *Lenin* Művei. 31. köt. Szikra 1951. 203. old.

paktálást összekötötték a belső rombolással. Ennek a bomlasztásnak egyik lényeges eleme volt, hogy a diktatúra „enyhébb kezelését" követelték, a polgári „humanizmus" jelszavával fordultak szembe a proletárdiktatúrával. E „humanista" frázisok igazi értelmére világítottak a Tanácsköztársaság idején a tények. A jobboldali szociáldemokraták a diktatúra enyhe kezelését követelték; Pesten a „humanizmusról" beszéltek s vidéken az ellenforradalom martalócai akasztották a kommunistákat. A Tanácsköztársaság volt humanista — felszabadította a munkásosztályt, harcolt a nemzeti függetlenségért! A Tanácsköztársaság volt humanista — szociális intézkedéseivel, a kulturális forradalom megkezdésével a társadalom nagy többségét igyekezett hozzájuttatni az élet javaihoz, a kultúra értékeihez! A Tanácsköztársaság volt humanista, amikor elnyomta az ellenforradalom akcióit és megtorolta a proletárdiktatúra ellenségeinek összeesküvéseit! A humanizmus a legnagyobb ügynek, a munkásosztály felszabadításának, a szocializmusnak a védelme — aki ezzel szembeszáll, annak „humanizmusa" a tőkés kizsákmányolást szolgálja.

A „demokratikus" ellenforradalom a fasizmusba torkollt. A humanista frázisok *valósága* Siófok és Orgovány, a britanniás tisztek kegyetlensége, a huszonöt éves intézményesített terror lett, mely a pusztulás szélére sodorta a nemzetet.

Az 1956 októberi ellenforradalmi lázadás kísérletet tett rá, hogy a nemzetközi imperializmus segítségével megismételje azt, amit 1919-ben a Horthy-fasizmus tett, a ka-

pitalizmus restaurációját. De 1956-ban más volt a helyzet az országon belül, és döntően megváltoztak az erőviszonyok nemzetközi méretekben a szocializmus javára. Az ellenforradalmi restaurációs kísérlet 1956-ban ezért nem sikerült.

A proletárdiktatúra megdöntésekor hazánkban 1919-ben a Horthy-fasizmus felülkerekedéséhez a Peidl-féle szakszervezeti kormány egyengette az utat. 1956-ban az ellenforradalom előkészítésében, az ellenforradalmi készülődés leplezésében a főszerepet a revizionisták álnok csoportja játszotta Nagy Imre vezetésével. Miként 1919-ben Horthyék szálláscsinálói, úgy 1956-ban a magyar revizionisták is demokratikus frázisokkal leplezték gyalázatos árulásukat. A kommunisták nemzetellenességgel való vádolása, a demokratikus és soviniszta frázisok, amelyek a Horthy-fasizmus hivatalos ideológiájában vezérszerepet játszottak, 1956-ban újra felszínre kerültek s modernizált formában hangzottak fel a magyar kommunista mozgalom revizionista ellenségeinek uszításaiban.

A lényegét tekintve az 1956-os ellenforradalmi lázadás kevés újat produkált 1919 és 1920 ellenforradalmához képest.

A szovjetellenesség, a demagóg, kommunistaellenes uszítás, a féktelen, gyilkos fehérterror s a forradalom vívmányainak kíméletlen megsemmisítése a nemzetközi imperializmusra támaszkodva — ez volt a program és ez volt a cél akkor is, és 1956-ban is. S miként 1919-ben Peidl az antant-demokráciát, akként szolgáltatták 1956-ban Nagy Imréék a „nemzeti kommunista" köntörfalazást, a

demokratikus és humanista frázisokat az ellenforradalom lényegének leplezéséhez, a hiszékeny emberek félrevezetéséhez. De az 1956-os kísérlet, amely negyven évvel akarta visszapergetni a történelem filmjét, nem sikerült. Nem lehetett visszafordítani a magyar népet a kapitalizmushoz, azt a magyar népet, amely két szocialista forradalom harcait küzdötte végig, hogy kivívja hazájában a szocializmust. A szocializmus magyarországi erői 1956 legsúlyosabb napjai idején is nagyobbak voltak, mint az ellenforradalom erői. Tizenhárom év a népi demokrácia útján visszavonhatatlanul meggyőzte a magyar dolgozó nép óriási többségét a szocializmus fölényéről. A szocializmus vívmányaihoz való ragaszkodás kitéphetetlenül él a magyar nép millióiban. Bár az ellenforradalom erői 1956 októberében felülkerekedni látszottak, nem győzhettek, mert a magyar nép forradalmi erői a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével újjászerveződtek, ellentámadásba mentek át, megvédték a szocializmust. Az ellenforradalom leverésében döntő szerepe volt annak, hogy a magyar nép öntudatos, aktív szocialista erői a szocialista tábor országainak, mindenekelőtt a Szovjetuniónak segítségére támaszkodhattak. A szocialista tábor ereje, a nemzetközi munkásmozgalom segítsége lehetetlenné tette a közvetlen imperialista háborús agressziót az ellenforradalom érdekében.

Az ellenforradalom leverése után a magyar dolgozó nép a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével megerősítette a proletárdiktatúra rendszerét, nagy sikereket ért el a szocializmus építésében. A párt szívós küzdelmet folyt-

tatott az ellenforradalom maradványai ellen, a belső és a nemzetközi revizionizmus ellen harcolva alakította ki politikáját, sikeresen küzdött a dogmatikus és szektás hibák ellen, amelyek az ellenforradalom előtt sok kárt okoztak a magyar népnek, megkönnyítették, előkészítették az ellenforradalmi erők orvtámadását.

1918. november 4-én mondotta a pártalapító értekezleten Kun Béla, hogy: „A mi helyzetünk sokkal könnyebb, mert mi egy proletárdiktatúrára támaszkodunk, amely atyai gondoskodással, óvó szeretettel és azzal a szolidaritással kísér bennünket, amelyben eddig is részünk volt. A mi helyzetünk azért is könnyebb, mert az egész világ munkássága előtt áll tanulságként egy proletárdiktatúra, az orosz munkásság és földtelen parasztság hatalma, amely kifejezi a mi törekvéseinket is."*

Mi hozzátehetjük, hogy ma már a Szovjetunió mellé felsorakozott európai és ázsiai szocialista országok milliárdos serege áll mellettünk, hogy mi már a szocialista világrendszer népeinek testvéri támogatását élvezve munkálkodhatunk a szocializmus építésén.

A négy évtizedből, amely a Tanácsköztársaságtól elválaszt bennünket, 14 év esik a népi demokrácia történetére. Ezen belül több mint egy évtized a szocialista építés, a proletárdiktatúra időszakára. Ez a négy évtized csak időben távolította el a Tanácsköztársaság 133 napjának történetét, de az utolsó 10—14 év — a lényeget tekintve — közelebb hozta 1919 eleven és társadalmunkat formáló hagyatékát. Élő, közeli és mindennapjainkban ható emlék

* *Kun Béla:* A Magyar Tanácsköztársaságért. Kossuth Könyvkiadó 1958. 134. old.

ez. Nemcsak azért, mert megkezdtük a munkát, hogy torzításoktól mentes, igazi és lelkesítő képet adjunk a Tanácsköztársaságról, nemcsak azért, mert pártunk legidősebb nemzedéke forradalmi tűzkeresztségét és tapasztalatainak nagy iskoláját 1919-ben szerezte, hanem azért is, mert ennek a generációnak még élő képviselői 1956-ban elsőknek fogtak fegyvert a párt hívó szavára, a szocializmus védelmére. Legyőzve a magas életkor okozta nehézségeket, 1919-es lelkesedéssel és elszántsággal ismételten példáját adták a forradalmi elvhűségnek, áldozatkészségnek, 1919 eszméi és emléke évtizedeken át nem halványuló forradalmi erejének.

A Tanácsköztársaság emléke és tanulsága, hagyatéka és példája elsősorban azért eleven és időszerű, mert mai küzdelmeink 1919-et folytatják. Az út, amelyen a proletárdiktatúrához 1945 után eljutottunk, sok tekintetben különbözött attól, amelyet a Tanácsköztársaság győzelméig bejártunk. A harc formái és módszerei, amelyeket ma alkalmazunk, sokban eltérnek azoktól, amelyekkel 1919-ben éltünk, de a lényeg ugyanaz: a néphatalom kivívása és megőrzése, a munkásosztály, az egész dolgozó nép felszabadítása, harc az imperializmus ellen, szövetség a Szovjetunióval. 1919 örökségét vállaltuk és folytattuk, amikor kiharcoltuk a proletárdiktatúrát és megvédtük az ellenforradalmi támadással szemben.

Ma sem kevés a nehézségünk, a tennivalónk. De a harc, amelyet ma vívunk, könnyebb, mint 1919-ben volt, mert mérhetetlenül megnövekedtek a szocializmus erői, mert létrejött, fejlődik és erősödik a szocialista tábor. S köny-

nyebb azért is, mert pártunk és népünk tapasztalt, edzett, egységes, tanul a munkásmozgalom nemzetközi tapasztalataiból és saját történetének tanulságaiból is.

1919 után a külső és a belső ellenforradalom, az áruló reformizmus sokszor „temette" a kommunisták pártját, azzal nyugtatta magát, hogy a kommunisták munkája „hiábavaló". Nekünk, a kommunista pártnak lett igazunk: munkánk nem volt hiábavaló! A terror és az árulás, a kishitűség és saját hibáink ellenére itt volt és harcolt a párt, ébren tartotta 1919 emlékét és nagy tapasztalatát. S ma már az ellenforradalom negyedszázada mindinkább megérdemelt történelmi helyére kerül népünk tudatában.

„Legyetek szilárdak! A győzelem a tiétek lesz!" Ezzel fejezte be Lenin a magyar munkásoknak küldött üdvözletét 1919 májusában. Ma is az ő útmutatását követjük. Szilárdak vagyunk és szilárdak leszünk hűségünkben a marxizmus—leninizmus eszméihez, a proletár nemzetköziséghez, a szocialista táborhoz. Szilárdak vagyunk és szilárdak leszünk a nép szolgálatában, az imperializmus elleni harcban. Ezért visszük győzelemre a szocializmus ügyét.

Érthető és világos, milyen nagy ünnep számunkra a Tanácsköztársaság megteremtésének 40. évfordulója. Nemcsak a mi ünnepünk, az egész nemzetközi munkásosztályé. A hatalmas szocialista táboré, a tőkés kizsákmányolás és gyarmati elnyomás alatt szenvedő sok százmilliós tömegeké. Példája a harcokban tanúsított szívósságnak, elvhűségnek, a jövőbe vetett bizalomnak, melyet az átmeneti kudarcok sem tudnak megingatni. Igazolása Marx nagy-

szerű megállapításának, hogy a levert forradalmak talaja is forradalmi talaj, a hozott áldozatok, a kiontott vér sohasem hiábavaló. Abból még hatalmasabb erők szöknek magasba, a küzdelem eszméi s a harc tanulságai új útmutatásokat és tapasztalatokat adnak a győzelem elérésére. Ezt bizonyítja népünk forradalmi múltja, annak mögöttünk álló 40 éve, küzdelmeink, áldozataink és a szocializmusért végzett mai munkánk minden eredménye.

Szívünkben kiolthatatlan lánggal ég, szemeink előtt útmutató fényében ragyog a Tanácsköztársaság történelmi dicsősége. Népünk önmagát becsüli meg azzal a javaslattal, melyet elfogadásra országgyűlésünk elé terjesztünk:

Iktassa törvénybe a Magyar Tanácsköztársaság emlékét!

Népszabadság, 1959. március 21.

A magyar munkásosztály, a dolgozó nép történelmének egyik legfényesebb lapjára fordítunk március 21-én, amikor a proletárdiktatúra, a Tanácsköztársaság megalakulásának negyvenedik évfordulóját ünnepeljük. Történelmileg rövid idő választ el bennünket ettől a nemzetközi jelentőségű eseménytől, amelyre joggal alkalmazhatjuk Marxnak a párizsi kommünről szólt szárnyaló szavait: a magyar munkások éppen úgy, mint annak idején Párizs kommünárjai „az eget ostromolták".

Az orosz proletariátus győzelmes forradalma idején még folyt az imperialisták világháborúja, a nemzetközi tőkés reakció erői még egymást marcangolták, s bizonyos időre, a háború befejezésére volt szükségük, hogy az orosz proletariátus munkás-paraszt állama ellen fordulhassanak.

A proletárforradalom magyarországi győzelme idején az egyik imperialista csoportnak, a német—osztrák—magyarnak, az úgynevezett központi hatalmaknak állami, fegyveres és gazdasági ereje már összeomlott. A győztes imperialista csoportnak, az antantnak nem sok idő kellett, hogy felszabadult hadseregeit a szocializmus új tűzhelye ellen fordítsa.

Az Orosz Szövetséges Szovjetköztársaság óriási területet foglalt el, közvetlen érintkezése csak a győztes imperialisták táborához csatlakozó Németország haderejével volt, a többi imperialistának a beavatkozáshoz nagy szállítási és főleg tengeri szállítási feladatokat kellett megoldania.

A Magyar Tanácsköztársaság már megalakulása napján az antanttal szövetséges csehszlovák, román és jugoszláv burzsoázia hadseregeinek gyűrűjébe került, melyek egy része már a szocialista forradalom győzelme előtt ellenséges magatartást tanúsított. Az ország területe, amelynek ipari központjai 2—3 napi menetre voltak a magyar proletariátus győzelme után aktivizálódó ellenséges seregektől, megfosztotta a Tanácsköztársaság hadseregét attól, hogy területek ideiglenes átengedése révén lehetőséget nyerhessen erők gyűjtésére vagy azok átcsoportosítására. Minden hátrafelé tett lépés a Tanácsköztársaság létezési és hadműveleti bázisának olyan megszűkítésével járhatott, amely lehetetlenné tette volna a harc folytatását. Az orosz forradalmi háború történetéből tudjuk, volt olyan idő 1919 nyarán, amikor Gyenyikin fehér hadserege a Moszkvától 180 kilométerre fekvő Tuláig jutott el, de Moszkva mögött ebben a legnehezebb időben is még észak felé ezer kilométeres, kelet felé pedig kétezer kilométeres hátország erői állottak.

A Magyar Tanácsköztársaság honvédelmi háborúja idején Budapesttől északról 50—80 kilométerre, keletről 150 kilométerre, délről 170 kilométerre voltak a beavatkozó imperialista hadseregek kiindulási állásai. A fenye-

getettség csak nyugat felől volt kisebb, mert az osztrák proletariátus ellenállása az osztrák burzsoázia aktív beavatkozását meg tudta akadályozni.

Az új tanácshatalom nehézségei azonban nem a terület szűkös voltában merültek ki.

A Kommunisták Magyarországi Pártja 1918. november végén alakult meg. A belső és a nemzetközi helyzet, elsősorban az orosz forradalom győzelmének ténye, hősies harcainak példája, a tömegek háború okozta nyomora és elkeseredése könnyen csírát hajtó talajt teremtett a párt agitációs és propaganda munkája számára. A forradalmasított munkásosztály széles tömegei elfordultak opportunista, áruló jobboldali vezetőiktől s a forradalmi célokat és feladatokat helyesen megjelölő s azok megvalósítására következetesen törekvő kommunista pártban látták hivatott vezetőjüket. A nagybirtok karmaiban vergődő parasztság, különösen annak orosz hadifogságból hazatért tömegei is a párt jelszavára figyeltek fel, attól várták a földkérdés orosz megoldását. A kispolgári és értelmiségi rétegek a szomszédos burzsoáziák mérhetetlen terület-étvágyával szemben az új államhatalmat teremtő, hadsereget szervező Tanácsköztársaságban hitték az erőt, amely ennek az étvágynak gátat tud vetni.

A történelem csak négy és fél hónapot adott a kommunista pártnak a szervezésre, az előkészítésre s máris a hatalom megszervezésének feladata elé állította.

A magyar munkásokban már az 1917. évi februári forradalom eseményei is nagy visszhangot váltottak ki. Egyre sűrűbbek lettek a sztrájkok, nőtt a munkások elégedetlen-

sége a szociáldemokrata párt opportunista vezetői ellen. A munkástömegek a szociáldemokrata vezetők régi rendet védő mesterkedései ellenére tisztán látták, hogy idegen érdekekért folyik a dolgozók vére, idegen érdekekért éheznek, és a tömegek békét akarnak.

Az Októberi Forradalom győzelme az elégedetlenséget már viharrá növelte. Budapest munkásai 1917. november 17-én hatalmas rokonszenvtüntetést rendeztek és üdvözletüket küldték az orosz forradalmároknak. Határozatot hoztak, amelyben kimondták, hogy támogatják az orosz forradalmárok békeharcát. Küzdeni fognak, hogy Magyarországon is megszűnjön a dolgozók elnyomása, kizsákmányolása.

Az 1918. évi hatalmas januári sztrájkokban ilyen jelszavakat hangoztattak:

„Le a háborúval!", „Békét akarunk!" „Éljen az orosz proletariátus!".

Júniusban újabb sztrájkok törtek ki, és úgy mint a januári sztrájkok után, megalakultak a munkástanácsok. A szociáldemokrata párt jobboldali vezetői a tömegek mozgalmával szemben akkor is az uralkodó osztályokat támogatták. Igyekeztek leszerelni a sztrájkokat, segítették a sztrájktörőket. Magatartásukkal bátorságot öntöttek a megrémült burzsoáziába, s ezzel lehetővé tették, hogy az csendőröket és rendőröket vonultasson fel a tömegekkel szemben. De a munkásság forradalmi erejét sem az árulók aknamunkája, sem a fegyveres erők sortüze nem tudta megtörni.

Az osztrák—magyar hadsereg katasztrofális veresége

1918 augusztus-szeptember havában az olasz fronton véget vetett a háborúnak. Ezt a vereséget nemcsak az Osztrák—Magyar Monarchia anyagi erőinek kimerülése okozta. A Nagy Októberi Forradalomnak óriási hatása volt mindkét imperialista csoport katonáira, így az osztrák—magyar hadseregre is. Még az összeomlást megelőzőleg mutatkoztak a bomlás jelei: az engedelmesség megtagadásában, tömeges szökésekben és katonai felkelésekben is, mint például a pécsi 29. számú honvédgyalogezred felkelése 1918 tavaszán, melyet a monarchia hadvezetősége csak néhány napi harc után tudott leverni. Hasonló jelenségek mutatkoztak az antant csapataiban is. A kérdés csak az volt, hogy a forradalmi ellenállás melyik oldalon tör ki előbb. A monarchia olaszországi hadseregében 1918 őszén már ezrével voltak olyan katonák, akiket orosz fogságból visszatértük után vetettek újból a frontra. Ezek magukkal hozták az orosz proletariátus dicsőséges példaadását és részben a forradalom tapasztalatait is. A bolsevizmus eszméjét, az imperialista háborúval szemben való ellenállást, a katonaszökevények békeakaratát nagyban terjesztették és erősítették ezek az ismételten frontra küldött volt hadifoglyok. Az ő munkájuk siettette a monarchia minden eresztékében recsegő hadseregének összeomlását.

A vereség nyomában Magyarországon vértelenül győzött a polgári forradalom. A nemzeti tanács, a szociáldemokrata és a polgári baloldali pártok koalíciója vette át a hatalmat.

Az Osztrák—Magyar Monarchia összeomlása teljesen

felbomlasztotta a régi rend hatalmi szerveit Magyarországon is. Az országban az egyetlen, vezetésre alkalmas szervező erő a munkásosztály volt. A munkástömegek, az orosz példa hatása alatt, a kapitalista járom lerázására gondoltak, a parasztok ösztönös fellépéseikben több helyen elfoglalták a nagybirtokosok földjeit.

A szociáldemokrata jobboldali vezetők azonban nem akartak forradalmat. Legmesszebbmenő programjukként az általános titkos választójogot és a megváltásos földreformot tekintették. A dolgozó tömegek ebben az időben már többet akartak. A szociáldemokrata vezetők arra igyekeztek, hogy lelassítsák, azután megállítsák a forradalom menetét, leszereljék a forrongó tömegeket, hogy a burzsoázia időt és lehetőséget nyerhessen hatalmi pozícióinak visszaszerzésére. A szociáldemokrata vezetők egy része a hadseregben levő munkások hazabocsátását, leszerelését javasolta, mások az osztályharc felfüggesztése útján kívánták megtörni a munkásság forradalmi lendületét.

Ebben a helyzetben alakult meg 1918. november 20-án[13] a Kommunisták Magyarországi Pártja, az első, valóban forradalmi munkáspárt Magyarországon, mely a munkásság forradalmi mozgalmának élére állt.

A Kommunista Párt, melynek alapítói szerencsésen egyesítették a magyar munkásmozgalom legjobb harcos hagyományait az Oroszországból hazatért hadifogoly forradalmárok harci tapasztalataival, meg tudta mutatni a kizsákmányolt munkásoknak és parasztoknak az utat a felszabadulás, a szabadság felé. A kommunisták a mun-

kások és parasztok elé az orosz munkásosztály, a Nagy Októberi Forradalom győzelmét állították követendő példaképpen.

És hogy a párt, a szociáldemokrata párttal való egyesüléséig mint a munkásosztály új típusú forradalmi pártja, forradalmi kommunista politikát folytatott, az Kun Béla elvtárs és más kommunisták elvitathatatlan érdeme. Különösképpen azoké, akik Kun Bélával 1919 második felében hazatérve, magukkal hozták az októberi forradalom és a polgárháború tapasztalatait. Az ő kezdeményezésükre történt, hogy a párt már megalakulása után közvetlenül, a munkástömegek forradalmi vezetése mellett különös figyelmet fordított a burzsoázia erőszakszervezeteiben, a hadseregben és a népőrségben végzendő agitációs és propaganda munkára.

Kun Bélának és a jórészt orosz forradalmi tapasztalatokkal hazatértekből állott pártvezetés következetes marxista—leninista politikájának volt köszönhető, hogy a fiatal kommunista párt rövid pár hónap alatt maga mellé tudta állítani nemcsak a munkásosztály döntő többségét, hanem a hadsereg és más fegyveres alakulatok proletár elemeit is, valamint a parasztság proletár és félproletár rétegeit s a munkás-paraszt ifjúságot.

A Kun Béla elvtárs vezette pártnak, a párt forradalmi erélyének, marxista—leninista éleslátásának eredménye volt, hogy céltudatos munkája biztosította a polgári demokratikus forradalom szocialista forradalomba való átnövését és a Tanácsköztársaság megalakulásának előfeltételeit. Az ő kezdeményezése és irányítása alatt végzett

a kommunista párt — a proletárdiktatúrát megelőző időszakban — nagyarányú agitációs és propaganda munkát a polgári köztársaság fegyveres erőinek soraiban. A Tanácsköztársaság megalakulásától kezdve pedig állandó és következetes forradalmi tevékenységük volt alkotó ereje a proletárdiktatúra állami szervei kiépítésének, a Vörös Hadsereg megszervezésének, melyet életbevágóan fontossá tett a nemzetközi reakció, az antantcsapatok támadó fellépése a tanácsállam fennállásának első heteiben. A proletárhaza védelme így vált szükségszerűen elsőrendű feladattá. Ma csodálattal tekintünk vissza a 133 napos Tanácsköztársaságra, amely állandó veszélyben mégis annyit tudott alkotni a munkás-paraszt állam felépítése, a dolgozók új, szabad életének megszervezése, a kultúra, az oktatás és a népegészségügy területén.

A Magyar Tanácsköztársaság már fennállásának első napjaiban szövetséget kötött az első proletárállammal, az Oroszországi Szövetséges Szocialista Szovjetköztársasággal.

A Magyar Tanácsköztársaságnak azonban a szovjet állam és Vörös Hadserege mellett más szövetségesei is voltak. Az országot fenyegető ellenforradalmi hadseregekben is egyre nőtt az elégedetlenség az elhúzódó háború és elsősorban a Magyar Tanácsköztársaság elleni igazságtalan, nyilvános imperialista, reakciós háború miatt.

Ez a mozgalom kiterjedt a hátországra is. A cseh munkások március 31-én, prágai nagygyűlésükön rokonszenvüket fejezték ki a Magyar Tanácsköztársaság iránt. A gyűlés szónoka azt mondotta: „A cseh proletárságnak min-

den oka megvan rá, hogy üdvözölje a magyar testvéreket és nem fog akadni közülük senki, aki a magyar testvérek ellen fegyvert fogna."

A Magyar Tanácsköztársaság küzdelmének jelentékeny támogatást nyújtottak a nemzetközi munkásmozgalom más fontos eseményei is. Ezek közül elsősorban nagy jelentőséggel bírt a német kommunista párt megalakulásának alapját képező Spartacus-szövetség hősies harca a német ellenforradalommal szövetkezett áruló német szociáldemokrácia, Noske tiszti bandái ellen. Buzdító és bátorító tényező volt a Bajor Tanácsköztársaság megalakulása, az osztrák proletariátus küzdelme a nagytőkések érdekeit védő, munkásáruló Renner—Bauer kormány ellen. De a munkásáruló szociáldemokrata pártok bűnéből 1919 nyár elején ellanyhuló forradalmi hullám éreztette hatását a Magyar Tanácsköztársaság harcaira is.

A kommunisták által a magyar proletárdiktatúra védelmére július 21-re hirdetett nemzetközi rokonszenvsztrájk sikertelensége már a bukás előszele volt. Ezt a sztrájkot a szociáldemokrata pártok munkásáruló vezetői akadályozták meg.

Munkásosztályunk, dolgozó népünk, nemzetünk nagy büszkesége, hogy az Oroszországi Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a világon másodikként próbálta állami és társadalmi renddé emelni a szocializmust. Azt a rendszert, amely képes véget vetni a tőkés kizsákmányolásnak, képes megnyitni a dolgozó emberiség szabadságának új korszakát. S ha ideiglenesen győzött is a nemzetközi reakció túlereje s a népellenes úri osztályok haza-

árulása, a Magyar Tanácsköztársaság emlékét, egy második, győzelmes proletárdiktatúra megvalósításának vágyát sohasem tudta kitépni a magyar dolgozó osztályok szívéből. A szocializmus eszméivel, melyektől ma már semmi sem tántoríthatja el népünket, 40 évvel ezelőtt forradalmi tettekkel jegyezte el magát a munkásosztály, a magyar dolgozó nép.

A Magyar Tanácsköztársaság jelentőségét, történelmi szerepét legjobban azon a hatáson mérhetjük le, amit a magyar osztályharcok alakulására és — bátran mondhatjuk — a nemzetközi viszonyok fejlődésére gyakorolt. Ezt a nemzetközi szerepet már Lenin kimutatta és elemezte. A proletárforradalom Magyarországon különös körülmények között, különös módon ment végbe — mondta Lenin — és éppen ezért mutatta fel a proletárforradalom közös lényegét, a proletárdiktatúra kivívását, a Szovjetunió fő útjának általánosan kötelező érvényét. Magyarország példája a proletártömegek számára azt bizonyítja, hogy „nehéz pillanatokban a szovjethatalmon kívül senki más nem tudja kormányozni az országot"*.

A Tanácsköztársaság történetéből megtanultuk és meg kell tanulnunk ma is, hogy a munkásosztály ereje mindenekelőtt a proletár nemzetköziség ereje.

A Tanácsköztársaság történetéből megtanultuk és meg kell tanulnunk ma is, hogy a munkásosztály felszabadításának kulcsa: *a kommunista párt vezető szerepe, a párt és a nép összeforrottsága.*

A Tanácsköztársaság történetéből megtanultuk és meg

* *Lenin* Művei. 29. köt. 272. old.

kell tanulnunk ma is, hogy *ingadozás nélkül, erélyesen csapjunk le az ellenforradalom erőire*, hogy érvényre juttassuk a Gorkij által megfogalmazott igazságot; az ellenséget, ha nem adja meg magát, meg kell semmisíteni.

Az 1956. októberi ellenforradalmi lázadás kísérletet tett rá, hogy a nemzetközi imperializmus segítségével megismételje azt, amit 1919-ben a Horthy-fasizmus tett, a kapitalizmus restaurációját. De 1956-ban más volt a helyzet az országon belül és döntően megváltoztak az erőviszonyok nemzetközi méretekben a szocializmus javára. Az ellenforradalmi restaurációs kísérlet 1956-ban ezért nem sikerült.

A proletárdiktatúra megdöntésekor hazánkban 1919-ben a Horthy-fasizmus felülkerekedéséhez a Peidl-féle szakszervezeti kormány egyengette az utat. 1956-ban az ellenforradalom előkészítésében, az ellenforradalmi készülődés leplezésében a fő szerepet a revizionisták álnok csoportja játszotta Nagy Imre vezetésével. Miként 1919-ben Horthyék szállászcsinálói, úgy 1956-ban a magyar revizionisták is demokratikus frázisokkal leplezték gyalázatos árulásukat. A kommunisták nemzetellenességgel való vádolása, a demokratikus és soviniszta frázisok, amelyek a Horthy-fasizmus hivatalos ideológiájában vezérszerepet játszottak, 1956-ban újra felszínre kerültek s modernizált formában hangzott fel a magyar kommunista mozgalom revizionista ellenségeinek uszításaiban.

De az 1956-os kísérlet, amely negyven évvel akarta visszapergetni a történelem filmjét, nem sikerült. Nem lehetett visszafordítani a magyar népet a kapitalizmushoz, azt

a magyar népet, amely a két szocialista forradalom harcait küzdötte végig, hogy kivívja hazájában a szocializmust. A szocializmus magyarországi erői 1956 legsúlyosabb napjai idején is nagyobbak voltak, mint az ellenforradalom erői. Tizenhárom év a népi demokrácia útján visszavonhatatlanul meggyőzte a magyar dolgozó nép óriási többségét a szocializmus fölényéről. A szocializmus vívmányaihoz való ragaszkodás kitéphetetlenül él a magyar nép millióiban. Bár az ellenforradalom erői 1956 októberében felülkerekedni látszottak, nem győzhettek, mert a magyar nép forradalmi erői a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével újjászerveződtek, ellentámadásba mentek át, megvédték a szocializmust. Az ellenforradalom leverésében döntő szerepe volt annak, hogy a magyar nép öntudatos, aktív szocialista erői a szocialista tábor országainak, mindenekelőtt a Szovjetuniónak segítségére támaszkodhattak. A szocialista tábor ereje, a nemzetközi munkásmozgalom segítsége lehetetlenné tette a közvetlen imperialista háborús agressziót az ellenforradalom érdekében.

Ma sem kevés a nehézségünk, a tennivalónk. De a harc, amelyet ma vívunk, könnyebb, mint 1919-ben volt, mert mérhetetlenül megnövekedtek a szocializmus erői, mert létrejött, fejlődik és erősödik a szocialista tábor. S könnyebb azért is, mert pártunk tapasztalt, edzett, egységes, tanul a munkásmozgalom nemzetközi tapasztalataiból és saját történetének tanulságaiból, és mindent megtesz, hogy a párt kapcsolatai a dolgozókkal minél mélyebbek és szélesebbek legyenek.

„Legyetek szilárdak, a győzelem a tiétek lesz!" Ezzel fejezte be Lenin a magyar munkásoknak küldött üdvözletét 1919 májusában. Ma is az ő útmutatását követjük. Szilárdak vagyunk és szilárdak leszünk hűségünkben a marxizmus—leninizmus eszméihez, a proletár nemzetköziséghez, a szocialista táborhoz. Szilárdak vagyunk és szilárdak leszünk a nép szolgálatában, az imperializmus elleni harcban. Ezért visszük győzelemre a szocializmus ügyét.

Magyar Rendőr, 1959. március 21.

NYILATKOZAT A „NÉPHADSEREG" SZÁMÁRA

„NÉPHADSEREGÜNK CSAK AKKOR FELELHET MEG NAGY FELADATAINAK, HA HÍVEN KÖVETI A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG VÖRÖS HADSEREGÉNEK HAGYOMÁNYAIT"

Szerkesztőségünk azzal a kérdéssel fordult Münnich elvtárshoz, hogy mint a Vörös Hadsereg egykori politikai biztosa, hogyan látja negyven év távlatából a Tanácsköztársaság dicső Vörös Hadserege harcainak jelentőségét?

Münnich elvtárs munkatársaink kérdéseire a következő választ adta.

1. Milyen szerepet töltött be a Vörös Hadsereg az első magyar proletárdiktatúra rendszerében? Hogyan harcolt a belső ellenforradalom ellen? Mi a magyarázata annak, hogy a Vörös Hadsereg viszonylag rövid időt átfogó harcait nem feledte el a nép, a fehérterror és a fasizmus hosszú éveiben sem?

A Vörös Hadsereg, a proletárdiktatúra hadserege a marxizmus—leninizmus ideológiája alapján vezetett osztályhadsereg volt. Harcaival a proletárdiktatúrát védelmezte a belső ellenség és a külföldi intervencióval szemben. Léte és tevékenysége annak ellenére is, hogy a tisztikar összetétele nagyon vegyes volt, tartózkodásra és óvatosságra késztette az ellenforradalmi erőket az országban. Egyes esetekben helyi ellenforradalmi lázadókkal szemben is fellépett. Június 24-én a budapesti munkások mellett a Vö-

rös Hadsereg egységei is részt vettek a ludovikás ellenforradalmárok lázadásának leverésében. A Vörös Hadsereg a kis országhoz viszonyítva nagy létszámú haderő volt. Széles dolgozó rétegek fiai, munkások, parasztok vettek részt harcaiban. A változó háborús helyzet következtében gyakran szükségessé vált a csapatok átcsoportosítása. A vöröskatonák az ország legkülönbözőbb részein vonultak keresztül. Ezeken a helyeken folyt a Vörös Hadsereg alakulatainak kiképzése is. A lakosság látta és tapasztalta, hogy ez a hadsereg a dolgozók, a munkások és parasztok hatalmáért harcol. Ezeket a mély benyomásokat a fehérterror és a fasizmus hosszú éveiben is megőrizte.

2. Münnich elvtárs véleménye szerint milyen helyet foglal el haladó katonai hagyományaink között a Magyar Vörös Hadsereg harcainak története? Hogyan értékelhetők a Vörös Hadsereg harcai a szocialista hazafiság és a nemzetköziség gondolatának megvalósítása, valamint a nemzetközi munkásmozgalom szempontjából?

A válasz részben az előbb elmondottakból következik. A magyar nép történetében az előző szabadságharcok vezetői az uralkodó osztályok haladó, hazafias elemeiből kerültek ki. A Tanácsköztársaság idején a kommunista és a szociáldemokrata párt egyesülése után is a munkásosztály érdekében folyó harcot — gyengeségei és hibái ellenére is — az egyesült kommunista-szocialista párt, a munkásosztály pártja vezette. A Tanácsköztársaság forradalmi hagyományai ezért szélesebb rétegekre hatottak a magyar

nép minden előző harcánál, mert nagyobb tömegek érdekeinek kifejezői és céljainak megvalósítói voltak.

A Vörös Hadsereg alapjában a proletár internacionalizmus hadserege volt. Ez abban is kifejezésre jutott, hogy ugyanazon célokért küzdött, mint a Szovjet-Oroszország Vörös Hadserege, mint a Bajor Tanácsköztársaság harcosai. Küzdelme szerves része volt a világproletariátus küzdelmének, amelyet a kapitalizmus válsága következtében radikalizálódott munkásosztály folytatott a tőkésországokban. Amikor a Vörös Hadsereg a magyar dolgozók hatalmát, a Tanácsköztársaságot védelmezte, egyben segítette az egész világ dolgozóinak akkoriban éles formákban megnyilvánuló osztályharcát.

3. Münnich elvtársnak, mint a Vörös Hadsereg egykori politikai biztosának véleménye szerint milyen hatása volt a Vörös Hadseregben a politikai biztosok és kommunisták tevékenységének?

Köztudomású, hogy a szociáldemokrata párttal való egyesülés következtében a kommunista párt régi kötelékei feloldódtak és elkeveredtek az új szervezetben. Így a kommunista befolyás főleg ott érvényesült megfelelően, ahol a politikai biztosok egyúttal kommunisták is voltak. Egyeseket befolyásolt tevékenységükben az a tény, hogy a kommunista párt az egyesülés következtében elvesztette önállóságát. Mégis, a Vörös Hadsereg komoly katonai tényező volt és amíg a nemzetközi helyzet és a belső körülmények kedvezőtlenre nem fordultak, sikerrel harcolt. Ez

a kommunista politikai biztosoknak és más munkás-paraszt származású politikai biztosok tevékenységének volt köszönhető. Megindult ugyan egy egészséges folyamat, amelynek célja a kommunista párt önállóságának helyreállítása volt, de ez a proletárdiktatúra rövid fennállása idején már megvalósíthatatlannak bizonyult.

4. Bennünket, mai katonákat és tiszteket különösen érdekel, hogy milyen volt akkor a tisztek és katonák egymás iránti viszonya? Milyen kapcsolat és kölcsönös támogatás valósult meg a néppel? Hogyan folyt a proletárparancsnokok kiválogatása és kiképzése?

Mondottam, hogy a Vörös Hadsereg összetétele — különösen a tiszteké — vegyes volt. Ez abból is fakadt, hogy a Tanácsköztársaságnak fennállása harmadik hetében már az ellenség reguláris hadseregeinek támadásával kellett szembeállnia. Igen sok hivatásos tisztet vettünk be a Vörös Hadseregbe, akiknek túlnyomó része nem a proletárdiktatúra védelmében fogott fegyvert, hanem elsősorban soviniszta elgondolásokból. Ezek arra számítottak, hogy a háború közben a hadsereg vezetése az ő kezükbe kerül, és akkor ismét a burzsoázia fegyverévé változhat. Ebben az irányban voltak is kísérletek. Összeesküvő csoportokat szerveztek, igen óvatosan kapcsolatot tartottak egymás között, de meg kell mondani, hogy a régi tisztek között egész sor olyan is akadt, akik becsületesen szolgáltak. Számos hivatásos tisztet ismertem, akik őszintén szolgálták a munkás-paraszt hatalmat. Volt rá törekvés, hogy proletár- és parasztszármazású parancsnokokat ké-

pezzünk ki. Ezt azonban részben az idő rövidsége, részben az egyesülés következtében nem eléggé tiszta helyzet csak nagyon kis mértékben tette lehetővé. A tisztek másik része a világháborúban képességeikkel kitűnt katonákból, munkásokból, parasztokból és részben az értelmiség soraiból került ki. Ezek lelkesedéssel és meggyőződéssel szolgálták a proletárdiktatúrát. A néphez való viszony egészséges és jó volt, mert ennek meghatározásában nem az említett soviniszta érzelmű tisztek voltak a hangadók, hanem a csapatok törzseiben tevékenykedő kommunisták, politikai biztosok és munkásszármazású tisztek. Még a hivatásos tiszteknek azon részével szemben sem lehetett általában kifogást emelni, amely soviniszta meggondolásokból lépett be a hadseregbe, mert amíg erős volt a proletárdiktatúra, igyekeztek, legalábbis külsőleg, demokratikus érintkezési módot alkalmazni. A káderek kiválasztása a hadügyi népbiztosságban történt, de folyt ilyen az egyes katonai egységeknél is. Én például igen sok olyan elvtárssal találkoztam, akik részt vettek az orosz forradalomban és a 6. hadosztálynál sok ilyen elvtársat állítottam parancsnoki helyre, vagy politikai megbízotti feladatok végzésére.

5. Milyen feladatokat lát Münnich elvtárs a néphadsereg előtt a Vörös Hadsereg emlékének ápolásában és hagyományainak követésében?

Mindenekelőtt az a legfontosabb feladat, hogy megismertessük a katonákat a magyar munkásosztály harcaival, a proletárdiktatúra történetével, a Vörös Hadsereg küzdelmeivel. Részletesen ismerkedjenek meg azzal a

ténnyel, hogy ez a hadsereg a dolgozók hazáját védelmezte. A magyar munkásosztály és a magyar dolgozók küzdelmeinek egybekapcsolódása a szocialista haza védelméért, más népek felszabadításáért, a szocializmusért vívott harcával, ez az újfajta hazaszeretet volt a Vörös Hadsereg hazafiságának tartalma. Tisztában kell lenni azzal, hogy amint akkor a Tanácsköztársaság, úgy ma a népi demokrácia a felszabadult munkások és dolgozók állama, melynek ideológiája a marxizmus—leninizmus. A néphadsereg katonái és tisztjei csak akkor tudnak megfelelni nagy feladataiknak, ha őket a Vörös Hadsereg emlékének ápolásában és hagyományainak követésében ezek a szempontok vezérlik. Csak ez teszi lehetővé, hogy tájékozódhassanak a párt és a népi demokrácia politikájában, helyesen értékeljék viszonyunkat kétszeres felszabadítónkhoz, a Szovjetunióhoz, a többi szocializmust építő országhoz, a tőkésállamok proletárjaihoz, az imperializmus ellen küzdő, felszabadult, vagy még fel nem szabadult gyarmati népek küzdelmeihez. Különösen erre int bennünket az 1956-os ellenforradalom története, amelynek során e hagyományok ápolásának hiánya vagy elégtelensége, és az alacsony ideológiai színvonal sokaknak nem tette lehetővé, hogy felismerjék az ellenséget és helyesen tudjanak állást foglalni, harcosan fellépni a népi hatalom védelmében.

Néphadsereg, 1959. március 19.

VISSZAEMLÉKEZÉS A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRA

Kedves elvtársak!

Öröm a kommunista értelmiségnek ilyen nagyszámú képviselőjével találkozni — fiatalabbakkal, idősebbekkel. Idősebbeknek azokat látom, akiknek még valamivel kevesebb hajuk van, mint nekem. Azonban elvtársak, nálunk nem ez dönti el, hogy ki tanuljon, ki ne tanuljon. Régen azt mondták, hogy a jó pap holtig tanul. Aki kommunista, annak még inkább kell holtig tanulnia, hiszen igen nagy ügyet, az emberiség jövőjére nézve döntő jelentőségű ügyet képviselünk, mozgalmat vezetünk a dolgozó tömegekkel együtt.

Nem akarok ma itt összefüggő történelmi előadást tartani, hiszen az elvtársak foglalkoznak a párt történetével, és — szerencsére — most már a párt igazibb történetével, mint azelőtt. Éppen ezért inkább csak mozaikokban, epizódokban akarnám azt a levegőt, azokat a körülményeket illusztrálni, amelyek között a kommunisták fiatal magyarországi pártja mélyen behatolt a tömegek közé, a tömegek vezetője lett, és négy hónapi harc után megragadhatta a munkásosztály, a tömegek élén a hatalmat s megteremthette az első Magyar Tanácsköztársaságot. Nagyon jól

tudjuk, elvtársak, hogy a mi kommunista mozgalmunk gyökerei belenyúlnak a Nagy Októberi Forradalom és az azt követő polgárháború eseményeibe. Az is közismert tény, hogy itt Magyarországon a munkásosztály döntő jelentőségű pártja akkor a szociáldemokrata párt volt, amely itt az ausztromarxista—bernsteinista opportunizmusnak a képviselője és politikai végrehajtója volt.

Magyarországon 1918 őszén forradalmi helyzet állt elő. De nem volt forradalmi párt, amely a tömegek élére állva, felvette volna a harcot a burzsoázia ellen a tömegek törekvéseinek, jogos kívánságainak a megvalósításáért. Éppen ezért fontos, hogy foglalkozzunk egy kicsit a magyarországi kommunista mozgalom eredőivel, összetevőivel.

Ma már — azt hiszem — elismert, nem vitatott dolog az, hogy a magyar kommunista párt megszületésében döntő szerepet játszottak azok a magyar forradalmárok, akik orosz hadifogságba kerülve, ott bekapcsolódtak a mozgalomba. Ennek következtében bizonyos mértékben módjuk volt megismerkedni Lenin addigi munkásságával, írásaival, és ami talán ugyanolyan fontos: a bolsevik párt harci gyakorlatával. A múltban itthon különbözőképpen értékelték a párt alapításában szereplő hazatértek jelentőségét. Volt olyan időszak, amikor teljesen elhallgatták. Sőt tudjuk — nem voltak szégyenlősek az emberek —, hogy a személyi kultusz szolgálatában egyes érdemes vezető elvtársakat, elsősorban Kun Béla elvtársat meg is rágalmazták a tömegek előtt, odáig mentek, hogy árulónak, a burzsoázia kémének és minden egyébnek nevezték. Ezt még én is tapasztalhattam, amikor a felsza-

badulás után hazajöttem a Szovjetunióból. Sokszor voltak kellemetlen beszélgetéseim azokkal, akik ezt hangoztatták, mert ezeknek a vádaknak nem voltam hajlandó hitelt adni. Azt mondtam, hogy együtt harcoltunk Kun Bélával fegyveresen, és sokkal jobban ismerem, semhogy ezt a rágalmat akár egy százalékban is elismerjem. A forradalmárok a hadifogságban tanultak, a legöntudatosabb és legképzettebb részük kiegészítette marxista tudását, fegyvert fogott a forradalomért, és azoknak az éveknek a tapasztalataival gazdagodva jöttek azután haza.

El kell mondanom, hogy én hadifogságba kerülésem előtt nem vettem részt a munkásmozgalomban. Olyan vidéken laktam ugyanis: Tokajhegyalján, ahol a szerencsi gyárat kivéve semmiféle ipar nem volt. S ha én együttéreztem a dolgozó néppel — mert együttéreztem —, annak is megvan az igen reális materialista magyarázata. Az apám állatorvos volt, és így igen szoros kapcsolata volt az ottani parasztsággal, de kiszolgálta a nagybirtokost is, ha a gazdaságai állatállományában baj volt. Én mindig elkísértem, és amíg ő a Dessewffy grófok több száz, sőt több ezer koronát érő versenylovaival foglalkozott, addig én körüljártam a gazdaságban. Megnéztem az istállókat, a béreslakásokat, és láttam, hogy a versenylovak istállójában villanyvilágítás és folyóvíz van, és a lovaknak összes fiziológiai megnyilvánulásait rögtön eltakarítják. Azután benéztem a béresek sárkunyhóiba, ahol tenyérnyi, sárral betapasztott üveg jelentette az ablakot. Bementem ezekbe a lakásokba, ahol piszok, zsúfoltság volt, és mint fiatal diákgyereknek szeget ütött a fejembe, hogy vajon jó-e,

helyes-e az, hogy az állatok úgy élnek, mint az emberek, az emberek pedig úgy, mint az állatok. Én magam az állatot sem tenném be az ilyen kunyhókba. Ezek a látogatások ébresztették fel bennem a szociális elgondolásokat. Amikor hadifogságba kerültem és megszabadultam az imperialista hadsereg nyomásától, a fogolytáborban csoportosultunk azok, akik hasonló nézeteket vallottunk, de marxista képzettség és tudás hiányában egyelőre valamilyen nemzeti forradalmi irányvonalat kezdtünk képviselni: független Magyarországot, magyar hadsereget terveztünk, e köré a program köré gyülekeztettük az embereket. A tomszki táborba 1916-ban érkezett hozzánk Kun Béla elvtárs, aki tapasztalt munkásmozgalmi ember volt. Nyomban észrevette a mi csoportosulásunkat, hozzánk csatlakozott, és megmagyarázta, hogy jó, amit csinálunk — de már nem elég. Érdeklődésünket marxista irányba terelte. A tomszki egyetemi könyvtárban volt egy mensevik professzor, aki minket európai kultúrszocialistáknak tekintett, nem bolsevistáknak, mert az volt a véleménye, hogy több iskolát végzett, nyelveket beszélő ember csak szociáldemokrata lehet. Ő segített hozzá bennünket a könyvekhez. Német nyelvű politikai irodalmat találtunk ott, a német szociáldemokrata párt régi, Neue Zeit című folyóiratát, azokból az időkből, amikor még Marx is írt oda cikkeket és Kautsky is, amikor még marxista volt.

Így tanultunk mi ezután Kun Béla elvtárs vezetésével. Amikor 1917 februárjában győzött a forradalom, akkor már nyilvánosan léptünk fel, és felvettük a kapcsolatot Tomszkban az Orosz Szociáldemokrata Munkáspárt bol-

sevik frakciójával. Azok közül az elvtársak közül ma is élnek tízen, nemrég találkoztam velük Moszkvában. Nagyon szívélyesen fogadtak bennünket. Volt köztük egy lett elvtárs, aki németül is beszélt. Mi akkor még nem tudtunk oroszul. Érdeklődtek mozgalmunk iránt, és mindenféle segítséget felajánlottak. Tomszkban az a szerencsés helyzet volt, hogy a szovjetekben, a tanácsban még a Kerenszkij-uralom alatt is bolsevik többség volt. Ezek az elvtársak bennünket 1917 nyarán kiengedtek a hadifogságból, illetve a lágerből, elhelyeztek egy nagyon jó helyen a városban, ránk bízták a tábor adminisztrációját, sőt később, amikor a vörösgárdákat szerveztük, még a tábor őrzését is. Abban a táborban — tiszti tábor volt, mert én Ferenc József egyik „gyerekarcú hadnagya" voltam, ahogyan abban az időben egy érzelgős sanzonban énekelték — még újságot is adtunk ki. Egyéb anyagok híján átvettük a még létező orosz polgári lapokból a Ferenc Józsefre és családjára vonatkozó összes pletykákat, az öreg Ferenc József viszonyát Schratt Katalin bécsi művésznővel, a cári család botrányait, és persze ezzel magunkra zúdítottuk a táborban többségben levő, illetve a vezetést kézben tartó hivatásos tisztek haragját. Megfenyegettek, hogy ha hazamegyünk, fel fognak bennünket akasztani. Erre azt válaszoltuk: nagyon reméljük, hogy mire hazamegyünk, ott is úgy fordul a kocka, mint itt. Persze, ők nem hitték ezt el, de némi kóstolót azután adtunk nekik.

Bennünket ott öreg szibériai népfelkelők őriztek, szakállas szibériai parasztok. Ezt azért mondom el, mert ez

is képet ad arról az óriási útról, amelyet a Szovjetunió megtett azóta. Ezek a parasztok kivétel nélkül mind írástudatlan emberek voltak. Ha ki akartunk menni a városba, akkor elővettünk egy hazai okmányt, ha más nem volt kéznél, akár egy újraoltási bizonyítványt, megmutattuk az öreg parasztnak. „Pecsét van?" — kérdezte. Mondtuk, hogy van. Akkor „igyi". Ez jellemzi azt a színvonalat, ahonnan a Szovjetunió népe eljutott a szputnyikok és a mesterséges égitestek megalkotásáig. Ez mutatja a szocialista rendszer óriási felemelő erejét. Csak ennek illusztrálására mondtam el ezt az epizódot.

Azután már mi vettük kezünkbe a tábor őrzését. Ez pedig azt jelentette, hogy a katonáknak megengedtük a kijárást a városba. A tisztek csak engedéllyel és kísérettel mehettek ki, és a tábor őrzésére már a mi vörösgárdistáinkat állítottuk oda.

Még egy epizód, ami jellemzi a tömegek forradalmasodását. A tisztek azt mondták, hogy nem akad olyan magyar katona, aki esküjét megszegve, a saját tisztjeit őrizné. Mi azt feleltük nekik, hogy majd meglátják. Odaállítottuk ezeket a fiatal, jó fellépésű magyar katonákat, parasztokat, munkásokat. A tiszt urak a tábor udvarán sétálva észrevették, hogy itt valami változás van. Nem az öreg bácsi sétál ott nehézkesen a puskával, hanem egy katonás fellépésű ember. Odamentek, s rájöttek, hogy az őr magyar ember. Azt mondták neki: „Nem szégyelli magát, maga hazaáruló. A saját tisztjeit őrzi!" Erre a vörösgárdista lekapta a puskáját és azt mondta: „Hallják, maguk tisztek! Maguk tudhatnák, hogy őrrel nem szabad

pofázni!" Azok tovább próbálták agitálni a vörösgárdistát, mire az betöltötte a puskát, és azt mondta: „Tűnjenek el, mert különben lövök." A tisztek súlyosan csalódva távoztak el, nagy félelemmel telve, hogy az emberek ilyesmire képesek. Ilyen volt akkor a hadifoglyok nagy tömegének hangulata. A magyar hadifoglyok túlnyomó része parasztokból állt, azokat hihetetlen erővel fogta meg a párt agrárprogramja, a földtulajdon-viszonyok megváltozása, úgy hogy nekünk a táborban nem sokat kellett a vörösgárdistáknak magyarázni. Még az is megtörtént sokszor, hogy a katonák közül kért szót valaki, s megmagyarázta társainak, hogy miről van szó, hogy az urak uralmának odahaza véget kell vetni, itt pedig nekünk oda kell állni az orosz forradalom mellé.

Kun Béla elvtársat hamar elvitték tőlünk. Először Leningrádban — akkor még Petrográd volt — a központi lapot szerkesztette, és a bolsevik párt vezetőivel együtt irányította a hadifogoly-mozgalmat. Annyira fejlődött ez a mozgalom, hogy 1918 februárjában már Kanszkban — ez, hogy az elvtársak tájékozódni tudjanak, Irkutszktól 8—900 km-re van nyugatra — tartottunk egy kongresszust, ahol 15 vagy 20 hadifogolytábor forradalmi szervezeteinek vezetői vettek részt. A kongresszuson azt a kérdést kellett eldönteni, hogy milyen legyen a magatartásunk: vegyünk-e részt fegyverrel az orosz forradalomban, vagy csak támogassuk. A húsz szervezet közül egyetlenegy volt, amelyben a német szociáldemokraták voltak többségben, akik azt mondták, hogy ők rokonszenveznek az orosz forradalommal, de harcolni majd otthon fognak.

Erre a többség — és büszkén mondhatom, hogy a magyar forradalmi csoportoknak teljesen egyhangú támogatása mellett — elfogadta azt a határozatot, hogy az orosz forradalomért fegyverrel kell harcolni, mert csak ezzel biztosíthatjuk annak a közeli kilátását, hogy Magyarországon is megvalósuljon a szocialista forradalom. Kun Bélának ebben az óriási mozgalomban vezető szerepe volt. Nemcsak a magyarok mozgalmát, hanem másokkal együtt, különféle más hadifogoly-csoportok mozgalmát is ő irányította és vezette a központból. De közben lent volt a frontokon is. Én például 1918 júniusában a Közép-Urálban voltam, a harmadik hadsereg frontján. Kun Béla lejött hozzánk és hozott erősítésül egy századnyi magyar vörösgárdistát. Éppen egy támadó hadműveletet kellett végeznünk, és Kun Béla mellettem, puskával a kezében ment rohamra az ellenforradalmár Kolcsak-csapatok ellen.

Tehát nemcsak szóval, hanem tettel is forradalmár volt. Nem akarom tovább részletezni ezeket a dolgokat. Azután, amikor az Osztrák—Magyar Monarchiában végbement a polgári demokratikus forradalom, s a monarchia felbomlott, akkor szóba került a hazamenetelünk. Mi a frontokon voltunk. Ott a helyi parancsnokságok kérdezték, hogy mi a véleményünk az osztrák—magyar forradalomról. Mi azt válaszoltuk, hogy mi itt az orosz forradalmat védelmezzük. De ha a forradalom érdeke azt kívánja, hogy hazamenjünk, bármelyik pillanatban készek vagyunk ezt megtenni. A magyar internacionalista csapatok jól képzett katonák voltak, s elég jelentős szerepet játszottak

egyik-másik fronton. Hogy tehát ne vonjuk ki a csapatokat tömegesen a frontról, abban állapodtunk meg, hogy a párt hívására megyünk haza. Így kerültem én 1918 novemberében sorra. Kun Béla három nappal hamarabb ért haza. Elmondom, hogy az elvtársak lássák, milyen bonyolult is volt a hazajutás, hogy Kun Bélának a megszállt ukrán és galíciai területeken át kellett hazajönnie. Ukrajnában Petljura ellenforradalmi rendszere uralkodott, magában Kijevben pedig a németek által támogatott szkoropaszki hetmanok voltak hatalmon, ahol naponta lőtték agyon a kommunista elvtársakat — ilyen területen át kellett hazajönni. Kun Béla elég szerencsés volt, mert jó igazolványt kapott, amely szerint ő ezredorvos, és a segédtisztjével, egy alorvossal — aki Vántus elvtárs volt — jöttek haza. Ők simán átcsúsztak. Nekem nem volt ilyen szerencsém, mert nekem olyan igazolványt adtak, hogy a Vöröskereszt tisztviselője vagyok. Az első Petljura-tiszt, akivel tárgyalnom kellett, rám nézett — megjegyzem, hogy akkor még valamivel strammabb fiú voltam, bár most sem panaszkodom —, és azt mondta: nézze, a maga iratai hamisak, maga nem vöröskeresztes tisztviselő, hanem maga bolsevik. Nem jöttem zavarba, odamentem hozzá és a fülébe súgtam: Maga nem tudja, hogy a bolsevikok a tiszteket nem engedik haza? Erre kezet fogott velem, szerencsét kívánt és továbbengedett. Ha elkezdtem volna vele vitatkozni és tárgyalni, egész biztos, hogy félórán belül agyonlőttek volna, de szerencsére nem vesztettem el a lélekjelenlétem. Jellemző a korra, hogy már beljebb, Galícia területén, amikor szánkóval mentünk Grodnóból

Brodyba, a régi orosz—osztrák-magyar határon még ott állt az osztrák finánc. Ott állt a bódé mellett és minden átutazótól annyit szedett, amennyit az illető hajlandó volt adni. Miután itt sem akartunk vitát kezdeni, adtunk 20 koronát és erre tisztelegve továbbengedett bennünket. Lembergben egy volt osztrák-magyar tiszt azt mondta nekem a parancsnokságon: nézze, én tudom, hogy maga bolsevik tiszt, de egye fene, majd a magyaroknak lesz magával bajuk. Hát ezzel sem vitatkoztam, és mentünk tovább. Így érkeztünk meg a magyar határra, ahol egy grófnő fogadott bennünket meleg testvéri szavakkal, hogy „drága véreink, itt várjuk magukat, ide jöttünk magukat fogadni". Egy katona azt felelte: de az anyjuk istenit, későn gyüttek. A grófné elsírta magát, mi pedig elénekeltük neki az Internacionálét. Mikor azután átjöttünk a határon, Sátoraljaújhelyen megállt a vonatunk, s én kimentem a peronra sétálni. Egy daliás népőr-tiszt korbáccsal jött szembe velem, aki meglehetősen rongyos voltam, nem voltam fogadásra felöltözve. Azt mondja nekem, hogy mersz idejönni, te csirkefogó, mars ki innen; erre lekentem neki egy igen erőteljes pofont. Elkezdett ordítani, hogy: őrség, őrség. Erre odatotyogott valami tíz öreg nemzetőr vagy népfölkelő vagy mi, és le akartak tartóztatni, mire elkiáltottam magamat: elvtársak, itt még a régi világ van. Erre odajöttek az elvtársak, a tíz harcost lefegyverezték, a tisztnek meg ők is lekentek vagy két pofont. Az állomásfőnök kiszaladt, és azt mondta nekünk — először hallottuk ezt a szót — urak, üljenek fel, indul a vonat. Ezzel tényleg megfőzött bennünket, nem akartunk

ott maradni és így a sátoraljaújhelyiek megszabadultak tőlünk.

Én tehát hazajöttem és pár napi családlátogatás után — miközben megszabadultam rongyaimtól és a bennük levő tetvektől is — feljöttem Budapestre és jelentkeztem a megadott helyen. Ott mindjárt összetalálkoztunk Kun Béla elvtárssal, s akkor a pártban rám a hadseregben végzendő munkát bízták. Agitáltam a katonák között, magyaráztam a Szovjetunió helyzetét, a forradalom céljait. Az akkori hadsereg tisztjei igen könnyen meggyőzhetők voltak. Azonkívül volt még nekem egy nagyon megtisztelő megbízatásom. Miután jó kinézésű polgár voltam, ha felöltöztem — elküldtek az Ébredő Magyarok Egyesületébe, hogy tájékozódjam. Ott dolgoztam és munkámnak eredménye is volt, mert néhány rejtett fegyverraktár címét megtudtam tőlük, és onnan mi megszereztük a fegyvereket. Amikor 1919 februárjában engem letartóztattak, és kihallgattak a Zrínyi utcában a főkapitányságon, kérdezősködtek politikai állásfoglalásom iránt. Azt mondtam, hogy én névleg a kommunista párt tagja vagyok, de én az Ébredő Magyarokhoz tartozom. Erre azt mondják nekem, ne vicceljen kérem, tudjuk, hogy maga a pártvezetőség kémje ott.

Azt már tudják az elvtársak, hogyan jöttünk ki a Gyűjtőfogházból. Ott együtt volt a párt legfelsőbb vezetősége. Amikor a szociáldemokraták bejöttek hozzánk, a tárgyalásokat Kun Béla folytatta. Ezeknek a tárgyalásoknak az eredménye volt az az ismert megállapodás, hogy elfogadják a mi forradalmi platformunkat, és a két párt

egyesül. Sokat vitatkoztunk azóta és még fognak is vitatkozni azon, hogy helyes volt-e az egyesülés vagy sem. Mi tudomásul vettük, hogy nekünk kommunistáknak becsületbeli kötelességünk: ha olyan történelmi helyzet van, amelyben segíteni tudunk, segítsünk. A lényeg az volt, hogy az országban forradalmi helyzet állt elő, lehetőség adódott arra, hogy a hatalmat megragadjuk, s mi ezt meg is tettük. Ma sem szégyellem — a viták ellenére sem.

Március 21-e után megszerveződött a tanácskormány, megalakultak a népbiztosságok és rögtön hozzá kellett fogni a hadsereg szervezéséhez, mert a bennünket környező kapitalista államok már szorongattak, és több jel mutatott arra, hogy meg is támadnak bennünket. Ez a hadseregszervezés meglehetősen gyorsan és könnyen ment, mert hallatlanul nagy volt a dolgozók lelkesedése és öröme afölött, hogy a munkásosztály uralkodó osztállyá emelkedett s maga intézi a saját sorsát. De a fellélegzési idő nagyon rövid volt, egyelőre még a régi hadsereg maradványai voltak a határokon, s amikor a románok megtámadtak bennünket, ezek a csapatok bizony nagyon könnyen visszavonultak. Hogy a saját élményeimről is beszéljek: én akkor a budapesti vörösőrség kollégiumának voltam a tagja Jancsik Ferenc elvtárssal együtt. Akkor a párt utasítására kimentem a keleti frontra, a román frontra, ahol olyan sajátságos viszonyokat találtam, hogy a hatodik hadosztálynak — amelyhez én mentem — a politikai biztosa egy Abt Albin nevű volt testőrtiszt volt, az képviselte ott a proletárpolitikát. El lehet képzelni, hogyan! A visszaözönlést nem lehetett megállítani, mert a

hadsereg felbomlóban volt. A románok igen gyenge nyomására visszamentünk a Tisza mögé és ott szerveztük újra a hadsereget. Jellemző a dolgozók hangulatára, hogy a Tiszán túlról mintegy 1500 gazdasági cseléd és szegényparaszt önként csatlakozott hozzánk, a hatodik hadosztályhoz, otthagyta családját, hozzátartozóit. Ezeket azután Nagykőrösön besoroltuk a hadosztályba. Én már akkor is figyelembe vettem az emberek egyéni képességeit, kiválogattam azokat, akik a szovjet forradalomban vörösgárdisták voltak, és általában azokat a volt hadifoglyokat, akik ott állást foglaltak a proletárforradalom mellett. Ezeket kisebb parancsnoki állásokba tettem és ők meg is állták végig a helyüket.

Ezután megkezdődtek a csehszlovák támadások, és bennünket Salgótarján alá helyeztek át. Volt nálunk egy legenda a salgótarjáni csatáról, amelynek fő hőse Rákosi Mátyás volt, aki jött, látott és győzött. A legenda szerint mindenki köréje csoportosult és így visszanyomták a cseheket, úgy hogy annak a hatodik hadosztálynak, amelyet a hadvezetőség odavezényelt, már semmi dolga sem akadt. Hát sajnos, ez nem egészen így történt. Rákosi tényleg ott volt, gyűlést is tartott, de a csehek sokkal nagyobb túlerőben voltak, semhogy ott a bányászok komoly operációkra vállalkozhattak volna. A bányászok hősiessége mindenesetre azt eredményezte, hogy a cseh csapatok óvatosabbá váltak, előnyomulásuk meglassúbbodott. S amikor a hatodik hadosztályunk Kisterenye körül csoportosulva megindította az ellentámadást, akkor a csehe-

ket visszanyomtuk Füleken túlra és a hadosztály többi szárnyain is előrehaladtunk.

Most elvtársak, valamit arról, hogyan éltünk. Jómagam április 19-től kezdve egészen a bukásig a hadseregben, a fronton voltam. Nem vagyok ugyan hivatásos katona, de katonai tapasztalataim voltak a szovjet polgárháborúból is. Szerveztük hát a hadsereget, igyekeztünk a katonákat nevelni, amiben sajnos, a központi szervek nem nagy segítséget nyújtottak. A Szellemi Termékek Tanácsa válogatás nélkül küldte a propaganda- és agitációs anyagot, de az ember legtöbbször dühös lett, amikor elővette, amit a hatodik hadosztálynak küldött. Ez a hadosztály ugyanis 80%-ban parasztokból állt, és erre olyan brosúrát küldtek le, amely egy szakszervezeti tagokból összeállított ezrednek volt szánva. Olyasmi állt benne, hogy a Vörös Hadsereg a felfegyverzett szakszervezet, a munkások felfegyverzett egységeiből áll, de a parasztról nem volt benne egy árva szó sem, s így sajnos nem lehetett felhasználni. Ezzel szemben igen jó politikai biztos segítőtársaim voltak az egységekben, úgy hogy a politikai munkát igen nagy eredménnyel végeztük. Így ebben a hadosztályban szökések és fegyelmezetlenségek nem is voltak. Ehhez hozzájárult az is, hogy én a tanácskormánynak egy helytelen intézkedését — amelyben szesztilalmat rendelt el Magyarországon — a hadosztály részére megszüntettem, és minden katonának fél liter bort adtam naponta. Ez jobban lelkesítette őket, mint két-három rosszul összetákolt brosúra. Ezt én még az imperialista hadseregnél tapasztaltam. Ott a katonák elnyomottak voltak, mégis meg lehetett

őket szesszel mozgatni. Hát még egy proletárhadseregben, ahol megvan a lelkesedés, ha ahhoz hozzáteszünk egy ilyen kis lelkesítő eszközt — nagyszerű hatása van. Sokszor ki is kaptam ezért, de mindig hivatkoztam az eredményekre, s ezért szemet hunytak felette. Megjegyzem, még a tisztek magatartására is kihatott az, hogy egy kis bort ihattak.

Szóval, elvtársak, így szerveztük a hadsereget. A salgótarjáni csata után beleillesztettek bennünket az északi, a szlovenszkói offenzívába, ahol — amint azt nagyon jól tudják — rövid idő alatt bámulatra méltó sikereket ért el a Vörös Hadsereg: egészen a régi Magyarország határáig, Bártfáig nyomultunk előre ezen a fronton. De titokban már akkor is folyt az ellenforradalmi aknamunka a hadseregben, elsősorban a tisztek között. Apró jelekből lehetett ezt észrevenni. Például egy százados, aki Landler elvtárs adjutánsa volt, kinyitotta a zsebkönyvét, és abban egy szép selyem nemzetiszínű szalagot láttam. Megkérdeztem tőle, hogy mi ez a nemzetiszínű szalag? Ez emlék — felelte —, amikor a frontra ment, a felesége adta neki, és ezt ő kegyelettel őrzi. Én nem voltam már naiv ember és nagyon figyeltem az ilyen jelekre. Ismétlem, csak visszaemlékezem, nem történelmet mondok, és nem akarok senkit megbántani. Amikor Kassára beértünk, ott volt egy tiszti gyűlés, amelyen ott volt Landler elvtárs is, mint hadtestparancsnok. Akkor ezt a nemzetiszínű szalag kérdését úgy vetették fel, hogy a szovjet hadsereg is vagy a vörös zászló peremén viseli az orosz nemzeti színeket, vagy orosz nemzeti színt hord vörös szalagon. Én, mint aki jár-

tam ott, cáfoltam ezt, mondván, hogy ez nem igaz. A vita döntés nélkül ért véget, de én azt mondtam: én fegyelmezett katona vagyok, de ha valaki az én hadosztályomnál felteszi a nemzetiszínű szalagot, az öt perc múlva alulról szagolja az ibolyát. Így aztán elejtették akkor ezt a kérdést. Ez a téma később is felvetődött a hadseregparancsnokságon, de Kun Béla, még néhány elvtárs és én ellenezték, tehát nem hajtották keresztül a nemzetiszín használatát. Azt hiszem, hogy ez helyes volt, mert a nemzetiszín bevezetése erősítette volna a tisztikar soviniszta tendenciáját. Az északkeleti frontról való visszavonulás amúgy is elkeserítette a katonatömegeket, főleg azokat a tiszántúli parasztokat, akik nagyszerűen harcoltak, és azt hitték, hogy majd rövidesen hazakerülnek a szülőföldjükre. A nemzetiszín használata tehát veszedelmes kiindulópontja lehetett volna a nacionalista hangulatkeltésnek a Vörös Hadseregben. Az északi offenzíva — tudják jól az elvtársak — néha egészen nagy sikerekkel növelte a Tanácsköztársaság tekintélyét, de sajnos nem növelte a párt tekintélyét, mert pártvezetés nem volt. Beleolvadtunk a szociáldemokráciába, és különben is az idő rövidsége folytán a Tanácsköztársaság vezetésének a formái nem változtak. A pártot végig nem lehetett látni, mert a Forradalmi Kormányzótanács intézte az ügyeket és rendelkezett mindennel. S bár a Kormányzótanácsban benne voltak mind a két párt volt vezetői, de egy határozott kommunista pártvonalat nem lehetett tartani, úgy hogy a Vörös Hadsereg egyes egységeinek helyzete, erkölcsi politikai magatartása mindig attól függött, hogy ki volt az egység-

ben a fő politikai vezető. Ahol kommunista, méghozzá erélyes kommunista volt, ott jó volt a csapat, fegyelmezett volt, ott betartották a parancsokat. Ahol viszont ingadozó, ide-oda sandító emberek voltak, ott laza volt a fegyelem, és az egységnek alig volt katonai értéke. Tudják jól az elvtársak, hogy hadsereget vezetni ráolvasással és imádsággal nem lehet. Ott forradalmi fegyelemnek kell lenni, és a forradalmi fegyelmet forradalmi eszközökkel kell fenntartani. Én nem tudok róla, pedig utána néztem, de sehol sem találtam nyomát, hogy például a hadosztályoknál levő forradalmi törvényszékek akkor, amikor igen sűrű volt a dezertálás a hadseregben, csak egyetlen esetben is eljártak volna. A hatodik hadosztálynál a dezertőröket agyonlőtték. Ez is nevelési eszköz, mert a forradalom érdekéről van szó, nem az egyes emberéről, bármennyire sajnálatos is ez. Ezt láttam én a szovjet hadseregben, a vörösgárdák között is, és azért győzött a szovjet forradalom, azért győzött a szovjet hadsereg, mert ott a forradalmi eszközöket alkalmazták. Nálunk, a magyar Vörös Hadseregben sajnos ez nagyon ritka jelenség volt. Azért történhetett meg az, hogy amikor a hadsereget átcsoportosították — minden átcsoportosítás Budapesten ment keresztül, mert itt mennek a vasútvonalak a Tiszántúlról a Dunántúlra, északról délre —, miután a katonák jó része budapesti volt, az mindig nagy embervesztéget jelentett. Az egységeknek 20—25 százaléka lemaradt, hazament, főleg azért, mert amikor mi a hadsereget a május előtti kudarcok idején megerősítettük, akkor is kétféleképpen agitáltunk. A kommunisták azt mondták a mun-

kás elvtársaknak, a parasztoknak, hogy segíteni kell, veszélyben a proletárdiktatúra, fegyvert kell fogni, meg kell védeni, mert különben vége a proletárforradalomnak. A szociáldemokraták azt mondták — s ez tipikus és jellemző volt —: elvtársak, egy kis baj van, ki kell menni egy nyomásra, vissza kell verni az ellenséget, aztán mindenki hazajöhet. S amikor az egyes egységeknél ilyen lazulás, válság volt, akkor azok a katonák, akik a szociáldemokraták agitációja nyomán mentek a hadseregbe, azt mondták az északi offenzíva után, hogy: kérem mi már ezt a nyomást megcsináltuk, most már hazamehetünk. És ez is elősegítette a hadsereg felbomlását.

Nálunk ez nem történt meg, mert én mindig azt mondtam, hogy egy hadseregben önkéntesség csak egyszer van — amikor valaki belép. De azzal, hogy belép, elfogadta a hadsereg fegyelmét. Kilépni önként nem lehet, ilyen önkéntesség nincs, mert nem lehet a hadsereget fenntartani, ha mindenki úgy jön be és úgy megy ki, ahogy az neki jólesik. A hadsereg harcképességéhez a munkásság óriási lelkesedésén és a kommunisták igen aktív vezető szerepén kívül nagyban hozzájárult az, hogy sikerült Stromfeld Aurélt a hadsereg vezérkari főnökévé kineveztetnünk. Nagyon sokat érintkeztem és dolgoztam vele, nagyszerű ember volt, aki — s itt ellentétes a véleményem sok olyan elvtárssal, aki Stromfeldről ír — mint hazafi lépett be, vállalta el a hadseregben a vezérkari főnökséget. Nem is vállalhatta el másképp, magas kvalifikációjú katona volt, ezredes, a Ludovika Akadémia parancsnoka. Nemigen volt tájékozva Marx, Engels és Lenin tanításairól,

de hazafi volt, aki belátta, hogy itt csak a kommunisták, a munkásosztály, a dolgozó parasztság tudja megmenteni az országot, és neki mint hazafinak, becsületes embernek kötelessége segíteni. Ezt meg is tette. Én így nézem Stromfeld Aurélt. Nem akarom kisebbíteni az érdemeit, igen nagy érdemei voltak a proletárdiktatúra körül, de ha ő valóban az lett volna már akkor, amit róla mondanak, akkor nem mondott volna le a legválságosabb helyzetben a hadsereg vezérkari főnöke posztjáról. Mert ha valamikor szükség volt ilyen emberre, akkor volt szükség. Úgyhogy az ő politikai öntudata nem állt annyira egy színvonalon a szükségességgel, a nehézségekkel, a kívánalmakkal. De ez szerintem nem von le semmit az ő történelmi érdeméből. Egyébként valóban nagyszerű ember volt, a tisztek hallgattak rá, nagy tekintélye volt. Később, már a Horthy-terror, az események hatása alatt tényleg szocialistává, sőt kommunistává lett.

Azért beszélek ennyit a hadseregről, mert ezt ismerik a legkevésbé, pedig hát a proletárdiktatúrának igen fontos, életbevágó szerve volt.

Amikor azután visszajöttünk az északi területekről, ahol kiürítettük Szlovákiát, akkor átcsoportosultunk a Tisza felé, hogy a Tiszán áttörve — ahogy mondják — a román királyi hadsereget kényszerítsük, hogy eleget tegyen Clemenceau ígéretének. Eszerint, ha mi visszavonulunk északról, akkor ő a románokat kiparancsolja a Tiszántúlról. Hát persze, Clemenceau-nak esze ágában sem volt ezt megtenni, és mi megfogyott létszámmal, némileg megtört erkölccsel és politikai hangulattal nekifogtunk az új offen-

zíva előkészületeinek. Ebben az időben azután újabb, olyan jellegű események fordultak elő, mint amilyen a nemzetiszínű szalagos mozgalom volt. Mikor Tápiószelénél állomásoztunk, a hadosztályparancsnok egy Rab Ákos nevű alezredes volt, kitűnő katona, aki nagyszerűen dolgozott addig, amíg előre mentünk. Ugyanis ez is olyan hazafi volt, akinek az volt a véleménye, hogy az ördöggel is együtt megy, ha visszaszerzi a haza földjét. Ez volt az ő beállítottsága. De azért persze, a hozzá hasonlókkal együtt, már másfelé is kacsingatott. Remélték, hogy nem sokáig fogunk élni — és szervezkedtek. Ennek egyik megnyilvánulása volt, hogy egy szép nyári délután átjött hozzám ez a Rab Ákos, és azt mondta: Feri, fontos dolgokat kell mondanom neked. Mondtam: csak beszélj Ákoskám, nagyon érdekel mindig, amit mondasz. Erre azt mondja nekem, nézd csak, te régi forradalmár vagy, határozott, ilyen-olyan — agyba-főbe dicsért — a politikai biztosok bíznak benned, a katonák szeretnek, hát ez a mi hadosztályunk, ha te akarnád, egy valódi proletárdiktatúrát teremthetne. Azért felmennénk Budapestre, így mondta: szétvernénk azokat a zsidókat, és mi igazi diktatúrát teremtenénk. Én nagyon jól tudtam magamon uralkodni, s azt feleltem: Ákoskám, hallatlanul érdekes, amit mondasz, de hát erre rögtön válaszolni nem lehet, ugye te magad is belátod, hogy egy kicsit gondolkodni kell. Tápiószele nincs messze Budapesttől, feljöttem Pestre Kun Bélához, és azt mondtam neki: mi offenzívára készülünk, ne csináljunk tehát nagy kavarodást, de ezt az embert fel kell vinni a hadseregparancsnoksághoz, és ott figyelni, hogy kivel

vannak kapcsolatai. Mert az biztos, hogy nem önállóan tervelte ki ezt a dolgot. Kun Béla helyeselt, igazat adott, én pedig elmentem Böhm Vilmoshoz s elmondtam neki is. Ő csak csóválta a fejét: „ejnye-ejnye, ilyeneket mond ez a Rab Ákos" — mondta, s azt is, hogy ameddig maga ott van, addig baj nem lehet. Dehát a baj meglett, mert az offenzíva előtt pár nappal a 101-es tüzérezred tisztjei titkos gyűlést tartottak. Ezen elhatározták, hogy nem harcolnak a román hadsereg ellen, miután a román hadsereg soraiban magyar testvérek is vannak. Ezt nekem jelentették, én pedig telefonon felhívtam az ezred politikai biztosát, Jász Dezsőt, aki most is él, a pártban dolgozik, nagyszerű elvtárs. Megkérdeztem tőle, olyan-e az emberek hangulata, hogy ezeket a tiszt urakat le tudja tartóztatni és behozni hozzám. Azt mondta: meg tudom tenni. Félóra múlva jelentkezett is a tisztikarral. Én erre odamentem Rabhoz és azt mondtam neki, Ákoskám, egy kis baj van, itt vannak ezek a tiszt urak, ilyen és ilyen gyűlést tartottak, és ilyen hazaáruló határozatot hoztak, én őket letartóztattam. Erre ő odament a telefonhoz, a hadsereg-főparancsnok telefonjához, és azt mondta: Böhm elvtárs, nem lehet kibírni a politikai biztos terrorját, most letartóztatott tiszteket, itt vannak jogtalanul stb. Erre én kikaptam a kezéből a telefont és azt mondtam Böhm elvtársnak, hogy egy csapat csirkefogót letartóztattam, akik nem akarnak az ellenséggel harcolni. Böhm elvtárs azt felelte: Münnich elvtárs, jöjjenek föl mind hozzám a főhadiszállásra. Erre egy motoros vagonba bepakoltam a tiszt urakat és felmentem. Én mentem be először Böhmhöz és elmeséltem

neki a dolgot. Különösebb felháborodást nem láttam nála. És amikor behívta Rab Ákost, csak azt mondta neki, hát Rab Ákos elvtárs, csodálkozom magán, hogy maga ilyeneket mond. Én erre olyan dühbe jöttem, hogy kivettem a revolveremet, és ha Böhm közénk nem ugrik, akkor lelövöm ezt a pasast. De Böhm kituszkolta őt a vagonból, belezuhant a karszékébe, és azt mondta: Münnich elvtárs forradalmár, hogy tehetett ilyet, ez a jelenet az életembe kerülhetett volna. Azt feleltem neki: úgy látszik, nem került. Annyit mégis elértem, hogy azt az ellenforradalmárt, aki addig — mondom — nagyszerűen végezte a katonai munkáját, elvitte, és egy másik hadosztály parancsnoka jött hozzánk. Később megtudtam, hogy Rab Ákost Siófokra küldte nyaralni. (Becsületére legyen mondva, azért nem csatlakozott Horthyékhoz és nem vett részt a siófoki aljasságokban.) Hát így nézett ki Böhm, a Vörös Hadsereg hadvezére, aki egyébként — nem törődve senkivel, azzal sem, hogy nincs egyedül, hiszen a kommunista párttal egyesültek — április utolsó napjaiban, amikor a román hadsereg már a Tiszánál állt, és jöttek a rémhírek az átkelésükről, minden hadosztályhoz körtáviratot küldött. Ebben az állt, hogy be kell szüntetni a hadműveleteket, minden hadosztály küldjön az ellenséghez parlamentereket és kezdjék meg a tárgyalást a lefegyverzésről és a Vörös Hadsereg csapatainak hazaszállításáról. Szóval ez a legaljasabb, nyílt hazaárulás volt. Én nyomban visszatáviratoztam neki, hogy a hadosztály harcképes, és harcolni akar a proletárdiktatúráért, nincs semmi kedve tárgyalni. Közben a tanácskormány is megkezdte a budapesti

mozgósítást, ami nagy sikerrel járt és így Böhm körtávirata tárgytalanná vált. De jellemző a proletárdiktatúra lazaságára, hogy egy ember meg meri tenni, hogy a tanácskormány, az egész tanácskormány véleményének, a párt vezetői véleményének kikérése nélkül, olyan végzetes intézkedést ki mer adni, hogy a Vörös Hadsereg szereljen le, és egyszerűen adjuk meg magunkat a sorsnak és engedjük, hogy a burzsoázia újra a nyakunkra üljön. Ilyen volt a helyzet az uralom, a hatalom kérdésében. Ennek ellenére a Vörös Hadsereg még akkor is — utána következett a románok elleni offenzíva — fölötte állt a román hadsereg politikai, erkölcsi állapotának. Ezt azért merem állítani, mert amikor átkeltünk a Tiszán és előrenyomultunk Túrkevén túl, valamelyik helyen — már nem tudom, melyik volt az a helység —, mentem megnézni, hogyan állunk a fronton. Ekkor beszéltem egy nagyobb csoport hadifogoly román tiszttel, akik többnyire erdélyi románok voltak, és nem lelkesedtek ezért a háborúért. Öröm volt őket látni, abszolút defetista, kétségbeesett, reménytelen hangulatban voltak. Szóval nekem a benyomásom az volt, hogy egy demoralizált hadsereggel állunk szemben, és csak azért verték meg a Vörös Hadsereget, mert az árulás kiszolgáltatta a mi támadási tervünket az ellenségnek. Így ki tudták tapogatni a gyenge pontokat, azoknak a felhasználásával megzavarták a katonáinkat, egyik csapatot elvágták a másiktól. S bizony a hadsereg erkölcsi-politikai állapota akkor már nem volt olyan, hogy ilyen fenyegetett helyzetben helyt tudott volna állni. Mert egy olyan hadsereg, amelyben fegyelem van, amelyet a nagy eszmék vezetnek, amely

lelkesedéssel és meggyőződéssel harcol, az ennél sokkal nehezebb helyzeteket kibír. Ezt bebizonyította a második világháború, ahol a szovjet hadsereg csapataival olyan hadmozdulatokat is el tudtak végeztetni, hogy pl. a brjanszki erdőn keresztül a német egységek közti résen, sűrű erdőben, derékig érő hóban egész hadosztályokat vittek át. Az átvonulás majdnem egy hétig tartott, síri csendben, kevés alvással, némi vodkával és csokoládéval. És a hadsereg meg tudta lepni a németeket és szét tudta verni őket. A mi Vörös Hadseregünk más kisebb erőfeszítésekre sem volt akkor képes. A pacifizmus szellemét terjesztették mindenütt, kezdve a hadseregparancsnokságtól egészen le az alsóbb parancsnokságokig.

Érdekes volt a politikai megbízottak esete. Az utolsó két hétben, amikor Landler lett a parancsnok, én odakerültem a főhadiszállásra, mint a politikai ügyek vezetője, s akkor hozzám futottak be a politikai megbízott-jelöltek. Ez már a vége felé volt, és sokat nem lehetett a dolgokon változtatni. De csupa olyan embert küldtek be, aki azt hitte, hogy a hadsereg egy szakszervezet, és ott valamilyen szakszervezeti munkát fog végezni, esetleg küzdeni az írástudatlanság ellen vagy valami hasonló feladata lesz. Jó, harcos, megbízható kommunistát a lehető legritkább esetben küldtek. Azonkívül Böhm nagyon félt a politikai megbízottaktól, és igyekezett hatáskörüket és a felelősségüket csökkenteni azzal, hogy ezek nem szakemberek, ezek ne szóljanak bele az operáció kérdéseibe, ne zavarják a szakértő tisztek munkáját. Sajnos, a legtöbb helyen így is történt, mert a magyar munkásosztály nem volt a fejlő-

désnek a mai fokán, és ha egy tiszt úr meghívott valakit egy kis poharazgatásra: „no gyere, Pista öcsém vagy János bácsi, gyere csak, na szervusz, most már egyenlőség van", akkor bizony ezzel igen sokat megfőztek közülük. Azt gondolták: milyen nagyszerű ember ez a tiszt, hogy tud ez beszélni velünk — és nem látták mögötte a politikai ravaszságot. De a legtöbbnél nem is ez volt a baj, hanem az, hogy szociáldemokrata nevelésük folytán alapjában véve pacifisták voltak, és tényleg azt hitték, amit május elején mondtak nekik, hogy csak egy nyomásra kell kimenni és azzal mindent rendbehoznak.

Azonkívül más baj is volt. Landler elvtárssal sokszor voltam a csapatoknál, és nem is csodálkozom az ilyen szellemen. Landler elvtársat nagyon sokan ismerték, főleg a vasutasok. Ezek olyan közvetlen hangot használtak vele szemben, amely elképzelhetetlen a hadseregben a hadsereg-főparancsnokkal szemben; még ha baráti viszonyban vagy szakmai közelségben voltak is. Mondtam is neki: Landler elvtárs, nem jó ez, én még nem láttam, hogy a Vorosilov elvtárssal valaki így bizalmaskodott volna. Hát voltak ilyen dolgok, amik a proletárdiktatúra megalakulásának a viszonyaiból, a két párt egyesüléséből adódtak, abból, hogy a mi pártunk, a kommunista párt elvesztette az önállóságát. Ha tovább élt volna a proletárdiktatúra, nagyon valószínű, hogy a helyzet változott volna, mert megindult a pártban egy olyan folyamat, hogy ez így nem helyes; külön kell válni, érvényesíteni kell a kommunista politikai vonalat. Ez az álláspont azonban csak úgy július második felében jelentkezett, és akkor már a harci esemé-

nyek úgy alakultak, hogy sajnos ezzel nem nagyon lehetett foglalkozni.

Hát elvtársak, itt csak a Vörös Hadsereg légkörét igyekeztem felvázolni, mert ha mindenhova kapkodtam volna, abból zűrzavar lett volna, így legalább a hadsereget érintő kérdéseket láthatták az elvtársak. Visszatérve Stromfeldhez, aki, ismétlem, nagyszerű ember volt — én nagyon sok tanácskozáson vettem részt, mert engem mindig meghívtak, akkor is, amikor csak hadosztály politikai biztos voltam, ugyanis számoltak az orosz forradalomban szerzett tapasztalataimmal — még egy dologról szólnék. Amikor ő ismertette előttünk a hadihelyzetet, elmondta: íme, itt vagyunk mi körülfogva, északon ennyi cseh, délkeleten ennyi román, délen ennyi jugoszláv, a románok és a jugoszlávok háta mögött egy félmilliós francia hadsereg — hát hol van itt kilátás a fennmaradásra? Én erre megjegyeztem, hogy az elemzésből egy dolog hiányzik: a kapitalista hadsereg belső politikai helyzetének az ismertetése. Ez a megállapítás nem volt nehéz, ehhez nem kellett zsenialitás, mert ha a minket körülvevő hadseregnek a politikai, a morális helyzete magas színtű lett volna, negyvennyolc óra alatt megettek volna bennünket. De nem az volt, mert a katonáknak nem volt rokonszenves a Magyar Tanácsköztársaság elleni támadás, annyira nem volt rokonszenves, hogy Jugoszlávia nem is tudta megmozdítani az ő akkori hadseregét, pedig az egy királyi hadsereg volt! A franciáknak egyik zászlóalja lent Szeged környékén egy kisebb magyar egységnek egyetlen géppuskalövésére megadta magát. A franciák itt voltak fent Pesten nálunk ven-

dégségben néhány napig. Nagyon barátságosan fogadtuk őket. De siettek elvinni, nehogy nagyon erősen megfertőzzük őket. Ez volt tehát a helyzet, hogy a politikai tényezőt nem értékelték eléggé, de nemcsak Böhm meg a többiek. Böhm különösen nagyon be volt gyulladva egész idő alatt. Éppen ezért igyekezett is megszabadulni ettől a hadvezérségtől. Sikerült is elérnie azt, hogy a diktatúra leverése előtt elmehetett Bécsbe követnek, és ott mindenkit, Weltner Jakabot és a többieket megelőzve már érintkezésbe léphetett a különböző antantmissziókkal, hogy elárulják a proletárdiktatúrát.

Előadás az MSZMP pártfőiskoláján,
1960. március 18.

EMLÉKEZÉS A TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRA

45 évet kell visszatekintenem, hogy emlékezhessek történelmünk egyik legdicsőségesebb napjára, 1919. március 21-re, amelyen megszületett nálunk a dolgozók hatalma, a proletariátus diktatúrája. Egy forrongó korszak hatalmas eseményeinek sorozata, személyes harcos élmények tömege áll mögöttem, mégis ez a nap változatlan fénnyel ragyog ki történelmünk hátteréből. Felvillannak Lenin győzelmünket üdvözlő és a veszélyre figyelmeztető szavai, s ugyanakkor az, amit a leverés szomorú napjaiban mondott, hogy az első Magyar Tanácsköztársaságot követni fogja a győzelmes második.

Szinte hallom a megrettent burzsoázia államügyészének — aki alig egy hónappal előbb őrizetbe vételünket rendelte el — gyáva és meghunyászkodó szavait: „üdvözlöm a felkelő vörös napot".

Felemelő, felejthetetlen pillanat volt, amikor győzelmes harcunk bátor vezetője, Kun Béla, arcán még a kegyetlen verés nyomaival — összeölelkezve társaival: Jancsik Ferenccel, Chlepkó Edével, harcos munkásosztályunk legjobb fiaival és mindnyájunkkal, azt mondotta, hogy a nap valóban felkelt, de a dolgozók, a munkásosztály számára.

A burzsoá uralom akkori helyzetét az jellemezte, hogy képtelen volt számunkra igazi börtönfegyelmet teremteni. A munkásság egyre növekvő határozottsággal követelte szabadonbocsátásunkat. Ezt a követelést számtalan gyűlésen kifejezésre juttatta, s ennek elérésére egymást követték az utcai tüntetések. Olyan nagyszámú küldöttségek kerestek fel börtönünkben, hogy a börtönigazgatóság kénytelen volt azokat beengedni hozzánk. A börtön szinte pártvezetőséggé alakult át. Celláink nappal nyitva voltak, így szabadon értekezhettünk egymással és a hozzánk jövő munkásküldöttekkel. Naponta bőségesen elláttak élelmiszerrel és cigarettával. Az érintkezés olyan méreteket öltött, hogy bebörtönzött kommunánk adminisztrálásával a később mártírhalált halt László Jenő barátunkat bíztuk meg. A szociáldemokrata baloldallal már a börtönben tárgyalásokat folytattunk a két párt együttműködéséről és kiszabadulásunkról, melyet meggyorsított az antant ún. Vix-jegyzéke. Ez megoldhatatlan feladatokat állított a kormány elé, amely szinte menekült a hatalomtól. Így jött létre megegyezésünk a Szociáldemokrata Párttal, s ennek következtében a proletárdiktatúra, a Tanácsköztársaság deklarálása.

A börtönből március 21-e éjszakáján kerültünk ki. A Tőzsdepalotában még ezen az éjszakán megalakult a tanácskormány. Kiszabadulásunk nem volt megszervezve, s így a börtönből a legkülönbözőbb utakon jutottunk be a város központjába. Én egy lovas bérkocsival találkoztam, amely egy elázott állapotban levő pesti polgárt szállított haza. Megállítottam a kocsit s udvariasan bemutat-

koztam, hogy én egy kiszabadult kommunista vagyok és szeretném, ha bevinne a Tőzsdepalotába. A vidám pesti ember tágra nyitotta szemét ijedtében, de barátságos fellépésem megnyugtatta és készségesen bevitt a városba.

Másnap reggel már a kormány megbízatásából Czóbel Ernő elvtárssal együtt hozzáfogtunk a hadsereg szervezéséhez. Eleinte a régi hadsereg meglevő kereteit igyekeztünk megbízható emberekkel feltölteni. Másik fontos feladatunk volt politikai megbízottak kinevezése a csapatok politikai nevelésének és irányításának biztosítására.

Később a vörösőrség kollégiumának tagjává neveztek ki, ahol Jancsik Ferenc elvtárssal együtt dolgoztam.

A magához tért nemzetközi reakció április 16-án a román királyság csapataival támadást indított a Tanácsköztársaság ellen. A Királyhágó felől támadtak és a még teljesen a régi hadseregből álló magyar csapatrészek rendetlenül vonultak vissza a Tisza felé.

Ekkor odaküldött a tanácskormány, hogy vegyem át a 6. hadosztály politikai vezetését és teremtsek rendet azon a frontszakaszon.

A hadosztálynál teljes zűrzavart és tehetetlenséget találtam. A hadosztály politikai vezetője Abt Albin, Ferenc József császár egykori testőrszázadosa volt. A proletárdiktatúra sorsa nem nyugtalanította. Rövidesen gondoskodtam arról, hogy a csapatok megfelelő politikai vezetőt kapjanak. Ez az intézkedés gyorsan megjavította a csapatok szellemét, s azt tükrözte, hogy a katonáknak más véleményük volt a proletárdiktatúráról, mint tisztjeik túlnyomó részének.

A nagy rendetlenségben szó sem lehetett arról, hogy az ellenséget a Tisza előtt megállíthassuk. Ezért arra törekedtem, hogy minden élő és anyagi erőt a Tisza mögé csoportosítsunk. Hátvédharcokkal lassítottuk a románok úgysem túl erélyes támadását, s így sikerült a hadosztály erejét a Tisza mögé összevonni és újra harcképessé szervezni. Ebben nagy segítségünkre volt az a csaknem kétezer főnyi munkás és szegényparaszt, akik velünk vonultak vissza, hogy a Vörös Hadseregbe belépve, sorainkban harcolhassanak.

Itt készültünk fel Salgótarján felszabadítására és az északi offenzíva harcaira. Ugyancsak ebből a körletből indult el a hadosztály a Vörös Hadsereg utolsó hadműveletére 1919. július 23-án.

Az ellenséges túlerő és a belső ellenség aknamunkája legyőzött bennünket. De a Tanácsköztársaság négyhavi létezése és négyhónapi dicsőséges harca, szövetsége az akkor szorongatott helyzetben levő Szovjet-Oroszországgal örök emléket állított a magyar munkásosztály hősiességének és alkotó erejének. Vezetőinek, Kun Bélának és harcos társainak önfeláldozó küzdelme lelkesítő hagyománnyá vált a következő nemzedékek számára. Népköztársaságunk, a második győzelmes Tanácsköztársaság ezekre a hagyományokra is támaszkodik, amikor egyre magasabbra emeli a szocializmus hatalmas épületét és a kommunizmus útját egyengeti. Munkásosztályunk, szocializmust építő népünk jogos büszkeséggel és hálával őrzi a proletárdiktatúra emlékét.

Elhangzott a Magyar Televízió adásában.
1964. március 21.

NEMZETI TÖRTÉNELMÜNK LELKESÍTŐ HAGYOMÁNYA

A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 45. évfordulóján felkerestük dr. Münnich Ferencet, a magyar Vörös Hadsereg egyik szervezőjét és vezetőjét, s megkértük: beszéljen a forradalmi 133 nap jelentőségéről. Dr. Münnich Ferenc a következőket mondotta:

— A Magyar Tanácsköztársaság léte és harca egy pillanatig sem volt csupán a magyar proletariátus belügye. Ha az évfordulón visszaemlékezem rá, lehetetlen nem gondolnom arra az óriási hatásra és visszhangra, amelyet a Magyar Tanácsköztársaság Európa-szerte kiváltott. Bajorországban tanácskormány alakult. A forradalmi nyugtalanság Ausztrián is végighullámzott: osztrák önkéntesek lépték át a Lajtát, hogy a magyar proletárdiktatúra védelmében segítsenek. Az orosz hadifoglyok nagy tömegeinek önkéntes jelentkezése is a nemzetköziség szép megnyilatkozása volt. Az események jelentőségét különösen kiemelte az, ahogyan Lenin reagált rájuk: szeretettel üdvözölte a magyar proletárdiktatúrát, tanácsokat adott vezetőinek, rámutatott a várható veszélyekre. De a proletárdiktatúra leverése is bizakodó megnyilatkozást váltott ki belőle: leverték, ám követni fogja a második, a győzelmes Magyar Tanácsköztársaság.

— Harcainknak nagy jelentősége volt az intervenciós háborúban vérző Szovjet-Oroszország katonai támogatása szempontjából is. Köztudomású, hogy az antant-hatalmak Franchet d'Esperey parancsnoksága alatt álló balkáni hadseregét, amely Kolcsak és Gyenyikin támogatására a szovjetek ellen készült, Magyarország ellen fordították. Ily módon tehermentesítettük egy időre Szovjet-Oroszországot. A 133 nap egyik nemzetközi következménye volt a Szlovák Tanácsköztársaság is, amelynek létrejöttét a magyar Vörös Hadsereg győzelmes harcai tették lehetővé.

— Ha mindezeknél többet nem veszünk is figyelembe, már akkor is jogos a kérdés: eleget tettünk-e történelmi kötelességünknek, hogy a Tanácsköztársaság eseményeit kellő mértékben és méltó megvilágításban vigyük be a magyar nép köztudatába? Azt hiszem, hogy a Tanácsköztársaság életét és harcait, vezető erőinek, a pártnak és a kiemelkedő kommunistáknak szerepét még nem avattuk kellő mértékben a nemzeti köztudat részévé. Sokkal, az eddiginél sokkal többet kell tennünk azért, hogy a magyar munkásosztálynak ez a nemzetközi jelentőségű fegyverténye csakugyan lelkesítő hagyománnyá váljék és segítse népünk — elsősorban ifjúságunk — politikai hitének, szocialista öntudatának erősödését.

Élet és Irodalom, 1964. március 21.

[1] Az Érdekes Ujság 1919. október 23-i száma mint szenzációs „csemegét" tár az olvasó elé egy, Kun íróasztalában megtalált jegyzetet. E hevenyészett jegyzetben Kun Béla néhány szóval egy hozzászólásának fő gondolatát vázolta fel. Az Érdekes Ujság — tévesen — májusban jelöli meg a dokumentum keletkezésének időpontját. A szöveg gondosabb elemzéséből kiderül, hogy a jegyzet csak a diktatúra első napjaiban keletkezhetett.

[2] A megállapitás nem pontos. A katonatanácsokat 1918 őszén Magyarországon nem a szociáldemokrata jobboldal szervezte, hanem inkább a baloldalnak volt szerepe az első katonatanácsokban. A jobboldali szociáldemokrata vezetők a katonatanácsok hatáskörének csökkentésére törekedtek. Ugyancsak leegyszerűsített az a megállapítás, hogy a katonatanács „opportunista többségű" volt (25. old.). Ez még a központi katonatanácsra vonatkoztatva sem helytálló és igazságos, még kevésbé a csapatok katonatanácsaira, amelyek a forradalmasodó katonákkal közvetlen kapcsolatban állottak és azok állásfoglalását fejezték ki.

[3] Meg kell jegyeznünk, hogy a májusi válságos helyzetben, amikor a szervezés gyorsaságának döntő jelentősége volt, ez a szervezés megkönnyítette az új alakulatok felállítását.

[4] Mint a kötetben közölt további tanulmányokból és cikkekből is kiderül, a későbbiek során Münnich Ferenc gyökeresen revideálta Stromfeldnek ezt az értékelését.

[5] Az azóta nyilvánosságra jutott dokumentumok azt tanúsítják, hogy Stromfeld 1919 májusában nem indokolatlanul csoportosította át a Vörös Hadsereg csapatainak egy részét déli irányba, mert az ellenség támadásának veszélye valóban reális volt.

[6] 1923-tól 1939-ig a Szovjetunióban a hadsereg a milícia rendszerére épült fel. 1939-ben a háborús veszély következtében a szovjet állam az állandó, reguláris hadsereg szervezési alapjaira tért át. A nemzetközi helyzetből és a haditechnika fejlődéséből fakadó követelményeknek megfelelően, jelenleg az európai szocialista országokban állandó, reguláris hadseregek vannak. Ezek természetesen elvi alapjaikban különböznek a burzsoá államokban fenntartott állandó hadseregektől.

[7] Az utóbbi évek kutatásai során megállapítást nyert: a KMP 1918. november 24-én alakult meg.

[8] E kifejezés nem azt jelenti (mint néhány szerző téves értelmezés alapján írja), hogy a puskákat elégették. A szuronyaikkal vagy csöveikkel egymásnak támasztott puskák gúláját nevezték akkoriban „máglyának".

[9] A Forradalmi Kormányzótanács a rendeletet március 24-én adta ki és az 25-én jelent meg a Tanácsköztársaság sajtójában.

[10] A korabeli jelentésekre támaszkodó megállapítás nem pontos. Ebben az időben román csapatok Szolnokon nem tartózkodtak.

[11] Dr. Münnich Ferenc.

[12] A felszabadított területek kiürítése a Forradalmi Kormányzótanács döntése alapján történt.

[13] Lásd a 7. sz. jegyzetet.

TARTALOM

ELŐSZÓ 5

A PROLETÁR OSZTÁLYHADSEREG 15

A PÁRT A MAGYARORSZÁGI VÖRÖS HADSEREGBEN 62

AZ OKTÓBERI FORRADALOM ÉS A MAGYAR VÖRÖS HADSEREG 69

ELŐSZÓ KUN BÉLA „VÁLOGATOTT ÍRÁSOK ÉS BESZÉDEK" CÍMŰ KÖNYVÉHEZ 134

TANÁCS-MAGYARORSZÁG ÉVFORDULÓJÁN 168

MEGNYITÓ BESZÉD A KMP MEGALAKULÁSÁNAK 40. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL RENDEZETT ÜNNEPSÉGEN 179

1919 ÚTJÁN 185

ÜNNEPI BESZÉD AZ ORSZÁGGYŰLÉSEN A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG EMLÉKÉNEK TÖRVÉNYBE IKTATÁSA ALKALMÁBÓL 188

TÖRTÉNELMI ÉVFORDULÓ 206

NYILATKOZAT A „NÉPHADSEREG" SZÁMÁRA 219

VISSZAEMLÉKEZÉS A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRA 225

EMLÉKEZÉS A TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRA 252

NEMZETI TÖRTÉNELMÜNK LELKESÍTŐ HAGYOMÁNYA 256

JEGYZETEK 259

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztette: Víg Vilmosné. A borító és a kötésterv Rudas László munkája. Műszaki vezető: Szécsi Andor Képszerkesztő: Fábri Magda. Műszaki szerkesztő: Rudas László. A szedést 1968. XII. 7-én kezdték meg. Megjelent 1969. február 28-án, 5000 példányban. Terjedelme 13,2 (A/5) ív. Pl 34—K—6972. — 68.1509. Kossuth Nyomda, Budapest

EZ A KÖTET
A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG
50. ÉVFORDULÓJÁRA
JELENT MEG